

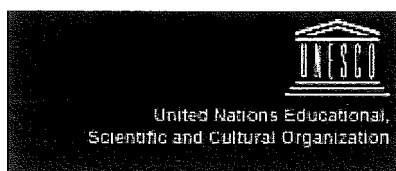
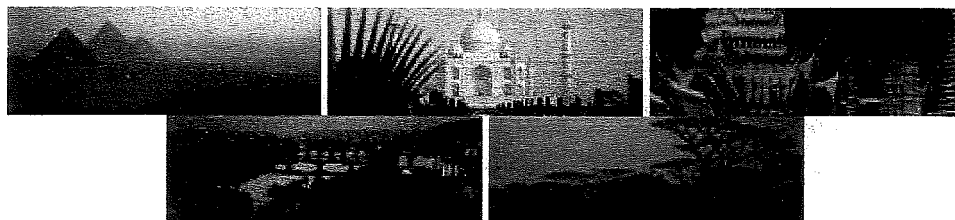
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΟΥΝΕΣΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Ελένη Α. Πάσχου

Αριθμός Μητρώου: Α.Μ.4104ΜΟ11

Στοιχεία Επικοινωνίας: Elena.paschou@gmail.com

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Δ. Βουδούρη

ΑΘΗΝΑ 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	6
Βασικές Αρχές της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	6
<i>Κεφάλαιο 1: Αναδρομή στην καθιέρωση της έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς .....</i>	6
<i>Κεφάλαιο 2: Το Κείμενο της Σύμβασης .....</i>	12
Α. Ιστορικό επεξεργασίας της Σύμβασης	12
Β. Το Προοίμιο της Σύμβασης	13
Γ. Οι Ορισμοί και οι Κυριώτερες Διατάξεις.....	14
Δ. Τα Όργανα της Σύμβασης και οι Αρμοδιότητές τους	19
Ε. Κατάσταση Επικύρωσης	25
<i>Κεφάλαιο 3: Εφαρμογή της Σύμβασης .....</i>	26
Α. Ιστορικό Εφαρμογής της Σύμβασης.....	26
Β. Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς.....	29
Γ. Παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των θέσεων ...	43
Δ. Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο	45
Ε. Παροχή Βοηθείας	49
<i>Κεφάλαιο 4: Προϋποθέσεις για την Κήρυξη μίας Θέσης Παγκόσμιας Κληρονομιάς .....</i>	53
Α. Διαδικασία Εγγραφής.....	53

Β. Λειτουργικές Κατευθύνσεις για την ένταξη θέσεων στον Κατάλογο: Ιστορική Αναδρομή 1994-2006.....	54
Γ. Προσπάθειες Διεύρυνσης της Έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας	60
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	68
Συνέπειες της Κήρυξης ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς	68
<i>Κεφάλαιο 1: Ανάδειξη και Σύγχρονες Χρήσεις της Πολιτιστικής Κληρονομιάς .....</i>	68
<i>Κεφάλαιο 2: Προγράμματα Τοπικής Ενεργοποίησης .....</i>	73
Α. Παρουσίαση του LEAP - Συνεργασία της UNESCO με τοπικούς φορείς για την ανάδειξη της κληρονομιάς	73
Β. Πιλοτικά Προγράμματα	76
<i>Κεφάλαιο 3: Πολιτιστικός Τουρισμός και Προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς – αντικρουόμενες έννοιες; .....</i>	80
Α. Ορισμός του Πολιτιστικού Τουρισμού και η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS.....	80
Β. Συνέργειες στον Πολιτιστικό Τουρισμό – καινοτόμοι συνδυασμοί οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας ή απειλές για την Παγκόσμια Κληρονομιά;.....	87
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	89
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	93

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	97
Παράρτημα 1: Σύμβαση για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς	97
Παράρτημα 2: Στοιχεία αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, 1978 – 2005.....	112
Α. Κατανομή ετησίων εγγραφών ανά χώρα, 1978 – 2005	112
Β. Κατανομή ετησίων εγγραφών ανά γεωγραφική-πολιτιστική περιοχή, 1978 – 2005	122
Γ. Αριθμός θέσεων που αντιστοιχεί στην κάθε χώρα, μέχρι και το 2005, κατά σειρά εκπροσώπησης.....	132
Παράρτημα 3: Η Διακήρυξη της Νάρα, 1994 ..	135
Παράρτημα 4: Η Διακήρυξη Γιαμάτο, 2004	139
Παράρτημα 5: Η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS, 1976	142
Παράρτημα 6: Η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS, 1999	146

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη θα εξετάσει ζητήματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, ειδικότερα με αναφορά στη Σύμβαση της Ουνέσκο για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Το θέμα αυτό έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η πολιτιστική κληρονομιά βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο συζητήσεων που αφορούν τα ζητήματα προσδιορισμού, προστασίας, διαχείρισης και σύγχρονης χρήσης της. Η Σύμβαση της Ουνέσκο του 1972 αποκτά εξαιρετική σημασία, διότι αποτελεί μία ολοκληρωμένη σύλληψη του σημαντικού θέματος της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Η Σύμβαση κατοχυρώνει για πρώτη φορά σε νομικά δεσμευτικό κείμενο τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς οικουμενικής αξίας, ενώ επίσης θεσπίζει για πρώτη φορά κανόνες διεθνούς συνεργασίας για την προστασία της. Συνακολούθως, αποτελεί αναμφισβήτητα σπουδαίο επίτευγμα της ανθρωπότητας για τη διαφύλαξη του πολιτιστικού πλούτου της και της μεταβίβασής του στις επόμενες γενιές.

Η μελέτη αποσκοπεί στην ανάλυση και αξιολόγηση της Σύμβασης της Ουνέσκο για την Προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Επίσης, στόχος της μελέτης είναι ο προβληματισμός πάνω σε ιδεολογικά, διαδικαστικά, πρακτικά, οικονομικά, πολιτικά και ηθικά ζητήματα που αφορούν την κληρονομιά της ανθρωπότητας.

Η μελέτη στηρίζεται σε πρωτογενείς πηγές, ειδικά στο Διαδίκτυο, καθώς και σε δημοσιεύσεις της Ουνέσκο, στην υπάρχουσα βιβλιογραφία επί του θέματος και σε εξειδικευμένες δημοσιεύσεις που ασχολούνται με την πολιτιστική κληρονομιά.

Η μελέτη διαρθρώνεται σε δύο Μέρη. Στο Α΄ Μέρος αναφερόμαστε στις βασικές αρχές της Σύμβασης. Πρώτον, αναλύεται το ιστορικό της έννοιας της οικουμενικής πολιτιστικής κληρονομιάς (Κεφάλαιο Α.1). Κατόπιν, εξετάζουμε το κείμενο της Σύμβασης (Κεφάλαιο Α.2) καθώς και την εφαρμογή της (Κεφάλαιο Α.3). Τέλος, αναλύουμε τις προϋποθέσεις για την κήρυξη ενός πολιτιστικού αγαθού ως εξαιρετικής οικουμενικής αξίας. Η συζήτηση αυτή επεκτείνεται και στη διερεύνηση της ίδιας της έννοιας της οικουμενικής αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (Κεφάλαιο Α.4). Στο Β΄ Μέρος περνάμε στις σύγχρονες χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρώτον, εξετάζεται η σημασία και ο ρόλος της επανάχρησης, ενώ μελετώνται και οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι που εμπεριέχει (Κεφάλαιο Β.1). Δεύτερον, αναλύουμε τη σημασία της τοπικής ενεργοποίησης για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των σύγχρονων χρήσεων της κληρονομιάς (Κεφάλαιο Β.2). Τέλος, επιχειρούμε μία κριτική προσέγγιση του πολιτιστικού τουρισμού, και πιο συγκεκριμένα διερωτώμαστε για το ρόλο που διαδραματίζει στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (Κεφάλαιο Β.3).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Βασικές Αρχές της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Κεφάλαιο 1: Αναδρομή στην καθιέρωση της έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Οι έννοιες της «παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας» και της κοινής υποχρέωσης για την προστασία της είναι σχετικά πρόσφατες. Χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1930, ενώ εμπνευστής τους υπήρξε η διεθνής κοινότητα υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών.

Πρώτη αναφορά στην καλλιτεχνική και αρχαιολογική «κληρονομιά της ανθρωπότητας» και στην αναγκαιότητα διεθνούς συνεργασίας για τη διατήρησή της, γίνεται στο Διεθνές Συνέδριο των Αθηνών, το οποίο οργανώθηκε από το Διεθνές Γραφείο Μουσείων το 1931. Σκοπός του Συνεδρίου αυτού ήταν η εξέταση των προβλημάτων συντήρησης και αποκατάστασης των αρχιτεκτονικών μνημείων. Το Συνέδριο κατέληξε σε ορισμένες γενικές αρχές, που αφορούν την προστασία των μνημείων.

Αναφορά στην έννοια της «κληρονομιάς της ανθρωπότητας» γίνεται και ένα έτος αργότερα, το 1933, στο πλαίσιο του Τετάρτου Διεθνούς Συνεδρίου της Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής ("Congrès International d' Architecture Moderne" ή CIAM), το οποίο συνέρχεται επίσης στην Αθήνα. Αποτέλεσμα του συνεδρίου αυτού υπήρξε ο γνωστός Χάρτης των Αθηνών. Ο Χάρτης αναφέρεται σε ζητήματα της ιστορικής κληρονομιάς των πόλεων, που τη θεωρεί τμήμα της «κληρονομιάς της ανθρωπότητας». Σύμφωνα με την Ντ. Κόνσολα, ο Χάρτης «συστήνει την προστασία της [κληρονομιάς της ανθρωπότητας] είτε πρόκειται για μεμονωμένα κτίσματα είτε για κτιριακά σύνολα, εφόσον αποτελούν πολύτιμα τεκμήρια της ιστορικής συνέχειας της πόλης».¹

Καθοριστικό, όμως, ρόλο στην καθιέρωση της έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς διαδραματίζει η Ουνέσκο (UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών), η οποία ιδρύθηκε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών το 1946 και σήμερα αριθμεί 188 Κράτη-μέλη. Μάλιστα, σύμφωνα με την Ντ. Κόνσολα οι πρωτοβουλίες της Ουνέσκο είναι «εκείνες που στάθηκαν καθοριστικές όχι μόνο για την εδραίωση της πεποίθησης ότι η προστασία της *πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας* απαιτεί τη διεθνή συνεργασία, αλλά και για την καθιέρωση γενικά αποδεκτών κανόνων που πρέπει να διέπουν την πρακτική της προστασίας αυτής».² Μάλιστα, η Ιδρυτική Πράξη της Ουνέσκο προβλέπει ότι ένας από τους σκοπούς της είναι «να διατηρήσει, να αυξήσει

¹ Βλ. Κόνσολα 1995:63.

² Κόνσολα ό.π., 64.

και να διαδώσει τη γνώση, προωθώντας τη συντήρηση και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς σε βιβλία, έργα τέχνης και άλλα μνημεία ιστορικού ή επιστημονικού ενδιαφέροντος και συστήνοντας στους ενδιαφερόμενους λαούς τις αναγκαίες διεθνείς συμβάσεις».³ Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ήδη από την ίδρυσή της το 1946 η Ουνέσκο προέβλεπε τη δημιουργία Σύμβασης για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς όπως καταφαίνεται από την Ιδρυτική της Πράξη (με την αναφορά στα μνημεία αλλά και με τη μνεία στα μνημεία επιστημονικού ενδιαφέροντος). Όπως γνωρίζουμε, η Ουνέσκο υλοποίησε τη δέσμευσή της αυτή με την ψήφιση της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς στις 16 Νοεμβρίου του 1972, η οποία τέθηκε σε ισχύ από το 1975.

Η Ουνέσκο, όμως, έχει προωθήσει καθοριστικά το διεθνή προβληματισμό γύρω από ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς και με την σημαντική της δράση στον τομέα της διεθνούς πολιτιστικής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, υπό την αιγίδα της Ουνέσκο, έχουν διοργανωθεί τέσσερα σημαντικά διακυβερνητικά συνέδρια για την πολιτιστική πολιτική. Η Διάσκεψη της Βενετίας το 1970, του Ελσίνκι το 1972, του Μεξικού το 1982 και της Στοκχόλμης το 1998.

Κατά τη Διάσκεψη της Βενετίας το 1970 συζητήθηκαν θέματα που άπτονται του πολιτιστικού τομέα σε διακυβερνητικό επίπεδο. Τα σημαντικότερα βήματα της Διάσκεψης αυτής στον τομέα της προστασίας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς υπήρξαν η αναγνώριση της αναγκαιότητας θέσπισης προστατευτικών μέτρων έναντι τεχνολογικών κινδύνων, η οικονομική διάσταση της κληρονομιάς ιδίως ως μοχλού ανάπτυξης για τις υπανάπτυκτες, κυρίως, χώρες, καθώς και η σημασία της προσβασιμότητας στον πολιτισμό, η αξία, δηλαδή, του πολιτιστικού εκδημοκρατισμού. Η δεύτερη διάσκεψη ήταν η «Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές στην Ευρώπη» ή EURO CULT (Ελσίνκι, 1972). Όπως καταφαίνεται και από τον πληθυντικό στον τίτλο της Διάσκεψης, τονίστηκαν, εμφαικότερα αυτή τη φορά, οι αξίες της πολιτιστικής δημοκρατίας και του πολιτιστικού πλουραλισμού. Ο διάλογος εμπλουτίστηκε το 1982 με την «Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές» ή MONDIACULT, όπου εδραιώθηκε η αναγνώριση της πολιτιστικής διάστασης της ανάπτυξης. Η σημασία του πολιτιστικού μοντέλου ανάπτυξης, του πολιτιστικού πλουραλισμού και του σεβασμού της διαφορετικότητας οδήγησε, μάλιστα, στη δημοσίευση από την Ουνέσκο του βιβλίου «Η Δημιουργική μας Πολυμορφία» ("Our Creative Diversity") το 1995 (2^η έκδοση 1996), το οποίο υπήρξε δημοσίευση-σταθμός για την εδραίωση των παραπάνω αξιών. Μάλιστα, ο ΟΗΕ αναγνώρισε επισήμως την αδιάσπαστη ενότητα του πολιτισμού και της ανάπτυξης, θεσπίζοντας από το 1995 τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI, Human Development Index), όπου λαμβάνονται υπόψιν κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της ανάπτυξης. Τέλος, η πολιτιστική πολιτική συζητήθηκε κατά τη «Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές για την Ανάπτυξη», η οποία συνήλθε στην Στοκχόλμη το 1998. Το κείμενο «Η Δημιουργική μας Πολυμορφία» αποτέλεσε την έμπνευση για τη Διάσκεψη αυτή, κατά την οποία τονίστηκε ότι η αναπτυξιακή πολιτική πρέπει να εναρμονίζεται κατά το δυνατόν με όλους τους πολιτιστικούς παράγοντες

---

³ Κόνσολα 1999:24.

μίας κοινωνίας και ότι ο πολιτισμός αποτελεί βάση της ανάπτυξης. Εκτός από την έμφαση στην πολιτιστική πολυμορφία, κατά τη Διάσκεψη της Στοκχόλμης έγινε μνεία και στην ανάγκη προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε συνάρτηση όμως και με τις επιταγές του πολιτιστικού τουρισμού. Οι προκλήσεις αλλά και οι ευκαιρίες που προσφέρει ο συνδυασμός προστασίας και τουριστικής αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς θα συζητηθούν στο Κεφάλαιο 3 του Β' Μέρους της παρούσης μελέτης.

Παράλληλα με τις Διασκέψεις αυτές, υπό την αιγίδα της Ουνέσκο υπεγράφησαν Συμβάσεις οι οποίες σχετίζονται με την Πολιτιστική Κληρονομιά. Σημαντικότερες εξ αυτών θεωρούνται η «Σύμβαση της Ουνέσκο για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης» (Σύμβαση της Χάγης, 1954), η «Σύμβαση για τα Μέσα Απαγόρευσης και Παρεμπόδισης της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών» (1970), η «Σύμβαση για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς» (1972), η «Σύμβαση για την Προστασία της Υποβρύχιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (2001), η «Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Κληρονομιάς» (2003), καθώς και η «Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής Πολυμορφίας» (2005).

Επιπλέον, οι Συστάσεις της Ουνέσκο που αφορούν θέματα προστασίας της παγκόσμιας κληρονομιάς, αποτελούν σημαντικούς σταθμούς για τη διεθνή προστασία της. Αναφέρουμε τη «Σύσταση για τις Διεθνείς Αρχές που Πρέπει να Εφαρμόζονται στις Αρχαιολογικές Ανασκαφές» (1956), τη «Σύσταση για τη διατήρηση της ομορφιάς και του χαρακτήρα τοπίων και χώρων» (1962) (ήδη διαφαίνεται η δράση του Οργανισμού στον τομέα της Φυσικής Κληρονομιάς), καθώς και τη «Σύσταση για τη διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών που κινδυνεύουν από την εκτέλεση δημοσίων ή ιδιωτικών έργων» (1968), τη «Σύσταση για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς» (σε εθνικό επίπεδο, 1972) καθώς και τη «Σύσταση [του Ναϊρόμπι] για την προστασία και το σύγχρονο ρόλο των ιστορικών περιοχών» (1976) και τη Χάρτα του ICOMOS του 1987, όπου διαφαίνεται ρητά η στροφή του διεθνούς προβληματισμού προς την έννοια της ολοκληρωμένης προστασίας (integrated conservation / conservation intégrée), στην οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο κεφάλαιο 4.Γ του Α' Μέρους της μελέτης.

Καθοριστικό ρόλο στη συμβολή της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς διαδραμάτισαν και οι διεθνείς εκστρατείες διάσωσης, οι οποίες εκπονίστηκαν από την Ουνέσκο κατά την περίοδο 1960-1989. Όπως τονίζει και η Ντ. Κόνσολα: «Το έργο της Ουνέσκο όμως, όσο σημαντικό και αν υπήρξε στον οργανωτικό τομέα και στη νομική θεμελίωση της προστασίας, ήταν ανάγκη να επεκταθεί και σε συγκεκριμένη και σε πρακτική δράση που θα είχε απτά και, κατά κάποιον τρόπο, 'υποδειγματικά' αποτελέσματα».⁴ Από τις ιδιαίτερα επιτυχημένες διεθνείς εκστρατείες διάσωσης της Ουνέσκο (με την επιστημονική, τεχνική και οικονομική συμβολή της διεθνούς κοινότητας) αναφέρουμε τη διάσωση των Αιγυπτιακών μνημείων της Νουβίας (στο Αμπού Σιμπέλ), η οποία διήρκεσε από το 1960 έως το 1980,

⁴ Βλ. Κόνσολα 1999:26.

καθώς και την εκστρατεία διάσωσης της Βενετίας (1966-1987). Συνολικά, από το 1960 έως το 1989 πραγματοποιήθηκαν 25 διεθνείς εκστρατείες διάσωσης υπό την αιγίδα της Ουνέσκο, εκ των οποίων οι 5 στην Ευρώπη, οι 8 σε Αφρικανικές και Αραβικές χώρες, οι 7 στην Ασία και οι 5 στην Λατινική Αμερική & Καραϊβική. Από το 1990 έως και το 2001 αποφασίστηκε να ανασταλούν όλες οι σωστικές επεμβάσεις⁵ (με την εξαίρεση της Τύρου στο Λίβανο που είχε εγκριθεί από το 1982 αλλά ξεκίνησε το 1998 λόγω του μακρόχρονου εμφυλίου που μάστιζε τη χώρα) λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων και τη δυσμενή κατάσταση της διεθνούς οικονομίας. Καταλυτικό ρόλο στην απόφαση αναβολής των διεθνών εκστρατειών διαδραμάτισε και μελέτη του 1987, η οποία αποκάλυψε ότι η εξεύρεση πόρων συνήθως καλύπτει μόλις το 2% των αναγκών.⁶

Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε και σε σημαντικές πολιτιστικές Συμβάσεις που υπεγράφησαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Εξ αυτών, σημαντικότερη θεωρείται η «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση» (Παρίσι, 1954), η οποία κατοχυρώνει νομικά τη δράση του Συμβουλίου σε θέματα που άπτονται της πολιτιστικής κληρονομιάς, η Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς (Λονδίνο, 1969, αναθεώρηση Βαλέτα, 1992), η οποία περιέχει διατάξεις σχετικά με την επιστημονική καταγραφή, την ολοκληρωμένη προστασία και την απαγόρευση λαθρανασκαφών και παράνομης διακίνησης αρχαιολογικών αγαθών, καθώς και η Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (Γρανάδα, 1985). Η τελευταία καθιέρωσε ρητά τη σημασία της ένταξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην κοινωνική και οικονομική ζωή (αρχή της ολοκληρωμένης προστασίας) και επίσης κατοχύρωσε νομικά την έγκριση οικονομικής ενίσχυσης και τη θέσπιση μέτρων πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των πολιτών.

Επιπροσθέτως, η Ουνέσκο, η οποία αποτελεί Διακυβερνητικό Οργανισμό παγκόσμιας εμβέλειας, έχει προχωρήσει και στη σύσταση Διεθνών επιστημονικών Οργανισμών για τη μελέτη της προστασίας, της τεκμηρίωσης και της ανάδειξης της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για Διεθνείς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, όπως το ICOMOS (ιδρύεται το 1965) ή Διακυβερνητικούς Οργανισμούς όπως το Κέντρο της Ρώμης (ICCROM, ιδρύεται το 1959) στους οποίους θα αναφερθούμε εκτενέστερα στην ενότητα για τα Όργανα της Σύμβασης (Μέρος Α', Κεφάλαιο 2.Δ). Θα γίνει μνεία και στην IUCN (Διεθνή Μη-Κυβερνητικό Οργανισμό), καθώς, ενώ εστιάζει στη φυσική κληρονομιά, διαδραματίζει καίριο ρόλο στη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς ενώ, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, υπήρξε εκ των πρωτεργατών στην επεξεργασία της εν λόγω Σύμβασης.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, παρατηρούμε ότι η κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

---

⁵ Αναφέρουμε ότι το 1984 και το 1985 αποχώρησαν οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, αντίστοιχα, από την Ουνέσκο, δύο χώρες οι οποίες ήταν ιδιαίτερα σημαντικές για την παροχή τεχνο-οικονομικής βοήθειας προς τις διεθνείς εκστρατείες (το Ηνωμένο Βασίλειο επανήλθε στην Ουνέσκο το 1997 ενώ οι ΗΠΑ επανήλθαν το 2003).

⁶ Βλ. Bouchenaki 2000:149.

μπορεί να διαχωρισθεί σε τέσσερις βασικούς άξονες. Πρώτον, στον οργανωτικό τομέα με τη διοργάνωση διεθνών συνεδρίων, δεύτερον, στον κανονιστικό τομέα με τη σύναψη Συμβάσεων και Συστάσεων, τρίτον, στην πρακτική δράση με τις διεθνείς εκστρατείες διάσωσης και, τέλος, στον επιστημονικό τομέα με την ίδρυση ανεξάρτητων και εξειδικευμένων οργανισμών υπό την αιγίδα της Ουνέσκο.

Το ζήτημα, όμως, του προσδιορισμού της ίδιας της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς παραμένει. Μπορούμε να την περιγράψουμε ως την άποψη η οποία πρεσβεύει ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν ανήκει σε Κράτη ή σε μεμονωμένα σύνολα ατόμων, αλλά ότι πρωτίστως ανήκει σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση της οικουμενικής κληρονομιάς, καταρρίπτονται οι πολιτιστικές ιδιομορφίες και θεωρείται εξ ορισμού ότι όλοι οι άνθρωποι θα έχουν την έμφυτη ικανότητα να την εκτιμήσουν και να τη θαυμάσουν, ανεξαρτήτως της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους (εθνικής, τοπικής, γλωσσικής, θρησκευτικής, φυλετικής κ.τλ.)

Από την άλλη πλευρά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η παραπάνω θεώρηση δεν είναι ρεαλιστική, καθώς οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να ανήκουν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο. Η ανάγκη του ανήκειν σχετίζεται με βαθιά ριζωμένα χαρακτηριστικά του ανθρώπου, καθώς συνδέεται με την ίδια την ικανότητα επιβίωσης. Η απόκτηση της συναίσθησης του ανήκειν είναι σταδιακή και εξαρτάται από την ταύτιση με συγκεκριμένο τρόπο ζωής και με την υιοθέτηση συγκεκριμένων αξιών. Αναπόφευκτα, λοιπόν, το άτομο έμφυτα αναγνωρίζει τις πολιτιστικές εκφράσεις που του είναι οικείες και τους προσδίδει ιδιαίτερη αξία. Ο θαυμασμός αυτός, λοιπόν, συνδέεται με ζητήματα ταυτότητας και είναι εξ ορισμού επιλεκτικός.

Είναι λοιπόν ρεαλιστική η αξίωση ότι υπάρχουν συγκεκριμένα πολιτιστικά αγαθά τα οποία αυτομάτως, λόγω της εξαιρετικής τους αξίας, θα εκτιμηθούν το ίδιο από ολόκληρη την ανθρωπότητα; Η απάντηση δεν είναι απλή και εξαρτάται με το τι εννοούμε ως «εκτίμηση». Εάν με τον όρο «εκτίμηση» εννοείται το δέος και η κατάνυξη, τότε θα διαφωνήσουμε με την παραπάνω αξίωση διότι τα συναισθήματα αυτά προκαλούνται μόνο όταν συντρέχει ταύτιση με την εν λόγω πολιτιστική κληρονομιά. Εξ ορισμού, ταύτιση δεν μπορεί να υφίσταται με πολιτιστικά αγαθά ανεξαρτήτως της προέλευσής τους, διότι η ίδια η συναίσθηση της ταυτότητας χρειάζεται το διαφορετικό και το «ξένο» ως επιβεβαίωση της δικής της μοναδικότητας.

Από την άλλη πλευρά, εάν με τον όρο «εκτίμηση» εννοείται η έντονη περιέργεια, η εκτίμηση και ο θαυμασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς, ανεξαρτήτως εάν αυτός είναι «ξένος», τότε υποστηρίζουμε ότι η αξίωση αυτή είναι εφικτή, υπό έναν όρο. Ο όρος αυτός είναι ότι τα άτομα θα πρέπει να έχουν μία εξοικείωση σε πολιτιστικά ζητήματα. Για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντική η συμπερίληψη ειδικών μαθημάτων διαπολιτισμικής αγωγής, καθώς και η διδασκαλία διαφορετικών πολιτιστικών εκφράσεων πέραν των κυρίαρχων (εθνικών/τοπικών κ.τλ) στα σχολεία, καθώς η αξία του σεβασμού προς διαφορετικούς πολιτισμούς πρέπει να καλλιεργείται από νεαρή ηλικία.

Καταλήγουμε, λοιπόν, ότι η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας αποτελεί θεωρητικό κατασκεύασμα, διότι δεν ανταποκρίνεται στο υπάρχον σύστημα κατακερμάτισης των πολιτιστικών ταυτοτήτων. Από την άλλη πλευρά, το γεγονός ότι αποτελεί θεωρητικό κατασκεύασμα δε σημαίνει και ότι δεν υφίσταται. Υποστηρίζουμε ότι η αξία της οικουμενικής κληρονομιάς υφίσταται ως ένα ιδεώδες οικουμενικής πολιτιστικής αλληλεγγύης, το οποίο ιδανικό δε χάνει τη σημασία του επειδή (ακόμη;) δεν εφαρμόζεται στην πράξη. Μάλιστα, μπορεί να υποστηριχθεί ότι για αυτόν ακριβώς το λόγο αυξάνεται η αξία του, επειδή αποτελεί έμπνευση για ένα είδους ανάτασης προς το ιδανικό.

Η οικουμενική κληρονομιά λοιπόν υφίσταται ως το ιδανικό της ενότητας και της αδελφότητας μεταξύ ολόκληρης της ανθρωπότητας. Από την άλλη πλευρά, υφίσταται ως θεωρητικό κατασκεύασμα το οποίο, εάν συντρέχει ο όρος της πολιτιστικής εκπαίδευσης και εξοικείωσης, ενδέχεται να οδηγήσει στην αναζήτηση και την εκτίμηση νέων πολιτιστικών εμπειριών, αποτίοντας ενδεχομένως και έναν μικρό (και εξ ορισμού φευγαλέο) φόρο τιμής στο ιδεώδες της οικουμενικής αδελφότητας.

Κεφάλαιο 2: Το Κείμενο της Σύμβασης

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τα βασικά σημεία της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972, η οποία και αποτελεί το βασικό αντικείμενο της παρούσης μελέτης⁷.

Πρώτον, θα γίνει μία συνοπτική αναδρομή στην επεξεργασία της Σύμβασης. Ακολούθως, θα εξεταστεί η Σύμβαση καθ' εαυτή, συγκεκριμένα το Προοίμιο, οι Ορισμοί, οι Κυριώτερες Διατάξεις, καθώς και οι δύο Κατάλογοι Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τέλος, θα εξεταστούν τα Όργανα της Σύμβασης και οι αρμοδιότητές τους.

A. Ιστορικό επεξεργασίας της Σύμβασης

Η προετοιμασία για την υιοθέτηση της Σύμβασης (1972) ξεκίνησε το 1966 με σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της Ουνέσκο, η οποία και ανέθεσε τη διερεύνηση της δυνατότητας επεξεργασίας ενός νομικού κειμένου για την προστασία «ενός περιορισμένου αριθμού μνημείων, που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας»⁸ στο Γενικό Διευθυντή του Οργανισμού. Ένα προσχέδιο της Σύμβασης ετοιμάστηκε το 1971.

Την ίδια περίοδο, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είχε αναλάβει την πρωτοβουλία η IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources / Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων) να ετοιμάσει σχέδιο Σύμβασης για την προστασία τόσο των φυσικών περιοχών, όσο και σημαντικών ιστορικών τοποθεσιών. Τελικά τα δύο σχέδια Σύμβασης μετουσιώθηκαν σε ενιαίο κείμενο⁹, στη γνωστή Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (16.11.1972). Μάλιστα, το διπλό αυτό καθεστώς προστασίας που εισάγει η Σύμβαση, καθώς και η συνύπαρξη την οποία και κατοχυρώνει θεσμικά αλλά και συμβολικά μεταξύ πολιτιστικών και φυσικών πόρων, θεωρούνται ευρέως από τα πιο επιτυχημένα και γόνιμα στοιχεία της Σύμβασης¹⁰.

Ας περάσουμε τώρα σε μία παρουσίαση των επιμέρους ενοτήτων του κειμένου της Σύμβασης. Ολόκληρο το κείμενο της Σύμβασης παρατίθεται στο Παράρτημα 1 της παρούσης μελέτης.

⁷ Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από την Ελλάδα με το νόμο 1126/81 (ΦΕΚ Α' 32).

⁸ Roucoupas 1972:47.

⁹ Κατόπιν πρωτοβουλίας των ΗΠΑ που επισήμαναν τις σημαντικές επικαλύψεις που υπήρχαν στα δύο σχέδια Συμβάσεων, βλ. Κόνσολα 1995:74.

¹⁰ Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι ο Lévi-Strauss θεωρεί την ενιαία προστασία πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς ως έναν από τους βασικούς λόγους επιτυχίας της Σύμβασης, βλ. Lévi-Strauss 2000a:154, ενώ στην ίδια δημοσίευση ο Bouchenaki χαρακτηρίζει την ενότητα αυτή «σημαντική καινοτομία» της Σύμβασης, Bouchenaki 2000:151.

B. Το Προοίμιο της Σύμβασης

Στο Προοίμιο της Σύμβασης, εισάγονται τρεις βασικές διατυπώσεις. Πρώτον, εισάγεται η έννοια της «παγκόσμιας κληρονομιάς ολόκληρης της ανθρωπότητας» της οποίας «το εξαιρετικό ενδιαφέρον καθιστά αναγκαία την περιφρούρηση». Διατυπώνεται, λοιπόν, ρητή αναφορά στην αξία της παγκόσμιας κληρονομιάς, η οποία ανήκει συμβολικά σε ολόκληρη την ανθρωπότητα και όχι αποκλειστικά στο έθνος-κράτος στου οποίου την εδαφική επικράτεια κείται. Επίσης, πολύ σημαντικό στοιχείο του Προοιμίου της Σύμβασης αποτελεί και η άρρηκτη σύνδεση που κατοχυρώνει μεταξύ της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Ανατρέχοντας στο Προοίμιο, διαπιστώνουμε ότι ουδέποτε γίνεται μνεία για την παγκόσμια πολιτιστική ή φυσική κληρονομιά ξεχωριστά, αλλά πάντοτε το κείμενο κάνει αναφορά στην πολιτιστική και στη φυσική κληρονομιά ως αδιάσπαστη ενότητα.

Δεύτερον, συναντούμε την άποψη ότι η εν λόγω παγκόσμια κληρονομιά βρίσκεται υπό την απειλή ολοένα αυξανόμενων κινδύνων που προέρχονται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν σήμερα.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον, κατά την άποψή μας, παρουσιάζει ο διαφαινόμενος διπλωματικός πολιτικός προσανατολισμός του Προοιμίου. Ενώ, δηλαδή, πρεσβεύονται οι αξίες του λεγόμενου «πολιτιστικού διεθνισμού»¹¹, δηλαδή η πεποίθηση ότι η κληρονομιά «ανήκει» στην ανθρωπότητα και ότι το Κράτος στου οποίου την επικράτεια βρίσκεται δεν την κατέχει παρά ως «παρακαταθήκη» για την ανθρωπότητα, το Προοίμιο τελικά ασπάζεται την αξία του «πολιτιστικού εθνικισμού». Η διατύπωση της ανάγκης θέσπισης κανόνων διεθνούς δικαίου καθώς και ενός διεθνούς θεσμικού πλαισίου προστασίας και «παροχή[ς] συλλογικής αρωγής», αποτελούν στοιχεία «πολιτιστικού διεθνισμού» τα οποία διέπουν το κείμενο. Παρά ταύτα, η κλίμακα τελικά τείνει αποφασιστικά προς τον «πολιτιστικό εθνικισμό», δηλαδή στη διευκρίνιση ότι η δράση της διεθνούς κοινότητας θα αρκείται μόνον στο να συμπληρώνει τη δράση του εκάστοτε ενδιαφερόμενου Κράτους «χωρίς να [την] υποκαθιστά». Καταφαίνεται, λοιπόν, ήδη από το Προοίμιο της Σύμβασης η στροφή προς τον πολιτιστικό εθνικισμό, ενώ τα στοιχεία πολιτιστικού διεθνισμού τίθενται σε δεύτερη μοίρα.¹²

---

¹¹ Οι έννοιες του λεγόμενου πολιτιστικού εθνικισμού και του πολιτιστικού διεθνισμού έχουν αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού. Ως πολιτιστικός εθνικισμός εννοείται η αξία της εθνικής κυριαρχίας επί της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία πρεσβεύεται ως ηθική αξίωση που σχετίζεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ ως πολιτιστικός διεθνισμός εννοείται η άποψη η οποία θεωρεί ότι τα πολιτιστικά αγαθά ανήκουν πρωτίστως σε ολόκληρη την ανθρωπότητα, βλ. Grammatikaki-Alexiou 2003:102.

¹² Οι απόψεις επί του θέματος αυτού διστάνται, βλ. Strasser 2002:216, όπου αναφέρεται σε «λεπτή ισορροπία μεταξύ της εθνικής κυριαρχίας και την επέμβαση της διεθνούς κοινότητας». Παράλληλα, ο Gillman 1999:240 αναφέρεται στη συνύπαρξη πολιτιστικού διεθνισμού και εθνικισμού στη Σύμβαση ενώ επίσης αναφέρει ότι οι δύο αυτές απόψεις εισήχθησαν από τον Merryman το 1986 και ότι υπάρχουν σημαντικές επικαλύψεις μεταξύ τους, βλ. Gillman 1999:244-247

Γ. Οι Ορισμοί και οι Κυριώτερες Διατάξεις

Θα περάσουμε τώρα σε μία εις βάθος μελέτη των Ορισμών καθώς και των Κυριωτέρων Διατάξεων της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η Σύμβαση αποτελείται από 38 άρθρα, τα οποία εντάσσονται σε οκτώ (8) κεφάλαια. Τα κυριώτερα στοιχεία της Σύμβασης είναι τα παρακάτω:

I. Οι Ορισμοί

Οι **κατηγορίες** της **πολιτιστικής** και της **φυσικής κληρονομιάς** παρατίθενται στα άρθρα 1 και 2 του πρώτου κεφαλαίου της Σύμβασης. Το άρθρο 1 παραθέτει τη λίστα κατηγοριών «πολιτιστικής κληρονομιάς». Οι κατηγορίες αυτές είναι τρεις: τα «**μνημεία**», τα «**σύνολα οικοδομημάτων**» και τα «**τοπία**». Στην πρώτη κατηγορία, εντάσσονται τα «αρχιτεκτονικά έργα, σημαντικά έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, έργα ή κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπήλαια και σύνολα έργων παγκοσμίου αξίας από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης». Στη δεύτερη κατηγορία, εντάσσονται «ομάδες μεμονωμένων κτιρίων ή ενοτήτων (οικισμών) τα οποία, λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομοιογένειάς τους ή της θέσεώς τους, θεωρούνται ως οικουμενικής αξίας από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης». Τέλος, στην τρίτη κατηγορία, εντάσσονται «έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσεως, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων, τα οποία θεωρούνται ως οικουμενικής αξίας από απόψεως ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής».

Παρατηρούμε πως οι τρεις κατηγορίες «πολιτιστικής κληρονομιάς», σύμφωνα με το άρθρο 1, περιλαμβάνουν υλικές μαρτυρίες με χρονικό ορίζοντα από την προϊστορική εποχή (όπως τα σπήλαια, τα οποία ενδέχεται να εκπροσωπούν συνδυασμό πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς) μέχρι και σήμερα (δε γίνεται μνεία για την ηλικία της «θέσης», συνακολούθως περιλαμβάνονται και υλικές μαρτυρίες της σύγχρονης δημιουργίας). Επιπροσθέτως, παρατηρούμε την έμφαση στην έννοια του συνόλου, όπως στην κατηγορία «συνόλων οικοδομημάτων» όπου το κάθε οικοδόμημα δεν αξιολογείται ξεχωριστά, αλλά αναγνωρίζεται η δυναμική και ιδιαίτερη αξία της ενότητας, η οποία και θεωρείται ξεχωριστή από το απλό άθροισμα της αξίας των επιμέρους μερών της. Τέλος, η κατηγορία των τοπίων αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι εισάγει τις «μικτές θέσεις», οι οποίες αποτελούν πολιτιστικά μνημεία αλλά και δημιουργήματα της φύσης, που βρίσκονται σε τοπία με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος ή με ιδιότυπους γεωλογικούς σχηματισμούς και οι οποίες εγγράφονται βάσει συνδυασμού πολιτιστικών και φυσικών κριτηρίων.¹³ Επιπλέον, η τρίτη αυτή κατηγορία αποκτά ξεχωριστή σημασία και λόγω της επέκτασης της έννοιας της «παγκόσμιας αξίας» που εισάγει. Ενώ οι πρώτες δύο κατηγορίες περιορίζονται στην

¹³ Σημαντική εξέλιξη στην εδραίωση της μικτής κληρονομιάς υπήρξε η εισαγωγή των πολιτιστικών τοπίων το 1992, τα οποία ορίζονται ως έργα αρμονικής συνύπαρξης του ανθρώπου και της φύσης όπου παρουσιάζεται παραδοσιακή σχέση με τη φύση, ενώ για πρώτη φορά αναγνωρίζεται ότι η ανθρώπινη παρέμβαση ενδέχεται να είναι άυλη, δηλαδή να χαρακτηρίζεται από πνευματική ή συμβολική υπόσταση, βλ. Κόνσολα 1995:111.

ιστορική, στην καλλιτεχνική και στην επιστημονική αξία, στα τοπία εισάγονται και η αισθητική, η εθνολογική και η ανθρωπολογική αξία, κατ' αυτόν τον τρόπο περιλαμβάνοντας και τους πολιτισμούς που δεν εκφράζονται πρωτίστως ή και καθόλου με έργα μνημειακής κληρονομιάς.¹⁴ Τα τοπία, λοιπόν, εισάγουν μια διευρυμένη έννοια της κληρονομιάς παγκοσμίου αξίας, πιο ανοικτής στις κληρονομίες αναπτυσσόμενων χωρών και σε κληρονομίες των οποίων οι υλικές μαρτυρίες εκφράζουν αρμονική συνύπαρξη με τη φύση και με άυλες παραδόσεις και πεποιθήσεις (όπως τα ταφικά σύνολα, οι ιεροί τόποι και άλλες «μικτές» θέσεις ιθαγενών και «πρωτόγωνων» πολιτισμών). Εδώ πρέπει να προσθέσουμε ότι και στα σύνολα οικοδομημάτων μπορούν να ενταχθούν «θέσεις» που δεν ανήκουν στη μνημειακή κληρονομιά, όπως οι οικισμοί (στους οποίους μάλιστα γίνεται ρητή αναφορά στο κείμενο της Σύμβασης). Παρατηρούμε, λοιπόν, την αποτόλμηση, εκ μέρους των συντακτών της Σύμβασης, μιας πιο ριζοσπαστικής και δημοκρατικής έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Όμως, παρά τη διατύπωση η οποία και αναγνωρίζει τυπικά τη διευρυμένη έννοια της κληρονομιάς και την πολιτιστική ποικιλομορφία, πρακτικά η πλειοψηφία των θέσεων του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς αντιστοιχεί σε ανεπτυγμένες χώρες.

Επιπλέον, στο άρθρο 1 παράγραφος 2 ορίζονται οι κατηγορίες φυσικής κληρονομιάς. Οι τρεις κατηγορίες είναι τα «φυσικά μνημεία», «οι γεωλογικοί και φυσιογραφικοί σχηματισμοί ή οι εκτάσεις που αποτελούν την κατοικία απειλούμενων ζωικών και φυτικών ειδών», καθώς και «τα φυσικά τοπία» ή «οι φυσικές εκτάσεις». Γίνεται μνεία στην αισθητική και επιστημονική αξία, καθώς και στην αξία λόγω ανάγκης διατηρήσεως και λόγω φυσικού κάλλους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη αναφορά (δηλαδή και η προτεραιότητα;) γίνεται στην αισθητική αξία, διατύπωση η οποία μπορεί να θεωρηθεί και άτοπη λαμβανομένου υπόψιν και του γεγονότος ότι δεν γίνεται καμία ρητή αναφορά στην οικολογική αξία. Δεν πρέπει να ξεχνούμε, όμως, ότι το κείμενο συντάχθηκε το 1972, περίοδο κατά την οποία τα οικολογικά κινήματα δεν είχαν ακόμη την αναγνωρισιμότητα που έχουν αποκτήσει σήμερα. Από την άλλη πλευρά, η μνεία στην ανάγκη διατήρησης και προστασίας απειλούμενων τοπίων (οικοσυστημάτων), ζωικών και φυτικών ειδών εισάγει οικολογικές αξίες στη Σύμβαση, στοιχείο αρκετά καινοτόμο για την εποχή.

Παρά τους λεπτομερείς ορισμούς της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς παγκοσμίου αξίας, ο ορισμός καθ' εαυτής της έννοιας της παγκοσμίου αξίας δεν απαντάται στο κείμενο της Σύμβασης.¹⁵ Η ευθύνη για τη θέσπιση των σχετικών κριτηρίων (δηλαδή των λειτουργικών

¹⁴ Μπορεί να υποστηριχθεί, όμως, ότι ενώ η εισαγωγή της εθνολογικής και της ανθρωπολογικής αξίας διευρύνει την οικουμενικότητα του ορισμού, η αναφορά στην αισθητική αξία μπορεί να θεωρηθεί ότι απλά υποκαθιστά την καλλιτεχνική αξία ενδεχομένως και με υποτιμητικό τρόπο, ως υποδεέστερης έκφρασης που στηρίζεται περισσότερο στην τεχνική παρά στην τέχνη.

¹⁵ Στο Προοίμιο της Σύμβασης γίνεται λόγος για «μοναδικά και αναντικατάστατα» αγαθά. Επίσης, σε προσχέδιο της Σύμβασης η παγκόσμια αξία συνδέεται με εξαιρετική αισθητική ή φυσική αξία, με την αξία ενός αγαθού ως μοναδικής μαρτυρίας αρχαίων πολιτισμών ή ως αρχιτεκτονικού αριστουργήματος (η αναφορά στα αριστουργήματα καταδεικνύει ενδεχομένως τη μνημειακή αντίληψη περί κληρονομιάς), βλ. Roucouas 1972:50.

Κατευθύνσεων) επαφίεται στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς (η οποία συγκροτείται με το άρθρο 8). Στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις (βλ. Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Β) ορίζεται η παγκόσμια αξία¹⁶, ενώ επίσης εντάσσεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες και της επιβάλλονται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Όπως ορθώς αναφέρει ο Strasser, «η τοποθέτηση των κριτηρίων [Παγκόσμιας Κληρονομιάς] στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις, και όχι εντός του κειμένου της Σύμβασης, δίνει τη δυνατότητα τακτικής ανανέωσης και επικαιροποίησής [τους]», ενώ εάν ο ορισμός καθ' εαυτής της έννοιας της παγκόσμιας αξίας αναφερόταν ρητά θα παρέμενε παγιωμένος, υπονομεύοντας σημαντικά την αξιοπιστία της Σύμβασης. Για το λόγο αυτό ηθελημένα δε συμπεριλήφθηκε συγκεκριμένος ορισμός της πολιτιστικής κληρονομιάς παγκοσμίου αξίας στην ίδια τη Σύμβαση.¹⁷

Τέλος, ο ορισμός της διεθνούς προστασίας βρίσκεται στο άρθρο 7, όπου ορίζεται ως «η καθιέρωση συστήματος διεθνούς συμπράξεως και συνδρομής» προς τα Κράτη-μέλη, για το σκοπό της περιφρούρησης και του προσδιορισμού των αγαθών παγκοσμίου πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς «τα οποία κείνται επί του εδάφους του» (άρθρο 3). Όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο το οποίο και αναλύει την εφαρμογή της Σύμβασης, η διεθνής προστασία εστιάζεται στην οικονομική, υλικοτεχνική και επιστημονική βοήθεια προς τα Κράτη-μέλη της Σύμβασης.

II. Οι Κυριώτερες Διατάξεις

Σύμφωνα με τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τα Κράτη-μέλη αναλαμβάνουν υποχρεώσεις προστασίας και ανάδειξης των αγαθών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο, οι υποχρεώσεις των Κρατών-μελών ορίζονται στα άρθρα 4 και 5.

Το άρθρο 4 περιλαμβάνει τους άξονες προστασίας και ανάδειξης της κληρονομιάς, ενώ επίσης καθιστά εκ νέου σαφές ότι η ευθύνη ανήκει «κατά κύριο λόγο» στο Κράτος-μέλος επί του εδάφους του οποίου κείται η εν λόγω κληρονομιά. Επίσης, στο άρθρο 4 γίνεται μνεία και στην αρχή της αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης. Οι άξονες προστασίας ορίζονται ως εξής στο άρθρο 4: «ο προσδιορισμός, η προστασία, η συντήρηση, η αξιοποίηση και η μεταβίβαση στις μέλλουσες γενιές της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς της αναφερομένης στα άρθρα 1 και 2».

Το άρθρο 5 παραθέτει τα συγκεκριμένα μέτρα προστασίας και ανάδειξης της κληρονομιάς, τα οποία απορρέουν βάσει των γενικών αρχών και σκοπών όπως αυτοί ορίστηκαν στο προηγούμενο άρθρο. Ως μέτρα προστασίας θεσπίζονται τα εξής πέντε: η ολοκληρωμένη προστασία (ένταξη στην κοινωνική ζωή και στα σχέδια γενικού προγραμματισμού), η ίδρυση εξειδικευμένων υπηρεσιών, η εκπόνηση επιστημονικών και τεχνικών μελετών, η θέσπιση κατάλληλων νομικών, επιστημονικών, τεχνικών,

---

¹⁶ Σύμφωνα με την Επιτροπή, η εξαιρετική οικουμενική αξία ορίζεται ως «η πολιτιστική ή/και η φυσική αξία η οποία είναι τόσο εξαιρετική ώστε διαπερνά τα εθνικά σύνορα και αποκτά κοινή σημασία για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές ολόκληρης της ανθρωπότητας», βλ. WHC 2005.

¹⁷ βλ. Strasser 2002:217.

διοικητικών και οικονομικών μέτρων καθώς και η διευκόλυνση της δημιουργίας εκπαιδευτικών υποδομών και ερευνών. Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το άρθρο 5 ορίζει τα συγκεκριμένα οργανωτικά, κανονιστικά, επιστημονικά, θεσμικά και εκπαιδευτικά μέτρα τα οποία υποχρεούται να λαμβάνει το κάθε Κράτος-μέλος της Σύμβασης.

Επιπλέον, τα άρθρα 27 και 29 της Σύμβασης ορίζουν πρόσθετες παραμέτρους της προστασίας της κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται να ενημερώνουν, να εκπαιδεύουν και να ευαισθητοποιούν τους πολίτες τους σε ζητήματα τα οποία άπτονται της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. (άρθρο 27). Επιπλέον, το Κράτος-μέλος υποχρεούται να ενημερώνει ανά τακτά χρονικά διαστήματα τη Γενική Συνέλευση της Ουνέσκο αναφορικά με τα μέτρα και τις ρυθμίσεις προστασίας που έχει θεσπίσει (άρθρο 5), με την υποβολή εκθέσεων (άρθρο 29). Από το 2001, αποσαφηνίζεται από την Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς η συχνότητα υποβολής των εκθέσεων αυτών και οριστικοποιείται σε διαστήματα των έξι ετών.

Η διεθνής συνδρομή χορηγείται σύμφωνα με τους όρους και με τον τρόπο που ορίζεται στα άρθρα 19-26. Τα άρθρα αυτά καθιστούν σαφές ότι η διεθνής οικονομική συνδρομή θα πρέπει να συμπληρώνεται κατά «ουσιαστικό» ποσοστό από το Κράτος-μέλος στο έδαφος του οποίου κείται η εν λόγω κληρονομιά, εκτός εάν οι πόροι του δεν του επιτρέπουν (άρθρο 25). Επιπλέον, η συνδρομή αυτή, όταν θεωρείται «λίαν σημαντική», παρέχεται μόνον «κατόπιν λεπτομερούς επιστημονικής, οικονομικής και τεχνικής μελέτης» (άρθρο 24). Η μελέτη αυτή πρέπει να επικαλείται τις πλέον προηγμένες μεθόδους προστασίας, συντήρησης, αξιοποίησης και επανόρθωσης της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. Κάθε Κράτος-μέλος δύναται να ζητήσει διεθνή συνδρομή υπέρ αγαθών της παγκοσμίου αξίας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που κείνται επί του εδάφους του. Η προστασία, βεβαίως, εμπεριέχει και την ανάγκη της λεπτομερούς και ακριβούς τεκμηρίωσης της κληρονομιάς, ενώ η επιταγή της αξιοποίησής της εισάγει νέους προβληματισμούς που θα αναλυθούν αργότερα, στο Μέρος Β', Κεφάλαιο 1.

Η συνδρομή της διεθνούς κοινότητας στην προστασία της κληρονομιάς, ορίζεται ως οικονομική, επιστημονική και τεχνική. Σύμφωνα με το άρθρο 22, η διεθνής συνδρομή της Επιτροπής Παγκοσμίου Κληρονομιάς δύναται να παρέχεται υπό τις ακόλουθες μορφές: την εκπόνηση μελετών, τη διάθεση επιστημονικού προσωπικού, την προμήθεια εξοπλισμού, τη χορήγηση χαμηλότοκων ή άτοκων δανείων και, τέλος, «σε εξαιρετικές περιπτώσεις και για ειδικούς λόγους» την παροχή μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων.

Όσον αφορά τους οικονομικούς πόρους της Επιτροπής για τη χρηματοδότηση των προαναφερόμενων ενεργειών, το άρθρο 6 ορίζει τη διεθνή συνδρομή (υποχρεωτική ή προαιρετική) των Κρατών-μελών, η οποία δε θα πρέπει να υπερβαίνει το 1% της συνδρομής τους στον τακτικό προϋπολογισμό της Ουνέσκο (άρθρο 16).

Επιπλέον, το άρθρο 6 απαγορεύει την οποιαδήποτε ενέργεια η οποία θα έβλαπτε, άμεσα ή έμμεσα, την εγγεγραμμένη πολιτιστική και φυσική

κληρονομιά άλλων Κρατών-μελών¹⁸. Τέλος, το άρθρο 6 καθιστά σαφή την κυριαρχία του Έθνους-κράτους πάνω στην κληρονομιά η οποία βρίσκεται επί του εδάφους του, αρχή η οποία διατυπώνεται με την εισαγωγή της ακόλουθης επιφύλαξης: «Παραμένοντας πλήρως σεβαστής της κυριαρχίας των Κρατών [...] και με την επιφύλαξη των εμπραγμάτων δικαιωμάτων των προβλεπομένων από τις εθνικές νομοθεσίες για την εν λόγω κληρονομιά» (άρθρο 6.1). Παράλληλα, βέβαια, το άρθρο 6 αναφέρει το καθήκον της διεθνούς κοινότητας να συνδράμει στο έργο του Κράτους (άρθρο 6.1), ενώ το άρθρο 7 θεσπίζει σύστημα «διεθνούς συνεργασίας και βοήθειας».

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η κύρια ευθύνη και αρμοδιότητα για την προστασία της κληρονομιάς επαφίεται στο Κράτος (άρθρο 4), ενώ η διεθνής κοινότητα περιορίζεται σε συμπληρωματικό και συμβουλευτικό ρόλο (άρθρο 6). Αυτό καταφαίνεται και από το γεγονός ότι για την εγγραφή στον Κατάλογο επιβάλλεται να έχει πρώτα υποβάλλει σχετική αίτηση το ενδιαφερόμενο Κράτος (στην περίπτωση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο απαιτείται η αίτηση ή τουλάχιστον η συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου Κράτους). Επιπλέον, ο μηχανισμός διεθνούς προστασίας και βοήθειας δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί χωρίς τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου Κράτους (άρθρα 6 και 7). Μάλιστα, έχει υποστηριχθεί ότι η διατύπωση «Παγκόσμια Κληρονομιά» δεν αναφέρεται σε υπαρκτό πλαίσιο διεθνούς δικαίου αλλά παραμένει στο συμβολικό επίπεδο.¹⁹ Όπως έχει πολύ εύστοχα διατυπωθεί, η Σύμβαση «έχει σχεδιαστεί για να ενθαρρύνει παρά να επιβάλλει τη δράση».²⁰

Παρά την περιορισμένη πρακτική δράση της διεθνούς κοινότητας, η Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς εισάγει δύο πολύ σημαντικές αξίες στην προστασία της οικουμενικής κληρονομιάς. Πρώτον, στον κανονιστικό τομέα κατοχυρώνει θεσμικά και ηθικά την αξία της παγκόσμιας συνεργασίας για την προστασία της κληρονομιάς οικουμενικής αξίας. Δεύτερον, αποτελεί σύμβολο της αξίας των πολιτισμών της οικουμένης, αξία την οποία έχει κατοχυρώσει στην πράξη με τη δημιουργία του ιδιαίτερα δημοφιλούς Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (για τον οποίο βλ. επόμενο κεφάλαιο).

---

¹⁸ Ως σημαντικό παράδειγμα τέτοιων δυνάμει βλαπτικών ενεργειών αναφέρεται η διασυννοριακή περιβαλλοντική μόλυνση/ ατμοσφαιρική ρύπανση, βλ. Kahn 1996:234. Επίσης, αναφέρεται ότι η αρχή της μη-καταστροφής μπορεί να ερμηνευθεί διασταλτικά, δηλαδή περιλαμβανομένων των βλαπτικών ενεργειών μεμονωμένων ατόμων, εταιριών ή οργανώσεων ή μπορεί να ερμηνευθεί συσταλτικά, δηλαδή με αναφορά μόνο στις ενέργειες του Κράτους, βλ. Roucoupas 1972:57.

¹⁹ Ο Roucoupas χαρακτηρίζει τη διατύπωση «παγκόσμια κληρονομιά» νομικό ευφημισμό, ό.π.,49.

²⁰ Musitelli 2002:324.

Δ. Τα Όργανα της Σύμβασης και οι Αρμοδιότητές τους

- Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

Πρωτεύοντα ρόλο στο σύστημα διεθνούς προστασίας, που η Σύμβαση καθιερώνει, διαδραματίζει η συγκροτούμενη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς). Η Επιτροπή συγκροτείται σύμφωνα με τα άρθρα 8-14 της Σύμβασης (Κεφάλαιο III, άρθρα 8-14).

Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η κύριες αρμοδιότητες της Επιτροπής είναι οι ακόλουθες:

1. Κατάρτιση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς
2. Κατάρτιση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο
3. Παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των εγγεγραμμένων θέσεων
4. Διαχείριση των πόρων του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Η Επιτροπή συνιστάται από εμπειρογνώμονες από 21 χώρες. Τα τυπικά προσόντα τους δεν ορίζονται ρητά στο κείμενο της Σύμβασης αλλά αναφέρεται απλά ότι πρέπει να είναι ειδικοί σε θέματα πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς. Τα μέλη της Επιτροπής υπηρετούν θητεία ορισμένου χρόνου, η ακριβής διάρκεια της οποίας, όμως, δεν ορίζεται από τη Σύμβαση. Η Επιτροπή συνέρχεται σε τακτική Σύνοδο μία φορά το έτος. Τα τελευταία χρόνια, έχει υπάρξει αυξημένη κινητοποίηση γύρω από το θέμα της ισόρροπης εκπροσώπησης όλων των μεγάλων πολιτιστικών και γεωγραφικών ενοτήτων του κόσμου και έχει θεσπιστεί σύστημα (από το 2002) προαιρετικού περιορισμού της θητείας στην Επιτροπή, με μέγιστο όριο τα τέσσερα χρόνια. Η θητεία στην Επιτροπή συμβατικά διαρκεί έως έξι έτη. Η εκλογή στην Επιτροπή χωρίζεται σε δύο κύρια στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο διεξάγεται μυστική ψηφοφορία στη Γενική Συνέλευση όπου εκλέγονται τα μέλη της. Στο δεύτερο στάδιο, πραγματοποιείται κλήρωση, κατά την οποία ο/η Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης ορίζει ποιοι εκ των εκλεγμένων αντιπροσώπων θα υπηρετήσουν έξι, τέσσερα ή δύο χρόνια (το ένα τρίτο θα υπηρετήσει επί έξι, τέσσερα, ή δύο χρόνια αντίστοιχα). Η θητεία στην Επιτροπή, λοιπόν, υπόκειται σε σύστημα τακτικής ανανέωσης με σκοπό τη διασφάλιση της ισόρροπης εκπροσώπησης των Κρατών-μελών. Μάλιστα, η ακριβοδίκαιη εκπροσώπηση των Κρατών-μελών στην Επιτροπή κατοχυρώνεται ρητά στο κείμενο της Σύμβασης (άρθρο 8, παράγραφος 2).

Παρά ταύτα, όπως αναφέρουν αρκετοί μελετητές, στην πράξη δεν υφίσταται ισόρροπη εκπροσώπηση στην Επιτροπή.²¹ Ο Musitelli χαρακτηρίζει την επιτροπή «κλειστό σύλλογο μνημένων» και αναφέρει ότι μέχρι και το 2002, 105 εκ των (τότε) 167 κρατών της Σύμβασης δεν είχαν ποτέ εκπροσωπηθεί στην Επιτροπή ενώ περίπου δώδεκα, στην πλειοψηφία Ευρωπαϊκές χώρες, εκπροσωπούνταν επί 15 έτη τουλάχιστον. Επίσης, ο

²¹ Βλ. Musitelli 2002:333 και Strasser 2002:240-243.

Strasser αναφέρει ότι μέχρι και το 2002, σχεδόν τα δύο τρίτα των Κρατών-μελών δεν είχαν εκλεγεί ποτέ στην Επιτροπή, ενώ χώρες από την Ευρώπη και τη Β. Αμερική είχαν υπηρετήσει τις περισσότερες θητείες (μάλιστα αναφέρει ότι μόνο δύο Ευρωπαϊκές χώρες είχαν μέχρι τότε υπηρετήσει 4 θητείες). Ο Strasser σημειώνει επίσης ότι οι Αφρικανικές χώρες σημείωναν τη μικρότερη εκπροσώπηση.

Η ελλιπής εκπροσώπηση αναπτυσσόμενων χωρών²² μπορεί να εξηγηθεί βάσει του συστήματος εισφορών στο Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Σύμφωνα με το άρθρο 8, το κάθε Κράτος το οποίο δεν καταθέτει εμπρόθεσμα την τακτική (υποχρεωτική ή προαιρετική) εισφορά του στο Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δε δύναται να υποβάλλει υποψηφιότητα για την Επιτροπή. Εάν ήδη είναι μέλος της Επιτροπής η θητεία του λήγει αυτόματα κατά τις επόμενες εκλογές (που πραγματοποιούνται ανά δύο έτη κάθε φορά για το ένα τρίτο των θέσεων σύμφωνα με το σύστημα που περιγράψαμε παραπάνω). Ο Strasser κάνει λόγο για συνάρτηση της εκπροσώπησης στην Επιτροπή με την εκπροσώπηση μίας χώρας στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς²³. Η διαπίστωση αυτή αποκαλύπτει τα δομικά αίτια της ελλιπούς εκπροσώπησης των αναπτυσσόμενων χωρών, συγκεκριμένα τη μειωμένη ή ανύπαρκτη θητεία τους σε αυτόν τον «κλειστό σύλλογο μνημένων», την Επιτροπή.

Οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι των αναπτυσσόμενων χωρών εξηγούν, λοιπόν, την ελλιπή εκπροσώπησή τους στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Βεβαίως, η κατάσταση αυτή αποτελεί φαύλο κύκλο που θα διαιωνίζεται, υπονομεύοντας την εκπροσώπηση αναπτυσσόμενων χωρών στον Κατάλογο (λόγω του ότι δε θα έχουν λόγο στο πλέον αρμόδιο όργανο για την εγγραφή), και θα τερματιστεί μόνον εάν διαγραφεί η εν λόγω ρήτρα για τη μη-καταβολή συνεισφορών.

Όπως θα δούμε παρακάτω, από το 2002 έχει θεσπιστεί σύστημα οικειοθελούς περιορισμού της θητείας στην Επιτροπή από το μέγιστο όριο των έξι στα τέσσερα έτη, ενώ έχει διευρυνθεί και η πρακτική συμπερίληψης «χωρών-παρατηρητών» στις συνεδριάσεις της Επιτροπής. Οι «χώρες-παρατηρητές είναι χώρες που δεν έχουν εκλεγεί στην Επιτροπή και συνακολούθως δε διατηρούν δικαίωμα ψήφου. Η παρουσία τους, όμως, θεωρείται λίαν σημαντική, ιδιαιτέρως όταν γίνεται λόγος για διεθνή συνδρομή προς την εν λόγω χώρα-παρατηρητή.²⁴ Το μέτρο οικειοθελούς περιορισμού της θητείας στην Επιτροπή βρήκε σύμφωνα σχεδόν όλα τα μέλη της Επιτροπής.²⁵ Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στην πιο ισόρροπη εκπροσώπηση των Κρατών-μελών στην Επιτροπή, περιορίζονται όμως στην εμβέλειά τους μόνο σε διαδικαστικές ρυθμίσεις και δεν επιφέρουν τις

²² Ο Roucoupas αναφέρεται και στην ευθύνη των ανεπτυγμένων χωρών, λόγω της αποικιοκρατικής πολιτικής τους, για την υποβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αποδυνάμωση της οικονομικής ισχύος των αναπτυσσόμενων χωρών (και επακολούθως για την ευθύνη των ανεπτυγμένων χωρών για την ελλιπή εκπροσώπηση του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» στην Επιτροπή και, ακολούθως, στον Κατάλογο) βλ. Roucoupas 1972:71.

²³Strasser 2002:241.

²⁴ Roucoupas 1972:62.

²⁵Strasser 2002:244, όπου αναφέρεται ότι μόνο ένα Κράτος στην Επιτροπή προέβη σε ενστάσεις.

αναγκαίες δομικές μεταρρυθμίσεις (ακύρωση της ρήτρας που σχετίζεται με τη μη-καταβολή της εισφοράς προς το Ταμείο) που, ενδεχομένως, θα ήταν πιο αποτελεσματικές.

Ο λόγος μη-αναθεώρησης της Σύμβασης μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι στους νομικούς κύκλους επικρατεί η άποψη ότι η αναθεώρηση της Σύμβασης θα δημιουργούσε κλίμα ασάφειας δικαίου και θα υπονόμει τις προσεκτικά τηρούμενες ισορροπίες της Σύμβασης.²⁶

Παράλληλα με την Ολομέλεια της Επιτροπής, λειτουργεί και Εκτελεστικό Γραφείο (Bureau), το οποίο αποτελείται από επτά εκλεγμένα μέλη και είναι υπεύθυνο για την προετοιμασία και το συντονισμό του έργου της Επιτροπής. Το Εκτελεστικό Γραφείο επίσης συνεδριάζει κάθε έτος, στο ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ των συνόδων της Επιτροπής.

Αναφέρουμε επίσης τη Γενική Διάσκεψη όλων των Κρατών-μελών της Σύμβασης, η οποία συνεδριάζει ανά δύο έτη. Οι αρμοδιότητες της Γενικής Συνέλευσης περιορίζονται στον προσδιορισμό των εισφορών στο Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (άρθρο 16.1) και στο διορισμό (κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας ακολουθούμενης από κλήρωση) των μελών της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς (άρθρο 8.1).

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: πρώτον, την κατάρτιση των δύο Καταλόγων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, καθώς και, δεύτερον, την έγκριση αιτήσεων παροχής βοήθειας και τη διαχείριση της οικονομικής βοήθειας αυτής. Κύριο έργο όμως, της Επιτροπής, όπως ορίζεται στη Σύμβαση, αποτελεί η κατάρτιση και η δημοσιοποίηση των δύο Καταλόγων: τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς (πολιτιστικής και φυσικής όπως ορίζεται στα άρθρα 1 και 2) αποτελεί το κύριο έργο της Επιτροπής. Τα Κράτη-μέλη της Σύμβασης υποβάλλουν, κάθε έτος, αίτηση για την εγγραφή συγκεκριμένων θέσεων που βρίσκονται στην επικράτειά τους, στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (υπάρχει μνεία και για κοινές αιτήσεις από δύο ή περισσότερα Κράτη για τις λεγόμενες διασυνοριακές θέσεις).

Η Επιτροπή καταρτίζει ανά τακτικά διαστήματα και τις Λειτουργικές Κατευθύνσεις, σύμφωνα με τις οποίες μία θέση (πολιτιστική, φυσική ή μικτή είναι οι τρεις κατηγορίες που ορίζονται στις Κατευθύνσεις) δύναται να εγγραφεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εκτενέστερη ανάλυση της διαδικασίας εγγραφής πραγματοποιείται στο ακόλουθο κεφάλαιο το οποίο αφορά την Εφαρμογή της Σύμβασης. Ο Κατάλογος συμπληρώνεται και επανακυκλοφορεί κάθε έτος, ενώ δεν έχει οριστεί ανώτατο όριο εγγραφών. Βεβαίως, η θέσπιση ανωτάτου ορίου εγγραφών δεν είναι εφικτή, καθώς αναπόφευκτα θα οδηγούσε στον αποκλεισμό μελλοντικών ανακαλύψεων και νέων θέσεων οικουμενικής κληρονομιάς από τον Κατάλογο.

---

²⁶ Βλ., επί παραδείγματι, Strasser 2002:233.

Η Επιτροπή καταρτίζει, επίσης, τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, σύμφωνα με τη διαδικασία η οποία περιγράφηκε παραπάνω για τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο περιλαμβάνει θέσεις οι οποίες πρέπει να είναι ήδη εγγεγραμμένες στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Προϋποθέσεις εγγραφής στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο είναι η αίτηση ή η συγκατάθεση από το ενδιαφερόμενο Κράτος-μέλος, καθώς και η διαπίστωση από την Επιτροπή ότι συντρέχουν σοβαροί και συγκεκριμένοι κίνδυνοι, οι οποίοι ορίζονται στο Άρθρο 11 παράγραφος 4 της Σύμβασης. Συνοπτικά, οι κίνδυνοι αυτοί περιλαμβάνουν τη φυσική φθορά, τις απειλές που προέρχονται από ανθρωπογενή αίτια όπως πολεοδομικά έργα και σχέδια εκμετάλλευσης, την εγκατάλειψη, την ένοπλη σύρραξη καθώς και τις φυσικές καταστροφές.

Η δεύτερη αρμοδιότητα της Επιτροπής αφορά τη λήψη, εξέταση και έγκριση ή απόρριψη των αιτήσεων διεθνούς συνδρομής. Οι αιτήσεις αυτές δύναται να υποβάλλονται σχετικά με την προστασία, τη συντήρηση ή την αποκατάσταση ενός αγαθού εγγεγραμμένου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Όπως έχει ήδη αναφερθεί προγενέστερα στο παρόν κεφάλαιο, η βοήθεια δύναται να χορηγείται με τη μορφή επιστημονικών μελετών, αποστολής εμπειρογνομόνων, παροχής εξοπλισμού ή εκπαίδευσης, χαμηλότοκων ή άτοκων δανείων και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μη-επιστρεπτέων επιχορηγήσεων. Εδώ υπενθυμίζουμε ότι η όποια οικονομική βοήθεια πρέπει να συμπληρώνεται σε σημαντικό ποσοστό από το ενδιαφερόμενο Κράτος, εκτός εάν αυτό αποδεδειγμένα αδυνατεί να συνεισφέρει.

Σε όσον αφορά την προστασία και την παρακολούθηση των θέσεων, η Επιτροπή δε νομιμοποιείται να απομακρύνει τα εν κινδύνω πολιτιστικά αγαθά από την επικράτεια του Κράτους επί του οποίου κείνται. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν έχει το δικαίωμα επιβολής κυρώσεων στο Κράτος για ανεπαρκή προστασία, η μόνη «ρήτρα» είναι η συμπερίληψη της θέσης στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, αλλά επιβάλλεται να καταβάλλει πρώτα σχετική αίτηση το ενδιαφερόμενο Κράτος, ή τουλάχιστον να δώσει τη συγκατάθεσή του.

Πέραν της εγγραφής στον Κατάλογο σε Κίνδυνο, όπου η Επιτροπή δρα μόνον κατόπιν αιτήσεως του Κράτους, οι μόνες ενέργειες (στις οποίες δύναται να προβεί μονομερώς και με δική της πλέον πρωτοβουλία) είναι η επισήμανση των κινδύνων και η διαβίβαση σχετικών συστάσεων προστασίας προς το ενδιαφερόμενο Κράτος και, σε ακραίες περιπτώσεις, η διαγραφή της θέσης από τον Κατάλογο. Ωστόσο, η εφαρμογή των συστάσεων επαφίεται στην κρίση του ενδιαφερόμενου Κράτους, ενώ η ρήτρα διαγραφής έως σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί. Ο Strasser χαρακτηρίζει πολύ εύστοχα την κατεστημένη άποψη επί του θέματος: «μία φορά εγγεγραμμένο, για πάντα εγγεγραμμένο».²⁷ Για αυτό το λόγο, μελετητές έχουν επισημάνει την αδυναμία του καθεστώτος προστασίας που

---

²⁷Strasser 2002:219, "once inscribed, forever inscribed".

κατοχυρώνει η Σύμβαση και υποστηρίζουν την ανάγκη εκχώρησης και αρμοδιοτήτων επιβολής κυρώσεων στην Επιτροπή.²⁸

Μάλιστα, έχει επισημανθεί και η γενικότερη ελαστικότητα του συστήματος προστασίας της Σύμβασης, και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, όπως μόλις αναφέραμε λόγω της διπλωματικής στάσης που τηρεί η Επιτροπή, όπως αυτή καταφαίνεται από την σχεδόν καθολική εγγραφή προτεινόμενων θέσεων και, δεύτερον, λόγω της παράλληλης αδυναμίας επιβολής της ρήτρας διαγραφής. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μειώνεται το κύρος και η αξιοπιστία του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και η πορεία διεύρυνσης αλλά κυρίως το «καθεστώς μονιμότητας» που καθιερώνει στην πράξη συντελούν στο να θεωρείται από κάποιους μελετητές πλέον μόνον ως εργαλείο πολιτιστικής πολιτικής και να αμφισβητούν την ουσιαστική εφαρμογή των υποχρεώσεων προστασίας όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 29 της Σύμβασης.²⁹ Η μη-εφαρμογή της ρήτρας διαγραφής μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή ενδεχομένως να δέχεται πολιτικές πιέσεις, τόσο από τα Κράτη-μέλη όσο και από τα ίδια της τα μέλη, λαμβανομένου υπόψιν και του κύρους που συνδέεται με την εγγραφή πολιτιστικών θέσεων στον Κατάλογο.

- Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Ιδρύθηκε το 1992 με την ευκαιρία της 20^{ης} επετείου υιοθέτησης της Σύμβασης και λειτουργεί ουσιαστικά ως «Γραμματεία» της Επιτροπής. Υπάγεται απ' ευθείας στο Γενικό Διευθυντή της Ουνέσκο, ενώ οι αρμοδιότητές του σχετίζονται με την προώθηση των σκοπών της Σύμβασης. Το έργο του είναι κυρίως διαχειριστικό και συντονιστικό, καθώς συγκεντρώνει ειδικούς τόσο της πολιτιστικής όσο και της φυσικής κληρονομιάς ενώ δρα ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στα Κράτη-μέλη, την Επιτροπή και τα Συμβουλευτικά Όργανα. Οι αιτήσεις εγγραφής μίας θέσης στον Κατάλογο υποβάλλονται πρώτα στο Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το οποίο, αφού ελέγξει την πληρότητα και εγκυρότητα των φακέλων, τους διαβιβάζει στα αρμόδια όργανα, μετέπειτα στην Επιτροπή και εν τέλει μεταφέρει την τελική απόφαση περί εγγραφής ή απόρριψης της αίτησης στο ενδιαφερόμενο Κράτος. Οι αιτήσεις εγγραφής μίας θέσης στον Κατάλογο πρέπει να είναι τεκμηριωμένες, δηλαδή να συνοδεύονται από ακριβή επιστημονικά στοιχεία για την τοποθεσία, την αξία και τη σημασία της θέσης. Το Κέντρο, λοιπόν, προετοιμάζει τις εισηγήσεις των Κρατών-μελών προς την Επιτροπή και διαβιβάζει τις αποφάσεις της τελευταίας προς τα ενδιαφερόμενα Κράτη. Η Επιτροπή, όμως, σπανίως διαφοροποιείται από τη γνωμοδότηση των Συμβουλευτικών Οργάνων. Ακολούθως, «ο προσδιορισμός και η διατύπωση της 'εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας' μεταφέρεται από ένα πολιτικό όργανο, την Επιτροπή [και το Κράτος], στο

²⁸Kahn 1996:238-239, όπου υπενθυμίζεται ότι η απώλεια ενός εγγεγραμμένου αγαθού αποτελεί ανεπανόρθωτη ζημιά για ολόκληρη την ανθρωπότητα και ως εκ τούτου υποστηρίζει την ανάγκη εκχώρησης σχετικών αρμοδιοτήτων επιβολής κυρώσεων στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, αναφερόμενος στις αρχές της βιωσιμότητας και του δικαίου μεταξύ των γενεών ('un droit d'ingérence intergénérationnelle').

²⁹ Lévi-Strauss 2000a:162.

επίπεδο επιστημονικών εμπειρογνομώνων, όπως αντιπροσωπεύονται από τα δύο Συμβουλευτικά Όργανα».³⁰

Επιπροσθέτως, στις αρμοδιότητες του Κέντρου συγκαταλέγονται η συστηματική καταγραφή της κατάστασης διατήρησης των θέσεων του Καταλόγου (σύμφωνα με τις επιστημονικές μελέτες των αρμοδίων οργάνων για τα οποία βλέπε παρακάτω), η οργάνωση, εκπόνηση και χρηματοδότηση προγραμμάτων συντήρησης και παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης, καθώς και ο συντονισμός σωστικών επεμβάσεων σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης. Τέλος, από το 2002 και το νέο σύστημα ανωτάτου ορίου υποψηφίων θέσεων και έγκρισης κατά προτεραιότητα υποψηφίων θέσεων από γεωγραφικές-πολιτιστικές περιοχές με ελλιπή εκπροσώπηση, το Κέντρο έχει και «πολιτικές» αρμοδιότητες. Βεβαίως, στην πράξη οι νέες εγγραφές δεν έχουν ξεπεράσει το ανώτατο ετήσιο όριο, οπότε ακόμη δεν έχει χρειαστεί το Κέντρο να κρίνει ποιες αιτήσεις θα εγκριθούν κατά προτεραιότητα (θα γίνει εκτενέστερη συζήτηση επί του θέματος της αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου στο Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ).

- Τα Συμβουλευτικά Όργανα

Στο έργο της παροχής διεθνούς βοήθειας, και ειδικότερα στην εκπόνηση μελετών και στη διάθεση εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι διεθνείς διακυβερνητικοί και μη-κυβερνητικοί οργανισμοί οι οποίοι αναφέρονται ρητά στο κείμενο της Σύμβασης προς το σκοπό αυτό (άρθρα 8, 13 και 14). Οι οργανισμοί αυτοί είναι το ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property/ Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών, γνωστό και ως Κέντρο της Ρώμης), το ICOMOS (International Council on Monuments and Sites/ Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων) για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η IUCN (International Union for Conservation of Nature/ Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Πόρων της) για την προστασία της φυσικής κληρονομιάς. Οι τρεις αυτοί οργανισμοί έχουν κατοχυρωμένες γνωμοδοτικές αρμοδιότητες που αναφέρονται ρητά στο κείμενο της Σύμβασης.

Από τα παραπάνω ανεξάρτητα όργανα πιο κομβικής σημασίας θεωρείται το ICOMOS, κύριο έργο του οποίου αποτελεί η αξιολόγηση των πολιτιστικών θέσεων των υποψηφίων προς εγγραφή στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, το ICOMOS αναλαμβάνει να εξετάσει τους φακέλους των υποψηφίων θέσεων που έχουν καταθέσει τα Κράτη-μέλη και ακολούθως μεταφέρει τη γνωμοδότησή του (εγγραφή, απόρριψη ή αναβολή λήψης απόφασης) στο Εκτελεστικό Γραφείο της Επιτροπής, το οποίο την επανεξετάζει και υποβάλλει, με τη σειρά της, τις συστάσεις του στην Ολομέλεια της Επιτροπής, στην οποία και επαφίεται η εξουσιοδότηση να λάβει την τελική απόφαση για εγγραφή ή όχι στον Κατάλογο. Υπενθυμίζουμε ότι τα κριτήρια για την εγγραφή μίας θέσης δεν αποφασίζονται από το ICOMOS αλλά αυτό απλώς υποβάλλει τη

---

³⁰ Strasser 2002:218.

γνωμοδότησή του βασιζόμενο στα κριτήρια (τις Λειτουργικές Κατευθύνσεις) που έχει καθορίσει η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Δεύτερη καίρια υπευθυνότητα του ICOMOS αποτελεί η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των θέσεων του Καταλόγου. Από το 2001, η παρακολούθηση αυτή διενεργείται ανελλιπώς κάθε έξι χρόνια και αφορά σε ζητήματα προστασίας, τεκμηρίωσης και διαχείρισης των θέσεων.

Όπως καταφαίνεται από τα παραπάνω, το ICOMOS διαδραματίζει αποφασιστικό και αναγκαίο ρόλο στην εφαρμογή της Σύμβασης. Όπως αναφέρει η Ντ. Κόνσολα «δεν θα ήταν ίσως υπερβολικό να λεχθεί ότι η εφαρμογή της Σύμβασης στον πολιτιστικό τομέα εξαρτάται από τη συνεργασία ή μάλλον από την 'από κοινού δράση' ανάμεσα σε ένα 'πολιτικό' όργανο (Ουνέσκο-Επιτροπή Κληρονομιάς) και σε ένα επιστημονικό-τεχνικό και μη-κυβερνητικό όργανο (ICOMOS)».³¹

- Ταμείο για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

Η Σύμβαση προβλέπει την ίδρυση ειδικού Ταμείου για την εξασφάλιση των οικονομικών πόρων της Επιτροπής (άρθρα 15-18). Το Ταμείο είναι ενιαίο για την πολιτιστική και τη φυσική κληρονομιά και τελεί υπό την αιγίδα της Ουνέσκο. Οι πόροι του προέρχονται από τις υποχρεωτικές και τις προαιρετικές εισφορές των Κρατών-μελών της Σύμβασης, οι οποίες δε δύναται να ξεπερνούν το 1% της υποχρεωτικής συνδρομής τους στον τακτικό προϋπολογισμό της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Τους πόρους του Ταμείου συμπληρώνουν οι δωρεές που προέρχονται από κυβερνήσεις, από διακυβερνητικούς και μη-κυβερνητικούς οργανισμούς, από ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς, από ιδιώτες, οι εισπράξεις από εκδηλώσεις, καθώς και τα έσοδα που προέρχονται από τους τόκους τους οφειλομένους επί των πόρων του Ταμείου.³²

Ε. Κατάσταση Επικύρωσης

Όπως έχει ευρέως διαπιστωθεί, η Σύμβαση είναι η πιο επιτυχημένη εκ των Συμβάσεων της Ουνέσκο από την άποψη επικύρωσης. Έως την 01.03.2006, 137 χώρες είχαν επικυρώσει τη Σύμβαση, ενώ ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιλάμβανε 812 εγγεγραμμένες θέσεις, εκ των οποίων 628 πολιτιστικές, 160 φυσικές και 24 μικτές.

³¹ Κόνσολα 1995:81.

³² Οι εισπράξεις από ιδιωτικές οργανώσεις, όπως τράπεζες και ιδρύματα, ήδη ανέρχονται στο ποσό των συνολικών εισφορών του Ταμείου, ενώ οι συνδυασμένοι πόροι του υπολογίζονται σε \$5 εκατομμύρια το έτος, βλ. Musitelli 2002:326, 335.

Κεφάλαιο 3: Εφαρμογή της Σύμβασης

A. Ιστορικό Εφαρμογής της Σύμβασης

Όπως έχει προαναφερθεί, η Σύμβαση υιοθετήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1972, ενώ υπήρξε έργο συγκεκριμένων επιτροπών εμπειρογνομόνων οι οποίες είχαν συσταθεί από την Ουνέσκο προς το σκοπό αυτό. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ τρία χρόνια αργότερα, το 1975, όταν 21 χώρες είχαν πλέον καταθέσει στον Γενικό Διευθυντή της Ουνέσκο τα όργανα επικύρωσής της. Τυπικά, όμως, η Σύμβαση άρχισε να ισχύει από το 1976, έτος κατά το οποίο η Γενική Συνέλευση των Κρατών-μελών της εξέλεξε, για πρώτη φορά, τα μέλη της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς (για την οποία βλέπε προηγούμενο κεφάλαιο).

Οι πρώτες Λειτουργικές Κατευθύνσεις για την εγγραφή μίας θέσης στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς υιοθετούνται κατά την πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής στο Παρίσι το 1977 ενώ οι πρώτες δώδεκα θέσεις από επτά χώρες εγγράφονται στον Κατάλογο ήδη το 1978. Επιπλέον, κατά τη σύνοδο της το 1978, η Επιτροπή εγκρίνει τον πρώτο της προϋπολογισμό και υιοθετεί το έμβλημα της Σύμβασης, το οποίο αποτελείται από ένα ρόμβο εντός ενός κύκλου.³³ Έκτοτε, σε κάθε ετήσια σύνοδο προστίθενται νέες θέσεις στον Κατάλογο, κατά μέσο όρο περίπου 30 θέσεις ανά έτος. Μάλιστα, ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει πλέον διευρυνθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε υπάρχει προβληματισμός για το εάν συμβολίζει ακόμη την παγκόσμια αξία ή πλέον αποτελεί εργαλείο πολιτικών σκοπιμοτήτων και πολιτιστικής διπλωματίας.³⁴

Παράλληλα με τις ετήσιες εγγραφές στον Κατάλογο, η Επιτροπή προχωρά και στην παροχή διεθνούς βοήθειας προς τα Κράτη-μέλη. Βεβαίως, το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς διαθέτει περιορισμένους πόρους (όπως προαναφέραμε, οι υποχρεωτικές εισφορές των Κρατών δε δύναται να ξεπερνούν το 1% της τακτικής εισφοράς τους στην Ουνέσκο) και για αυτό το λόγο οι δράσεις του περιορίζονται σε έργα μικρότερης εμβέλειας τα οποία συνήθως εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο έργων που χρηματοδοτούνται από ανεξάρτητους ή ιδιωτικούς φορείς, ή συμπληρώνονται οικονομικά σε σημαντικό ποσοστό από το ενδιαφερόμενο Κράτος, όπως άλλωστε ορίζει και η Σύμβαση.³⁵

---

³³Ο ρόμβος συμβολίζει την πολιτιστική κληρονομιά ενώ ο κύκλος αποτελεί σύμβολο της φυσικής κληρονομιάς. Η ένωσή τους συμβολίζει τον άρρηκτο δεσμό μεταξύ της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. Στις εγγεγραμμένες θέσεις προβλέπεται «κατά το μέτρο του δυνατού», η ανάρτηση μίας ενημερωτικής πλάκας - σε διακριτικό σημείο - όπου να αναγράφονται το έμβλημα της Σύμβασης, η ονομασία της θέσης καθώς και σύντομο κείμενο που να αναφέρει την εγγραφή της στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και την οικουμενική αξία που κατοχυρώνει η εγγραφή για όλη την ανθρωπότητα βλ. WHC 2002: Παράρτημα 3.

³⁴ Βλ. επί παραδείγματι Musitelli 2002:329, όπου γίνεται λόγος για «συσσωρευτική λογική ευρητηρίου», έλλειψη σχεδίου, «κριτήρια εθνικού κύρους ή οικονομικά συμφέροντα κρατών» κατά τη διεύρυνση του Καταλόγου.

³⁵ Στους περιορισμένους οικονομικούς πόρους της Επιτροπής αναφέρεται η Κόνσολα 1995:83.

Πέραν από τον εμπλουτισμό του Καταλόγου και την παροχή διεθνούς βοήθειας, η Επιτροπή αρχίζει από το 1983 να αναγνωρίζει την ανάγκη εξισορρόπησης του ραγδαίου ετήσιου αυξητικού ρυθμού του Καταλόγου με την εκπόνηση μελετών και τη διενέργεια ελέγχων της κατάστασης συντήρησης των εγγεγραμμένων θέσεων. Σχετικές συζητήσεις διεξάγονται κατά τις Συνόδους της Φλωρεντίας (1983) και του Παρισιού (1987), όπου μάλιστα υιοθετείται και ένα πιλοτικό σύστημα παρακολούθησης των θέσεων.

Η ανάγκη παρακολούθησης των θέσεων υιοθετείται, ως πάγια πολιτική πλέον και πρώτη προτεραιότητα, κατά τη Σύνοδο της Σάντα Φε στο Μεξικό, το 1992. Επίσης, η Σύνοδος αυτή διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στη συνειδητοποίηση της ανάγκης μετρίασης νέων θέσεων. Κατά τη Σύνοδο αυτή η Επιτροπή υιοθετεί πέντε κύριους σκοπούς, αντανakλώντας τις νέες προτεραιότητες παρακολούθησης και διασφάλισης της αντιπροσωπευτικότητας των θέσεων του Καταλόγου.

Οι πέντε νέοι κύριοι σκοποί της Σύμβασης, όπως καθορίστηκαν στη Σύνοδο της Σάντα Φε, είναι οι εξής:³⁶

1. Αποπεράτωση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς
2. Εξασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας και, κατ' επέκταση, της αξιοπιστίας του Καταλόγου
3. Ενίσχυση της προστασίας και της επιστημονικής διαχείρισης (τεκμηρίωση, συντήρηση, μελέτη, πρόσβαση) των εγγεγραμμένων θέσεων
4. Συστηματική παρακολούθηση των θέσεων ("periodic reporting") - αναφέρεται ότι το μέτρο αυτό εφαρμόζεται από το 2001 με το σύστημα υποβολής εκθέσεων για την κατάσταση διατήρησης των θέσεων ανά έξι έτη
5. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και εκπόνηση προγραμμάτων ενεργοποίησης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού

Όπως προαναφέραμε, ο προβληματισμός γύρω από την παρακολούθηση και προστασία των θέσεων του Καταλόγου εντείνεται ήδη από το 1983. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα Κράτη-μέλη αναγνωρίζουν σταδιακά την υπέρμετρη έμφαση που δόθηκε στη δημιουργία του Καταλόγου εις βάρος της, επίσης κατοχυρωμένης ρητά στο κείμενο της Σύμβασης, υποχρέωσής τους να διασφαλίζουν την προστασία των ολοένα και αυξανόμενων εγγεγραμμένων αγαθών.

Ακολουθώντας, η Σάντα Φε αποτελεί σταθμό στο ιστορικό εφαρμογής της Σύμβασης διότι, με ρητή αναφορά (βλ. Διακηρυκτικές Αρχές 3, 4, και 5 παραπάνω) εισάγει διευρυμένο πρότυπο προστασίας και χαράσσει νέα στρατηγική πορεία της Επιτροπής, με έμφαση στην επιστημονική μελέτη και προστασία αλλά και στην ευαισθητοποίηση και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. Αναφέρουμε εδώ ότι η έννοια της τοπικής ενεργοποίησης για την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς αποτελούσε καινοτόμο ιδέα το

³⁶ *The World Heritage Newsletter* 1(1993): 14.

1992 κατά τη χάραξη των αναθεωρημένων και διευρυμένων σκοπών της Συνόδου.

Η δεύτερη κομβική αναθεώρηση που συντελείται κατά τη Σύνοδο του 1992, αφορά την αναγνώριση της ανάγκης διεύρυνσης της έννοιας της κληρονομιάς. Ακολούθως, εισάγεται η κατηγορία των πολιτιστικών τοπίων. Τα πολιτιστικά τοπία θεωρούνται έργα αρμονικής συνύπαρξης της φύσης και της ανθρώπινης δημιουργίας, και ως εκ τούτου απορρέουν από τη νέα διευρυμένη έννοια της παγκόσμιας κληρονομιάς. Τέλος, το 1992 αποτελεί ημερομηνία-σταθμό στην εφαρμογή της Σύμβασης και λόγω του ότι σηματοδοτεί την ίδρυση του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τις αρμοδιότητες του οποίου παραθέσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Μετέπειτα αποτελέσματα του σημαντικού αυτού προβληματισμού σχετικά με την έννοια και τον προσδιορισμό της κληρονομιάς παγκοσμίου αξίας αποτελούν οι Διακηρύξεις της Νάρα (1994)³⁷ όπου αναθεωρείται η κατεστημένη έννοια της αυθεντικότητας, η δημοσίευση του έργου της Διεθνούς Επιτροπής Πολιτισμού και Ανάπτυξης της Ουνέσκο «Η δημιουργική μας πολυμορφία» (1995) όπου εξυμνείται και κατοχυρώνεται ως αναγκαία η ακριβοδίκαιη εκπροσώπηση όλων των πολιτισμών του κόσμου και τέλος, η Διακήρυξη Γιαμάτο του 2004, όπου επανεξετάζεται η σύνδεση μεταξύ άυλης και «υλικής» κληρονομιάς. Ο προβληματισμός αυτός περί της διεύρυνσης και σταδιακής ανανέωσης της έννοιας της κληρονομιάς θα παρατεθεί λεπτομερώς στο Μέρος Α', κεφάλαιο 4.Γ.

Τέλος, σημειώνουμε στο ιστορικό εφαρμογής την πορεία υλοποίησης των δεσμεύσεων περί αντιπροσωπευτικότητας. Αναφέρουμε τη θέσπιση στρατηγικής, το 1994, για την ισόρροπη εκπροσώπηση των πολιτιστικών περιοχών του κόσμου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς ("Global Strategy for a Balanced World Heritage List"). Επιπλέον, η αλληλένδετη φύση πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, η οποία κατοχυρώνεται με τη συμπερίληψη μικτών θέσεων στη Σύμβαση, ενώ διευρύνεται με την ένταξη των πολιτιστικών τοπίων το 1992, αντανακλάται πλέον στις νέες ενιαίες Λειτουργικές Κατευθύνσεις του 2005. Επίσης, οι δύο νέες Συμβάσεις (Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Κληρονομιάς, 2003 και Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής Πολυμορφίας, 2005) κατοχυρώνουν πλέον και με νομικά δεσμευτικά κείμενα τις προγενέστερες διακηρύξεις και δράσεις της Επιτροπής στους τομείς της σύνδεσης του υλικού με τον άυλο πολιτισμό και της διεύρυνσης της έννοιας του πολιτισμού και της αυθεντικότητας. Η σχετική συζήτηση απλά αναφέρεται εδώ και θα παρουσιαστεί στο Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ της παρούσης μελέτης.

³⁷ βλ. WHC 05: Παράρτημα 4. Παραθέτουμε το κείμενο της Διακήρυξης της Νάρα (όπως αναγράφεται στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις), στο Παράρτημα 3 της παρούσης μελέτης.

B. Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Ήδη από το 1978 πραγματοποιούνται οι πρώτες εγγραφές στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ο Κατάλογος, σύμφωνα με τη Σύμβαση, συμπληρώνεται και επανακυκλοφορεί κάθε έτος.³⁸ Μία θέση οφείλει να πληρεί συγκεκριμένα κριτήρια (τα οποία ορίζονται στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις) για να εγγραφεί στον Κατάλογο. Συμφώνως προς τα κριτήρια αυτά κρίνεται εάν η θέση αποτελεί παγκόσμια κληρονομιά της ανθρωπότητας.

Ο Κατάλογος αναφέρει κατά σειρά για κάθε θέση την ονομασία της, τη χώρα προέλευσης, το συνδυασμό των κριτηρίων βάσει των οποίων επιλέχθηκε, καθώς και τον κωδικό της. Οι εγγεγραμμένες θέσεις αναγράφονται κατά αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με την ονομασία τους, ενώ ταξινομούνται σε κατηγορίες ανάλογα με την κατάταξή τους (πολιτιστική, φυσική ή μικτή). Επιπροσθέτως, ο Κατάλογος διαχωρίζει τις νέες εγγραφές από τις καινούριες προσθήκες σε ήδη υπάρχουσες θέσεις ("new properties/site extensions").

Τα κύρια είδη των πολιτιστικών θέσεων του Καταλόγου είναι δύο, ενώ υπάρχουν και αρκετές μικρότερες κατηγορίες που προστέθηκαν αργότερα. Τα κύρια είδη πολιτιστικών θέσεων είναι (i) οι Πόλεις και (ii) οι Ιεροί Χώροι και τα Θρησκευτικά Μνημεία. Στις Πόλεις ανήκουν οι υποκατηγορίες των ιστορικών πόλεων και των νεκρών πόλεων (αρχαιολογικών χώρων)³⁹. Στους Ιερούς Χώρους και στα Θρησκευτικά Μνημεία συγκαταλέγονται οι χώροι και τα μνημεία νεκρών θρησκειών, καθώς και οι χώροι και τα μνημεία ζωντανών θρησκειών.

Στις διάφορες μικρότερες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών, οι οποίες αριθμούν συνολικά εννιά, ανήκουν θέσεις οι οποίες δεν μπορούν να υπαχθούν στις δύο προαναφερόμενες κύριες κατηγορίες. Οι υποκατηγορίες αυτές είναι οι εξής: (1) ταφικά μνημεία, (2) σπήλαια, (3) φρούρια, (4) ανάκτορα, (5) χώροι βιομηχανικής κληρονομιάς, (6) παραδοσιακοί οικισμοί, (7) τόποι ιστορικής μνήμης, (8) πολιτιστικές διαδρομές και, τέλος, (9) πολιτιστικά τοπία.

Αναφέρουμε συνοπτικά τις πληροφορίες τις οποίες πρέπει να καταθέτει το Κράτος-μέλος στο Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς για την εγγραφή μιας θέσης στον Κατάλογο. Στον φάκελο υποψηφιότητας πρέπει να περιλαμβάνεται η ακριβής παρουσίαση της θέσης,⁴⁰ η περιγραφή της, η αιτιολόγηση της εγγραφής (να πληρεί τα κριτήρια της αυθεντικότητας, της ακεραιότητας και τουλάχιστον ένα ακόμη εκ των έξι κριτηρίων των Λειτουργικών Κατευθύνσεων βλ. Κεφάλαιο 4.B), η κατάσταση διατήρησης,

³⁸ Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η Επιτροπή υποχρεούται να αναδημοσιεύει τον Κατάλογο κάθε 1-2 χρόνια, στην πράξη όμως ο Κατάλογος συμπληρώνεται και επανακυκλοφορεί κάθε έτος.

³⁹ Βεβαίως, η ιστοσελίδα της Ουνέσκο ορθώς αναφέρει ότι ένας αρχαιολογικός χώρος ενδέχεται να βρίσκεται και εντός μιας ιστορικής πόλης, <http://whc.unesco.org/worldheritage>

⁴⁰ Η ακριβής παρουσίαση της θέσης πρέπει να περιλαμβάνει και τα γεωγραφικά της όρια, καθώς αυτό είναι αναγκαίο για τη θέσπιση περιμετρικών ζωνών αυξημένης προστασίας.

η απαρίθμηση νομικών, κανονιστικών, χωροταξικών, θεσμικών και/ ή παραδοσιακών μέτρων προστασίας, η απόδειξη μηχανισμών παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης, τεκμηριωτικά στοιχεία, στοιχεία επικοινωνίας και η υπογραφή αρμοδίου υπευθύνου. Ακολουθεί πίνακας με την πορεία διεύρυνσης του Καταλόγου από τις πρώτες εγγραφές το 1978 μέχρι και το 2005.

Πίνακας 1: Πορεία Διεύρυνσης του Καταλόγου: Νέες θέσεις/έτος και αριθμός χωρών που αναλογεί/έτος⁴¹

Έτος	Αριθμός νέων εγγραφών – αριθμός χωρών που αναλογεί
1978	12 (7 χώρες)
1979	45 (21 χώρες)
1980	28 (18 χώρες)
1981	27 (15 χώρες)
1982	24 (15 χώρες)
1983	29 (16 χώρες)
1984	22 (13 χώρες)
1985	30 (18 χώρες)
1986	29 (16 χώρες)
1987	41 (21 χώρες)
1988	27 (15 χώρες)
1989	7 (6 χώρες)
1990	17 (11 χώρες)
1991	22 (15 χώρες)
1992	20 (14 χώρες)
1993	33 (18 χώρες)
1994	29 (22 χώρες)
1995	29 (21 χώρες)
1996	37 (25 χώρες)
1997	46 (25 χώρες)
1998	30 (21 χώρες)
1999	48 (33 χώρες)
2000	61 (39 χώρες)
2001	31 (24 χώρες)
2002	9 (8 χώρες)
2003	25 (24 χώρες)
2004	35 (29 χώρες)
2005	26 (29 χώρες)

⁴¹ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

Πίνακας 2: Γραφική παράσταση της πορείας διεύρυνσης του Καταλόγου, 1978-2005⁴²

Πίνακας 3: Γραφική παράσταση ετησίου αριθμού χωρών που ενέγραψαν θέση/θέσεις στον Κατάλογο 1978-2005⁴³

Παρατηρούμε την ταχεία διεύρυνση του Καταλόγου, με το μέσο όρο νέων ετησίων εγγραφών να κυμαίνεται στις 29,21 θέσεις. Οι ετήσιες εγγραφές αντιστοιχούν κατά μέσο όρο σε 19,25 χώρες το έτος.⁴⁴ Μάλιστα, ο

⁴² Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

⁴³ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

⁴⁴ Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από τα στοιχεία νέων εγγραφών <http://whc.unesco.org/en/list>, βλ. Πίνακες 2 και 3.

Κατάλογος έχει χαρακτηριστεί ως «το πρόγραμμα-μασκότ»⁴⁵ της Ουνέσκο λόγω της επιτυχίας του. Ο ελάχιστος αριθμός νέων εγγραφών σημειώθηκε το 1989, μόλις 7 εγγραφές, ενώ ο μέγιστος αριθμός εγγραφών σημειώθηκε το 2000 (61 εγγραφές). Παρατηρούμε την ευρεία διακύμανση μεταξύ των δύο αυτών ορίων. Εκτός από λίγες ευρείες διακυμάνσεις, όμως, παρατηρούμε ότι ο ετήσιος αυξητικός ρυθμός του Καταλόγου κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 20-30 νέων θέσεων.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι κατά την περίοδο 1994-2000, 85%-90% των υποψηφίων θέσεων κρίθηκαν ευνοϊκά από την Επιτροπή και εγγράφηκαν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.⁴⁶ Αναφέρεται, όμως, ότι το Κέντρο πληροφορεί εκ των προτέρων το ενδιαφερόμενο Κράτος εάν συντρέχουν πιθανότητες απόρριψης μίας θέσης, με αποτέλεσμα το Κράτος (για λόγους κύρους) συνήθως να αποσύρει αυτή την υποψηφιότητα και συνακολούθως να μην υπολογίζονται αυτές οι απορρίψεις στα στατιστικά στοιχεία εγγραφών (μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αξιοπιστία των εν λόγω υψηλών ποσοστών αποδοχής).⁴⁷ Παρά ταύτα, αυτό το ποσοστό ευνοϊκής κρίσης των υποψηφιοτήτων παραμένει υψηλό. Μάλιστα, μπορεί να θεωρηθεί υπερβολικά υψηλό για να αντιπροσωπεύει αξιώσεις οικουμενικής αξίας, η οποία είναι εξ ορισμού επιλεκτική.

Μάλιστα, η ταχεία (θυμίζουμε την έλλειψη ανωτάτου ορίου) διεύρυνση του Καταλόγου, συνοδευόμενη και από τη μη-επιβολή της ρήτρας διαγραφής, μπορεί ακόμη να θεωρηθεί ότι υπονομεύει την οικουμενική αξία και την προστασία των εγγεγραμμένων θέσεων λ.χ. έχει γίνει λόγος για «καταστροφική επιτυχία» του Καταλόγου και για «πυρετό εγγραφών»⁴⁸.

Από την άλλη πλευρά, ο Κατάλογος πρέπει να παραμένει ανοικτός, καθώς η διεύρυνσή του θα εξαρτηθεί από μελλοντικές αρχαιολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις και από ιδεολογικές και φιλοσοφικές εξελίξεις τις οποίες δεν μπορούμε να γνωρίζουμε εκ των προτέρων.⁴⁹

Επιπλέον, παρατηρούμε ότι συγκεντρωτικά, από το 1978 έως το 2005, οι ετήσιες εγγραφές αντιστοιχούν κατά μέσο όρο σε 1-2 εγγραφές ανά χώρα. Οι δέκα χώρες με τις περισσότερες θέσεις είναι κατά σειρά η Ιταλία, (40 εγγραφές, ενώ μόνο το 1997 ενέγραψε συνολικά 10 θέσεις στον Κατάλογο)⁵⁰, η Ισπανία (38 εγγραφές), η Κίνα (31 εγγραφές), η Γερμανία (31 εγγραφές), η Γαλλία (30 εγγραφές), η Ινδία (26 εγγραφές), το Ηνωμένο Βασίλειο (26 εγγραφές), το Μεξικό (25 εγγραφές), η Ρωσία (23 εγγραφές) και οι ΗΠΑ (20 εγγραφές). Παρατηρούμε (βλ. Πίνακας 4 παρακάτω), ότι μόλις το 7% των χωρών εκπροσωπούνται με 20 θέσεις και άνω, ενώ η πλειοψηφία των χωρών (58%) εκπροσωπούνται με 1-4 θέσεις.

⁴⁵ "The flagship programme", βλ. Strasser 2002:216.

⁴⁶ Lévi-Strauss 2000a:162.

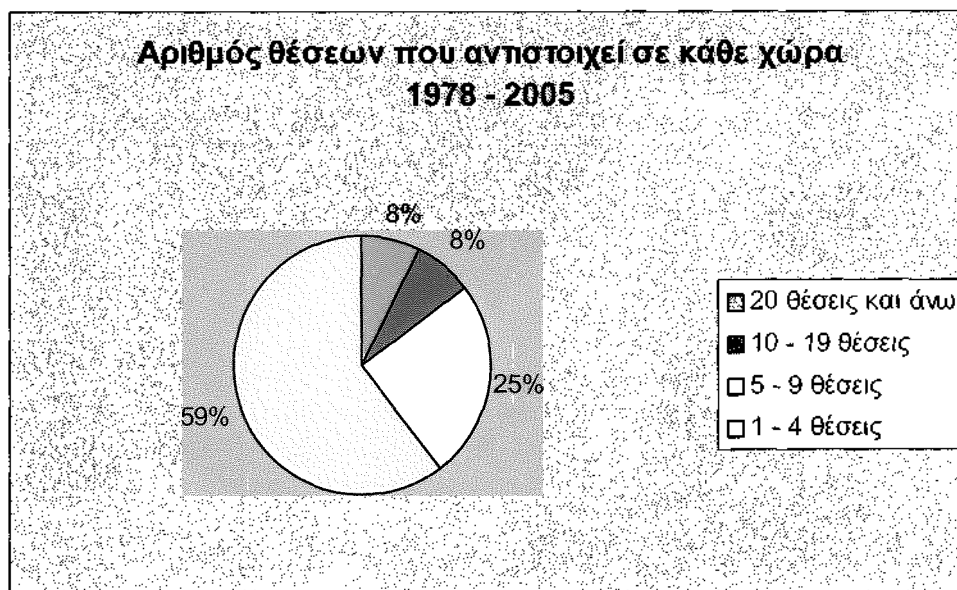
⁴⁷ Σημειώνουμε επίσης, όμως, ότι αντί για την απόρριψη συνήθως αποφασίζεται η αναβολή της εγγραφής στο επόμενο έτος, βλ. Lévi-Strauss ό.π., 162.

⁴⁸ Musitelli 2002:325.

⁴⁹ Lévi-Strauss 2000a:158.

⁵⁰ βλ. <http://whc.unesco.org/en/list>

Πίνακας 4: Κατανομή χωρών σε ποσοστιαίες κατηγορίες εκπροσώπησης⁵¹

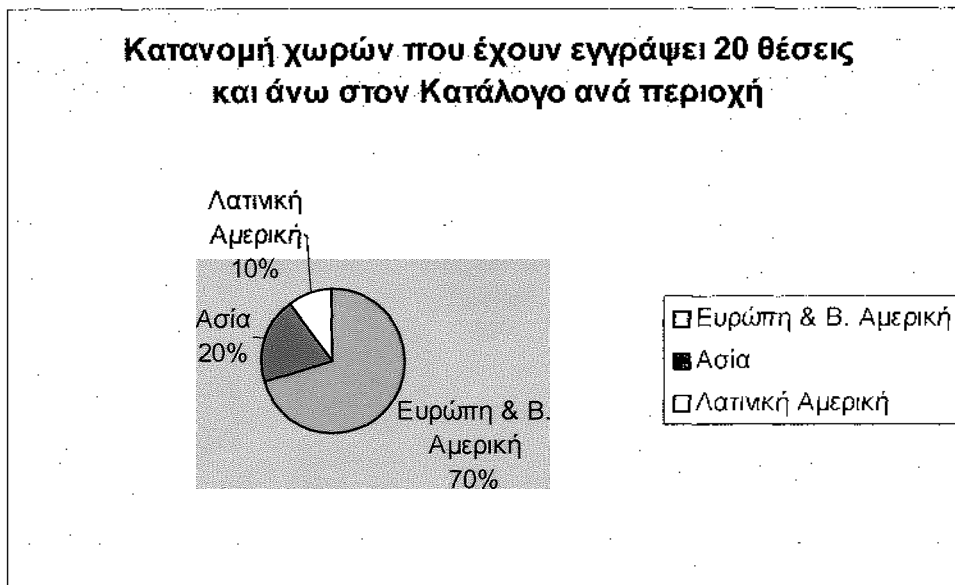

Εκ των χωρών που εκπροσωπούνται με 20 θέσεις και άνω στον Κατάλογο, το 70% ανήκει στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική (7 χώρες, 6 στην Ευρώπη και 1 στη Β. Αμερική), το 20% στην Ασία (2 χώρες) και το 10% στη Λατινική Αμερική (1 χώρα). Εκ των χωρών που εκπροσωπούνται με 10-19 θέσεις στον Κατάλογο, το 60% ανήκει στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική (6 χώρες, 5 στην Ευρώπη και 1 στη Β. Αμερική), το 20% στη Λατινική Αμερική (2 χώρες), το 10% στην Ασία (1 χώρα) και το 10% στην Ωκεανία (1 χώρα). Εκ των χωρών που εκπροσωπούνται με 5-9 θέσεις στον Κατάλογο, το 31% ανήκει στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική (10 χώρες), το 12% στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική (4 χώρες), το 24% στην Ασία και τον Ειρηνικό (8 χώρες), το 15% στην Αφρική (5 χώρες) και το 18% στις Αραβικές χώρες (6 χώρες). Εκ των χωρών που εκπροσωπούνται με 1-4 θέσεις στον Κατάλογο, το 23% ανήκει στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική (18 χώρες), το 13% στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική (10 χώρες), το 27% στην Ασία και τον Ειρηνικό (22 χώρες), το 27% στην Αφρική (22 χώρες), το 9% στις Αραβικές χώρες (7 χώρες) και το 1% στην Ωκεανία (1 χώρα).

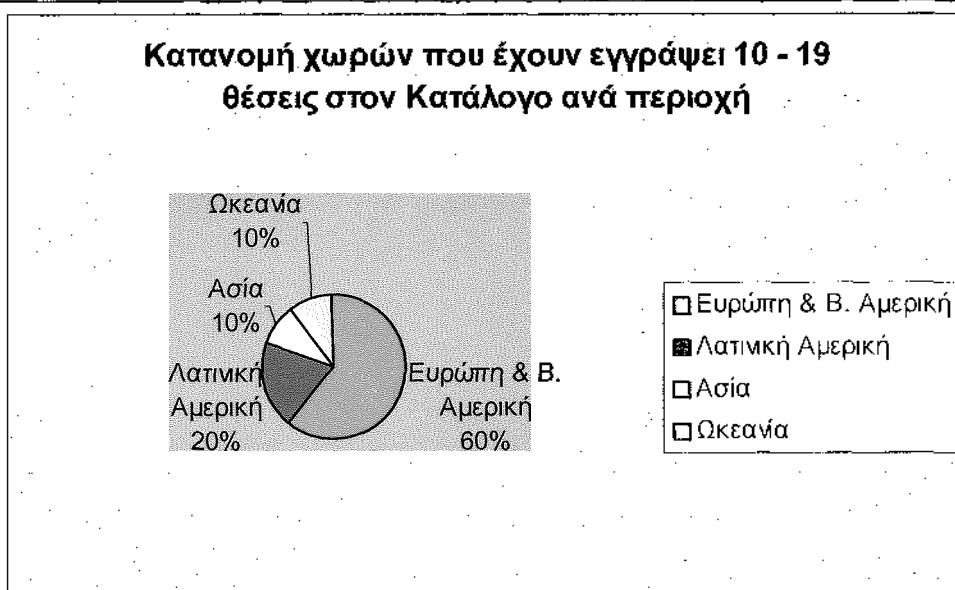
Παρατηρούμε ότι η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική εκπροσωπούν την πλειοψηφία των θέσεων στις τρεις από τις τέσσερις ποσοστιαίες κατηγορίες εκπροσώπησης (εκτός από την κατηγορία χωρών με 1-4 θέσεις όπου η πλειοψηφία εκπροσωπείται από την Αφρική και την Ασία). Παρατηρούμε επίσης ότι η εκπροσώπηση είναι σαφώς πιο ισορροπημένη στις χαμηλότερες κατηγορίες ποσοστιαίας εκπροσώπησης (1-4 και 5-9 εγγραφές). Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στους πίνακες 5, 6, 7 και 8 παρακάτω, ενώ για τον αριθμό των θέσεων που αντιστοιχεί στην κάθε χώρα ξεχωριστά βλ. Παράρτημα 2.Γ.

⁵¹ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως

Πίνακας 5: Γεωγραφική κατανομή χωρών με 20 θέσεις και άνω στον Κατάλογο⁵²

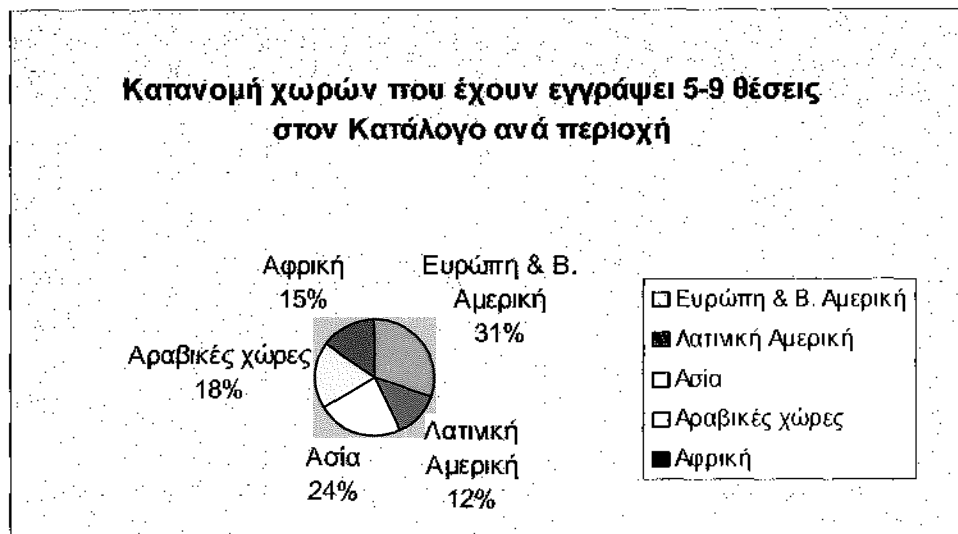
Πίνακας 6: Γεωγραφική κατανομή χωρών με 10-19 θέσεις στον Κατάλογο⁵³

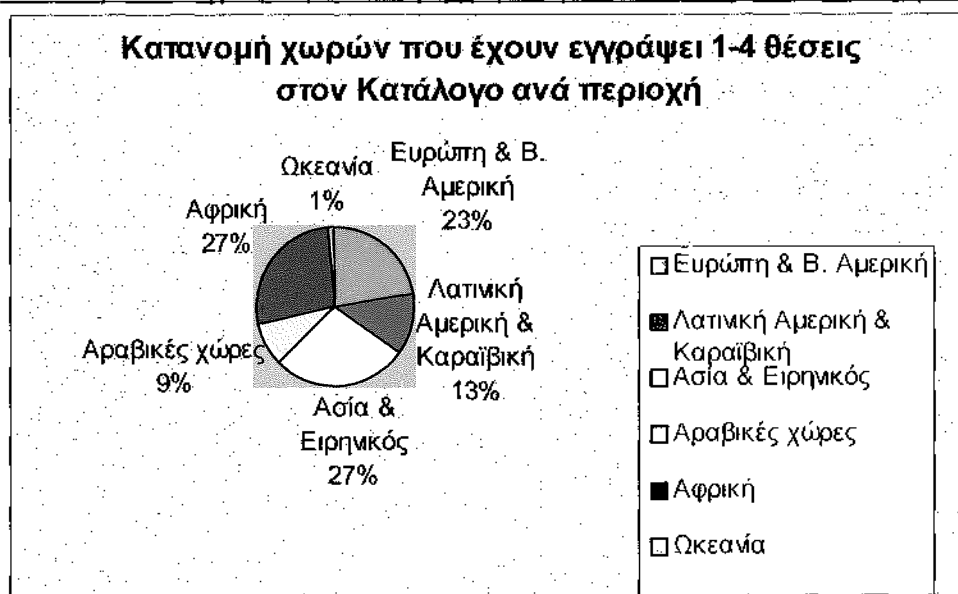
⁵² Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως

⁵³ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως

Πίνακας 7: Γεωγραφική κατανομή χωρών με 5-9 θέσεις στον Κατάλογο⁵⁴

Πίνακας 8: Γεωγραφική κατανομή χωρών με 1-4 θέσεις στον Κατάλογο⁵⁵

Η κυριαρχία της κληρονομιάς των ανεπτυγμένων χωρών διαπιστώνεται και από τη συγκριτική κατανομή των θέσεων κατά το διάστημα 1978-2005 (Πίνακας 9). Παρατηρούμε⁵⁶ ότι από τα 28 έτη τα οποία εξετάζουμε (1978-

⁵⁴ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως

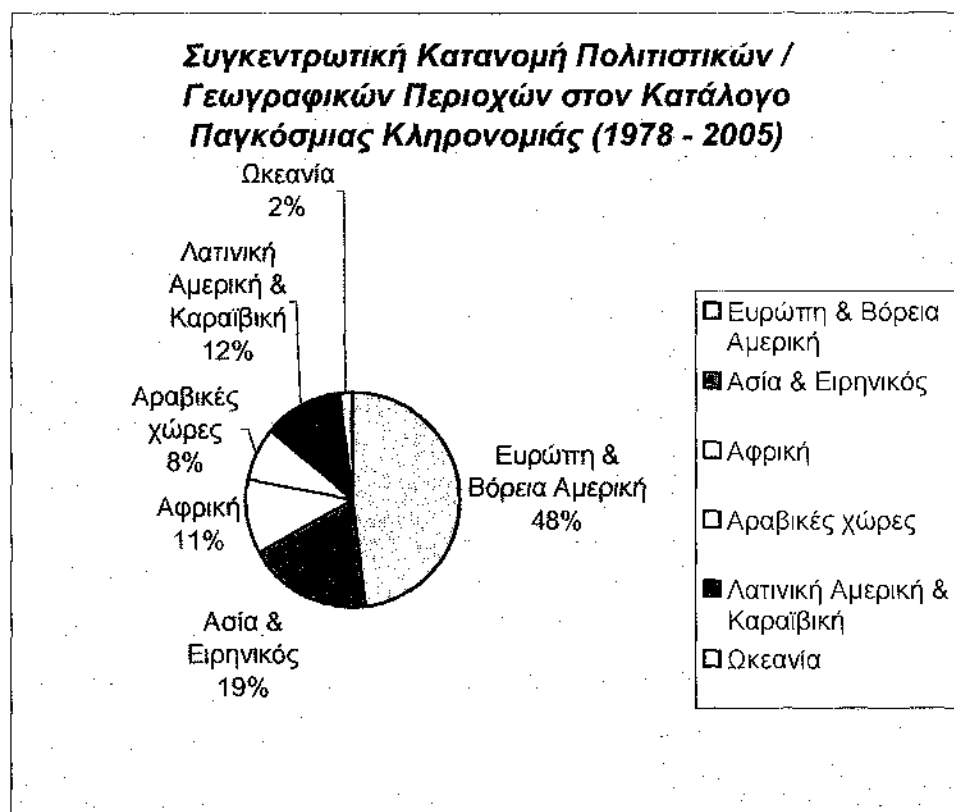
⁵⁵ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως

⁵⁶ Τα στοιχεία της συγκριτικής εκπροσώπησης ανά έτος παρατίθενται στο Παράρτημα 2, βλ. Παράρτημα 2.A για τη συγκριτική ετήσια εκπροσώπηση ανά χώρα και Παράρτημα 2.B για τη συγκριτική ετήσια εκπροσώπηση ανά γεωγραφική - πολιτιστική περιοχή, για τα έτη 1978 - 2005.

2005), στα 27 η πλειοψηφία των καινούριων εγγραφών προέρχονται από την Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική. Μάλιστα, συνολικά κατά την περίοδο 1978-2005 οι παραπάνω ήπειροι εκπροσωπούν το 48% των θέσεων του Καταλόγου. Παρατηρούμε ότι υπάρχει γενικότερη συνάρτηση μεταξύ της ανάπτυξης μίας χώρας και της εκπροσώπησης της στον Κατάλογο. Ως ανεπτυγμένες χώρες εννοούνται οι χώρες που σημειώνουν υψηλό ποσοστό ανάπτυξης στον οικονομικό, τεχνικό και επιστημονικό τομέα και συνακολούθως στον τομέα της πολιτιστικής ανάπτυξης. Η πολιτιστική ανάπτυξη θεωρούμε ότι είναι ευρύτερη έννοια και ότι συμπεριλαμβάνει την οικονομική, τεχνική και επιστημονική ανάπτυξη. Κατ'αυτόν τον τρόπο, εξηγείται γιατί οι ανεπτυγμένες χώρες (η πλειονότητα των οποίων σήμερα βρίσκεται στην Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική) εκπροσωπούν και την πλειοψηφία των θέσεων του Καταλόγου.

Όπως φαίνεται, λοιπόν, από τα στοιχεία της μελέτης, υπάρχει συνάρτηση μεταξύ της ανάπτυξης μίας χώρας και της εκπροσώπησης της στον Κατάλογο Παγκοσμίου Κληρονομιάς.

Πίνακας 9: Συγκεντρωτικά στοιχεία αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου, 1978-2005⁵⁷

Δεδομένου ότι συνολικά υπάρχουν 6 πολιτιστικές – γεωγραφικές περιοχές, το γεγονός ότι μόνον η μία εξ αυτών εκπροσωπεί σχεδόν το ήμισυ των θέσεων αποτελεί σαφέστατη ένδειξη κυριαρχίας επί του Καταλόγου. Αναφέρουμε ότι μόνον κατά το 1991 και το 2003 σημειώθηκαν ίσες εγγραφές Ασίας και Ευρώπης-Βόρειας Αμερικής, με τις δύο αυτές περιοχές να μοιράζονται την πλειοψηφία. Μόνον κατά το 1982 υπερισχύουν οι

⁵⁷ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list> με επεξεργασία της συγγραφέως

Αραβικές χώρες. Ενδεικτικό των ελλείψεων του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν είναι μόνο η υπέρμετρη εκπροσώπηση συγκεκριμένων πολιτιστικών περιοχών, αλλά και η ελλιπής εκπροσώπηση κάποιων άλλων. Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι η Αφρική δεν εκπροσωπείται από καμία καινούρια εγγραφή το 1992, το 1993, το 1995 και το 1998 (τέσσερα έτη συνολικά). Επίσης, δεν εγγράφεται καμία καινούρια θέση από τις Αραβικές χώρες το 1978, το 1990, 1991, το 1995 και το 1999 (πέντε έτη συνολικά).

Η αυξητική πορεία προσχώρησης νέων Κρατών-μελών και η συνακόλουθη διεύρυνση του Καταλόγου θεωρούνται από τα επιτυχή στοιχεία της Σύμβασης⁵⁸, αλλά δεν παύει και ο προβληματισμός γύρω από την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου. Πιο συγκεκριμένα, το 1998 το Γαλλικό Υπουργείο Πολιτισμού και Επικοινωνίας οργάνωσε συνέδριο με θέμα την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου ετέθη ανοικτά το ζήτημα «μνημειακής κατάχρησης», με τον Régis Debray να αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «οι γερανοί, τα ψαροκάικα και οι μόλοι σήμερα συχνά εγγράφονται ως ιστορικά μνημεία».⁵⁹ Στο Συνέδριο εκφράστηκε αυξημένος προβληματισμός αναφορικά με τον «πυρετό εγγραφών»⁶⁰ και αναφέρθηκε η ανησυχία ότι ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς δύναται να εκπέσει σε «Κατάλογο Παγκοσμίων Βραβείων» για την τόνωση του εθνικού κύρους.⁶¹ Βεβαίως, πλέον (από το 2002) έχει οριστεί το ανώτατο όριο των 45 εγγραφών ανά έτος (βλ. παρακάτω) το οποίο αποτελεί, κατά την άποψή μας, ιδιαίτερα σημαντικό μέτρο για τη διατήρηση της αξιοπιστίας του Καταλόγου και την αποφυγή περαιτέρω εκρηκτικών (εξωπραγματικών θα μπορούσαμε να πούμε) ετών με 61 εγγραφές (όπως το 2000), που σταδιακά πράγματι θα μεταμόρφωναν τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε «Κατάλογο Παγκοσμίων Βραβείων».

βλ. παρακάτω
Διαφορές

Η κυριαρχία της κληρονομιάς ανεπτυγμένων χωρών⁶², σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ουνέσκο⁶³, οφείλεται σε δύο αίτια. Πρώτον, λόγω δυσκολιών σύνταξης Ενδεικτικών Καταλόγων και την έλλειψη έμπειρου οργανωμένου και επαρκώς στελεχωμένου νομικού, θεσμικού και διοικητικού μηχανισμού, δηλαδή λόγω συστημικών - δομικών προβλημάτων που συναντώνται στις αναπτυσσόμενες χώρες.⁶⁴ Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την Ουνέσκο, διαπιστώνονται και δυσκολίες που σχετίζονται με την κατεστημένη ιδέα περί μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ως μνημειακή κληρονομιά εννοείται η πολιτιστική παράδοση που στηρίζεται σε υλικές εκφράσεις και στην οποία μεγάλη σημασία αποδίδεται στην

⁵⁸ Βλ. για παράδειγμα Protz 1998:224.

⁵⁹ Lévi-Strauss 2000a:162.

⁶⁰ Lévi-Strauss ό.π., 162.

⁶¹ Lévi-Strauss ό.π., 162, όπου γίνεται αναφορά σε "world prize list".

⁶² Αναφέρεται ότι κάποια Κράτη (προφανώς τα ανεπτυγμένα) τείνουν «να προτείνουν αγαθά τα οποία έχουν μόνον εθνική αξία» Strasser 2002:218.

⁶³ http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=13031&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁶⁴ Σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν αναπτύξει επίσημους κανόνες δικαίου με την έννοια του συμβατικού δικαίου, αλλά χρησιμοποιούν παραδοσιακούς-κοινοτικούς (συχνά προφορικούς) νόμους, ενώ επίσης δίνουν έμφαση στις υποχρεώσεις παρά στα δικαιώματα.

έννοια του αριστουργήματος. Ως αριστούργημα εννοείται μία αξιολογική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία ο πολιτισμός συνδέεται με τις έννοιες της μοναδικότητας και της μονιμότητας. Στον αντίποδα, σημειώνουμε ότι στην πολιτιστική κληρονομιά αναπτυσσόμενων χωρών δεν κυριαρχούν οι παραπάνω θεωρήσεις, τουναντίον δίνεται έμφαση στην άυλη κληρονομιά, στις διαρκώς μεταλλασσόμενες ερμηνείες και σε εφήμερες εκφράσεις.

Έχει υποστηριχθεί, όμως, ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν υποβάλλουν επαρκή αριθμό υποψηφιοτήτων επειδή δεν αναγνωρίζουν την κληρονομιά τους ως άξιας εγγραφής στον Κατάλογο, καθώς διακατέχονται από στενό και μνημειακό ορισμό της παγκοσμίου κληρονομιάς. Από την άλλη πλευρά, στις ανεπτυγμένες χώρες η ερμηνεία της παγκοσμίου κληρονομιάς είναι «υπερβολικά διασταλτική», με αποτέλεσμα να έχουν πραγματοποιηθεί εγγραφές Ευρωπαϊκών χωρών (ιδίως βιομηχανικής κληρονομιάς) οι οποίες αργότερα αμφισβητήθηκαν.⁶⁵ Εμείς θα προσθέταμε, όπως προαναφέραμε παραπάνω, ότι η κυριαρχία των ανεπτυγμένων χωρών επί του Καταλόγου είναι έως ένα βαθμό αναπόφευκτη δεδομένου ότι η πολιτιστική ανάπτυξη μίας χώρας συναρτάται άμεσα με την ευρύτερη τεχνο-οικονομική της ανάπτυξη.

Η δημοσίευση της Παγκόσμιας Επιτροπής Πολιτισμού και Ανάπτυξης (υπό την αιγίδα της Ουνέσκο) ήδη από το 1995 παρουσιάζει διαφορετική άποψη επί του θέματος. Υποστηρίζει ότι η κυριαρχία των ανεπτυγμένων χωρών επί του Καταλόγου Παγκοσμίου Κληρονομιάς είναι εξ ορισμού δεδομένη λαμβάνοντας υπόψιν την αρχική ιδέα βάσει της οποίας σχεδιάστηκε ο Κατάλογος. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι η συγκριτικά μεγαλύτερη εκπροσώπηση των ανεπτυγμένων χωρών οφείλεται στο γεγονός ότι ο Κατάλογος σχεδιάστηκε εξαρχής με γνώμονα την υλική κληρονομιά η οποία απαντάνται κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες, κατ' αυτόν τον τρόπο αποκλείοντας τις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες εκφράζονται πρωτίστως με άυλες πολιτιστικές δημιουργίες : «Το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω εργαλείου [της Σύμβασης] περιορίζεται στα ακίνητα αγαθά, ενώ η αρχική σύλληψή του, καθώς και η συνεχιζόμενη υποστήριξή του, προέρχονται από τις προηγμένες βιομηχανικές χώρες, αντανακλώντας την ενασχόληση με ένα είδος κληρονομιάς το οποίο έχαιρε μεγάλης εκτίμησης και αξίας στις εν λόγω χώρες. [Ο Κατάλογος] εκπροσωπεί ένα εννοιολογικό και αξιακό πλαίσιο το οποίο δεν αρμόζει ιδιαίτερα στα είδη κληρονομιάς τα οποία είναι ευρέως διαδεδομένα σε περιοχές όπου οι πολιτιστικές ενέργειες συγκεντρώνονται σε διαφορετικά είδη έκφρασης όπως τα κινητά αντικείμενα, ο χορός ή οι προφορικές παραδόσεις».⁶⁶

Ήδη από το 1994, κατά τη 18^η Σύνοδο της Επιτροπής στο Πουκέ, ο προβληματισμός γύρω από την κυριαρχία της κληρονομιάς ανεπτυγμένων χωρών οδήγησε στην υιοθέτηση συγκεκριμένης στρατηγικής με όραμα την εξισορρόπηση και την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου ("Global Strategy for a Balanced, Representative and Credible World Heritage List"). Η ανάγκη εξασφάλισης της ισορροπίας εκπροσώπησης όλων των Κρατών-μελών συζητάται από την Επιτροπή ήδη από το 1980, ενώ σημειο-
σταθμός για την υιοθέτηση της εν λόγω Στρατηγικής υπήρξε η δημοσίευση

⁶⁵ Lévi-Strauss ό.π., 162, βλ. επίσης Musitelli 2002:332.

⁶⁶ Διεθνής Επιτροπή Πολιτισμού και Ανάπτυξης 1996:178.

μελέτης του ICOMOS που διεξήχθη μεταξύ 1987-1993, η οποία έκανε λόγο για υπερβολική εκπροσώπηση της «Δυτικής» μνημειακής και «ελιτίστικης» κληρονομιάς, εις βάρος της κληρονομιάς αναπτυσσόμενων χωρών, της παραδοσιακής κληρονομιάς, καθώς και εις βάρος της μικτής και της φυσικής κληρονομιάς.⁶⁷

Παρατηρούμε, λοιπόν, την ευρύτερη ιδεολογική στροφή από μία καθαρά αισθητική, καλλιτεχνική και μνημειακή θεώρηση της κληρονομιάς, προς τη νέα ιδέα των πολυδιάστατων πολιτιστικών συνόλων, τα οποία εκπροσωπούν υλικές εκφράσεις της κοινωνικής οργάνωσης, ενώ συνδέονται επίσης με το άυλο περιβάλλον (τις παραδόσεις και τις αξίες που τα περιβάλλουν). Η νέα αυτή διευρυμένη έννοια της κληρονομιάς λαμβάνει υπόψιν και τις ιστορικές, ανθρωπολογικές, κοινωνικές, συμβολικές και οικονομικές διαστάσεις της κληρονομιάς, όχι μόνον τις αισθητικές και τις καλλιτεχνικές. Παρατηρούμε ότι η διεύρυνση αυτή εισάγει μια πιο αντιπροσωπευτική θεώρηση της οικουμενικής κληρονομιάς, αντανakλώντας τη νέα σημασία της αξίας της πολιτιστικής πολυμορφίας. (Για την ανάλυση της διεύρυνσης της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας ανατρέξτε στο Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ).

Μάλιστα, η Στρατηγική εξισορρόπησης του Καταλόγου προτάσσει ακριβώς ως διακηρυκτική της αρχή την εξασφάλιση της πολιτιστικής πολυμορφίας. Προτείνει συγκεκριμένες δράσεις προς το σκοπό της ισόρροπης εκπροσώπησης των Κρατών-μελών στον Κατάλογο. Επί παραδείγματι, καλεί τα αρμόδια όργανα της Σύμβασης να ενθαρρύνουν τις χώρες που υπο-εκπροσωπούνται στον Κατάλογο να κυρώσουν τη Σύμβαση και να καταρτίσουν Ενδεικτικούς Καταλόγους, καθώς και να τους παρέχουν την αναγκαία νομική και ενημερωτική βοήθεια όποτε κρίνεται απαραίτητο.

Αποσαφηνίζουμε ότι ως αντιπροσωπευτικότητα εννοείται η ακριβοδίκαιη εκπροσώπηση από άποψη πολιτιστική, γεωγραφική, χρονολογική, τυπολογική, καθώς και η ισορροπία εκπροσώπησης πολιτιστικών, φυσικών και μικτών θέσεων, με ιδιαίτερη μνεία στη συμπερίληψη πολιτιστικών τοπίων. Συνοπτικά, λοιπόν, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι σκοποί της Στρατηγικής είναι η πολυμορφία, η ποικιλία και η πρόσβαση.⁶⁸

Ακολουθώς, τα αρμόδια συμβουλευτικά όργανα (το ICOMOS για τις πολιτιστικές θέσεις και η IUCN για τις φυσικές) καταρτίζουν θεματικές μελέτες ανά γεωγραφική περιοχή, διαπιστώνοντας τυχόν κενά στην εκπροσώπησή τους και αναλόγως προτείνοντας Ενδεικτικούς Καταλόγους στα ενδιαφερόμενα Κράτη. Σκοπός της πρότασης νέων Ενδεικτικών Καταλόγων είναι, όπως προαναφέραμε, η εξασφάλιση πιο ισόρροπης και ακριβοδίκαιης εκπροσώπησης όλων των χωρών. Οι θεματικές αυτές μελέτες διαπίστωσαν ελλιπή εκπροσώπηση της φυσικής κληρονομιάς των Αραβικών χωρών, καθώς και γενικότερη υποεκπροσώπηση της Αφρικής, της Ωκεανίας, συγκεκριμένων χωρών της Ασίας όπως η Μογγολία, το

⁶⁷ Για τη μελέτη του ICOMOS βλ. WHC-98/CONF.203/12. Ο Strasser, όμως, κάνει λόγο για αναξιοπιστία της εν λόγω μελέτης, υποστηρίζοντας ότι βασίζεται σε «λειτουργικές τυπολογίες» και ότι δεν αναφέρεται επαρκώς στην πολιτιστική πολυμορφία ή σε ζωντανές κουλτούρες, Strasser 2002:225.

⁶⁸ "Diversity, pluralism and access", βλ. Mason & de la Torre 2000:173.

Αφγανιστάν και το Καζακιστάν, των Βαλκανίων, της Καραϊβικής και χωρών στον Ειρηνικό Ωκεανό, μάλιστα για τις τελευταίες αναφέρεται ότι πολλές εξ αυτών δεν έχουν ακόμη κυρώσει τη Σύμβαση.⁶⁹ Η Αφρική αντιπροσωπεύει τις λιγότερες εγγραφές στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (εν αντιθέσει με τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο όπου, δυστυχώς, εκπροσωπείται με πολλές θέσεις). Μάλιστα, έχει υποστηριχθεί ότι η απουσία Αφρικανικών αρχαιολογικών και αστικών πολιτιστικών θέσεων, έχει οδηγήσει σε υποβάθμιση της αξιοπιστίας του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ακόμα και σε υποβάθμιση της ίδιας της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς.⁷⁰

Οι σκοποί της Στρατηγικής για Εξισορροπημένο, Αντιπροσωπευτικό και Αξιόπιστο Κατάλογο επαναδιατυπώθηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια το 2002, κατά την 26^η Σύνοδο της Επιτροπής στη Βουδαπέστη. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι αναθεωρημένοι σκοποί εστιάζουν στην επίτευξη της αντιπροσωπευτικότητας, της πολυμορφίας, της προστασίας και της πρόσβασης της εγγεγραμμένης πολιτιστικής κληρονομιάς.⁷¹

Επιπλέον, το 2002 αποφασίστηκαν διαρθρωτικές αλλαγές στην εφαρμογή της Σύμβασης, συγκεκριμένα υιοθετήθηκαν για πρώτη φορά περιορισμοί στον αριθμό υποψηφίων θέσεων ανά έτος. Πλέον οι υποψήφια θέσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τις 45 ανά έτος (για το έτος 2003 ορίστηκε το μέγιστο όριο 30 εγγραφών), για κάθε πολιτιστική θέση υποψήφια προς εγγραφή το Κράτος-μέλος καλείται να υποβάλλει και μία υποψήφια θέση φυσικής ή μικτής κληρονομιάς (δεδομένης της έντονης υπερίσχυσης πολιτιστικών θέσεων στον Κατάλογο, μόλις 160 φυσικές και 24 μικτές θέσεις στο σύνολο 812 εγγραφών βλ. Πίνακα 8 παρακάτω), τα Κράτη-μέλη που ήδη εκπροσωπούνται επαρκώς στον Κατάλογο καλούνται να περιορίσουν τις υποψηφιότητες που υποβάλλουν σε μία το έτος και ενθαρρύνονται να υποβάλλουν κοινές υποψηφιότητες με Κράτη που δεν αντιπροσωπούνται επαρκώς ή και καθόλου.⁷²

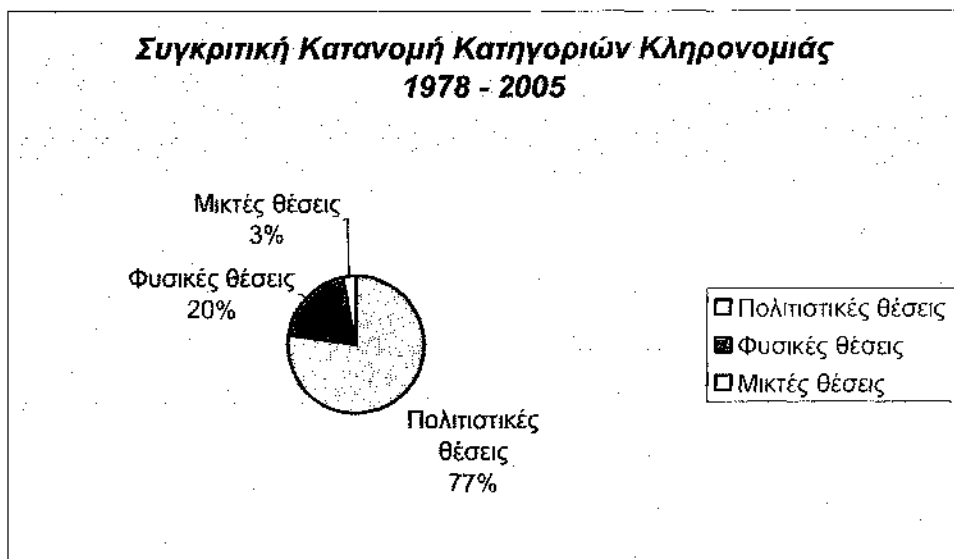
⁶⁹ Βλ. WHC-98/CONF.203/12.

⁷⁰ Musitelli 2002:329.

⁷¹ WHC 2002.

⁷² Αναφέρουμε ότι σε περίπτωση υπέρβασης του ορίου νέων εγγραφών, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι αρμόδιο να κρίνει ποιες θέσεις θα εγκριθούν κατά προτεραιότητα. Κατ'αυτόν τον τρόπο, το Κέντρο ενδεχομένως να αρχίσει να δέχεται και πολιτική πίεση, αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει χρειαστεί να εφαρμόσει το σύστημα προτεραιότητας καθώς οι υποψήφια θέσεις δεν έχουν έως τώρα υπερβεί το ανώτατο ετήσιο όριο.

Πίνακας 10: Συγκεντρωτική κατανομή κατηγοριών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 1978-2005⁷³

Επίσης, οι υποψήφιες θέσεις χωρών με ανεπαρκή ή μηδενική εκπροσώπηση και οι υποψήφιες φυσικές ή μικτές θέσεις εγκρίνονται κατά προτεραιότητα. Οι νέοι αυτοί κανονισμοί θα ισχύουν έως και το τέλος του 2007, οπότε και θα πραγματοποιηθεί η πρώτη αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους και θα αποφασιστεί η συνέχιση, κατάργηση ή τροποποίησή τους.⁷⁴

Τα αποτελέσματα της Στρατηγικής εξισορρόπησης του Καταλόγου είναι ενθαρρυντικά - από το 1994 σημειώνεται σημαντική αύξηση προσχωρήσεων κρατών από περιοχές που σημειώνουν χαμηλή εκπροσώπηση. Επίσης, εγγράφονται και οι πρώτες θέσεις από αρκετές χώρες της Ασίας, της Καραϊβικής (όπου εγγράφονται τα πρώτα πολιτιστικά τοπία), της Αφρικής αλλά και της Ευρώπης (λ.χ. από το Βέλγιο που άργησε να υποβάλλει υποψήφιες προς εγγραφή θέσεις και επίσης από Σκανδιναβικές χώρες). Αναφέρουμε ενδεικτικά για την Ασία την πρώτη εγγραφή από τη Μαλαισία (2000), το Αφγανιστάν (2002) τη Μογγολία (2003) και το Καζακστάν (2003). Επίσης, εγγράφεται για πρώτη φορά θέση από τη Νιγηρία (1999), το Σουδάν (2003), το Τογκό (2004) και άλλες χώρες στην Αφρική. Επίσης, από το 1994 και έπειτα σημειώνεται αύξηση εγγραφών νέων κατηγοριών θέσεων όπως πολιτιστικά τοπία, σύγχρονη/μοντέρνα αρχιτεκτονική, σιδηρόδρομοι, κανάλια, καθώς και διάφορα είδη βιομηχανικής κληρονομιάς.

Όπως αναδεικνύεται από τα παραπάνω στοιχεία, σταδιακά από το 1994 και τη νέα Στρατηγική ο Κατάλογος βρίσκεται σε αργή, αλλά σταθερή πορεία βελτίωσης της αντιπροσωπευτικότητάς του. Ειδικά μετά το 2002 και τη θέσπιση συστήματος περιορισμού των ετησίων υποψηφιοτήτων, οι εγγραφές σημειώνουν ακόμη πιο ακριβοδίκαιη κατανομή. Αξίζει να

⁷³ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

⁷⁴ WHC 2002.

σημειωθεί ότι από το 2002⁷⁵, οι χώρες που σημειώνουν αυξημένη εκπροσώπηση στον Κατάλογο έχουν έως τώρα συμμορφωθεί προς τις υποδείξεις περιορισμού των υποψηφιοτήτων, έχοντας περιορίσει τις καινούριες εγγραφές τους σε 1-2 έτος (με τη μεμονωμένη εξαίρεση της Γερμανίας η οποία σημείωσε τρεις εγγραφές το 2004).⁷⁶

Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι προσπάθειες για τη δημιουργία πιο αντιπροσωπευτικού Καταλόγου έχουν σημειώσει περιορισμένη επιτυχία. Η επιτυχία έγκειται στο γεγονός της αύξησης εγγραφών από νέες χώρες και περιοχές, καθώς και του περιορισμού των εγγραφών από περιοχές με υπέρμετρη εκπροσώπηση. Από την άλλη πλευρά, η επιτυχία αυτή είναι περιορισμένη επειδή, όπως έχουμε προαναφέρει, η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική σταθερά εκπροσωπούν την πλειοψηφία των νέων εγγραφών κάθε έτος και σήμερα αντιπροσωπεύουν ουσιαστικά τις μισές θέσεις του Καταλόγου (48%)⁷⁷.

Τα αποτελέσματα, όμως, των προσπαθειών για την εξισορρόπηση του Καταλόγου είναι ακόμη νωρίς για να αποτιμηθούν τελειωτικά. Αναμένουμε να προκαλέσουν σημαντική άνοδο στην εκπροσώπηση φυσικών και μικτών θέσεων καθώς και να συντελέσουν στην πιο ακριβοδίκαιη εκπροσώπηση της κληρονομιάς της οικουμένης.

---

⁷⁵ Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2002 επίσης τέθηκε σε ισχύ και το σύστημα εθελοντικού περιορισμού της θητείας στην Επιτροπή, με στόχο τη βελτίωση της αντιπροσωπευτικότητας του οργάνου αυτού που, θυμίζουμε, έχει τον τελευταίο λόγο για την εγγραφή μίας θέσης στον Κατάλογο, βλ. Μέρος Α', Κεφάλαιο 2.Δ.

⁷⁶ Βλ. <http://whc.unesco.org/en/list>, αλλά αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι μόνον η μία νέα της εγγραφή ήταν πολιτιστική, ενώ οι άλλες δύο θέσεις ήταν μικτής κληρονομιάς και για αυτό και εγκρίθηκαν.

⁷⁷ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>, με επεξεργασία της συγγραφέως.

Γ. Παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των θέσεων

Από την 22^η τακτική Σύνοδο της Επιτροπής η οποία συνήλθε το 1998, εφαρμόζεται σύστημα παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης των θέσεων ("periodic reporting"), ανά έξι έτη. Ήδη από τη Σύνοδο του προηγούμενου έτους (το 1997) η Επιτροπή είχε καλέσει τα Κράτη να της καταθέσουν (μέσω του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς) επίσημα στοιχεία για την κατάσταση διατήρησης των θέσεων που βρίσκονται επί της επικράτειάς τους. Τα στοιχεία αυτά μελετούνται από το Κέντρο και από το ICOMOS και εν συνεχεία τα αποτελέσματα διαβιβάζονται στην Επιτροπή. Η εκτελεστική απόφαση αυτή της Επιτροπής ήρθε να καλύψει ένα σημαντικό, κατά την άποψή μας, κενό στο κείμενο της Σύμβασης, στην οποία δεν αναφέρεται αναλυτικά η μορφή και η συχνότητα των ελέγχων αλλά εισάγεται μόνον η γενικότερη συμβατική υποχρέωση παρακολούθησης των θέσεων από τα Κράτη-μέλη (άρθρο 29).

Όπως αναφέραμε στην ενότητα Α' του παρόντος κεφαλαίου, η ανάγκη για τη θέσπιση συστήματος τακτικής παρακολούθησης των θέσεων είχε ήδη διατυπωθεί κατά την ιδιαίτερα γόνιμη Σύνοδο της Σάντα Φε το 1992. Υπενθυμίζουμε ότι κατά τη Σύνοδο του 1992 είχε αποφασιστεί ότι η παρακολούθηση των θέσεων θα αποκτούσε προτεραιότητα έναντι της εγγραφής νέων θέσεων που έως τότε αποτελούσε το κύριο μέλημα της Επιτροπής.

Το 1998, οπότε και τέθηκε σε ισχύ το σύστημα τακτικής παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης των θέσεων ανά βετία, η Επιτροπή δημοσίευσε λεπτομερείς οδηγίες σχετικά με τη διαδικασία υποβολής των σχετικών πληροφοριών από τα ενδιαφερόμενα Κράτη.

Συνοπτικά, τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται να συμπληρώνουν και να υποβάλλουν ειδικό ερωτηματολόγιο, χωρισμένο σε δύο μέρη, στο Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (το οποίο εν συνεχεία το διαβιβάζει στο ICOMOS και εν τέλει στην Επιτροπή). Στο πρώτο μέρος συμπληρώνονται οι νομοθετικές, διοικητικές και άλλες παροχές και ενέργειες στις οποίες έχει προβεί το Κράτος σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης, ενώ επίσης καταθέτονται οι αποκτώμενες εμπειρίες. Το πρώτο μέρος αφορά λοιπόν τη συμμόρφωση του Κράτους προς τους όρους που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση. Στο τέλος του πρώτου μέρους πρέπει να παρατεθούν τα συμπεράσματα, στα οποία αναγράφονται (i) τα βασικά συμπεράσματα (ii) οι προτεινόμενες μελλοντικές δράσεις (iii) ο αρμόδιος φορέας (iv) το χρονοδιάγραμμα και η προθεσμία ολοκλήρωσης και (v) (προαιρετικά) η αίτηση διεθνούς συνδρομής. Το δεύτερο μέρος του φακέλου αναφέρεται στην κατάσταση διατήρησης των θέσεων που βρίσκονται στην επικράτεια του Κράτους-μέλους (υποβάλλεται κοινός φάκελος για τις διασυνοριακές θέσεις). Πρέπει να συμπληρωθούν ακριβή επιστημονικά και πλήρως τεκμηριωμένα στοιχεία για την κατάσταση διατήρησης όλων των εγγεγραμμένων θέσεων. Το δεύτερο μέρος καταλήγει και αυτό σε συγκεκριμένα συμπεράσματα, τα οποία ακολουθούν τη διάρθρωση των συμπερασμάτων του πρώτου μέρους.

Παρακάτω ακολουθεί πίνακας στον οποίο αναγράφεται η χρονολογία της εξέτασης των θέσεων ανά γεωγραφική περιοχή (οι αναγραφόμενες κατηγορίες δεν είναι οι συμβατικές γεωγραφικές, αλλά τις παραθέτουμε αυτούσιες όπως έχουν επισήμως υιοθετηθεί από την Ουνέσκο). Παρατηρούμε ότι εντός του τρέχοντος έτους θα έχουν πραγματοποιηθεί οι πρώτοι έλεγχοι όλων των εγγεγραμμένων θέσεων του Καταλόγου.

Περιοχή	Εξέταση θέσεων με ημερομηνία εγγραφής έως και το έτος	Έτος Εξέτασης από την Επιτροπή
Αραβικές Χώρες	1992	2000
Αφρική	1993	2001
Ασία και Ειρηνικός	1994	2002
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	1995	2003
Ευρώπη και Βόρεια Αμερική	1998	2005/2006

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς⁷⁸, οι σκοποί παρακολούθησης της διατήρησης των θέσεων είναι οι εξής:

1. να αξιολογείται η εφαρμογή της Σύμβασης από τα Κράτη-μέλη
2. να αξιολογείται η κατάσταση διατήρησης της θέσης και να εξετάζεται εάν εξακολουθεί να συμμορφούται προς τις αξίες της Σύμβασης
3. να παρέχονται έγκυρες και επίκαιρες πληροφορίες αναφορικά με την κατάσταση διατήρησης των θέσεων και να καταγράφονται τυχόν εναλλαγές στις συνθήκες
4. να δρα ως μηχανισμός για την τοπική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών ανάμεσα στα Κράτη-μέλη αναφορικά με την εφαρμογή της Σύμβασης και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς

Παρατηρούμε ότι η Επιτροπή πλέον έχει την ικανότητα πρόσβασης σε στοιχεία για τη διατήρηση όλων των εγγεγραμμένων θέσεων, γεγονός που τη διευκολύνει κατά τη διαδικασία εξέτασης αιτήσεων παροχής βοήθειας και επίσης καθιστά πιο αποτελεσματική τη δράση της στον τομέα των σχετικών συστάσεων προς τα Κράτη και στην εξέταση υποψηφιοτήτων για τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Επιπλέον, εκτός από την τακτική παρακολούθηση των εγγεγραμμένων θέσεων, έχει καθιερωθεί σύστημα έκτακτης παρακολούθησης ("reactive monitoring") σύμφωνα με το οποίο σε περίπτωση έκτακτης φθοράς ή αλλαγής χρήσης μίας εγγεγραμμένης θέσης (όπως έπειτα από φυσική καταστροφή ή σημαντικά πολεοδομικά έργα στην ευρύτερη περιοχή) το ενδιαφερόμενο Κράτος υποχρεούται να αποστέλλει στην Ουνέσκο τεκμηριωμένη αναφορά που να περιλαμβάνει την κατάσταση διατήρησης της θέσης, τις όποιες φθορές/ τροποποιήσεις έχει υποστεί, καθώς και τις σχεδιαζόμενες ενέργειες αποκατάστασης. Σύμφωνα με τα στοιχεία της εν λόγω αναφοράς, η Επιτροπή δύναται να προτείνει στο ενδιαφερόμενο Κράτος την εγγραφή της θέσης στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

⁷⁸Βλ. <http://whc.unesco.org/en/2/>

Δ. Ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς,⁷⁹ δύο είναι οι σκοποί του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Πρώτον, η πληροφόρηση της διεθνούς κοινότητας για τις συνθήκες οι οποίες απειλούν την οικουμενική αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Δεύτερος σκοπός του εν λόγω Καταλόγου είναι η ενθάρρυνση, εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, της θέσπισης διορθωτικών μέτρων.

Για να εγγραφεί ένα πολιτιστικό αγαθό στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

1. να είναι ήδη εγγεγραμμένο στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (αν και στην πράξη πολλές θέσεις εγγράφονται ταυτόχρονα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο)
2. να συντρέχουν σοβαροί και συγκεκριμένοι κίνδυνοι (οι οποίοι παρατίθενται αναλυτικά στο άρθρο 11 παράγραφος 4 της Σύμβασης, ενώ χωρίζονται σε κινδύνους από φυσική φθορά ή ανθρωπογενή/κοινωνικά αίτια και σε δυνητικούς ή υπαρκτούς) που να καθιστούν αναγκαία τη διενέργεια σημαντικών επεμβάσεων εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας
3. να υποβάλλει σχετική αίτηση το Κράτος-μέλος στην επικράτεια του οποίου βρίσκεται το εν λόγω πολιτιστικό αγαθό, ή τουλάχιστον να δώσει τη συγκατάθεσή του για την εγγραφή

Παρατηρούμε ότι η σχετική αίτηση εγγραφής επαφίεται στην κρίση του Κράτους στην εδαφική επικράτεια του οποίου κείται η θέση (ή στα Κράτη στην περίπτωση των διασυνοριακών θέσεων). Όπως αναφέρουν η Ντ. Κόνσολα⁸⁰, ο P. Strasser,⁸¹ καθώς και η επίσημη ιστοσελίδα της Ουνέσκο, επικρατεί αρνητική αντιμετώπιση του ενδεχομένου της εγγραφής στον Κατάλογο αυτό. Η Ντ. Κόνσολα κάνει λόγο για «επικρατούσα αντίληψη» ότι «υποβαθμίζεται» η αξία της θέσης, ενώ ο Strasser υποστηρίζει πιο γλαφυρά ότι η εγγραφή θεωρείται ευρέως ως ατιμωτική αποδοχή έλλειψης πολιτισμού. Η ιστοσελίδα της Ουνέσκο, πιο διπλωματικά, κάνει λόγο για διφορούμενες αντιμετώπισεις από τα Κράτη-μέλη, με κάποια να αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο εγγραφής μίας θέσης στον Κατάλογο αυτό ως ευκαιρία παροχής διεθνούς βοήθειας, ενώ άλλες χώρες –εδώ δεν αναφέρεται εάν αποτελούν πλειοψηφία ή όχι– να το θεωρούν «ατιμωτικό». Η ιστοσελίδα της Ουνέσκο αναφέρει επίσης ότι η εγγραφή στον Κατάλογο αυτό δεν αποτελεί ρήτρα αλλά «σύστημα σχεδιασμένο να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά σε συγκεκριμένες ανάγκες διατήρησης», προφανώς στοχεύοντας στο να ενθαρρύνει περισσότερα Κράτη να υποβάλλουν αιτήσεις εγγραφής στον εν λόγω Κατάλογο.

Σημειώνεται ότι εκτός από δύο χώρες του λεγόμενου «ανεπτυγμένου» κόσμου, συγκεκριμένα τη Γερμανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι

⁷⁹ Βλ. <http://whc.unesco.org/en/158/>

⁸⁰ Κόνσολα 1995:98.

⁸¹ Strasser 2002:254.

υπόλοιπες θέσεις του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο ανήκουν σε χώρες του λεγόμενου «Τρίτου» ή «αναπτυσσόμενου» κόσμου. Επίσης, η πλειοψηφία των θέσεων του Καταλόγου σε Κίνδυνο είναι φυσικής κληρονομιάς (εν αντιθέσει με τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς) και εξ αυτών, η πλειοψηφία εκπροσωπείται από εθνικά πάρκα στην Αφρικανική ήπειρο.⁸²

Η διαδικασία εγγραφής στον Κατάλογο αυτό, λοιπόν, εκκινείται μόνον κατόπιν σχετικής απόφασης του ενδιαφερόμενου Κράτους. Εν συνεχεία, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τα αρμόδια συμβουλευτικά όργανα και η Επιτροπή αποφασίζουν, βάσει των στοιχείων που έχει καταθέσει το Κράτος, εάν συντρέχουν σοβαροί και συγκεκριμένοι κίνδυνοι που να απειλούν την παγκόσμια αξία της θέσης, και αναλόγως εγκρίνουν ή απορρίπτουν την αίτηση. Οι συγκεκριμένες απειλές που δικαιολογούν την εγγραφή στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο χωρίζονται σε έξι συντρέχουσες και έξι δυνητικές.⁸³ Επίσης, δεύτερη προϋπόθεση εγγραφής είναι ο σχεδιασμός από κοινού μεταξύ της Επιτροπής και του Κράτους και η δέσμευση υλοποίησης από το Κράτος, ολοκληρωμένης στρατηγικής αποκατάστασης και συγκεκριμένων μέτρων προς το σκοπό αυτό. Η Επιτροπή υποχρεούται να παρακολουθεί και να αξιολογεί την εφαρμογή και την εξέλιξη της αποκατάστασης, αλλά και να συμβάλλει με την τεχνογνωσία της στην πορεία υλοποίησης των διορθωτικών μέτρων που έχει συμφωνήσει από κοινού με το ενδιαφερόμενο Κράτος.

Σήμερα, ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο αριθμεί 34 εγγραφές. Οι θέσεις του Καταλόγου αυτού δεν παύουν να είναι ταυτόχρονα εγγεγραμμένες και στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ακολούθως λοιπόν εκ των 812 θέσεων του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς οι 34 είναι ταυτόχρονα εγγεγραμμένες και στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Οι συνέπειες εγγραφής στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, από τη μία πλευρά τη θέσπιση κινήτρων και κανόνων προστασίας και, από την άλλη, την επιβολή κυρώσεων.

Όσον αφορά τη θέσπιση κινήτρων προστασίας, η εγγραφή στον Κατάλογο αυτό λειτουργεί ως μοχλός συσπείρωσης της διεθνούς κοινότητας γύρω από το απειλούμενο αγαθό, ενώ επίσης δρα ως καταλύτης στην παροχή διεθνούς βοήθειας. Όπως θα αναλυθεί στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, η εγγραφή στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο έχει ως αποτέλεσμα την παροχή βοήθειας από τη διεθνή κοινότητα, η οποία δύναται να είναι προπαρασκευαστική, επείγουσα, εκπαιδευτική, τεχνική ή στον τομέα της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης του κοινού. Μάλιστα, η εγγραφή στον εν λόγω Κατάλογο παρέχει αυτομάτως τη δυνατότητα στην Επιτροπή να εγκρίνει πρόσθετη οικονομική ενίσχυση προς το ενδιαφερόμενο Κράτος, από τους πόρους του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς που φυλάσσονται ειδικά προς το σκοπό αυτό. Επιπλέον, η

⁸² Βλ. <http://whc.unesco.org/en/list>

⁸³ Για απαρίθμηση βλ. WHC 2002: 82(i) & 82(ii) και WHC 2005: 179(A) & 179(B) και επίσης το άρθρο 11, παράγραφος 4 της Σύμβασης.

εγγραφή στον Κατάλογο αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κατάρτιση, από κοινού μεταξύ της διεθνούς κοινότητας και του ενδιαφερόμενου Κράτους, νέας στρατηγικής προστασίας, καθώς και την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων προς το σκοπό αυτό, κατ' αυτόν τον τρόπο προσφέροντας πολύτιμη τεχνική και διαχειριστική εμπειρία στο ενδιαφερόμενο Κράτος.

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες επιβολής κυρώσεων, τις ρήτρες δηλαδή που δύναται να επιβληθούν, για τη μη συμμόρφωση προς τις υποδείξεις της Επιτροπής, αυτές συνίστανται κυρίως στη διακοπή της παροχής οικονομικής ή άλλης βοήθειας. Παράλληλα, σε περίπτωση που το Κράτος συνεχίζει να μη συμμορφώνεται προς τις συστάσεις της Επιτροπής, η τελευταία διατηρεί το συμβατικό δικαίωμα διαγραφής της θέσης (σύμφωνα με το Παράρτημα Ε -10 παράγραφοι «κανόνων εν αχρηστία»⁸⁴ των Λειτουργικών Κατευθύνσεων) τόσο από τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς όσο και από τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Η ρήτρα διαγραφής μέχρι σήμερα δεν έχει επιβληθεί ποτέ. Ενδεχομένως η χρήση του δραστικού αυτού μέτρου να ενίσχυε σημαντικά την αποτελεσματικότητα του συστήματος διεθνούς προστασίας που εισάγει η Σύμβαση.

Επίσης, η αδυναμία του συστήματος προστασίας που εισάγει η Σύμβαση οφείλεται και στις περιορισμένες δυνατότητες εγγραφής ενός αγαθού στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Πρώτον, η εγγραφή μίας θέσης εξαρτάται από την υποβολή αίτησης εγγραφής, ή τουλάχιστον από την έγκριση της εγγραφής από το ενδιαφερόμενο Κράτος, το οποίο συχνά, για λόγους στους οποίους αναφερθήκαμε παραπάνω, δε δίνει τη συγκατάθεσή του. Ο δεύτερος λόγος έγκειται στο γεγονός ότι οι απειλούμενες θέσεις ενδέχεται να κείνται στην επικράτεια Κρατών οι οποίες δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση, ή που δεν έχουν προσχωρήσει στην Ουνέσκο (στη δεύτερη περίπτωση η εγγραφή αποτελεί ιδιαίτερα χρονοβόρα διαδικασία).⁸⁵

Μάλιστα, για να παραθέσουμε δύο ευρέως γνωστά παραδείγματα καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς, ούτε οι Βούδες στο Αφγανιστάν (κατεστράφησαν από τους Ταλιμπάν) ούτε ο αρχαιολογικός χώρος της Βαβυλωνίας στο Ιράκ (υπέστη σοβαρές και ανεπανόρθωτες ζημιές από τις δυνάμεις κατοχής) ήταν εγγεγραμμένοι στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Βεβαίως, στον αντίποδα, η διεθνής κοινότητα επαγρυπνεί πλέον ολοένα και περισσότερο για την προστασία της κληρονομιάς, όπως καταδεικνύουν η εγγραφή (εφόσον συμφώνησαν τα ενδιαφερόμενα Κράτη) και ακόλουθη αναστήλωση του Ντουμπρόβνικ (1991) και της Γέφυρας Μόσταρ (2002), μνημεία που υπέστησαν σοβαρές ζημιές κατά τον Εμφύλιο πόλεμο στην πρώην-Γιουγκοσλαβία.

Επιπροσθέτως, ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο έχει συγκριθεί με τον Κατάλογο Μνημείων σε Κίνδυνο ο οποίος εκδίδεται από το World Monument Watch (WMW), ο οποίος αποτελεί διεθνή ανεξάρτητο οργανισμό. Το WMW δεν τελεί, όπως η Επιτροπή, υπό τον περιορισμό

⁸⁴ Βλ. Strasser, ο οποίος χαρακτηρίζει τη ρήτρα διαγραφής "dead law", δηλαδή «δίκαιο εν αχρηστία» 2002:246.

⁸⁵ Βλ. Roucouas 1972:75.

δημοσίευσης μόνον κατόπιν σχετικής αίτησης του ενδιαφερόμενου Κράτους. Κατ'αυτόν τον τρόπο, το WMW μπορεί να θεωρηθεί ως πιο αξιόπιστος φορέας καταγραφής των απειλούμενων αγαθών, λόγω της μεγαλύτερης αυτονομίας του. Σημειώνεται ότι το World Monument Watch έχει καταρτίσει Κατάλογο 100 Μνημείων σε Κίνδυνο, δημιουργώντας προβληματισμό αναφορικά με το παρατηρούμενο χάσμα μεταξύ των δύο Καταλόγων και θέτοντας σε αμφισβήτηση τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο λόγω της περιορισμένης εμβέλειάς του (34 θέσεις έναντι 100 του WMW, μόλις το ένα τρίτο περίπου). Βεβαίως, υπάρχει και επιφύλαξη όσον αφορά την αξιοπιστία και την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου του World Monument Watch, επειδή δεν τελεί υπό την αιγίδα της Ουνέσκο και, όπως καταφαίνεται από τον τίτλο του, εστιάζει μόνον στην παρακολούθηση της μνημειακής κληρονομιάς. Βεβαίως, ο τελευταίος αυτός προβληματισμός οδηγεί ενδεχομένως στην εκ νέου αμφισβήτηση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, επειδή προκαλεί το εύλογο ερώτημα γιατί ένας Κατάλογος περιορισμένης εμβέλειας να καταγράφει περισσότερες θέσεις από τον θεωρητικά πιο αντιπροσωπευτικό Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Ε. Παροχή Βοήθειας

Όπως περιγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα, η εγγραφή μίας θέσης του Καταλόγου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο προσφέρει τη δυνατότητα παροχής διεθνούς βοήθειας προς το ενδιαφερόμενο Κράτος. Τα είδη βοήθειας είναι τα ακόλουθα:

1. *προπαρασκευαστική βοήθεια*, η οποία αφορά την επισήμανση και την καταγραφή των απειλούμενων θέσεων, την προετοιμασία των υποψηφιοτήτων για τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, καθώς και τη βοήθεια με την κατάρτιση των σχεδίων δράσης για την αποκατάσταση της θέσης. Η βοήθεια αυτή προσφέρεται πριν την εγγραφή στον Κατάλογο σε Κίνδυνο, ενώ η εκπόνηση συγκεκριμένης στρατηγικής αποκατάστασης αποτελεί προϋπόθεση της εγγραφής.
2. *επείγουσα βοήθεια*, η οποία δύναται να περιλαμβάνει την οικονομική, εκπαιδευτική και τεχνική βοήθεια, όταν η θέση έχει υποστεί σημαντικές ζημιές.
3. *εκπαιδευτική βοήθεια*, αναφορικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση ειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού στην προστασία, συντήρηση, τεκμηρίωση, αποκατάσταση και διαχείριση της κληρονομιάς. Συγκεκριμένο παράδειγμα αυτής της βοήθειας (ειδικά μετά το 1994 και τη Στρατηγική για την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου) αποτελεί η βοήθεια κύρωσης της Σύμβασης και προετοιμασίας Ενδεικτικού Καταλόγου, "Preparatory Assistance").
4. *τεχνική βοήθεια*, η οποία αφορά την αποστολή εξοπλισμού, καθώς και τη μεταφορά τεχνογνωσίας από τεχνικούς και ειδικούς εμπειρογνώμονες, στον τομέα της προστασίας.
5. *ενημερωτική βοήθεια*, συγκεκριμένα για την οργάνωση εκδηλώσεων με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη Σύμβαση και την αξία προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως το Πρόγραμμα που εγκαινιάστηκε το 1995 για την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε ζητήματα προστασίας της κληρονομιάς, "Young People's World Heritage Education Project" ή το Πρόγραμμα LEAP⁸⁶ για την ενημέρωση και ενεργό συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στην Ασία και στις περιοχές του Ειρηνικού).

Σύμφωνα με την Ντ. Κόνσολα, τα είδη βοήθειας που έχουν χρησιμοποιηθεί συχνότερα είναι η τεχνική, η εκπαιδευτική και η επείγουσα.⁸⁷ Πρώτη θέση κατέχει η τεχνική βοήθεια, ακολουθεί η εκπαιδευτική ενώ η επείγουσα βοήθεια έρχεται στην τρίτη θέση. Σημειώνεται ότι οι πόροι του Ταμείου είναι περιορισμένοι, καθώς η ετήσια υποχρεωτική συνδρομή των Κρατών-μελών ανέρχεται μόλις στο 1% της συμμετοχής τους στο γενικό προϋπολογισμό της Ουνέσκο. Αναφέρουμε ότι τα Κράτη διατηρούν το δικαίωμα να συνεισφέρουν ακόμη μικρότερο ποσό, ως προαιρετική συνδρομή, χωρίς επιπτώσεις στο καθεστώς προστασίας της Σύμβασης, απλά με μόνες «ποινές» την απαγόρευση υποψηφιότητας στην Επιτροπή, καθώς επίσης και το πάγωμα της διεθνούς οικονομικής βοήθειας για το διάστημα αυτό. Η τελευταία ρήτρα έχει ιδιαίτερα δυσμενείς συνέπειες για

⁸⁶ Για το οποίο βλ. Μέρος Β', Κεφάλαιο 2.Α.

⁸⁷ Κόνσολα 1995:99.

τις αναπτυσσόμενες χώρες, για τις οποίες συντρέχουν αυξημένες πιθανότητες αδυναμίας πληρωμής ενώ παράλληλα σημειώνουν τη μικρότερη εκπροσώπηση στον Κατάλογο. Υπό αυτές τις συνθήκες, το πάγωμα οικονομικής και τεχνικής ενίσχυσης καθιερώνει έναν φαύλο κύκλο και σημαίνει ότι στερούνται της ευκαιρίας για απαραίτητη τεχνογνωσία σε νομικά, επιστημονικά και διοικητικά θέματα και ενδεχομένως να αδυνατούν να ετοιμάσουν την προσχώρησή τους στη Σύμβαση ή να καταθέσουν Ενδεικτικό Κατάλογο.

Περνάμε τώρα σε μία εξέταση των οικονομικών πόρων και των εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης που διαθέτει η διεθνής κοινότητα. Όπως έχουμε αναφέρει, λόγω των περιορισμένων πόρων του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συνήθως χρηματοδοτεί έργα μικρής κλίμακας ή μεμονωμένα έργα τα οποία εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο ενός διευρυμένου σχεδίου δράσης. Συχνά η βοήθεια του Ταμείου συμπληρώνεται από άλλες χώρες, από ανεξάρτητους οργανισμούς ή από τον ιδιωτικό τομέα.

Όπως αναφέρεται από τους Klamer & Throsby,⁸⁸ ο τομέας προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς χρηματοδοτείται από τρεις πηγές: τις κυβερνήσεις, τον ιδιωτικό τομέα, καθώς και τον λεγόμενο «τρίτο τομέα», πιο ευρέως γνωστό ως «κοινωνία των πολιτών», που περιλαμβάνει εθελοντικές, μη-κερδοσκοπικές και μη-κυβερνητικές οργανώσεις. Εξέχον παράδειγμα αυτού του είδους οργάνωσης αποτελεί το Ίδρυμα Getty των Ηνωμένων Πολιτειών, το οποίο διαθέτει σημαντικά ποσά και τεχνογνωσία για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι παραπάνω μελετητές τονίζουν τη σημασία της συνεισφοράς των ανεξάρτητων μη-κυβερνητικών οργανώσεων και ιδρυμάτων. Αιτιολογούν αυτή τους την προτίμηση αναφέροντας ότι στην περίπτωση εθελοντικών συνεισφορών και δωρεών που προέρχονται από την κοινωνία των πολιτών, «εκείνοι που θέλουν να πληρώσουν πληρώνουν».⁸⁹ Αναφέρονται μάλιστα στην επιτυχημένη προστασία των παραδοσιακών ανεμόμυλων στην Ολλανδία, καθώς και στη δημιουργία του "National Trust" (ιδρύματος για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς) στην Αγγλία, τα οποία υπήρξαν αποτελέσματα πρωτοβουλιών από ομάδες ευαισθητοποιημένων πολιτών. Αντιθέτως, καταφέρονται αρνητικά προς την κρατική ιδιοκτησία επί των πολιτιστικών αγαθών, υποστηρίζοντας ότι αναγκάζει όλους τους φορολογούμενους να συνεισφέρουν οικονομικά ανεξαρτήτως της βούλησής τους και εικάζοντας επίσης ότι αποθαρρύνει ιδιωτικές πρωτοβουλίες χρηματοδότησης.

Ως αντίλογο σε αυτή την άποψη αναφέρουμε την αντίθετη θεώρηση, σύμφωνα με την οποία η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ένα είδος «εθνικού πολιτιστικού κεφαλαίου», το οποίο ωφελεί όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες καθώς και τις μελλοντικές γενιές, οπότε δικαιολογείται η γενικευμένη φορολογία για τη χρηματοδότηση του πολιτισμού ανεξαρτήτως προσωπικών προτιμήσεων και συνηθειών.

⁸⁸Klamer & Throsby 2000:139.

⁸⁹Klamer & Throsby ό.π., 139.

Διαφαίνεται, λοιπόν, στη μελέτη των Klamer & Throsby, προτίμηση προς τη φιλελεύθερη ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς, ενώ η συλλογική κυβερνητική δράση τίθεται σε δεύτερη μοίρα. Παρά ταύτα, αναγνωρίζεται η ανάγκη κρατικής ιδιοκτησίας επί των πολιτιστικών αγαθών όταν αυτά αποτελούν αρχαία κειμήλια ή εάν αποτελούν αγαθά υψίστης σημασίας όπως ιστορικά κέντρα πόλεων. Επίσης, αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης στον τομέα της κανονιστικής δράσης, της θέσπισης κινήτρων προστασίας, της δημιουργίας αρμόδιου θεσμικού πλαισίου και κατάλληλων υποδομών, καθώς και για την παροχή συμπληρωματικής οικονομικής αρωγής.⁹⁰

Επίσης, ο Bouchenaki αναφέρεται στους περιορισμένους οικονομικούς πόρους του Ταμείου για την εκπόνηση έργων αποκατάστασης/προστασίας και υποστηρίζει την ανάγκη εξεύρεσης συμπληρωματικών πόρων από διεθνείς μη-κυβερνητικές οργανώσεις και από τον ιδιωτικό τομέα. Ως παραδείγματα εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης αναφέρονται το UNDP ("United Nations Development Programme"), η Διεθνής Τράπεζα, καθώς και άλλες πολυεθνικές τράπεζες όπως η Asian Development Bank (ADB), η Interamerican Development Bank (IAB) και η AGFUND. Ενδεικτικά παραθέτουμε συγκεκριμένα παραδείγματα αποκατάστασης τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από τον ιδιωτικό τομέα: την αναστήλωση της πόλης Fez στο Μαρόκο με τη χρηματοδότηση της Διεθνούς Τραπέζης (η οποία λειτουργεί ειδικό επενδυτικό πρόγραμμα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς), την αποκατάσταση της πόλης του Quito στο Εκουαδόρ από την Interamerican Bank, καθώς και σχέδια για τη χρηματοδότηση ανακατασκευής του περιβάλλοντος χώρου του Taj Mahal από την Asian Development Bank και σχέδια αποκατάστασης μνημείων στην Αιθιοπία από κοινού μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Διεθνούς Τραπέζης.⁹¹

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ιδρύσει το Ευρωπαϊκό Κέντρο Κληρονομιάς, το οποίο οργανώνει και χρηματοδοτεί την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς χωρών της Ένωσης, υλοποιώντας προγράμματα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως το Πρόγραμμα «Ραφαήλ» κατά τη δεκαετία του '90) αλλά και προγράμματα που να συνδυάζουν την προστασία με την τουριστική προβολή, όπως το πρόγραμμα των Πολιτιστικών Διαδρομών (του Συμβουλίου της Ευρώπης) που ισχύει μέχρι σήμερα.⁹² Ο J. Musitelli αναφέρεται και σε πρόσθετες διεθνείς οργανώσεις που χρηματοδοτούν την παγκόσμια κληρονομιά, όπως Ισλαμικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στη Βοσνία και στην Ινδονησία, καθώς και στα προγράμματα MEDA και ASIA-Urbs της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.⁹³

⁹⁰ Όπως με την πρακτική των "matching grants", όπου το Κράτος δεσμεύεται να προσφέρει ποσό επιχορήγησης ίσο με την οικονομική ενίσχυση από ιδιωτική εταιρία-χορηγό.

⁹¹ Bouchenaki 2000:149.

⁹² Μάλιστα, κάποιες θέσεις του Καταλόγου είναι παράλληλα εγγεγραμμένες στο πρόγραμμα Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως οι «Διαδρομές Προσκυνητών του Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα» που εγγράφηκαν στον Κατάλογο το 1998 από τη Γαλλία.

⁹³ Musitelli 2002:327.

Επίσης, σε κρατικό επίπεδο, αναφέρεται⁹⁴ η δυνατότητα εκτάκτων συνεισφορών των Κρατών-μελών της Σύμβασης προς το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, το Κράτος μπορεί να ιδρύσει ειδικό λογαριασμό καταθέσεων στην Ουνέσκο ("funds-in-trust"), πέραν της τακτικής συνδρομής του στο Ταμείο. Επί παραδείγματι, η Ιαπωνία έχει ιδρύσει ειδικό λογαριασμό καταθέσεων στην Ουνέσκο, ο οποίος και χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση αρκετών προγραμμάτων στην Ασία και ενός προγράμματος στην Ευρώπη. Άλλες χώρες που έχουν ιδρύσει ειδικούς λογαριασμούς καταθέσεων στην Ουνέσκο είναι η Ιταλία (η οποία και συνείσφερε στο πρόγραμμα –δυστυχώς ανεπιτυχούς- διάσωσης των Βουδών του Μπαμιγιάν στο Αφγανιστάν) και η Γαλλία.

---

⁹⁴ Bouchenaki 2000:152.

Κεφάλαιο 4: Προϋποθέσεις για την Κήρυξη μίας Θέσης Παγκόσμιας Κληρονομιάς

A. Διαδικασία Εγγραφής

Μόνον οι χώρες οι οποίες έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς (1972) για την προστασία της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς που κείται επί της επικράτειάς τους, έχουν το δικαίωμα υποβολής μίας θέσης προς εγγραφή στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Παρακάτω παρατίθεται, βήμα προς βήμα, η διαδικασία εγγραφής μίας θέσης στον Κατάλογο.

1 – Ενδεικτικός Κατάλογος

Το πρώτο βήμα είναι η προετοιμασία του Ενδεικτικού Καταλόγου από το ενδιαφερόμενο Κράτος (στην Ελλάδα καταρτίζεται από το ΥπΠο), δηλαδή ενός καταλόγου όλων των σημαντικών πολιτιστικών και φυσικών αγαθών που βρίσκονται στην επικράτειά του. Ο Ενδεικτικός Κατάλογος αποτελεί ευρετήριο όλων των θέσεων που πιθανώς να υποβάλλει το Κράτος προς εγγραφή στα επόμενα πέντε με δέκα χρόνια και συνεχώς ενημερώνεται. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς εξετάζει μία υποψήφια θέση μόνον εάν αυτή έχει ήδη συμπεριληφθεί στον Ενδεικτικό Κατάλογο του ενδιαφερόμενου Κράτους.

2 – Φάκελος Υποψηφιότητας

Προετοιμάζοντας τον Ενδεικτικό Κατάλογο και επιλέγοντας τις υποψήφιες θέσεις εκ των θέσεων του Ενδεικτικού Καταλόγου, το Κράτος σχεδιάζει πότε θα υποβάλλει τον φάκελο υποψηφιότητας. Για την προετοιμασία του φακέλου, το Κράτος βοηθάται από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ο φάκελος πρέπει να περιλαμβάνει πλήρως τεκμηριωμένα στοιχεία για την κάθε υποψήφια προς εγγραφή θέση και να συμπεριλαμβάνει τα απαραίτητα αρχεία και χάρτες. Το Κέντρο ελέγχει την πληρότητα και εγκυρότητα του φακέλου και εν συνεχεία τον διαβιβάζει στο αρμόδιο Συμβουλευτικό Όργανο προς εξέταση.

3 – Συμβουλευτικά Όργανα

Μία υποψήφια θέση εξετάζεται από ένα εκ των δύο Συμβουλευτικών Οργάνων που έχουν οριστεί από τη Σύμβαση προς το σκοπό αυτό: το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων (ICOMOS) και τη Διεθνή Ένωση για την Προστασία της Φύσης και των Πόρων της (IUCN), τα οποία εξετάζουν τις υποψήφιες πολιτιστικές και φυσικές θέσεις, αντίστοιχα. Το τρίτο αρμόδιο Συμβουλευτικό Όργανο είναι το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM), το οποίο αποτελεί διακυβερνητική οργάνωση και παρέχει εξειδικευμένη τεχνογνωσία σε θέματα προστασίας πολιτιστικών θέσεων και στον τομέα της οργάνωσης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

4 – Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Τα αρμόδια Συμβουλευτικά Όργανα διαβιβάζουν τη γνωμοδότησή τους στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η οποία και λαμβάνει την τελική απόφαση σχετικά με την εγγραφή της θέσης κατά την ετήσια τακτική Σύνοδο. Η τελική απόφαση μπορεί να εγκρίνει, να απορρίψει την εγγραφή ή να την αναβάλει και να ζητήσει συμπληρωματικές πληροφορίες από τα Κράτη-μέλη.⁹⁵

⁹⁵Στην πράξη η Επιτροπή σχεδόν πάντα ακολουθεί τη γνωμοδότηση των αρμοδίων Συμβουλευτικών Οργάνων.

5 – Κριτήρια Εγγραφής

Για την εγγραφή της στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, μία θέση πρέπει να κρίνεται ως εξαιρετικής οικουμενικής αξίας και να πληρεί τουλάχιστον ένα από τα συνολικά δέκα κριτήρια εγγραφής (τα οποία αναγράφονται στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις). Οι Λειτουργικές Κατευθύνσεις αναθεωρούνται τακτικά ώστε να αντανακλούν τις αναθεωρήσεις της έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς εξαιρετικής οικουμενικής αξίας. Έως και το 2004, τα κριτήρια χωρίζονταν σε έξι πολιτιστικά και τέσσερα φυσικά. Από το 2005, έχει υιοθετηθεί ενιαίο σύστημα δέκα κριτηρίων, χωρίς διαχωρισμό σε πολιτιστικά ή φυσικά.

B. Λειτουργικές Κατευθύνσεις για την ένταξη θέσεων στον Κατάλογο: Ιστορική Αναδρομή 1994-2006

Το παρόν κεφάλαιο θα επιχειρήσει μία κριτική εξέταση της πορείας αναθεώρησης των Λειτουργικών Κατευθύνσεων, από το 1994 μέχρι σήμερα. Η Επιτροπή είναι το αρμόδιο όργανο για τη δημοσίευση και την αναθεώρηση των Λειτουργικών Κατευθύνσεων. Παράλληλα, η Επιτροπή δεσμεύεται από τις Λειτουργικές Κατευθύνσεις, τις οποίες η ίδια δημοσιεύει. Αναφέρουμε ότι οι πρώτες Λειτουργικές Κατευθύνσεις δημοσιεύτηκαν το 1977 ενώ από τότε έως σήμερα έχουν τροποποιηθεί περίπου δεκατέσσερις φορές.⁹⁶

Θα γίνει μνεία στην εξέλιξη της έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς οικουμενικής αξίας⁹⁷, όπως αυτή διαφαίνεται στη διεύρυνση των κριτηρίων με την προσθήκη νέων κατηγοριών, καθώς και στην εισαγωγή συγκεκριμένων τροποποιήσεων. Επίσης, θα αναφερθούμε στη θέσπιση, το 2005, ενιαίων κριτηρίων πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Αυτή η εξέλιξη αποκτά ιδιαίτερη σημασία διότι εισάγει ρητά πλέον την αμοιβαιότητα και τον αλληλένδετο χαρακτήρα της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς.

Παρακάτω παρατίθενται οι Λειτουργικές Κατευθύνσεις όπως αυτές ίσχυαν το 1994. Αναφέρουμε ότι στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις της περιόδου (δηλαδή κατά το 1994), τα πολιτιστικά κριτήρια ήταν διαχωρισμένα από τα κριτήρια ένταξης μίας θέσης φυσικής κληρονομιάς. Η παρούσα εργασία θα αναλύσει μόνον τα πολιτιστικά κριτήρια ένταξης στον Κατάλογο. Τα κριτήρια χωρίζονται σε δύο ομάδες, την ομάδα Α και την ομάδα Β. Η ομάδα Α περιλαμβάνει έξι πολιτιστικά κριτήρια, εκ των οποίων μία θέση πρέπει τουλάχιστον να πληρεί το ένα για να γίνει δεκτή στον Κατάλογο. (Αναφέρουμε απλά ότι για τις θέσεις φυσικής κληρονομιάς ίσχυαν τέσσερα ξεχωριστά κριτήρια). Η ομάδα Β περιλαμβάνει δύο κριτήρια, τα οποία αναφέρονται στην αυθεντικότητα και στη νομική προστασία και διαχείριση της θέσης. Για να γίνει δεκτή στον Κατάλογο, μία θέση πρέπει να πληρεί τουλάχιστον ένα κριτήριο της ομάδας Α και τα δύο κριτήρια της ομάδας Β.

⁹⁶ Strasser 2002:246.

⁹⁷ Σύμφωνα με την Επιτροπή, η εξαιρετική οικουμενική αξία ορίζεται ως «η πολιτιστική ή/και η φυσική αξία η οποία είναι τόσο εξαιρετική ώστε διαπερνά τα εθνικά σύνορα και αποκτά κοινή σημασία για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές ολόκληρης της ανθρωπότητας», βλ. WHC 2005.

(Για τις θέσεις φυσικής κληρονομιάς η ομάδα Β παραμένει σχεδόν η ίδια, με τη μόνη διαφορά ότι στο κριτήριο Β1 δε γίνεται μνεία στην αυθεντικότητα αλλά στην ακεραιότητα –“intégrité”- της θέσης).

Οι Λειτουργικές Κατευθύνσεις λοιπόν όπως ίσχυαν το 1994 είχαν ως εξής:

Ομάδα Α

1. να αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα, ένα αριστούργημα του ανθρώπινου πνεύματος, ή
2. να έχει ασκήσει μεγάλη επίδραση, για ένα χρονικό διάστημα ή σε μια πολιτιστική περιοχή του κόσμου, στις εξελίξεις της αρχιτεκτονικής, της μνημειακής τέχνης ή της πολεοδομίας και της χωροταξίας, ή
3. να αποτελεί μια μοναδική, ή τουλάχιστον, εξαιρετική μαρτυρία ενός πολιτισμού ή μιας πολιτιστικής παράδοσης που έχει εξαφανιστεί, ή
4. να είναι ένα εξαιρετο δείγμα ενός τύπου κτιρίου ή αρχιτεκτονικού συνόλου ή τοπίου, που απεικονίζει ένα σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας, ή
5. να είναι ένα εξαιρετο δείγμα ενός παραδοσιακού οικισμού ή μιας χρήσης γης που αντιπροσωπεύει ένα πολιτισμό (ή πολιτισμούς), ιδιαίτερα αν αυτός έχει καταστεί τρωτός υπό την επίδραση αμετάτρεπτης αλλαγής, ή
6. να συνδέεται άμεσα ή απτά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής οικουμενικής αξίας⁹⁸

Όπως προαναφέραμε, μία υποψήφια θέση οφείλει να πληρεί τουλάχιστον ένα από τα κριτήρια της ομάδας Α (με την επιφύλαξη στην οποία αναφερθήκαμε ως προς το κριτήριο 6). Οφείλει επίσης, κατά τα κριτήρια τα ισχύοντα το 1994, να πληρεί και τα δύο κριτήρια της ομάδας Β, τα οποία είναι τα εξής:

Ομάδα Β

1. να ανταποκρίνεται στη δοκιμασία της αυθεντικότητας όσον αφορά το σχέδιο, το υλικό, την κατεργασία ή τον περιβάλλοντα χώρο και, στην περίπτωση των πολιτιστικών τοπίων, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τα συστατικά τους στοιχεία.⁹⁹
2. να διαθέτει επαρκή νομική και/ή παραδοσιακή¹⁰⁰ προστασία και διοικητικό μηχανισμό, ώστε να εξασφαλίζεται η συντήρηση του υποψήφιου πολιτιστικού αγαθού ή πολιτιστικού τοπίου. Η ύπαρξη προστατευτικής νομοθεσίας σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό

⁹⁸ Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό το κριτήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις ή σε συνδυασμό με άλλα κριτήρια, βλ. WHC 1994:7.

⁹⁹ Ύστερα από τη Διακήρυξη της Νάρα (1994) στην οποία θα αναφερθούμε στην επόμενη ενότητα, η Επιτροπή αποφάσισε να κάνει δεκτές τις τροποποιήσεις και την ανακατασκευή μίας θέσης, με την προϋπόθεση ότι διεξάγονται με πλήρως τεκμηριωμένα στοιχεία βλ. Διακήρυξη της Νάρα 1994:7-8.

¹⁰⁰ Ως παραδοσιακή προστασία εννοείται η ύπαρξη συγκεκριμένων κανόνων για την προστασία της κληρονομιάς, η οποίοι όμως δεν αναφέρονται σε νομικό κείμενο αλλά σε προφορικούς και παραδοσιακούς κανόνες

επίπεδο ή η ύπαρξη καθιερωμένης παραδοσιακής προστασίας και/ ή επαρκούς διοικητικού μηχανισμού είναι επομένως σημαντικά στοιχεία και πρέπει να αναφέρονται με σαφήνεια στην αίτηση υποψηφιότητας. Χρειάζεται επίσης διαβεβαίωση για την αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των νόμων και/ ή την ύπαρξη ανάλογου διοικητικού μηχανισμού. Επιπλέον, για να διατηρηθεί η αυθεντικότητα των πολιτιστικών θέσεων, ιδιαίτερα εκείνων που δέχονται μεγάλο αριθμό επισκεπτών, το ενδιαφερόμενο Κράτος-μέλος πρέπει να είναι σε θέση να παράσχει στοιχεία για την ύπαρξη κατάλληλων διοικητικών ρυθμίσεων σχετικών με τη διαχείριση του αγαθού, τη διατήρησή του και την πρόσβαση του κοινού σε αυτό.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, μία αρκετά δημοκρατική έννοια της παγκόσμιας κληρονομιάς, η οποία δεν παραμένει στα μνημεία και στα έργα τέχνης αλλά περιλαμβάνει παραδοσιακούς οικισμούς, ενώ αναφέρεται και σε ζωντανές παραδόσεις. Στον αντίποδα, η επιφύλαξη που εισάγεται αναφορικά με τις ζωντανές παραδόσεις (κριτήριο 6) μπορεί να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα της αντίληψης περί μνημειακής κληρονομιάς. Συγχρόνως, όμως, πρέπει να λάβουμε υπόψιν ότι η εν λόγω επιφύλαξη έχει ως πρωταρχικό σκοπό την αποφυγή εγγραφής θέσεων με κριτήρια πολιτικών σκοπιμοτήτων, καθώς και τη διαφύλαξη του Καταλόγου από ενδεχόμενες εγγραφές αμφισβητούμενης οικουμενικής αξίας με απώτερο σκοπό την τόνωση του εθνικού κύρους.¹⁰¹

Παρατηρούμε, επίσης, ότι επιβάλλεται η υποψήφια πολιτιστική θέση να κριθεί αυθεντική (βλ. Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ) ενώ πρέπει επίσης η χώρα να διαθέτει ικανό διοικητικό μηχανισμό και κατάλληλο κανονιστικό και θεσμικό πλαίσιο προστασίας.

Το 2002 αναθεωρούνται οι Λειτουργικές Κατευθύνσεις και διευρύνεται περαιτέρω η λίστα κατηγοριών κληρονομιάς. Παρακάτω παραθέτουμε τα σημεία των Λειτουργικών Κατευθύνσεων όπου πραγματοποιήθηκαν τροποποιήσεις:

Στην Ομάδα Α, από το κριτήριο 1 διαγράφηκε η αναφορά σε «μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα» και πλέον αναφέρεται μόνον σε «αριστούργημα του δημιουργικού πνεύματος». Η αλλαγή αυτή αντανακλά την πιο δημοκρατική αντίληψη περί πολιτιστικής πολυμορφίας, κατά την οποία τα κριτήρια της δημιουργίας δεν είναι μόνον ή πρωτίστως καλλιτεχνικά (η καλλιτεχνική αξία θεωρείται πλέον περιοριστική και μη-αντιπροσωπευτική της παγκόσμιας πολιτιστικής πολυμορφίας), ενώ λαμβάνεται υπόψιν ολόένα και περισσότερο η αξία που έχει μία θέση σε πολιτισμούς που δεν εστιάζουν στη μνημειακή ή στην καλλιτεχνική αξία αλλά στην τελετουργική και κοινωνική αξία της θέσης ως αναπόσπαστου μέρους της ζωής της κοινότητας. Η δεύτερη τροποποίηση αφορά στο κριτήριο 2 πάλι της Ομάδας Α, όπου στις κατηγορίες της αρχιτεκτονικής, της μνημειακής τέχνης, της πολεοδομίας και της χωροταξίας προστέθηκε και η κατηγορία της

¹⁰¹ Βλ. τον προβληματισμό αναφορικά με την εγγραφή μνημείου στη Χιροσίμα- το Genbaku Dome Peace Memorial - από την Ιαπωνία το 1996 καθώς και για το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Auschwitz από τη Γερμανία το 1979, Lévi-Strauss 2000a:159.

τεχνολογίας (και μάλιστα δεύτερη κατά σειρά, αμέσως μετά την αρχιτεκτονική και πριν την μνημειακή τέχνη). Τόσο η συμπερίληψη της τεχνολογίας όσο και η «τιμητική» της θέση, που κατά συμβολικό τρόπο ενδεχομένως να αποσκοπεί στο να εκφράσει την υπεροχή της έναντι της μνημειακής τέχνης, αποτελούν σημαντικές διευρύνσεις της έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Η τρίτη αλλαγή που εισήχθη το 2002 αφορά το κριτήριο 3 της Ομάδας Α, όπου προστέθηκε η κατηγορία των ζωντανών πολιτισμών ή πολιτιστικών παραδόσεων και όχι μόνο των εξαφανισθέντων. Η αναθεώρηση αυτή είναι σημαντική διότι ενθαρρύνει την εγγραφή σύγχρονων/νεώτερων θέσεων στον Κατάλογο. Τέλος, τροποποιήθηκε και το κριτήριο 4 της Ομάδας Α, όπου προστέθηκαν τα τεχνολογικά σύνολα αμέσως μετά τα αρχιτεκτονικά σύνολα και πριν τα τοπία, επιπλέον ένδειξη της αυξημένης σημασίας της νέας αυτής κατηγορίας στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις του 2002. Τα υπόλοιπα κριτήρια της Ομάδας Α και η Ομάδα Β παρέμειναν αυτούσια.

Οι νέες και ισχύουσες έως σήμερα Λειτουργικές Κατευθύνσεις του 2005 επιφέρουν ριζοσπαστική αναθεώρηση της έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Πλέον τα έξι πολιτιστικά και τα τέσσερα κριτήρια για τις φυσικές θέσεις ενώνονται και αποτελούν πλέον δέκα ενιαία κριτήρια. Βεβαίως, στην πράξη τα έξι πολιτιστικά κριτήρια του 2002 μεταφέρθηκαν αυτούσια στις νέες Λειτουργικές Κατευθύνσεις του 2005, ενώ προστέθησαν και τα τέσσερα «φυσικά» κριτήρια για να συμπληρωθούν οι ισχύουσες ενιαίες Λειτουργικές Κατευθύνσεις των δέκα κριτηρίων. Τα δέκα ενιαία κριτήρια λοιπόν, δεν παύουν να διαχωρίζονται σε πολιτιστικά και φυσικά, με τη διαφορά και την καινοτομία να έγκειται στη συνύπαρξή τους σε ενιαίο κείμενο, κατ' αυτόν τον τρόπο εισάγοντας τη συμβολική διακήρυξη της αναπόσπαστης ενότητας μεταξύ της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. Στα δέκα ενιαία κριτήρια προστίθενται και τα δύο παλαιότερα κριτήρια (της Ομάδας Β), συγκεκριμένα τα κριτήρια της αυθεντικότητας - ακεραιότητας και της υποχρέωσης νομικής και θεσμικής προστασίας.

Παρακάτω παραθέτουμε τις Λειτουργικές Κατευθύνσεις του 2005, οι οποίες και ισχύουν σήμερα. Τα έξι πρώτα κριτήρια ταυτίζονται με αυτά του 2002, με τη διαφορά να έγκειται στα κριτήρια 7 έως 10, τα οποία παλαιότερα αναγράφονταν σε ξεχωριστές Λειτουργικές Κατευθύνσεις για τις θέσεις φυσικής κληρονομιάς.

1. να αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα του ανθρώπινου πνεύματος, [διαγράφηκε η μνεία σε «μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα»] ή
2. να έχει ασκήσει μεγάλη επίδραση, για ένα χρονικό διάστημα ή σε μια πολιτιστική περιοχή του κόσμου, στις εξελίξεις της αρχιτεκτονικής, της τεχνολογίας, της μνημειακής τέχνης ή της πολεοδομίας και της χωροταξίας, ή
3. να αποτελεί μια μοναδική, ή τουλάχιστον, εξαιρετική μαρτυρία ενός ζωντανού πολιτισμού ή μιας ζωντανής πολιτιστικής παράδοσης, ή ενός πολιτισμού ή μιας πολιτιστικής παράδοσης που έχουν εξαφανιστεί, ή
4. να αποτελεί εξαιρετο δείγμα ενός τύπου κτιρίου ή αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου, που να απεικονίζει ένα σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας, ή

5. να αποτελεί εξαιρετο δείγμα ενός παραδοσιακού οικισμού ή μιας χρήσης γης που να αντιπροσωπεύει έναν πολιτισμό (ή πολιτισμούς), ιδιαίτερα εάν αυτός έχει καταστεί τρωτός υπό την επίδραση αμετάτρεπτης αλλαγής, ή
6. να συνδέεται άμεσα ή απτά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής οικουμενικής αξίας¹⁰²
7. να περιέχει εξέχοντα φυσικά φαινόμενα ή περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους και αισθητικής αξίας
8. να αποτελεί εξαιρετικά αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, των κυριωτέρων σταδίων στην εξέλιξη της Γης, όπως στην καταγραφή της εξέλιξης της ζωής, σημαντικών και επίκαιρων γεωλογικών φαινομένων μεταβολής της στερεάς μάζας, ή σημαντικών γεωμορφικών ή φυσιογραφικών χαρακτηριστικών
9. να αποτελεί εξαιρετικά αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, των κυριωτέρων σταδίων στην εξέλιξη οικολογικών και βιολογικών συστημάτων, στην ανάπτυξη οικοσυστημάτων (επίγειων, του γλυκού νερού, των ακτών και υδρόβιων) και συστημάτων χλωρίδας και πανίδας
10. να περιέχει τους πιο σημαντικούς φυσικούς βιοτόπους για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στο φυσικό της περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των βιοτόπων όπου διαμένουν απειλούμενα είδη εξαιρετικής οικουμενικής αξίας από την άποψη της επιστήμης ή της διατήρησης

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι στις ισχύουσες Λειτουργικές Κατευθύνσεις κατοχυρώνεται συμβολικά αλλά και θεσμικά η άρρηκτη ενότητα μεταξύ της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. Η αναθεώρηση αυτή μπορεί να εκπροσωπεί και αποτέλεσμα στρατηγικής εκ μέρους της Επιτροπής, συγκεκριμένα για την ενθάρρυνση περισσότερων υποψηφιοτήτων φυσικών και μικτών θέσεων. Όπως αναφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Ουνέσκο:

«Έχουμε συνειδητοποιήσει, τα τελευταία τριάντα χρόνια, ότι η φύση και η κουλτούρα είναι κατ' ανάγκην αδιαχώριστες στην αντιμετώπιση της κληρονομιάς, εάν είναι να αποδώσουμε την αληθινή πολυμορφία των πολιτιστικών εκφράσεων, ειδικότερα εκείνων όπου σημειώνεται στενή σχέση μεταξύ ανθρωπίνου και φυσικού περιβάλλοντος. Η έννοια του πολιτιστικού τοπίου, η οποία διαμορφώθηκε τα τελευταία δέκα χρόνια [από το 1992], αποτελεί ένα από τα επιτεύγματα της διαμόρφωσης ενός πιο καθαρά διατυπωμένου οράματος για την πολιτιστική κληρονομιά».¹⁰³

Όπως έχουμε προαναφέρει, τα πολιτιστικά τοπία (εισήχθησαν το 1992) εκπροσωπούν έργα στα οποία εκφράζεται η αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης και όπου παρουσιάζονται μαρτυρίες ενός

¹⁰²Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό το κριτήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις ή σε συνδυασμό με άλλα κριτήρια, βλ. WHC 1994:7.

¹⁰³Βλ. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=1627&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html,

αναφέρουμε μάλιστα ότι για την εδραίωση της αναγνώρισης των πολιτιστικών τοπίων, η Ουνέσκο λειτουργεί, από το 1999, ειδικό βραβείο για την προστασία τους, συγκεκριμένα το Βραβείο «Μελίνα Μερκούρη» που απονέμεται κάθε δύο χρόνια.

παραδοσιακού τρόπου ζωής που απορρέει από αυτήν ακριβώς την αλληλεπίδραση. Κατ'αυτὸν τὸν τρόπο, εκπροσωποῦν μία διεύρυνση και παράλληλη κατοχύρωση της μικτῆς κληρονομιάς ὅπως η τελευταία ορίζεται στη Σύμβαση. Ἰδιαίτερα ριζοσπαστικὴ κατηγορία αποτελοῦν και τὰ «πνευματικά» πολιτιστικά τοπία ("associative/spiritual landscapes"), στα οποία δεν απαντᾶται καμία υλικὴ πολιτιστικὴ μαρτυρία ἀλλὰ εγγράφονται λόγω ἄυλων (πνευματικῶν/ θρησκευτικῶν/μυθολογικῶν) παραδόσεων που συνδέονται με αὐτά, ὅπως οἱ ἱεροὶ τόποι αυτοχθόνων πολιτισμῶν σαν τοὺς Μαορί της Ν. Ζηλανδίας και τοὺς Αβορίγινους της Αυστραλίας. Αξίζει να αναφερθεῖ ὅτι πολλοὶ παραδοσιακοί/ αυτόχθονες¹⁰⁴ πολιτισμοὶ δε διαχωρίζουν τὴν πολιτιστικὴ ἀπὸ τὴ φυσικὴ κληρονομιά.

Μάλιστα, ἡ εἰσαγωγή των πρώτων μικτῶν θέσεων, προκλήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ εγγραφή ἐθνικῶν πάρκων στη Ν. Ζηλανδία και στην Αυστραλία ως θέσεις φυσικῆς κληρονομιάς. Οἱ εγγραφές αὐτές οδήγησαν σε ἔντονες ἐνστάσεις πρὸς τὴν Ουνέσκο, στις οποίες προέβησαν οἱ Μαορί και οἱ Αβορίγινοι, ἀντίστοιχα, οἱ οποίοι τόνισαν ὅτι οἱ θέσεις αὐτές αποτελοῦν ἱεροὺς τοὺς τόπους και ὅτι εἶναι προσβλητικὴ ἡ εγγραφή τους με μόνο κριτήριο τὴν ἐπιστημονικὴ τους ἀξία. Συνακολούθως, τὰ ἐθνικὰ αὐτὰ πάρκα εγγράφηκαν ως πολιτιστικά τοπία και αποτέλεσαν τὶς πρώτες ἐγγεγραμμένες μικτές θέσεις του Καταλόγου.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Αναφέρουμε ὅτι οἱ αυτόχθονες πολιτισμοὶ δε νομιμοποιούνται να υποβάλλουν οἱ ἴδιοι αἴτηση εγγραφῆς στον Κατάλογο (καθὼς δεν υφίσταται ἡ ἐθνικὴ τους κυριαρχία), γεγονός το οποίο υπονομεύει τὴν ἰσόρροπη σύσταση του Καταλόγου, βλ. Grammatikaki-Alexiou 2003:106

¹⁰⁵ Prot 1998:234. Αναφέρουμε ἐπίσης ὅτι οἱ μικτές θέσεις ἐντάσσονται στον Κατάλογο βάσει συνδυασμοῦ πολιτιστικῶν και φυσικῶν κριτηρίων. Ὡς μικτές θέσεις εγγράφονται ἐξαιρετικὰ πολιτιστικά μνημεῖα, που βρίσκονται σε τοπία με ἰδιαίτερο φυσικό κάλλος ἢ με ἰδιότυπους γεωλογικοὺς σχηματισμοὺς, ὅπως τὰ Μετέωρα και τὸ Ἅγιον Ὄρος στην Ελλάδα, οἱ Βυζαντινές λαξευτές ἐκκλησίες στην Καππαδοκία στην Τουρκία, τὸ ἱερό βουνὸ της Κίνας Ταϊσάν ἢ τὸ θρησκευτικὸ κέντρο των Ἴνκας Μάτσου Πίτσου στο Περού, Κόνσολα 1995:111.

Γ. Προσπάθειες Διεύρυνσης της Έννοιας της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας

Ο προβληματισμός γύρω από την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς οδήγησε, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, στην υιοθέτηση της Στρατηγικής για την εξισορρόπηση του Καταλόγου (1994) καθώς και στην ένωση των Λειτουργικών Κατευθύνσεων πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Στο παρόν κεφάλαιο θα εστιάσουμε στην αναθεώρηση της έννοιας της αυθεντικότητας, ειδικότερα με αναφορά στη Διακήρυξη της Νάρα του 1994,¹⁰⁶ καθώς και στις συνέπειες της αναθεώρησης αυτής για την παγκόσμια κληρονομιά. Επιπλέον, θα αναφερθούμε και στην Παγκόσμια Διακήρυξη Πολυμορφίας (2001) και στη Διακήρυξη Γιαμάτο (2004)¹⁰⁷, στην προσπάθειά μας να αναδείξουμε νέες αναδυόμενες και ριζοσπαστικές έννοιες της παγκόσμιας κληρονομιάς που αυτές εισάγουν.

Το κριτήριο της αυθεντικότητας όπως αυτό είχε διατυπωθεί στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις πριν το 1994, θεωρήθηκε υπερβολικά περιοριστικό και μονόπλευρα αντιπροσωπευτικό της άποψης περί μνημειακής κληρονομιάς. Ως μνημειακή κληρονομιά ορίζεται το είδος της πολιτιστικής έκφρασης το οποίο δίνει έμφαση σε υλικά κριτήρια και στηρίζεται στη φορμαλιστική ερμηνεία της καλλιτεχνικής αξίας, η οποία πρεσβεύει τις αξίες της μοναδικότητας και της μονιμότητας.

Το κριτήριο της αυθεντικότητας είχε για πρώτη φορά διατυπωθεί στη Χάρτα της Βενετίας του 1966 και αντιπροσώπευε «την Ευρωπαϊκή φορμαλιστική έννοια της αυθεντικότητας».¹⁰⁸ Συγκεκριμένα, η Χάρτα της Βενετίας (Διεθνής Χάρτα για τη Συντήρηση και Αναστήλωση Μνημείων και Τόπων, 1966) προσέδιδε ιδιαίτερη σημασία στη διατήρηση των αυθεντικών υλικών κατασκευής. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα Άρθρα 9 και 12 της Χάρτας, στα οποία τονίζεται ότι η ανακατασκευή πρέπει να αναλαμβάνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ενώ επίσης γίνεται αναφορά στην ανάγκη σεβασμού των αρχικών υλικών κατασκευής και, τέλος, θεσπίζεται ο κανόνας βάσει του οποίου οι προσθήκες θα πρέπει να διαχωρίζονται από τα «αυθεντικά» μέρη.

Η συζήτηση περί αυθεντικότητας ξεκίνησε το 1992, με την προσχώρηση της Ιαπωνίας στη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Πριν την προσχώρησή της, η Ιαπωνία έθεσε τον όρο να αναθεωρηθεί το κριτήριο της αυθεντικότητας. Όπως τόνισαν οι Ιάπωνες αντιπρόσωποι, στην Ιαπωνία πολλά από τα σημαντικότερα τους μνημεία κατασκευάζονται από φθαρτά υλικά (κυρίως φυτικά υλικά αλλά και ξύλο ή λάσπη) και η ανακατασκευή τους αποτελεί καίριο και αναπόσπαστο μέρος της αξίας του μνημείου και

¹⁰⁶ Παραθέτουμε τη Διακήρυξη της Νάρα στο Παράρτημα 3.

¹⁰⁷ Παραθέτουμε τη Διακήρυξη Γιαμάτο στο Παράρτημα 4.

¹⁰⁸ Βλ. Lévi-Strauss 2000a:159. Επίσης, ο Prott αναφέρεται στην αποκαλούμενη «Δυτικοκεντρική» διατύπωση της Χάρτας, προσθέτοντας ότι είχε βασιστεί στο Χάρτη των Αθηνών του 1931, Prott 1998:231.

της συμβολής του στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή της κοινότητας.¹⁰⁹ Μάλιστα, όπως ανέφερε καθηγητής του Πανεπιστημίου Κόμπε στην Ιαπωνία, στην Ιαπωνική καθώς και σε πολλές άλλες Ασιατικές γλώσσες δεν υπάρχει καν η λέξη «αυθεντικότητα».¹¹⁰

Βεβαίως, τα «φθαρτά» και ανακατασκευασμένα μνημεία της Ιαπωνίας αποτελούν αδιαμφισβήτητα μέρος της παγκόσμιας κληρονομιάς της ανθρωπότητας και, συνακολούθως, επιβάλλεται η εγγραφή τους στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Για την εγγραφή τους, όπως προαναφέραμε, διαπιστώθηκε η ανάγκη ανανέωσης του κριτηρίου της αυθεντικότητας όπως αυτό είχε διατυπωθεί στη Χάρτα της Βενετίας.

Η έννοια της αυθεντικότητας, λοιπόν, εμπλουτίζεται και επικαιροποιείται, ενώ πλέον δεν εξαρτάται αποκλειστικά ή αναγκαστικά από την πιστότητα στα αρχικά υλικά κατασκευής. Η Διακήρυξη της Νάρα (1994) εισάγει νέα διευρυμένα κριτήρια αυθεντικότητας, τα οποία ξεπερνούν τη μονοσήμαντη προσκόλληση στα υλικά. Τα νέα διευρυμένα κριτήρια αυθεντικότητας της Διακήρυξης της Νάρα (βλ. άρθρο 13) περιλαμβάνουν όχι μόνο τα αρχικά υλικά, αλλά και το σχεδιασμό, τη μορφή, τη χρήση και τη λειτουργία, καθώς και την ερμηνεία και τις τεχνικές ερμηνείας. Τελευταίο και πιο ριζοσπαστικό κριτήριο που εισήχθη, είναι το «πνεύμα» και η «εντύπωση» που αποπνέει το μνημείο (η Διακήρυξη όμως ορίζει ότι η οποία ανακατασκευή πρέπει να διεξάγεται σύμφωνα με πλήρως τεκμηριωμένα στοιχεία για την αρχική μορφή και επ' ουδενία περίπτωση να βασίζεται σε εικασίες).¹¹¹ Η Διακήρυξη της Νάρα του 1994, λοιπόν, άνοιξε το δρόμο για νέες εγγραφές, θέσεων που έως τώρα θα απορρίπτονταν ως μη-αυθεντικές.

Όπως αναφέρει ο Laurent Lévi-Strauss, η αναθεώρηση της έννοιας της αυθεντικότητας αποτελεί ριζοσπαστική αλλαγή της έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Δημιουργεί νέους προβληματισμούς αναφορικά με καίρια θέματα, όπως οι σχέσεις μεταξύ της υλικής υπόστασης και του χρόνου, της ταυτότητας και της αλλαγής, ενώ επίσης συνδέεται με φιλοσοφικές έννοιες της ύπαρξης και του χρόνου.¹¹²

Η Διακήρυξη της Νάρα αποτελεί σημαντικό σημείο-σταθμό στο ιστορικό της Σύμβασης, καθώς σηματοδοτεί την αναγνώριση ότι η κληρονομιά της ανθρωπότητας δε βασίζεται μόνον ή κατ' ανάγκη στα αρχικά υλικά αλλά συνδέεται άρρηκτα με ζωντανές ερμηνείες και με το «πνεύμα» που αποπνέει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εισάγεται η έννοια της αυθεντικότητας ως ένωσης ενός υλικού μνημείου με τις άυλες γνώσεις, τελετές, συμβολισμούς, τεχνοτροπίες και του πνεύματος που συνδέονται με αυτό.

¹⁰⁹ Αναφέρεται ότι η Επιτροπή είχε αρχικά περισσότερους ενδοιασμούς για την εγγραφή θέσεων από λάσπη βλ. Lévi-Strauss 2000a:159, αυτό ίσως εξηγείται από το γεγονός ότι η λάσπη θεωρούνταν υλικό μειωμένης αξίας.

¹¹⁰ Lévi-Strauss 2000b:160.

¹¹¹ Σύμφωνα με συνέντευξη της κας Κόρκα στο ΥπΠο, η μη εγγραφή της Κνωσσού στον Κατάλογο οφείλεται στην μη επιστημονική ανακατασκευή της, η οποία δεν είχε βασιστεί σε τεκμηριωμένα στοιχεία.

¹¹² Lévi-Strauss 2000b:160.

Η διεύρυνση της έννοιας της κληρονομιάς παγκοσμίου αξίας που εισάγει η Διακήρυξη της Νάρα ενισχύεται από τις νέες κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς. Επί παραδείγματι, τα πολιτιστικά τοπία, αν και σήμερα αποτελούν μόλις το 3%¹¹³ των εγγεγραμμένων θέσεων του Καταλόγου, αντιπροσωπεύουν σημαντικό βήμα προς τη βελτίωση της αντιπροσωπευτικότητάς του. Μάλιστα, η προσθήκη της κατηγορίας των πολιτιστικών τοπίων όπου δεν απαντάται υλική πολιτιστική μαρτυρία αντιπροσωπεύει μία νέα προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η άυλη κληρονομιά κατοχυρώνεται ως ιδεατό μνημείο. Επίσης, η κατηγορία των πολιτιστικών διαδρομών αντανάκλα τη νέα σημασία του διαλόγου μεταξύ πολιτισμών και της συνακόλουθης δημιουργικής πρόσμιξης και υβριδοποίησής τους. Επίσης, οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν περαιτέρω ένδειξη της αναγνώρισης, εκ μέρους της Επιτροπής, ότι η υλική κληρονομιά συνδέεται αναπόσπαστα με ένα άυλο πλέγμα ιδεών, πεποιθήσεων και εμπειριών.

Η ενότητα της υλικής και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς κατοχυρώνεται ρητά πλέον στη Διακήρυξη Γιαμάτο του 2004. Η Διακήρυξη αυτή καλεί τα Κράτη-μέλη της Ουνέσκο να αναλάβουν προστατευτικές δράσεις τόσο της υλικής όσο και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς τους, λαμβανομένης υπόψιν της «αλληλεξάρτησής» τους και της ανάγκης θέσπισης ολοκληρωμένης προστασίας, δηλαδή προστασίας που να λαμβάνει υπόψιν τη σύγχρονη αξία του μνημείου και τη σχέση του με την κοινωνία, όπως με τη συμμετοχή τοπικών κοινωνιών στη διάσωση πολιτιστικών αγαθών.

Μάλιστα, η Διακήρυξη Γιαμάτο καλεί τα Κράτη να προσχωρήσουν στη Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Κληρονομιάς του 2003, «το νωρίτερο δυνατόν». Σύμφωνα με τη Σύμβαση του 2003 για την Άυλη Κληρονομιά, ως άυλη κληρονομιά θεωρούνται (ο πληθυντικός του ορισμού είναι σημαντικός ως αναγνώριση της αξίας της πολλαπλότητας): «οι πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις, δεξιότητες – καθώς και τα συνδεδεμένα όργανα, αντικείμενα, κατασκευάσματα και πολιτιστικά τοπία – τα οποία κοινότητες, ομάδες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μεμονωμένα άτομα αναγνωρίζουν ως στοιχείο της πολιτιστικής τους κληρονομιάς [...] αυτή η άυλη κληρονομιά, η οποία μεταδίδεται από γενιά σε γενιά, υπόκειται σε σένη αναθεώρηση από κοινότητες και ομάδες, ως συνθήκη προσαρμογής στο περιβάλλον, ως απάντηση στην αμφίδρομη σχέση τους με τη φύση και την ιστορία, ενώ επίσης τους παρέχει το συναίσθημα της ταυτότητας και της συνέχειας».

Παρατηρούμε την αναγνώριση της χρονικής και της πολιτιστικής πολυσημίας, καθώς επίσης και τη συσχέτιση της πολιτιστικής αναθεώρησης με την κοινωνική ανάπτυξη.

Επιπλέον, η Διακήρυξη αναφέρεται και στη Διακήρυξη της Νάρα, αναφέροντας ότι «εισήγαγε μια καινούρια εποχή στην προστασία της κληρονομιάς» και ότι καθιέρωσε μια διευρυμένη θεώρηση της αυθεντικότητας ως έννοιας σχετικής και διφορούμενης, η οποία διαφοροποιείται ανάλογα με το αξιακό σύστημα ιδεών και ερμηνειών,

¹¹³ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

δηλαδή ανάλογα με τις πολιτιστικές συνθήκες πρόσληψης και εφαρμογής της.

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Διακήρυξη Γιαμάτο αποτελεί διεύρυνση της Διακήρυξης της Νάρα. Ενώ η τελευταία αναγνωρίζει την πολλαπλότητα των ερμηνειών που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, περιορίζει τη διαπίστωση αυτή μόνο σε ζητήματα που αφορούν την αυθεντικότητα ενός μνημείου. Δηλαδή, η Διακήρυξη της Νάρα, ενώ αναγνωρίζει ότι αξιακά και συμβολικά συστήματα, παραδόσεις, τελετές και τεχνοτροπίες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ερμηνεία και αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αναλύει την αλληλεπίδραση υλικών και άυλων μαρτυριών μόνον σε ότι αφορά την αναθεώρηση της αυθεντικότητας (πέραν από το μονοσήμαντο υλικό κριτήριο σε διευρυμένα κριτήρια τεχνοτροπίας, παραδόσεων, συμβολισμών και αποπνεόμενου πνεύματος).

Η Διακήρυξη Γιαμάτο κατοχυρώνει την ευρύτερη και αναπόσπαστη ενότητα μεταξύ της υλικής και της άυλης κληρονομιάς. Επιπλέον, εισάγει την αξία της ολοκληρωμένης προστασίας (*integrated conservation – conservation intégrée*) για πρώτη φορά ως μεθόδου ταυτόχρονης προστασίας ενός μνημείου και των παραδόσεων, συμβολισμών και αξιών που το περιβάλλουν.¹¹⁴ Μπορεί να υποστηριχθεί ότι η εισαγωγή της επιταγής της ολοκληρωμένης προστασίας είναι προβληματική στην προκειμένη περίπτωση, καθώς εκ πρώτης όψεως αντιπροσωπεύει αξίες αντιθετικές προς αυτές της άυλης κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, η ολοκληρωμένη προστασία συνδέεται με τις σύγχρονες χρήσεις (και κατ'επέκταση, αναθεωρήσεις και επαναδιαπραγματεύσεις του ρόλου και της αξίας) της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ η άυλη κληρονομιά συνδέεται με μακρόχρονες παραδόσεις και κατεστημένες έννοιες και πολιτιστικές ταυτότητες. Παρατηρούμε, όμως, ότι η παραπάνω διαπίστωση δε λαμβάνει υπόψιν την αέναη επαναδιαπραγμάτευση και αναθεώρηση της ίδιας της άυλης κληρονομιάς, από τις τοπικές κοινωνίες.

Αναγνωρίζουμε ότι η άυλη κληρονομιά, λοιπόν, συνδέεται με την έννοια της ολοκληρωμένης προστασίας, εφόσον και οι δύο στηρίζονται στο συνεχή και δημιουργικό επαναπροσδιορισμό της παράδοσης, μέσω της συνάντησης και αλληλεπίρροής του παλαιού με το νέο, του υλικού μνημείου με νέες ερμηνείες και σύγχρονες χρήσεις του. Παράλληλα, οι σύγχρονες αυτές ερμηνείες και χρήσεις, με τη σειρά τους, εισάγουν νέες δυναμικές, πολυεστιακές και πολυσήμαντες επαναδιαπραγματεύσεις της αξίας του ίδιου καθ' εαυτού του μνημείου με το οποίο αναπόσπαστα συνδέονται. Εδώ επανέρχμαστε στο ιδιαίτερα εύστοχο σχόλιο του Claude Lévi-Strauss¹¹⁵, στο οποίο αναφέρει ότι συντελείται ριζική αναθεώρηση της σχέσης μεταξύ ταυτότητας και αλλαγής. Μπορούμε να υποστηρίξουμε, λοιπόν, διατηρώντας ως σημείο εκκίνησης την τόσο γόνιμη αυτή διαπίστωση, ότι η Διακήρυξη Γιαμάτο αναγνωρίζει ρητά ότι η παγκόσμια αξία ενός μνημείου υπόκειται σε συνεχή επαναδιαπραγμάτευση. Επιπλέον, αναγνωρίζει ότι η αέναη αναθεώρηση των άυλων ερμηνειών, ρόλων και αξιών που

¹¹⁴ Έχει αναφερθεί ότι η ανακατασκευή των μνημείων, εκτός από την πολιτιστική της αξία καθ' εαυτή ως άυλη παράδοση, επίσης διασώζει πλέον 'απαρχαιωμένες' τεχνικές και τεχνοτροπίες παραδοσιακών τεχνιτών, βλ. Pratt 1998:231.

¹¹⁵ Lévi-Strauss 2000b:160.

σχετίζονται με την υλική πολιτιστική κληρονομιά είναι αναγκαία προϋπόθεση για τη συνεχιζόμενη επικαιρότητα και σημασία του πολιτιστικού αγαθού και, κατ' επέκταση, για το χαρακτηρισμό του ως παγκόσμια κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Βεβαίως, η ριζοσπαστική αυτή αντίληψη περί πολιτιστικής κληρονομιάς και ολοκληρωμένης προστασίας εφαρμόζεται και στην κληρονομιά ανεπτυγμένων χωρών, η οποία βεβαίως δεν ανακατασκευάζεται (αναστηλώνεται, ίσως) αλλά, βεβαίως, συνδέεται με τελετές και συμβολικές λειτουργίες. Επί παραδείγματι, πολλά μνημεία αποτελούν ακόμα και σήμερα τόπους λατρείας ή, ακόμα και αν δεν λειτουργούν πλέον ως ναοί, αποτελούν σύμβολα της πίστης εκατομμυρίων ανθρώπων, ενώ και τα ιστορικά κέντρα πόλεων αποκτούν νέα ζωή με τη στέγαση μουσείων, πολιτιστικών κέντρων ακόμα και με τη μετατροπή τους σε «ναούς» της σύγχρονης «θρησκείας» του καταναλωτισμού, συγκεκριμένα σε τράπεζες ή εμπορικά κέντρα. Ενδεχομένως να υπάρξουν αντιρρήσεις σε ότι αφορά τη συγκεκριμένη πλήρως εμπορική εφαρμογή της ολοκληρωμένης προστασίας, δεν παύει όμως να εισάγει νέες αξίες και τελετουργικές πρακτικές στα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, ασχέτως εάν ο συμβολισμός (το κύρος) και η «μαγεία» τους εν προκειμένω σχετίζονται με τον καταναλωτισμό. Η συζήτηση περί των σύγχρονων (άυλων) αξιακών συστημάτων είναι, όμως, πέραν της θεματολογίας της συγκεκριμένης εργασίας και θα αποτελούσε λίαν ενδιαφέρουσα φιλοσοφική μελέτη.

Όπως γίνεται εμφανές όταν αναφερόμαστε σε συστήματα αξιών, συμβολισμών και ερμηνειών (δηλαδή σε πολιτιστικά συστήματα), είναι αδύνατον να τα περιορίσουμε σε ένα και μοναδικό κεντρικό εννοιολογικό και αξιολογικό σύστημα.¹¹⁶ Η Διακήρυξη για την Πολυμορφία της Ουνέσκο (2001) ορίζει τον πολιτισμό ως σύστημα συγκεκριμένων «θρησκευτικών ("spiritual"), υλικών, πνευματικών ("intellectual") και συναισθηματικών χαρακτηριστικών της κοινωνίας [...] καθώς και της τέχνης και λογοτεχνίας, τρόπων ζωής και συνύπαρξης, αξιακών συστημάτων, παραδόσεων και πεποιθήσεων».¹¹⁷ Ο ορισμός αυτός του πολιτισμού είναι σύμφωνος προς τα συμπεράσματα του συνεδρίου *Mondiacult* (Μεξικό, 1982), της Παγκόσμιας Επιτροπής Πολιτισμού και Ανάπτυξης (βλ. τη δημοσίευση «Η δημιουργική μας πολυμορφία» του 1995) και του συνεδρίου της Στοκχόλμης του 1998.

Η Διακήρυξη τονίζει επίσης τη σημασία του πολιτισμού στη θεμελίωση της ταυτότητας (μέσω των -υλικών και άυλων - μαρτυριών που διασώζει από τη λήθη), στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής αλλά και στο διάλογο μεταξύ πολιτισμών. Επίσης, στο θέμα της παγκοσμιοποίησης η Διακήρυξη υποστηρίζει τη διπλή της επιρροή, τόσο ως δύναμη ομογενοποίησης αλλά και ως γενεσιουργό αιτία για νέες ευκαιρίες διαλόγου, ανταλλαγών, ακόμη και «υβριδικών» συνενώσεων μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών.

¹¹⁶ Διεθνής Επιτροπή Πολιτισμού & Ανάπτυξης, 1996:4, όπου προσαβύεται η αξία της ευγνωμοσύνης για την πολιτιστική πολυμορφία (με επιφύλαξη ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων), επίσης, ο Lévi-Strauss αναφέρει ότι εάν γίνεται λόγος για «οικουμενική συμμαχία πολιτισμών», πρέπει να αποσαφηνίζεται ότι είναι ξεχωριστοί και διαφορετικοί μεταξύ τους, ενώ δέχεται την πολιτιστική οικουμενικότητα μόνον ως θεωρητικό κατασκεύασμα, Lévi-Strauss 1996:8.

¹¹⁷ βλ. Unesco, *Declaration of Diversity*, 2001.

Τέλος, η Διακήρυξη για την Πολυμορφία του 2001 τονίζει την αναγκαιότητα της πολιτιστικής πολυμορφίας, συγκρίνοντας τη με την ανάγκη διατήρησης της βιοποικιλότητας στη φύση. Υπενθυμίζει ότι μέρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 27) είναι τα πολιτιστικά δικαιώματα, δηλαδή το δικαίωμα στην πρόσβαση στον πολιτισμό και στην ελεύθερη δημιουργική έκφραση. Προς το σκοπό αυτό, η Διακήρυξη προτείνει τη θέσπιση (εκ μέρους του κράτους αλλά και της διεθνούς κοινότητας) συγκεκριμένου κανονιστικού πλαισίου προστασίας του πολιτισμού και του δημιουργού, καθώς και τη χάραξη νέας πολυπολιτιστικής πολιτικής, με σκοπό την προστασία της πολιτιστικής πολυμορφίας. Πολύ σημαντική επίσης είναι και η αναφορά στον ευρύτερο αναπτυξιακό ρόλο του πολιτισμού (σύμφωνα με τα συμπεράσματα της δημοσίευσης «Η Δημιουργική μας Πολυμορφία» του 1995 και τα αναπτυξιακά κριτήρια του United Nations Development Programme τα οποία ισχύουν από το 1995, και στα οποία η πολιτιστική ανάπτυξη θεωρείται προϋπόθεση της ευρύτερης οικονομικής, τεχνικής και κοινωνικής ανάπτυξης). Αναφέρουμε ότι το 2005 υιοθετήθηκε η Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής Πολυμορφίας, η οποία και κατοχυρώνει νομικά τις αρχές και τις αξίες της Διακήρυξης.

Όπως αναφέρει και η ιστοσελίδα της Ουνέσκο¹¹⁸, η έννοια της παγκόσμιας κληρονομιάς έχει διευρυνθεί και πλέον αναγνωρίζεται η αμοιβαία αλληλόδραση μεταξύ της υλικής και της άυλης κληρονομιάς.¹¹⁹ «Πιο πρόσφατα, η προσοχή μας έχει εστιαστεί στη διαμόρφωση και στον ορισμό μίας συμπληρωματικής διάστασης της κληρονομιάς, ως αποτέλεσμα της στενότερης ενασχόλησης με το άτομο "individual" και με πνευματικά και φιλοσοφικά συστήματα γνώσης, μέσω των οποίων το άτομο διοχετεύει τις δημιουργικές του ενέργειες». Σημειώνεται ότι μόνο μέσω των άυλων παραδόσεων συντηρείται η παγκόσμια αξία ενός πολιτιστικού αγαθού, η οποία είναι αναπόσπαστη από την αξία του ως έκφραση και μαρτυρία της πολιτιστικής πολυμορφίας της ανθρωπότητας.

Κατ' αυτόν, τον τρόπο, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς θα πρέπει να δρα και ως εγγυητής της πολιτιστικής πολυμορφίας της ανθρωπότητας και όχι απλώς να επαληθεύει τις ισχύουσες σχέσεις εξουσίας. Δηλαδή, η προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς της ανθρωπότητας πρέπει να ξεπεράσει τις ομογενοποιητικές και μονόπλευρες ερμηνείες (προϊόν της μονοσήμαντης παγκοσμιοποίησης) και να αποτολμήσει τη δημιουργική πολλαπλότητα ερμηνειών της κληρονομιάς. Όπως αναφέρει και η ιστοσελίδα της Ουνέσκο, «η έννοια της κληρονομιάς αποκτά σημασία μόνον όταν αντανακλά την πολυμορφία και την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης δημιουργικότητας».

Η πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας αποτελεί, λοιπόν, εξισορροπητική δύναμη που (ευτυχώς) τείνει προς τη δημιουργική

¹¹⁸Βλ. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=13031&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

¹¹⁹ Ό.π., όπου η άυλη κληρονομιά αναφέρεται ως το πολύπλοκο και συνεχώς επαναπροσδιοριζόμενο πλέγμα σημασιών, ερμηνειών και αξιών, το οποίο αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα της υλικής κληρονομιάς.

πολλαπλότητα και υπονομεύει τη μονοσήμαντη πολιτιστική παγκοσμιοποίηση (η οποία εξ ορισμού επιβάλλεται από τις ανεπτυγμένες χώρες).¹²⁰ Μάλιστα, σύμφωνα με τις σύγχρονες απόψεις περί πολυπολιτισμικότητας («Η δημιουργική μας πολυμορφία», Ουνέσκο 1995, Διακήρυξη για την Πολυμορφία, Ουνέσκο 2001 και Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής Πολυμορφίας, 2005) τα απειλούμενα οικοσυστήματα συγκρίνονται με τις απειλούμενες κουλτούρες και υποστηρίζεται ότι η διάσωσή τους θα εμπλουτίσει και θα ενδυναμώσει την παγκόσμια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, αντίστοιχα, σύμφωνα πάντα με την αναγνώριση της ποικιλομορφίας ως μηχανισμού προσαρμογής σε νέες και δυνάμει απειλητικές συνθήκες. Συνδέεται, δηλαδή, η ανάγκη ποικιλομορφίας στη φύση ως άμυνας απέναντι στην εξαφάνιση φυτικών ή ζωικών ειδών με την επιταγή της πολιτιστικής πολυμορφίας εντός του «πολιτιστικού οικοσυστήματος», ως εγγύησης της πολιτιστικής εξέλιξης ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ομογενοποιητική πολιτιστική τάση συγκεντρωτισμού συνοδεύεται αναπόφευκτα από αντίθετες φυγόκεντρες δυνάμεις, που προέρχονται από πολλαπλά κέντρα με την τάση πρότασης εναλλακτικών και πολυσήμαντων πολιτιστικών αξιών και ερμηνειών. Αυτή η υπονόμηση της επιβολής ενός μοναδικού «κέντρου», ή αλλιώς ενός μονοσήμαντου εννοιολογικού και αξιολογικού πλαισίου ερμηνειών, μέσω της δημιουργικής πολιτιστικής διαφοροποίησης ή/και πρόσμιξης, αποτελεί, κατά την άποψή μας, αναγκαία δύναμη δημιουργικής και κριτικής αμφισβήτησης σε έναν κόσμο που τείνει ολοένα και περισσότερο προς κοινά αποδεκτές αξίες και ερμηνείες.

Επίσης, η πολιτιστική πολυμορφία αποκτά αξία επειδή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αυτογνωσίας και, κατ' επέκταση, της ταυτότητας των διαφόρων πολιτισμών, μέσω των υλικών και άυλων αξιών, συμβολισμών και τεχνοτροπιών που εκπροσωπεί. Η προστασία της κληρονομιάς όλης της ανθρωπότητας και η διάσωση της αναγκαίας της πολυμορφίας και πολλαπλότητας, αποτελεί αναγκαίο μέτρο για τη θεμελίωση της αξίας σεβασμού της διαφορετικότητας. Όπως αναφέρεται στο δικτυακό τόπο της Ουνέσκο: «Στο βαθμό που [η πολιτιστική πολυμορφία] συμβάλλει σε αδιάσπαστο διάλογο μεταξύ πολιτισμών και κουλτούρων από την απαρχή της ιστορίας, η πολιτιστική μας κληρονομιά συμβάλλει στην επίτευξη και διατήρηση της ειρήνης μεταξύ των λαών»¹²¹.

Όσον αφορά την πρακτική δράση της Επιτροπής, συγκεκριμένα την εγγραφή νέων θέσεων, διαπιστώνουμε υλοποίηση των δεσμεύσεων περί πολυμορφίας πολιτιστικών αξιών και ερμηνειών. Αναφέρουμε, ενδεικτικά, την εγγραφή των κτιρίων Horyu-ji, των παλαιότερων ξύλινων κτιρίων στον κόσμο (8^{ος} μΧ αι.), καθώς και του ναού Ise, ο οποίος ανακατασκευάζεται εδώ και δεκαετίες, πάντα σύμφωνα με ειδική τελετουργία, η οποία αποτελεί άυλη πολιτιστική κληρονομιά αδιαμφισβήτητης αξίας. Διαπιστώνουμε,

¹²⁰Στη δύναμη της πολιτιστικής πολυμορφίας ως «αρχείου καταγραφής πολιτισμών» και αντίπαλου δέους και «φρένου» προς την πολιτιστική παγκοσμιοποίηση αναφέρονται και οι Mason & de la Torre 2000:171.

¹²¹Βλ. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=13031&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

λοιπόν, στην περίπτωση του ναού Ise, την αναπόσπαστη ενότητα άυλης και υλικής κληρονομιάς, καθώς η τελετή ανακατασκευής συνδέεται άρρηκτα με την αξία του μνημείου ως οικουμενικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

Συμπερασματικά, όπως έχουμε προαναφέρει, από το 1994 σημειώνεται αύξηση εγγραφών από νέες κατηγορίες κληρονομιάς όπως πολιτιστικά τοπία, βιομηχανική κληρονομιά, παραδοσιακούς οικισμούς, κανάλια, σιδηρόδρομους, πολιτιστικές διαδρομές και νεώτερη κληρονομιά. Μάλιστα, τα πολιτιστικά τοπία εκφράζουν την ένωση της φυσικής κληρονομιάς με τις άυλες παραδόσεις και πεποιθήσεις που την συνοδεύουν. Επί παραδείγματι, έχουν εγγραφεί ιεροί τόποι των Αβορίγινων της Αυστραλίας όπου δεν απαντώνται υλικές μαρτυρίες¹²², αλλά εγγράφηκαν λόγω των άυλων τελετουργιών και μυθολογιών που τα περιβάλλουν.

---

¹²² Τα πολιτιστικά τοπία όπου δεν απαντώνται υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου αλλά εγγράφονται λόγω της πνευματικής/ ιερής αξίας της θέσης είναι γνωστά ως πνευματικά πολιτιστικά τοπία ("associative/spiritual landscapes"). Σημειώνεται, επίσης, ότι η εν λόγω κατηγορία αναγνωρίζει τον άυλο χαρακτήρα της παραδοσιακής τέχνης των Αβορίγινων, τέχνη η οποία σχεδιάζεται στην άμμο και είναι, ως εκ τούτου, εφήμερη, διότι η υλική της υπόσταση σύντομα χάνεται, ενώ στηρίζεται στην προφορική παράδοση για τη μετάδοσή της.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Συνέπειες της Κήρυξης ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Κεφάλαιο 1: Ανάδειξη και Σύγχρονες Χρήσεις της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι πρόσφατη και διφορούμενη έννοια. Αν και δεν αναφέρεται ρητά στο κείμενο της Σύμβασης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι συγκαταλέγεται ανάμεσα στους σκοπούς της συντήρησης, της διαχείρισης καθώς και της προσβασιμότητας. Η «ανάδειξη» μίας πολιτιστικής θέσης συνδέεται με τις επιταγές συντήρησης αλλά και σύγχρονης χρήσης της. Περιλαμβάνει την παροχή πληροφοριών καθώς και τη δημιουργία υποστηρικτικών υποδομών με σκοπό τη βέλτιστη ενημέρωση και διαπαιδαγώγηση (ενδεχομένως ακόμα και ψυχαγωγία) του κοινού. Μπορούν να παρατεθούν διαφορετικοί σκοποί για την ανάδειξη, όπως η διατήρηση της ταυτότητας (εθνικής ή τοπικής), η οικονομική ανάπτυξη, καθώς και η ενθάρρυνση του πολιτιστικού τουρισμού.¹²³

Όπως φαίνεται λοιπόν, επικρατεί κάποια σύγχυση όσον αφορά την ανάδειξη και, κατ' επέκταση, τη σύγχρονη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η σύγχυση αυτή προέρχεται από το γεγονός ότι καλείται να υπηρετήσει ετερόκλητους σκοπούς. Ενώ θεωρητικά συνδέεται με τις αξίες της προσβασιμότητας, της επιμόρφωσης του κοινού και της επιστημονικής έρευνας, αναδύεται μία καινούρια τάση να οδηγεί στην οικονομική κερδοφορία, την άνεση και ψυχαγωγία των επισκεπτών και την ομογενοποίηση των πολιτιστικών αγαθών.

Οι Klamer, A. και Throsby, D. υποστηρίζουν ότι οι σκοποί της συντήρησης είναι πολύπλευροι. Αναφέρουν ότι στηρίζονται σε καλλιτεχνικά, ιστορικά, αρχαιολογικά, πολιτιστικά και οικονομικά κριτήρια.¹²⁴ Εμείς θα προσθέταμε τα πολιτικά και τα θρησκευτικά κριτήρια όπως γλαφυρά αναδεικνύει η καταστροφή των Βουδών του Μπαμιγιάν στο Αφγανιστάν ή της Γέφυρας Μόσταρ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη λόγω πολιτικών και θρησκευτικών σκοπιμοτήτων. Όπως αναγνωρίζουν οι Klamer & Throsby, λοιπόν, η επιλογή των πολιτιστικών θέσεων που θα διασωθούν από τη λήθη βασίζεται ως ένα βαθμό και σε ζητήματα οικονομικού κόστους και βιωσιμότητας (ενδεχομένως και κερδοφορίας).

Οι Klamer & Throsby κατατάσσουν τα οικονομικά οφέλη που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά σε άμεσα και έμμεσα. Ως άμεσα οικονομικά οφέλη αναφέρουν την πώληση εισιτηρίων εισόδου, τα έσοδα που συνδέονται με την επανάχρηση και εκμετάλλευση μίας θέσης όπως εισπράξεις του εντευκτηρίου, του πωλητηρίου και λοιπών χώρων που

¹²³ Musitelli 2002:330.

¹²⁴ Klamer & Throsby 2000:131.

λειτουργούν εντός της θέσης. Τα έμμεσα οικονομικά ωφέλη στα οποία αναφέρονται είναι πολύ σημαντικά, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, η τόνωση της τοπικής οικονομίας (ειδικότερα στον περιβάλλοντα χώρο του μνημείου), καθώς και η αύξηση των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων που βρίσκονται στον περιβάλλοντα χώρο. Για τους παραπάνω λόγους, υποστηρίζουν ότι η πολιτιστική κληρονομιά εκτός από καθαρά πολιτιστική αξία εκπροσωπεί και οικονομική αξία.¹²⁵ Μάλιστα, οι εν λόγω μελετητές κάνουν λόγο και για εξειδικευμένες οικονομικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται ευρέως για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης οικονομικής αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς όπως τη Μέθοδο Έμμεσης Εκτίμησης (CVM, "Contingent Valuation Method") στην οποία διεξάγεται έρευνα βάσει ερωτηματολογίου όπου οι ερωτώμενοι καλούνται να αναφέρουν το ύψος της δαπάνης στην οποία θα προέβαιναν οικειοθελώς οι ίδιοι προκειμένου να συντηρήσουν το εν λόγω πολιτιστικό αγαθό. Επίσης, αναφέρεται και η «Δελφική Μέθοδος» (ο τίτλος εμπνεύστηκε από το Μαντείο των Δελφών επειδή και πάλι προσφέρει εκτιμήσεις και όχι σαφείς απαντήσεις) όπου έγκυροι επιστήμονες καλούνται να υπολογίσουν το ύψος της δαπάνης που μόλις αναφέραμε. Δηλαδή, το ποσόν που οι πολίτες είναι πρόθυμοι να δαπανήσουν για να συντηρήσουν ένα πολιτιστικό αγαθό θεωρείται έγκυρος δείκτης της εκτιμώμενης οικονομικής αξίας που συνδέεται με την επανάχρησή του.¹²⁶

Όπως έχει αναφερθεί από έγκυρους μελετητές,¹²⁷ εφόσον η πολιτιστική κληρονομιά υπόκειται πλέον στους νόμους της αγοράς, οι σχεδιαστές των σύγχρονων χρήσεων μίας θέσης συχνά την εκλαμβάνουν ως καταναλωτικό προϊόν, το οποίο υπόκειται στους κανόνες της μαζικής αγοράς ελεύθερου χρόνου και ψυχαγωγίας. Δυστυχώς, εδώ η ψυχαγωγία δεν νοείται με την αρχική της έννοια, ως αγωγή ψυχής, αλλά ως γρήγορο, άνετο και διασκεδαστικό μέσο προσωρινής διαφυγής από την καθημερινότητα και τα προβλήματά της. Ως εκ τούτου, η βιομηχανία της ψυχαγωγίας τείνει να ομογενοποιεί την πολιτιστική κληρονομιά, επειδή η μαζική παραγωγή τυποποιημένων «προϊόντων ανάδειξης» ελαχιστοποιεί το κόστος ενώ επίσης απλοποιεί και επιταχύνει τη σύγχρονη (εμπορική) χρήση της. Ως εμπορικές χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς αναφέρονται η καταβολή αντιτίμου εισόδου, η οργάνωση εκδηλώσεων σε πολιτιστικούς χώρους καθώς και η δημιουργία τουριστικών υποδομών στον περιβάλλοντα χώρο τους.

Ως ομογενοποιημένες τεχνικές «ανάδειξης» αναφέρονται η ομογενοποίηση των τεχνικών αναστήλωσης, των ενδείξεων προς τους επισκέπτες, του φωτισμού καθώς και των ενημερωτικών φυλλαδίων.¹²⁸ Επίσης, η Pratt, L.V.¹²⁹ αναφέρεται στην υποβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς για την εξυπηρέτηση των σύγχρονων επιταγών της προσβασιμότητας, αναφέροντας ως παράδειγμα την εγκατάσταση τελεφερίκ στο Σινικό

¹²⁵ Klamer & Throsby 2000: 130-145.

¹²⁶ Klamer & Throsby ό.π., 130-145.

¹²⁷ Π.χ. Musitelli 2002:331.

¹²⁸ Βλ. Musitelli ό.π., 2002:331.

¹²⁹ Pratt 1998:229.

Τείχος.¹³⁰ Επίσης, κάνει και αυτή λόγο για την ομογενοποίηση της κληρονομιάς, συγκεκριμένα με τη διευρυμένη χρήση τυποποιημένων οπτικοακουστικών εγκαταστάσεων τύπου «Ήχος και Φως». Μάλιστα, η Prott αναφέρει ότι μία εταιρία παροχής φωτισμού διαφημίζεται στην επίσημη δημοσίευση που σχετίζεται με τη Σύμβαση, στην Εγκύκλιο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επί του θέματος παρουσιάζει συγκεκριμένη δικαστική υπόθεση, η οποία εντάσσεται στη δικογραφία διεθνούς πολιτιστικού αλλά και επενδυτικού δικαίου. Πρόκειται για την μοναδική, έως σήμερα, υπόθεση προσφυγής ενός Κράτους εναντίον μιας ιδιωτικής επιχείρησης με την κατηγορία υπονόμησης της οικουμενικότητας της πολιτιστικής κληρονομιάς (συγκεκριμένα των Πυραμίδων) που βρίσκεται επί του εδάφους του.

Πιο συγκεκριμένα, η Αίγυπτος, το 1978, κινήθηκε δικαστικά εναντίον της ιδιωτικής εταιρίας South Pacific Hotels Ltd., ζητώντας την ακύρωση του συμβολαίου βάσει του οποίου η εν λόγω εταιρία θα κατασκεύαζε πολυτελές ξενοδοχειακό συγκρότημα στον περιβάλλοντα χώρο των Πυραμίδων. Βασικό νομικό έρεισμα της Αιγύπτου υπήρξε η Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς (1972), στην οποία είχε προσχωρήσει το 1974, ενώ οι Πυραμίδες εγγράφηκαν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1979. Η δικαστική αυτή προσφυγή της Αιγύπτου εναντίον της διεθνούς ξενοδοχειακής αλυσίδας σε μεγάλο βαθμό στηρίχθηκε στις μαζικές διαμαρτυρίες που οργανώθηκαν εναντίον της ανέγερσης της εν λόγω ξενοδοχειακής μονάδας από οικολογικές οργανώσεις, την οξεία κριτική που ασκήθηκε από τα εθνικά και διεθνή μέσα ενημέρωσης και, εν τέλει, από το ίδιο το Αιγυπτιακό κοινοβούλιο.

Υπό την επιρροή της διεθνούς κατακραυγής, το Αιγυπτιακό κράτος έκρινε ότι οι υποδομές του ξενοδοχείου (εκτάσεις γκολφ, πισίνες κτλ) εντός του περιβάλλοντος χώρου των Πυραμίδων θα υπονόμειαν αμετάκλητα την οικουμενική αξία των μνημείων, ενώ επίσης θα επέφεραν σημαντικές και αμετάκλητες φθορές λόγω υγρασίας. Σημαντικό ρόλο στην έκταση την οποία έλαβε το ζήτημα στα διεθνή μέσα ενημέρωσης και στην απόφαση της Αιγύπτου για δικαστική προσφυγή ενδεχομένως να διαδραμάτισε και η ιδιαίτερα δημοφιλής και επιτυχημένη διεθνής εκστρατεία διάσωσης (1960-1980, υπό την αιγίδα της Ουνέσκο) των μνημείων της Νουβίας στην Αίγυπτο.¹³¹

Η εν λόγω εταιρία θέωρησε την προσφυγή της Αιγύπτου για ακύρωση του συμβολαίου αξιόποινη πράξη και απαίτησε αποζημίωση. Ακολούθησε δικαστική διαμάχη, η οποία κατέληξε το 1992 σε απόφαση υπέρ της South Pacific Hotels Ltd. Οι αρχές της μη-αναδρομικότητας και της αναλογικότητας επικαλέσθηκαν ως βασικές αιτιολογίες της απόφασης.¹³²

---

¹³⁰ Ευτυχώς, τα σχέδια για την εγκατάσταση τελεφερίκ στο μνημείο Μάτσου Πίτσου στο Περού μετέπειτα εγκαταλείφθηκαν.

¹³¹ Τα μνημεία αυτά διεσώθησαν (κατόπιν ειδικής μεταφοράς τους σε υψηλότερο έδαφος) από τα νερά που θα τα κατέστρεφαν με την ανέγερση του φράγματος του Ασουάν.

¹³² Βλ. Kahn 1996:237.

Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι επειδή οι Πυραμίδες εγγράφηκαν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1979, ενώ η Αίγυπτος είχε ασκήσει την αγωγή ακύρωσης του συμβολαίου ένα χρόνο νωρίτερα, η προστασία του εν λόγω πολιτιστικού αγαθού δεν υπαγόταν στο καθεστώς προστασίας που ορίζεται στη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς (αρχή της μη-αναδρομικότητας). Επιπλέον, κρίθηκε ότι το Αιγυπτιακό κράτος μπορούσε να είχε λάβει πιο ήπια μέτρα εναντίον της εταιρίας, κρίνοντας ότι η απειλή την οποία θα αποτελούσε ενδεχομένως η διεθνής ξενοδοχειακή αλυσίδα για την οικουμενική αξία των Πυραμίδων δεν ήταν αρκετά σημαντική ή άμεση ώστε να δικαιολογήσει τη δραστικότητα των μέτρων στα οποία προσέφυγε η Αιγυπτιακή κυβέρνηση (αρχή της αναλογικότητας). Ακολούθως, η υπόθεση εκδικάστηκε σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο επενδύσεων και ορίστηκε το ποσόν της αποζημίωσης (ρήτρα ακύρωσης συμβολαίου) το οποίο κλήθηκε η Αιγυπτιακή κυβέρνηση να προσκομίσει στην ξενοδοχειακή εταιρία.

Η υπόθεση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τρεις λόγους. Πρώτον, γιατί είναι η μοναδική έως σήμερα υπόθεση στη διεθνή δικογραφία όπου ένα Κράτος προσφεύγει εναντίον ιδιωτικής εταιρίας με αιτιολογία την καταστροφή της οικουμενικής αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκεται επί του εδάφους του και με βασικό νομικό στήριγμα τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Δεύτερον, διότι η υπόθεση αυτή προσέδωσε διεθνή δημοσιότητα στα ζητήματα ομογενοποίησης της οικουμενικής κληρονομιάς, επί παραδείγματι οι επικριτές της ανέγερσης της διεθνούς ξενοδοχειακής μονάδας επικαλούνταν τις τυποποιημένες του παροχές (εγκαταστάσεις του γκολφ και πισίνες στον περιβάλλοντα χώρο των Πυραμίδων) αλλά και, πιο σημαντικά, την άμεση απειλή για τις Πυραμίδες λόγω της αυξημένης υγρασίας που θα επέφεραν οι πισίνες του συγκροτήματος. Τρίτον, η απόφαση υπέρ της ξενοδοχειακής εταιρίας εισήγαγε το πρώτο και μέχρι στιγμής μοναδικό νομικό πρότυπο στα ζητήματα διεθνούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς οικουμενικής αξίας, συγκεκριμένα προτάσσοντας ως βασικές αρχές τις αρχές της μη-αναδρομικότητας και της αναλογικότητας.

Ο Kahn, P. θεωρεί την απόφαση αυτή ενδεικτική της «υστέρησης του θεσμικού πλαισίου»¹³³ έναντι των αρχών και των πρακτικών προστασίας που ακολουθούνται από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Καλεί τις κυβερνήσεις να δεσμευτούν για τη δημιουργία διεθνούς οργάνου με κυρωτικές αρμοδιότητες¹³⁴, στο μοντέλο των Διεθνών Δικαστηρίων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Επίσης, υποστηρίζει την εκχώρηση ειδικών κυρωτικών αρμοδιοτήτων σε θέματα προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.¹³⁵

¹³³ Kahn ό.π., 239.

¹³⁴Υπενθυμίζουμε ότι η Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην πράξη δεν επιβάλλει κυρώσεις, μόνον μη-δεσμευτικές συστάσεις, και η μόνη κύρωση που μπορεί να επιβάλλει είναι η διαγραφή από τον Κατάλογο, η οποία δεν έχει επιβληθεί ποτέ έως σήμερα, για το λόγο αυτό η Σύμβαση αναφέρεται ως «μαλακή νομοθεσία», βλ. Klamer & Throsby 2000:143.

¹³⁵ Kahn 1996:238-239. Αναφέρουμε επίσης ότι σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, τα πολιτιστικά αγαθά προστατεύονται από τη Συνθήκη της Χάγης (1954, Δεύτερο

Όπως καταφαίνεται, η «υπόθεση των Πυραμίδων» υπήρξε σημείο-σταθμός στην αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα, καθώς και στη μαζική προβολή, των απειλών που σχετίζονται με την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Αναγνωρίστηκε ότι οι απειλές αυτές μπορεί να σχετίζονται με την υλική υπόσταση του μνημείου (όπως οι φθορές που θα επέφερε η υγρασία) αλλά και με το πνεύμα του (όπως απειλές που σχετίζονται με την τυποποίηση του περιβάλλοντος χώρου ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς). Με την αναγνώριση ότι η οικουμενική αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς εξαρτάται και από το «πνεύμα» που αποπνέει, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Αιγυπτιακή κυβέρνηση (η οποία προσέφυγε, μεταξύ άλλων, και εναντίον της τυποποίησης του περιβάλλοντος χώρου των Πυραμίδων) υπήρξε προπομπός της Διακήρυξης Γιαμάτο του 2004 περί άρρηκτης σύνδεσης μεταξύ υλικής και άυλης κληρονομιάς.

Το ερώτημα παραμένει, όμως, σχετικά με το πώς η διεθνής κοινότητα μπορεί να ορίσει διεθνή πρότυπα για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία παράλληλα να σέβονται την πολιτιστική ιδιαιτερότητα και ποικιλομορφία. Η άρνηση των τυποποιημένων παροχών προς τους επισκέπτες (όπως τελεφερίκ, εκτάσεις γκολφ, πισίνες) αφήνει ανοικτό το ευρύτερο ερώτημα σχετικά με το ποια μέθοδος ανάδειξης της κληρονομιάς ενδείκνυται τόσο για την προσβασιμότητα και την προβολή, αλλά επίσης και για την προστασία της μοναδικότητας και ακεραιότητάς της. Υπάρχει, επί παραδείγματι, ο κίνδυνος, κατά την «εκμετάλλευση» ενός πολιτιστικού αγαθού, να συντελείται το φαινόμενο «φολκλόρ», δηλαδή τελετές και παραδόσεις (άυλης κληρονομιάς) να αναπαρίστανται υπό τεχνητές συνθήκες, για λόγους οικονομικούς, εντός του μνημείου και όχι στο αυθεντικό/ φυσικό τους περιβάλλον.

Προτάσσουμε έναν άξονα διασφάλισης της πολιτιστικής αξίας μίας θέσης κατά τη χρήση και εκμετάλλευσή της: τη συμβολή της τοπικής κοινωνίας. Η συμβολή αυτή δύναται να παρέχεται άμεσα, όπως με προγράμματα τοπικής ενεργοποίησης και πρωτοβουλίες πολιτών, αλλά και έμμεσα μέσω αρμόδιων εκλεγμένων αντιπροσώπων. Υποστηρίζουμε ότι η ενεργή συμβολή της τοπικής κοινότητας σε ζητήματα επανάχρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς διασφαλίζει την ακεραιότητα και ιδιαιτερότητά της ενώ παράλληλα αποτρέπει τη μετατροπή της σε τυποποιημένο περιβάλλον για τη φολκλορική διαστρέβλωση των αρχικών της χρήσεων και νοημάτων. Επιπλέον, η συμβολή της τοπικής κοινωνίας σε ζητήματα προστασίας και επανάχρησης (ανάδειξης) της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διασφάλιση της αρχής

Πρωτόκολλο, 1999), στην οποία όμως δεν έχουν προσχωρήσει κράτη με σημαντική διεθνή δράση όπως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ ακόμα και εκ των κρατών που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση του 1954, η πλειοψηφία δεν έχει κυρώσει και το Δεύτερο Πρωτόκολλο το οποίο εισάγει πιο ουσιαστικό και διευρυμένο καθεστώς προστασίας (λ.χ. με την μη-αναγραφή επιφυλάξεων αναφορικά με την απαγόρευση καταστροφής, ενώ στη Σύμβαση καθ' εαυτή εισάγεται η αρχή μη-καταστροφής αλλά με την επιφύλαξη «κατά το μέτρο του δυνατού», η οποία, δυστυχώς, ενδέχεται να υποβληθεί σε διασταλτική ερμηνεία).

της βιωσιμότητας (σεβασμού στα δικαιώματα των επόμενων γενεών), ενώ επίσης αποτελεί ηθική επιταγή της προστασίας.¹³⁶

Κεφάλαιο 2: Προγράμματα Τοπικής Ενεργοποίησης

A. Παρουσίαση του LEAP - Συνεργασία της UNESCO με τοπικούς φορείς για την ανάδειξη της κληρονομιάς

Όπως υποστηρίξαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, κατά την άποψή μας για τη διασφάλιση της αρχής της βιωσιμότητας (δηλαδή του σεβασμού στα δικαιώματα των επόμενων γενεών στην πολιτιστική κληρονομιά), κεντρικός άξονας στα προγράμματα σύγχρονης χρήσης της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να είναι η ενεργός, είτε άμεση είτε έμμεση, συνδρομή της τοπικής κοινωνίας. Υποστηρίζουμε, κατ' επέκταση, ότι η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας αποτελεί προϋπόθεση για το σεβασμό στις αξίες της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και της προσβασιμότητας και όχι μόνον του οικονομικού κέρδους. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε το πρόγραμμα LEAP της Ουνέσκο για την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση τοπικών κοινοτήτων για την προστασία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Εν συνεχεία, θα αναφερθούμε σε τρία προγράμματα επανάχρησης πολιτιστικών αγαθών, τα οποία στηρίζονται στην τοπική ενεργοποίηση είτε με άμεσο, είτε με έμμεσο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε τρεις περιπτώσεις σύγχρονης χρήσης της πολιτιστικής κληρονομιάς, την πρώτη στη Λίμνη Τιτικάκα στο Περού, τη δεύτερη στην περιοχή Σιάν Καν στο Μεξικό και την τρίτη στην πόλη Ναγκαχάμα της Ιαπωνίας.

Το πρόγραμμα LEAP σχεδιάστηκε για να οργανώσει την ενεργό συμμετοχή παραδοσιακών κοινοτήτων (δηλαδή κοινοτήτων σε αναπτυσσόμενες μη-βιομηχανοποιημένες χώρες) για την προστασία και σύγχρονη χρήση της ιστορικής τους πολιτιστικής κληρονομιάς. Το LEAP είναι ακρώνυμο του "Local Effort and Preservation Project" («Πρόγραμμα για την Τοπική Δράση και Συντήρηση»), ενώ ο ολοκληρωμένος τίτλος του είναι "Integrated Community Development and Cultural Heritage Preservation through Local Effort" («Ολοκληρωμένη Κοινωνική Ανάπτυξη και Συντήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς μέσω της Τοπικής Δράσης»). Έχει εφαρμοστεί μέχρι στιγμής στην Ασία καθώς και σε περιοχές του Ειρηνικού Ωκεανού.

Οι σχεδιαστές του εν λόγω προγράμματος αναγνωρίζουν ότι η συμβολή των τοπικών κοινοτήτων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση της τοπικής ανάπτυξης και, κατ' επέκταση, της μακρόχρονης και βιώσιμης διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αναγνωρίζεται, δηλαδή, ότι το αρμόδιο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο, καθώς και το πρακτικό πεδίο εφαρμογής της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, γίνονται δεκτά από τις τοπικές κοινωνίες (τις οποίες, άλλωστε, αφορούν με τον πιο άμεσο

---

¹³⁶ Βλ. Prott 1998:228.

τρόπο¹³⁷) μόνον εάν οι ίδιες διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην προστασία αυτή.

Σκοπός του LEAP είναι η προστασία και σύγχρονη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς με οικονομικά κερδοφόρο αλλά και κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο και με σεβασμό προς την αρχή της βιωσιμότητας. Τα οφέλη που αναμένονται από την επίτευξη του παραπάνω σκοπού περιλαμβάνουν την τόνωση της τοπικής οικονομίας, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς και την πάταξη της φτώχειας. Ευρύτερα, δηλαδή, τα αναμενόμενα οφέλη αφορούν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που να βασίζεται σε τοπικές γνώσεις και σε τοπικά υλικά, και η οποία να υλοποιείται από τους ίδιους τους κατοίκους της ενδιαφερόμενης κοινότητας.

Προς επίτευξη του παραπάνω σκοπού, το πρόγραμμα LEAP συστήνει και πραγματοποιεί τις εξής δράσεις:

1. εκπόνηση προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης τοπικών κοινοτήτων στην αξία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς (της υλικής αλλά και των άυλων παραδόσεων¹³⁸ που συνδέονται με την εν λόγω κληρονομιά) και στη σημασία της βιώσιμης προστασίας της¹³⁹, όπως με τη διδασκαλία της ιστορίας των πολιτιστικών θέσεων στα τοπικά σχολεία
2. οργάνωση προγραμμάτων προστασίας, συντήρησης, αλλά και ερμηνείας της πολιτιστικής κληρονομιάς, ώστε να ορισθούν οι συγκεκριμένες αξίες που θα διασωθούν
3. δημιουργία υποδομών και κατάλληλου οργανωτικού-διαχειριστικού πλαισίου για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας
4. παροχή τεχνογνωσίας και εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού πάνω σε σύγχρονες τεχνικές προστασίας (όπως τη χαρτογράφηση μιας θέσης με τη χρήση της πληροφορικής καθώς και σε διεθνή μηχανογραφημένα συστήματα και πρότυπα τεκμηρίωσης)
5. ενθάρρυνση δημιουργίας καινοτόμων συνεργασιών μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα ("cross-sector partnerships") με σκοπό την κερδοφόρα αλλά και βιώσιμη ανάδειξη και ενδεχόμενη επανάχρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως το παράδειγμα της Ναγκαχάμα στην Ιαπωνία στο οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω στο παρόν κεφάλαιο)

¹³⁷ Μάλιστα, στην περίπτωση της κληρονομιάς αυτοχθόνων πολιτισμών, οι κάτοικοι της περιοχής αποτελούν τους μόνους άμεσους απογόνους της κληρονομιάς αυτής, διότι ο υπόλοιπος πληθυσμός ανήκει σε διαφορετική πολιτιστική παράδοση (ουσιαστικά είναι οι απόγονοι των ξένων κατακτητών).

¹³⁸ Ως άυλες παραδόσεις μπορούν να αναφερθούν τελετές ανοικοδόμησης στην Ιαπωνία ή στο Μαλί, παραδοσιακοί χοροί, τελετές και τεχνογνωσίες που συνδέονται με υλικές μαρτυρίες, βλ. Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ.

¹³⁹ Ως βιώσιμη συντήρηση εννοείται η επανάχρηση που παραμένει σεβαστή στην αρχική χρήση, μορφή και στο πνεύμα του χώρου, βασίζεται σε πλήρως τεκμηριωμένα επιστημονικά στοιχεία και σέβεται τα δικαιώματα των επόμενων γενεών στην πολιτιστική κληρονομιά, βλ. και σχετική συζήτηση Μέρος Α', Κεφάλαιο 4.Γ.

6. ενθάρρυνση του πολιτιστικού τουρισμού με την προϋπόθεση οι κάτοικοι να οργανώνουν και να απασχολούνται στα προγράμματα ενημέρωσης των τουριστών (βλ. επόμενο κεφάλαιο)
7. ενδεχομένως, παροχή οικονομικής βοήθειας με τη μορφή επιδοτήσεων ή δανείων

Κατά την υλοποίηση των παραπάνω δράσεων υπό την αιγίδα του LEAP, πρέπει να ληφθεί υπόψη η σχέση του τοπικού πληθυσμού με την πολιτιστική κληρονομιά. Οι κάτοικοι της ευρύτερης περιοχής ή του περιβάλλοντος χώρου της πολιτιστικής θέσης ενδέχεται να βρίσκονται στις εξής σχέσεις προς την εν λόγω κληρονομιά:

1. η πολιτιστική κληρονομιά πλέον βρίσκεται εντός αστικού κέντρου όπως η ιστορική πόλη Κατμαντού στο Νεπάλ (η οποία μάλιστα έχει υποστεί σημαντικές φθορές από την ανεξέλεγκτη αστικοποίηση ενώ η κυβέρνηση του Νεπάλ αρνείται να την εγγράψει στον Κατάλογο σε Κίνδυνο) – στην προκειμένη περίπτωση οι κάτοικοι μένουν εντός προστατευόμενων οικισμάτων και ενδεχομένως να είναι και νόμιμοι κάτοχοί τους
2. η κληρονομιά προστατεύεται από παραδοσιακές μεθόδους όπως με το λειτούργημα του προσάτη της κληρονομιάς που κληρονομείται από γενιά σε γενιά, ενώ η θέση διατηρεί την αρχική της χρήση
3. στην περίπτωση των πολιτιστικών τοπίων, οι κάτοικοι διαμένουν εντός των αγροτικών περιοχών και τις καλλιεργούν σύμφωνα με τις παραδοσιακές μεθόδους, οι οποίες και διασφαλίζουν την αυθεντικότητα και την ακεραιότητα των τοπίων¹⁴⁰
4. κάτοικοι οι οποίοι διαμένουν εντός, επάνω ή στον περιβάλλοντα χώρο ενός αρχαιολογικού μνημείου

Όπως φαίνεται λοιπόν, το πρόγραμμα LEAP υποστηρίζει ότι η οικονομική κερδοφορία μπορεί να συνδυαστεί αρμονικά τόσο με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και με την ενεργό συμμετοχή και βιώσιμη ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας. Επίσης, έχει υποστηριχθεί ότι εκπροσωπεί μία αλλαγή παραδείγματος στον τομέα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, από τεχνική εξειδίκευση μίας περιορισμένης επιστημονικής «ελίτ» σε δημοφιλή λαϊκή δράση όπου μεμονωμένα άτομα και κινήματα πολιτών αναλαμβάνουν την ευθύνη για την κληρονομιά που τους έχουν κληρονομήσει οι πρόγονοί τους, ως παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές και για την ανθρωπότητα.¹⁴¹

Θα περάσουμε τώρα σε μελέτες-περιπτώσεων όπου οι τοπικές κοινότητες διαδραματίζουν ενεργό και καίριο ρόλο στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Θα αναφερθούμε στη Λίμνη Τιπικάκα στο Περού, στην περιοχή Σιάν Καν στο Μεξικό καθώς και στην πόλη Ναγκαχάμα στην Ισπανία.

¹⁴⁰ Υπενθυμίζουμε ότι τα πολιτιστικά τοπία ορίζονται ως έργα αρμονικής συνύπαρξης ανθρωπίνου και φυσικού στοιχείου όπως λ.χ. οι παραδοσιακές καλλιέργειες ή τα πολιτιστικά (υλικά ή άυλα) μνημεία τα οποία βρίσκονται εντός περιοχής εξαιρετικού φυσικού κάλλους.

¹⁴¹ Engelhardt 2000:141.

B. Πιλοτικά Προγράμματα

Λίμνη Τιτικάκα στο Περού

Η Λίμνη Τιτικάκα στο Περού αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών λόγω της φυσικής ομορφιάς της νήσου Τακίλε που βρίσκεται εντός της λίμνης, καθώς και λόγω των παραδοσιακών τεχνών και οικισμών των Τακιλένως, κατοίκων της μικρής νήσου. Κατά τη δεκαετία του 1980, η τουριστική κίνηση στη νήσο σημείωσε σημαντική άνοδο, η οποία όμως δεν συνοδευόταν από ανάλογη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των Τακιλένως. Ακολουθώντας, οι κάτοικοι της νήσου Τακίλε οργανώθηκαν και πήραν οι ίδιοι στα χέρια τους την οργάνωση της μετακίνησης και της παροχής υποδομών προς τους επισκέπτες. Πιο συγκεκριμένα, οργάνωσαν την προσβασιμότητα της νήσου πραγματοποιώντας ειδικά δρομολόγια στη Λίμνη, με τα παραδοσιακά τους σκάφη, τα οποία και εξόπλισαν με μηχανοκίνητο μοτέρ ειδικά προς το σκοπό αυτό. Επιπλέον, δημιούργησαν και μουσείο για την έκθεση παραδοσιακών τους υφασμάτων και κεντημάτων. Στην περίπτωση της νήσου Τακίλε, λοιπόν, η τοπική οικονομική ανάπτυξη συνδυάστηκε αρμονικά από τους κατοίκους με την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής τους κληρονομιάς.¹⁴²

Σιάν Καν στο Μεξικό

Η δεύτερη περίπτωση συνδυασμού τοπικής ανάπτυξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς απαντάται στην περιοχή Σιάν Καν στο Μεξικό. Η περιοχή Σιάν Καν βρίσκεται στην ανατολική ακτή του ακρωτηρίου Γιουκατάν στο Μεξικό. Είναι εγγεγραμμένη στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από το 1987 στην κατηγορία φυσικής κληρονομιάς. Περιλαμβάνει πάνω από 1,3 εκατομμύρια στρέμματα τροπικού οικοσυστήματος και αποτελεί κατοικία απειλούμενων φυτικών και θαλάσσιων ειδών. Περιέχει τροπικά δάση, έλη, καθώς και εκτεταμένη θαλάσσια έκταση όπου βρίσκεται σημαντικός κοραλλιογενής ύφαλος. Η χλωρίδα και η πανίδα της περιοχής παρουσιάζει εξαιρετικό πλούτο. Υπολογίζεται ότι στην περιοχή κατοικούν πάνω από 300 διαφορετικά είδη πτηνών, πάνω από 800 φυτικά είδη, καθώς και μεγάλος αριθμός ζωικών ειδών, εκ των οποίων κάποια που απαντώνται μόνον στην περιοχή. Επιπλέον, στην περιοχή υπάρχουν εγκαταλελειμμένοι ναοί των Μάγιας. Μάλιστα, αναφέρεται ότι η ονομασία της περιοχής σήμαινε «Εκεί όπου γεννιέται ο Ουρανός» στη γλώσσα των Μάγιας (ενδεχομένως λόγω του ιδιαίτερου γαλαζοπράσινου χρώματος της θάλασσας).¹⁴³

Η περιοχή αυτή, λόγω της εξαιρετικής ομορφιάς της, προσελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών και, κατ' επέκταση, τελεί υπό τις απειλές της ανεξέλεγκτης οικοδομικής ανάπτυξης, του λαθροκυνηγιού καθώς και της ρύπανσης.

¹⁴² Αναφέρεται ότι τα πιο σημαντικά θετικά αποτελέσματα που απορρέουν από την τοπική ενεργοποίηση στην πολιτιστική κληρονομιά είναι τα εκπαιδευτικά και κοινωνικά ωφέλη και όχι τα οικονομικά κέρδη, βλ. Διεθνής Επιτροπή Πολιτισμού και Ανάπτυξης 1996:178.

¹⁴³ Βλ. <http://whc.unesco.org/en/list/410>

Ως απάντηση στις παραπάνω απειλές, η Μεξικανική κυβέρνηση σε συνεργασία με την Ουνέσκο προχώρησαν σε πιλοτικό πρόγραμμα τοπικής ενεργοποίησης του τοπικού πληθυσμού (απογόνων των Μάγιας) για την προστασία και βιώσιμη ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής. Ίδρυσαν την εταιρία "Community Tours Sian Ka'an", την οποία διαχειρίζεται η τοπική κοινότητα. Η εταιρία οργανώνει περιηγήσεις με ντόπιους ξεναγούς στα πιο δύσβατα σημεία του οικοσυστήματος, ενώ μέρος των εισπράξεων φυλάσσεται για την προστασία της περιοχής. Οι ξεναγοί παράλληλα ενημερώνουν τους επισκέπτες για τον φυσικό πλούτο της περιοχής τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η τοπική ενεργοποίηση συμβάλλει τόσο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, στην τόνωση της τοπικής οικονομίας, καθώς και στην προστασία του φυσικού οικοσυστήματος της Σιάν Καν. Αναφέρουμε, επίσης, ότι το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτείται εν μέρει από την εταιρία ταξιδιών Expedia (βλ. Μέρος Β', Κεφάλαιο 3.Β)

Ναγκαχάμα στην Ιαπωνία¹⁴⁴

Η Ναγκαχάμα είναι μία κωμόπολη 50,000 κατοίκων στην περιοχή Σίγκα της Ιαπωνίας. Στην πόλη αυτή στέφθηκε με επιτυχία πιλοτικό πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών και εταιριών του ιδιωτικού τομέα, που αποσκοπούσε στη διάσωση και επανάχρηση παλαιού μνημείου το οποίο σχεδιαζόταν να κατεδαφιστεί.

Πιο συγκεκριμένα, το 1987 σχεδιαζόταν η κατεδάφιση παλαιού οικίσματος στην πόλη Ναγκαχάμα, το οποίο τότε στέγαζε την τράπεζα Κουροκάμπε. Η κατεδάφιση αυτή απετράπη με την ίδρυση, το 1988, της συνεταιριστικής εταιρίας Κουροκάμπε και Σια. Η εν λόγω εταιρία ιδρύθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας των τοπικών αρχών, οι οποίες προέβησαν σε συνεργασία με οκτώ εταιρίες του ιδιωτικού τομέα προς το σκοπό αυτό. Για την ίδρυση της νέας εταιρίας οι τοπικές αρχές επένδυσαν ¥40 εκατομμύρια ενώ οι οκτώ εταιρίες επένδυσαν ¥90 εκατομμύρια, σημαντικές δαπάνες οι οποίες εμπειρείχαν αξιόλογο επιχειρηματικό ρίσκο, δεδομένης της γενικότερης ανασφάλειας και αβεβαιότητας οικονομικών αποτελεσμάτων που επικρατεί στην λεγόμενη «πολιτιστική αγορά».¹⁴⁵

Το κτίριο διαμορφώθηκε σε πολιτιστικό κέντρο με κεντρικό θεματικό άξονα την υαλουργία, η οποία αποτελεί παραδοσιακή τέχνη της Ναγκαχάμα. Δημιουργήθηκαν εκθεσιακός χώρος με εκθέματα παραδοσιακής υαλουργίας, υποστηρικτικοί χώροι όπως εστιατόριο, αναψυκτήριο και πωλητήριο, καθώς και πρότυπο εργαστήριο παραδοσιακής υαλουργίας. Το καινοτόμο εγχείρημα των τοπικών αρχών στέφθηκε με επιτυχία και συνακολούθως η εταιρία Κουροκάμπε διαμόρφωσε και άλλα κτίρια (όπως εγκαταλελειμμένους βιομηχανικούς χώρους και αποθήκες) αλλά και πλατείες δημιουργώντας ανάλογα πολιτιστικά κέντρα και τουριστικές υποδομές.

---

¹⁴⁴ Kakiuchi 2000:133.

¹⁴⁵ Βλ. επί παραδείγματι Klamer & Throsby 2000:139.

Σύμφωνα με τον Kakiuchi,¹⁴⁶ η επιτυχία του εγχειρήματος οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Πρώτον, στον συνδυασμό του παλαιού με το νέο, δηλαδή ενός παλαιού κτιρίου το οποίο υπόκειται σε νέα χρήση.¹⁴⁷ Επιπροσθέτως, θεωρεί τη συνεργασία μεταξύ του δημοσίου (της τοπικής αρχής στην προκειμένη περίπτωση) και του ιδιωτικού τομέα ως καταλυτικό παράγοντα για την επιτυχία της εταιρίας Κουροκάμπε. Επιπλέον, αναφέρει ότι ο κεντρικός θεματικός άξονας της υαλουργίας συντέλεσε σημαντικά στην επιτυχία της επανάχρησης, καθώς πρόσφερε παράλληλα ευκαιρίες έκθεσης, πώλησης αλλά και δημιουργίας παραδοσιακών προϊόντων.¹⁴⁸

Εμείς θα προσθέταμε ότι η περίπτωση της Ναγκαχάμα καταδεικνύει ότι η προστασία και επανάχρηση ενός πολιτιστικού χώρου (όπως το κτίριο της πρώην τράπεζας) μπορεί να σημειώσει οικονομική επιτυχία εάν στηρίζεται σε δύο κεντρικούς άξονες. Πρώτον, την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας κατά το σχεδιασμό και τη διαχείριση της επανάχρησης, όπως συνέβη στην προκειμένη περίπτωση μέσω της συμμετοχής των τοπικών αρχών (και εμμέσως και της τοπικής κοινωνίας που τους εξέλεξε). Δεύτερον, κατά την άποψή μας η επανάχρηση και η ανάδειξη του κτιρίου σημείωσε θετικά αποτελέσματα και απέκτησε ευρεία αναγνωρισιμότητα στο κοινό λόγω του ότι παρέμεινε πιστή σε παραδοσιακό είδος τέχνης της περιοχής, συγκεκριμένα στην υαλουργία.

Επιστρέφοντας στο θέμα των σύγχρονων χρήσεων εγγεγραμμένων θέσεων πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι αναπόφευκτο ότι, λόγω της οικουμενικής τους αξίας, τα ζητήματα προστασίας και σεβασμού στις αρχικές χρήσεις θα είναι ακόμη πιο καίρια. Ειδικά στις ανεπτυγμένες οικονομίες, έχει δημιουργηθεί ένας οικονομικός κλάδος που ασχολείται αποκλειστικά με τη συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σημαντικό ρόλο στην επανάχρηση πολιτιστικών θέσεων διαδραματίζει η αρχή της ολοκληρωμένης προστασίας.

Όπως έχουμε προαναφέρει, η αρχή της ολοκληρωμένης προστασίας ορίζει ότι μία πολιτιστική θέση (συνήθως ένα μνημείο καθώς η αρχή αυτή είναι Ευρωπαϊκής εμπνεύσεως) οφείλει να εντάσσεται στην οικονομική και κοινωνική ζωή της κοινότητας.¹⁴⁹ Όπως καταφαίνεται, η επιταγή της ολοκληρωμένης προστασίας ενδέχεται να έχει διφορούμενα αποτελέσματα: δεν αναφέρει σε ποιο σημείο βρίσκεται η ευαίσθητη διαχωριστική γραμμή μεταξύ της δημιουργίας καινοτόμων νέων χρήσεων για την πολιτιστική κληρονομιά, από τη μία πλευρά, και διαστρέβλωσης της αξίας της, από την άλλη.

---

¹⁴⁶ Kakiuchi 2000:133.

¹⁴⁷ Βεβαίως, πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η νέα αυτή χρήση του οικίσματος συνδέεται με τις παραδόσεις της Ναγκαχάμα.

¹⁴⁸ Στη γλώσσα του μάρκετινγκ θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η υαλουργία αποτελεί "Unique Selling Proposition" (δηλαδή «μοναδική πρόταση αγοράς») που απαντάται μόνο στη Ναγκαχάμα και ως εκ τούτου συντελεί στην οικονομική επιτυχία του εγχειρήματος.

¹⁴⁹ Η αρχή της ολοκληρωμένης προστασίας καθιερώθηκε στη Σύμβαση της Γρανάδας (1985) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Κατά την άποψή μας, η σύγχρονη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να μην υποβαθμίζει την κατάσταση διατήρησης της θέσης, να σέβεται τις τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις (αλλά όχι αναγκαστικά την αρχική χρήση της συγκεκριμένης θέσης, αρκεί να παραμένει πιστή στο αυθεντικό πνεύμα του χώρου), να εξαρτάται από πολιτιστικά κριτήρια (σε συνδυασμό, αναπόφευκτα, με οικονομικά κριτήρια) και να στηρίζεται στην ενεργό συνδρομή της τοπικής κοινωνίας. Σίγουρα, ο προσδιορισμός του «αυθεντικού πνεύματος» (όπως άλλωστε και στη Διακήρυξη περί Αυθεντικότητας της Νάρα του 1994) αποτελεί προβληματικό εγχείρημα, καθώς υπόκειται σε αντικρουόμενες και σαφώς διασταλτικές ερμηνείες. Υποστηρίζουμε, όμως, ότι ως αυθεντικές χρήσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν οι χρήσεις στις οποίες πρωταρχικό ρόλο έχουν οι αξιώσεις της πολιτιστικής δημιουργίας και του σεβασμού προς την αξία και την προστασία της θέσης.

Επιπροσθέτως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι για να επιτευχθεί η λεπτή ισορροπία μεταξύ της διατήρησης της οικουμενικής αξίας και της σύγχρονης χρήσης μίας θέσης, είναι απαραίτητο οι σχεδιαστές της επανάχρησης (εκτός από τα τυπικά επιστημονικά προσόντα) να διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Τα απαραίτητα αυτά χαρακτηριστικά υποστηρίζουμε ότι είναι η αυξημένη ευαισθησία σε ζητήματα πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και ποικιλομορφίας, καθώς και η ικανότητα πιστής εκτέλεσης του αρχικού σχεδίου επανάχρησης χωρίς υποχωρήσεις σε ζητήματα ακεραιότητας και αυθεντικότητας της θέσης.

Οι αποφάσεις για την επανάχρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει, επομένως, να στηρίζονται σε αξίες πέραν του οικονομικού τομέα. Βεβαίως, οικονομικά στοιχεία (και πολιτικές πιέσεις) λαμβάνονται υπόψιν κατά τη χάραξη επενδυτικής πολιτικής στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρωταρχικό ρόλο, όμως, θα πρέπει να διαδραματίζουν οι αξίες της αυθεντικότητας, της ακεραιότητας και της τοπικής ενεργοποίησης. Δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία επί του θέματος, το οποίο θα έχρηζε ειδικής μελέτης. Η μελέτη αυτή θα μπορούσε να εξετάσει, επί παραδείγματι, τα ασαφή όρια μεταξύ καινοτόμων νέων χρήσεων από τη μία πλευρά, και διαστρέβλωσης της οικουμενικής αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, από την άλλη. Επίσης, μία παρόμοια μελέτη θα μπορούσε να εξετάσει τις δυνατότητες διαπολιτισμικού διαλόγου που προσφέρει η επανάχρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ή τη δυναμική συνδυασμού προστασίας με σύγχρονες εκφράσεις ύλης κληρονομιάς, όπως χορούς και τελετές, στο πνεύμα της Διακήρυξης Γιαμάτο του 2004.

Δυστυχώς, μέχρι σήμερα οι ακολουθούμενες πρακτικές συντήρησης (ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες) ακόμη αφορούν κυρίως μία μικρή μειονότητα διοικητικών υπαλλήλων και επιστημόνων, λόγω των εξειδικευμένων γνώσεων και των πολύπλοκων διαδικασιών που απαιτούνται για τη συντήρηση και επανάχρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην περίπτωση των ανεπτυγμένων οικονομιών, λοιπόν, η ίδια η πολύπλοκη διάρθρωση του πολιτιστικού τομέα αποκλείει την ουσιαστική ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού. Από την άλλη πλευρά, στις αναπτυσσόμενες χώρες οι τοπικές κοινότητες αποκλείονται από τις σύγχρονες χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς για λόγους ελλειψών πόρων και υποδομών και ανεπαρκούς τεχνογνωσίας. Κλείνοντας, υποστηρίζουμε ότι η σύγχρονη χρήση της

πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να βασίζεται σε αρχές και αξίες οι οποίες να εξετάζονται κατά προτεραιότητα έναντι οικονομικών ζητημάτων. Οι αρχές αυτές είναι η αρχή της βιωσιμότητας, του σεβασμού στην πολιτιστική ιδιαιτερότητα και ποικιλομορφία, καθώς και της αυθεντικότητας, της ακεραιότητας και της τοπικής ενεργοποίησης.

Κεφάλαιο 3: Πολιτιστικός Τουρισμός και Προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς – αντικρουόμενες έννοιες;

Οι σύγχρονες χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς οφείλονται, σε μεγάλο βαθμό, στο φαινόμενο του πολιτιστικού τουρισμού και στα οικονομικά και επικοινωνιακά ζητήματα που αυτό εισάγει. Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μία ανάλυση του ρόλου του πολιτιστικού τουρισμού στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρώτον, θα δοθεί ο ορισμός του τουρισμού καθ' εαυτού και θα οριστεί και το εξειδικευμένο νέο του παρακλάδι, συγκεκριμένα ο πολιτιστικός τουρισμός. Ακολουθώντας, θα αναλυθεί ο πολιτιστικός τουρισμός με αναφορά στη Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS (Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Χώρων).¹⁵⁰ Τέλος, θα παρατεθεί συγκεκριμένο παράδειγμα συνέργειας στον πολιτιστικό τουρισμό, μεταξύ του Ιδρύματος των Ηνωμένων Εθνών και της ιδιωτικής εταιρίας ταξιδιών Expedia Company.

A. Ορισμός του Πολιτιστικού Τουρισμού και η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS

Τι είναι ο τουρισμός; Θα μπορούσαμε να τον ορίσουμε ως γεωγραφική μετακίνηση σε ένα μέρος ή σε μέρη που δεν μας είναι οικεία, με σκοπό την εκτόνωση, τη φυγή από τη ρουτίνα, τη γνωριμία με καινούρια περιβάλλοντα και πολιτισμούς, την αναζήτηση νέων εμπειριών και την ελευθερία (ή την ψευδαίσθηση της ελευθερίας). Από τον παραπάνω ορισμό, καθιστάται σαφές ότι ο τουρισμός σχετίζεται άμεσα με την επιθυμία εξερεύνησης του νέου και του αγνώστου και της συνακόλουθης φυγής από το οικείο και το καθημερινό. Είναι πρόσφατο φαινόμενο, καθώς χρονολογείται μόλις στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Ο H.M. Enzensberger αναφέρει ότι η πρώτη φορά που εμφανίζεται το λήμμα «τουρίστας» στα λεξικά είναι το 1800, ενώ το λήμμα «τουρισμός» εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1811.¹⁵¹ Ο ίδιος υποστηρίζει ότι ο τουρισμός βασίζεται στη ρομαντική ιδεολογία (η οποία χρονολογείται περίπου στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, αναπτύσσεται δηλαδή την ίδια περίοδο με τον τουρισμό) και ότι πρεσβεύει τα ρομαντικά ιδεώδη του «στοιχειώδους», του «ανέγγιχτου» και της «περιπέτειας».¹⁵² Πάνω από όλα, τρέφεται από τον «πόθο για την ευτυχία που είναι η ελευθερία».¹⁵³

¹⁵⁰ Παραθέτουμε τη Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού στο Παράρτημα 5 και την αναθεωρημένη Χάρτα στο Παράρτημα 6.

¹⁵¹ Enzensberger 2004:90.

¹⁵² Enzensberger ό.π., 101.

¹⁵³ Enzensberger ό.π., 115.

Ο τουρισμός ως μαζικό φαινόμενο εμφανίστηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και αυτό για συγκεκριμένους λόγους. Πρώτον, εκείνη την περίοδο εξελισσόταν η Βιομηχανική Επανάσταση, η οποία επέφερε ριζικές αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας καθώς και στο διεθνές δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών. Η Βιομηχανική Επανάσταση εισήγαγε τη μαζική εργασία ενώ, σταδιακά, άρχισε να συμπεριλαμβάνεται και η άδεια μετ' αποδοχών στις συμβάσεις εργασίας. Επιπλέον, η βιομηχανοποιημένη οικονομία απαιτούσε σύγχρονο και αξιόπιστο διεθνές σύστημα μεταφορών και επικοινωνιών, για την έγκυρη μεταφορά αγαθών και υπηρεσιών. Οι δύο παραπάνω συνθήκες, συγκεκριμένα η πληρωμένη άδεια και το σύγχρονο μεταφορικό δίκτυο εισήγαγαν το αναγκαίο πλαίσιο υποδομών και συνθηκών πάνω στο οποίο άρχισε να αναπτύσσεται η νέα βιομηχανία του τουρισμού. Επιπλέον, η συνεχής υπονόμευση της ποιότητας ζωής στην πόλη, η οποία οφειλόταν στη ραγδαία αστική και βιομηχανική ανάπτυξη, ενθάρρυνε περαιτέρω την ανάπτυξη του τουρισμού, ή της προσωρινής φυγής από την καθημερινότητα. Είναι ειρωνικό ότι η βιομηχανική οικονομία δημιούργησε τόσο τις υποδομές για τη διαφυγή από τα δεσμά της, όσο και τις ίδιες τις συνθήκες που κατέστησαν τόσο επιθυμητή αυτήν ακριβώς τη διαφυγή που η ίδια επέτρεψε.

Ο Η.Μ. Enzensberger ασκεί δριμυία κριτική εναντίον του μαζικού τουρισμού (καταφέρεται μάλιστα εντονότατα εναντίον των ομαδικών εκδρομών, των λεγόμενων «γκρουπ»), υποστηρίζοντας ότι εξ ορισμού δεν μπορεί να προσφέρει την ελευθερία αλλά μόνον την κανονικοποίηση και την ομογενοποίηση.¹⁵⁴ Ισχυρίζεται ότι ο τουρισμός προσφέρει αναγκαστικά μόνον την ψευδαίσθηση της ελευθερίας επειδή συνδέεται άμεσα και στηρίζεται αναπόφευκτα στους νόμους της βιομηχανοποιημένης και κανονικοποιημένης κοινωνίας από την οποία αποζητά μάταια να ξεφύγει. Ως παραδείγματα αναφέρει την κοινωνική «επιβολή» (όπως τη χαρακτηρίζει) η οποία επιτάσσει την επίσκεψη σε όλα τα αξιοθέατα¹⁵⁵ όπως αυτά παραθέτονται στους τουριστικούς οδηγούς (μάλιστα προσθέτει ότι οι τουριστικοί οδηγοί ήδη κατά την πρώτη τους εμφάνιση στα μέσα του 19^{ου} αιώνα χρησιμοποιούσαν τη βαθμολόγηση με αστέρια για την αξιολόγηση των αξιοθέατων) ενώ επίσης επιβάλλει, μέσω πιέσεων του άμεσου οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος, τη λήψη αναμνηστικών φωτογραφιών και την αγορά άχρηστων σουβενίρ.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι ο τουρισμός υπόκειται στις επιταγές της μετρησιμότητας, της προβλεψιμότητας, της κανονικοποίησης, της συναρμολόγησης, της σειραϊκής παραγωγής και της επιτήρησης, οι οποίες αρχές αποτελούν επίσης (διόλου τυχαίως) τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα

---

¹⁵⁴ Enzensberger ό.π., 103, επίσης ο Enzensberger πολύ εύστοχα (κατά την άποψή μας) αναφέρει με το απαράμιλλο καυστικό του ύφος «η απελευθέρωση από τη βιομηχανική παραγωγή μετατράπηκε σε βιομηχανία, το ταξίδι που σε απομακρύνει από τον κόσμο της κατανάλωσης έγινε με τη σειρά του καταναλωτικό αγαθό», ό.π., 105.

¹⁵⁵ Ο Enzensberger αποσαφηνίζει ότι η επίσκεψη σε ένα αξιοθέατο από μόνη της δεν αποτελεί ουσιαστική επικοινωνία ή γνωριμία με την ξένη κουλτούρα, καθώς στηρίζεται σε έτοιμες και τυποποιημένες ερμηνείες παραθέτοντας ως παραδείγματα «σερβιρίσματος» εμπειριών τα μουσεία («έτοιμη» ιστορία), τους βοτανικούς κήπους («έτοιμη» φύση) και τα ξενοδοχεία (ψευδαίσθηση της εκλιπούσας πλέον φιλοξενίας προς τους ταξιδιώτες), ό.π., 112.

του όψιμου καπιταλισμού. Βεβαίως, αντίλογος στα παραπάνω είναι ότι η μεμονωμένη επίσκεψη σε ένα μέρος με σκοπούς όχι πρωτίστως καταναλωτικούς και η εκούσια περιπλάνηση στα «αξιοθέατα» (όχι λόγω της συναίσθησης του κοινωνικού «καθήκοντος» όπως παρουσιάζεται στους τουριστικούς οδηγούς) μπορεί να επιφέρει μια, έστω εφήμερη και στιγμιαία, αίσθηση της πολυπόθητης ελευθερίας.

Περνάμε τώρα στον ορισμό του πολιτιστικού τουρισμού. Όπως καταφαίνεται και από τον τίτλο, ο πολιτιστικός τουρισμός αναφέρεται στην γεωγραφική, αλλά και στη φαντασική χρονολογική, περιπλάνηση η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό τη γνωριμία με τη ζωντανή κουλτούρα άλλων χωρών ή περιοχών ή τη θέαση υλικών μαρτυριών που να σχετίζονται με πολιτισμούς που έχουν εκλείψει. Μάλιστα, αναφέρεται ότι μόνον ο πολιτιστικός τουρισμός προς εγγεγραμμένες πολιτιστικές θέσεις του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελεί το 15-20% της διεθνούς τουριστικής κίνησης, διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό, το οποίο καταδεικνύει με τον πλέον γλαφυρό τρόπο την αυξημένη πίεση τουριστικής εκμετάλλευσης την οποία υφίστανται οι εγγεγραμμένες πολιτιστικές θέσεις.¹⁵⁶

Ο "πολιτιστικός τουρισμός" αποτελεί ένα από τα πιο παλιά και πιο δημοφιλή είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ολιγομελείς ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, καθώς και την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή πνευματικό - θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε άγνωστα μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες.¹⁵⁷

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ("World Tourism Organization") θεωρεί ότι πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό - περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.¹⁵⁸

Επιπλέον, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού¹⁵⁹ εκτιμά ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% το χρόνο και ότι το 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Από την άλλη πλευρά, ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό μόνο 8% το χρόνο. Παράλληλα, εκτιμάται ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί το 15-20% της συνολικής τουριστικής κίνησης. Σύμφωνα με τις έρευνες αυτές, το προφίλ

---

¹⁵⁶ Βλ. Musitelli 2002:331.

¹⁵⁷ Τα ταξίδια αυτά χρονολογούνται ήδη από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, ενώ αφορούσαν μόνο σε άρρενες γόνους αριστοκρατικών οικογενειών (οι μετακινήσεις τότε ήταν ιδιαίτερα δαπανηρές), μάλιστα θεωρούνταν αναγκαίο μέρος της εκπαίδευσης ενός νεαρού ευγενούς.

¹⁵⁸ Βλ. <http://www.radioalfa.gr/turism/1001.php>, όπου αναφέρονται επίσης η μελέτη εκ μέρους των «πολιτιστικών τουριστών» της τοπικής ιστορίας, της αρχιτεκτονικής, της γαστρονομίας, καθώς και της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής δομής της χώρας που επισκέπτονται.

¹⁵⁹ Βλ. <http://www.radioalfa.gr/turism/1001.php>

των πολιτιστικών τουριστών (σε σχέση με εκείνο των τουριστών που ακολουθούν το μαζικό τουρισμό) φαίνεται να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: είναι ηλικίας 45 έως 64 ετών, κυρίως γυναίκες, ενώ η πλειοψηφία εξ αυτών ανήκει στα ανώτερα μορφωτικά και οικονομικά στρώματα. Συνακολούθως, έχει υπολογιστεί ότι διαθέτουν 10 έως 15% περισσότερα χρήματα για κάθε ημέρα ταξιδιού και, επίσης, ότι δαπανούν μεγαλύτερα ποσά σε καταναλωτικά προϊόντα όπως σουβενίρ, χειροποίητα είδη, ρουχισμό κ.λπ. (προφανώς λόγω της αυξημένης αγοραστικής τους δύναμης).

Το ICOMOS, η Διεθνής Οργάνωση για την Προστασία Μνημείων και Χώρων, αναγνωρίζοντας τη δυναμική του φαινομένου, έχει συμπεριλάβει στις ειδικές επιτροπές του τη Διεθνή Επιτροπή Πολιτιστικού Τουρισμού. Αντικείμενο της επιτροπής είναι η προάσπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, παγκόσμιας, εθνικής ή τοπικής, στις περιπτώσεις εμπλοκής της με τον τουρισμό.

Έργο της Επιτροπής Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS υπήρξε η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού. Σύμφωνα με τη Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS (1976)¹⁶⁰, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί «μη αναστρέψιμο κοινωνικό, ανθρώπινο, οικονομικό και πολιτιστικό γεγονός». Η Χάρτα ορίζει τον πολιτιστικό τουρισμό ως «αυτό το είδος τουρισμού που έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, την ανακάλυψη μνημείων και τόπων». Παρατηρούμε τη μνεία στην «ανακάλυψη», η οποία αναφέρεται στο άγνωστο και ανεξερεύνητο και ως εκ τούτου αντανακλά τα ρομαντικά ιδεώδη του «ανέγγιχτου» και της «περιπέτειας», τα οποία όπως προαναφέραμε αναπτύχθηκαν κατά την ίδια ιστορική περίοδο με τη γέννηση του τουρισμού ως κοινωνικού φαινομένου.

Στις Γενικές Αρχές της Χάρτας επισημαίνεται ότι ο βασικός σκοπός της διατήρησης ενός πολιτιστικού τόπου ή αγαθού συνίσταται στην ανάδειξη των σημαντικών χαρακτηριστικών του - φυσικών, καλλιτεχνικών κ.λπ. - και της σημασίας του, η οποία πρέπει να είναι όσο το δυνατόν κατανοητή και προσιτή, τόσο στον επισκέπτη, όσο και στον τοπικό πληθυσμό. Η ανεπαρκής κατανόηση της σημασίας ενός τόπου και οι αντιτιθέμενες απόψεις μπορεί να οδηγήσουν στην απώλεια της αυθεντικότητας των χαρακτηριστικών του τόπου και να μειώσουν τις εκτιμήσεις των επισκεπτών γι' αυτόν.

Η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού αναφέρεται στην ανάγκη επίτευξης μιας βιώσιμης σχέσης μεταξύ των εν δυνάμει αντιτιθέμενων αξιών του τουρισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Από τη μία πλευρά, ο πολιτιστικός τουρισμός συμβάλλει στην προστασία της κληρονομιάς, λόγω των οικονομικών πόρων που προσφέρει στα μνημεία και στους τόπους. Σύμφωνα με την πρώτη αυτή θετική ερμηνεία των επιπτώσεων του πολιτιστικού τουρισμού, οι επιθυμίες των τουριστών και οι επιταγές διατήρησης και προστασίας παρουσιάζονται ως αμοιβαίες και επικαλυπτόμενες ανάγκες, διασφαλίζοντας μια εποικοδομητική εμπειρία για τον επισκέπτη.

¹⁶⁰ Βλ. http://www.icomos.org/tourism/tourism_charter.html, επίσης παραθέτουμε τη Χάρτα στο Παράρτημα 5 της παρούσης μελέτης.

Από την άλλη πλευρά, όμως, η Χάρτα προειδοποιεί ότι η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού μπορεί να επιφέρει φθορές και να συντελέσει στην καταστροφή των μνημείων και των τόπων.¹⁶¹ Όπως αναφέρεται,¹⁶² το κάθε μνημείο έχει συγκεκριμένο όριο επισκεπτών ("carrying capacity") που μπορεί να υποστηρίξει με ασφάλεια και δίχως να συντρέχει κίνδυνος φθοράς και υπονόμευσής του.

Προς αποφυγή της ανεξέλεγκτης και δυνητικά βλαπτικής αυτής ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού, η Χάρτα συστήνει τη θέσπιση και υλοποίηση συγκεκριμένων γενικά αποδεκτών διεθνών προτύπων και κανόνων τουριστικής εκμετάλλευσης. Η Χάρτα αναφέρεται σε συγκεκριμένα παραδείγματα τέτοιων προτύπων, όπως τη θέσπιση συγκεκριμένων ορίων επισκεπτών (το λεγόμενο "carrying capacity" στο οποίο ήδη αναφερθήκαμε), τη δημιουργία περιμετρικών ζωνών προστασίας καθώς και ειδικά διαμορφωμένων διαδρομών που να υποχρεούνται να ακολουθούν οι επισκέπτες (προς αποφυγή φαινομένων συνωστισμού και επίσης για να παρέχεται η δυνατότητα απαγόρευσης εισόδου σε συγκεκριμένα σημεία τα οποία ήδη έχουν υποστεί σημαντικές φθορές και ως εκ τούτου θα απειλούνταν ενδεχομένως με καταστροφή με τη μαζική επέλαση τόσων επισκεπτών).

Ο Musitelli¹⁶³, επίσης, προασπίζεται τη θέσπιση διεθνών κανόνων και προτύπων προστασίας κατά την επανάχρηση, αναφέροντας ότι πρέπει να οριστούν από κοινού μεταξύ των κυβερνήσεων, της Ουνέσκο και του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Επιπλέον, κάνει λόγο για τον κίνδυνο δημιουργίας ενός καθεστώτος προστασίας δύο ταχυτήτων, με την κληρονομιά των ανεπτυγμένων χωρών να αποκτά αυξημένη προστασία ως «αγιοποιημένη συλλογή περιορισμένων αριστουργημάτων», ενώ η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αναπτυσσόμενων χωρών να τίθεται σε δεύτερη μοίρα. Ο Musitelli, λοιπόν, συστήνει τη θέσπιση διεθνών κανόνων για την αντιμετώπιση του διευρυνόμενου χάσματος προστασίας μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών.

Για τη δημιουργία κατάλληλων τουριστικών υποδομών σε διεθνές επίπεδο, χρειάζεται η ίδρυση διμερών κυβερνητικών επιτροπών, η τόνωση των τεχνικών, οργανωτικών και επιστημονικών υποδομών καθώς και η τοποθέτηση κατάλληλου θεσμικού, οργανωτικού και κανονιστικού πλαισίου με μακρόχρονο χρονικό ορίζοντα δράσης. Για τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών πολιτιστικού τουρισμού σε εθνικό επίπεδο, απαιτείται

---

¹⁶¹ Μάλιστα, η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS κάνει λόγο για «άναρχη ανάπτυξη» του τουρισμού που θα συντελούσε στην «κατάργηση των ίδιων της των σκοπών» αντανακλώντας την άποψη του Enzensberger (αλλά όχι με τον ίδιο απόλυτο τρόπο) περί της ανικανότητας του τουρισμού να προσφέρει την ελευθερία που υπόσχεται. Επιπλέον, η αναφορά στην αναρχία που απαντάται στο κείμενο της Χάρτας αποτελεί ασυνήθιστα έντονη διατύπωση για μία επίσημη διακήρυξη ανεξάρτητου επιστημονικού οργάνου όπως είναι το ICOMOS, αναδεικνύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη διαφαινόμενη επιφυλακτική στάση του οργανισμού έναντι του πολιτιστικού τουρισμού.

¹⁶² Διεθνής Επιτροπή για τον Πολιτισμό και την Ανάπτυξη, 1996:178.

¹⁶³ Musitelli 2002:331-333.

συγκροτημένη κυβερνητική δράση σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο, καθώς και συνεργασίες ιδιωτικού-δημοσίου τομέα.

Επίσης, η Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού αναφέρει συμπληρωματικούς τομείς δράσης για την υλοποίηση των οποίων καλείται να δεσμευτεί η διεθνής κοινότητα, πέραν της θέσπισης διεθνών κανόνων και προτύπων προστασίας. Οι δράσεις και οι διακηρυχτικές αρχές που αναφέρονται είναι ενδεικτικές και χρειάζεται η κατά περίπτωση προσαρμογή τους στις κατά τόπους συνθήκες και πρακτικές, με τη συνεργασία των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων.

Οι διακηρυχτικές αρχές και δράσεις, με τη σειρά που αναφέρονται στη Χάρτα, είναι πρώτον, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε ζητήματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως με εκπαιδευτικά προγράμματα στα σχολεία ή ειδικές εκπομπές στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ως δεύτερος τομέας δράσης αναφέρεται η εκπόνηση (από επιστήμονες και αρχιτέκτονες σε όλον τον κόσμο) και δέσμευση για την υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων περιορισμού της μόλυνσης του περιβάλλοντος, που αποτελεί σημαντική απειλή για την πολιτιστική κληρονομιά. Τρίτον, η Χάρτα καλεί τη θέσπιση συστήματος ειδικής εκπαίδευσης προς τους επαγγελματίες του χώρου, η οποία θα περιλαμβάνει, εκτός από τα αμιγώς επιστημονικά, και τα ηθικά, συμβολικά, πολιτικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά κριτήρια και ωφέλη που απορρέουν από την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος, η Χάρτα επικαλείται το σεβασμό στις αρχές της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και πολυμορφίας, οι οποίες τελούν υπό την απειλή, όπως υποστηρίζεται, του πολιτιστικού τουρισμού.

Όπως καταφαίνεται και από την ανοικτή αναφορά στις ομογενοποιητικές συνέπειες του πολιτιστικού τουρισμού, η Χάρτα τηρεί επιφυλακτική έως πρόδηλα επικριτική στάση έναντι στο εν λόγω φαινόμενο.

Από την άλλη πλευρά, η αναθεωρημένη Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS, η οποία υιοθετήθηκε το 1999¹⁶⁴, διευρύνει τις αρχές προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ έχει πιο επιχειρησιακό χαρακτήρα.

Η Χάρτα, στη νέα της μορφή, αποτελείται από δύο μέρη: α) τις Γενικές Αρχές, οι οποίες θέτουν τα πλαίσια της διαχείρισης του τουρισμού σε περιοχές με σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και αναφέρονται στις θέσεις και τους στόχους της Χάρτας, και β) τα έξι Άρθρα ή Αρχές της.

Βασικός στόχος της Χάρτας είναι να συμβάλλει στον περιορισμό των κινδύνων και στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στην κληρονομιά και στα πολιτιστικά αγαθά. Ένας ακόμα στόχος της είναι το να εξισορροπήσει τις αντικρουόμενες προθέσεις ή τις αντιπαραθέσεις των παραγόντων του τουρισμού και των συντελεστών της προστασίας της κληρονομιάς. Επιπλέον, στοχεύει στο να διασφαλίσει την ενεργοποίηση της τοπικής κοινότητας στην προστασία και προβολή της

---

¹⁶⁴Βλ. http://www.international.icomos.org/charters/tourism_e.htm, επίσης παραθέτουμε την αναθεωρημένη Χάρτα στο Παράρτημα 6 της παρούσης μελέτης.

πολιτιστικής κληρονομιάς. Εκφράζει, εντέλει, μια πρόθεση διαχείρισεως καλής πρακτικής και επιχειρεί να υπαγορεύσει στους τουριστικούς παράγοντες και τους επισκέπτες έναν "κώδικα συμπεριφοράς" έναντι στην πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου που προσελκύει το τουριστικό ενδιαφέρον.

Συνοψίζοντας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο πολιτιστικός τουρισμός ως μαζικό φαινόμενο δεν μπορεί να συντελέσει με ουσιαστικό τρόπο στο διαπολιτισμικό διάλογο και στην ουσιώδη γνωριμία με ανοίκειες πολιτιστικές εκφράσεις. Επιπλέον, η μαζική έκταση του πολιτιστικού τουρισμού τον κατατάσσει ανάμεσα στους πιο σημαντικούς κινδύνους για την πολιτιστική κληρονομιά, λόγω των βλαπτικών συνεπειών που απορρέουν αναπόφευκτα από τον αυξημένο όγκο επισκεπτών, καθώς και των κινδύνων που συνδέονται με το ενδεχόμενο μη-βιώσιμης εκμετάλλευσης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Από την άλλη πλευρά, ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει μοχλό για τη βιώσιμη ανάπτυξη¹⁶⁵, ειδικά αναπτυσσόμενων χωρών ή χωρών που δεν στηρίζονται πρωτίστως στη βιομηχανική οικονομία (όπως η Ελλάδα). Βεβαίως, αυτό εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η ανάδειξη και επανάχρηση που συνδέονται με τον πολιτιστικό τουρισμό παραμένουν σύμφωνες προς τις αρχές της βιωσιμότητας, του σεβασμού στην πολιτιστική ιδιαιτερότητα και ποικιλομορφία, καθώς και να συμμορφούνται προς τις αρχές της αυθεντικότητας, της ακεραιότητας και της τοπικής ενεργοποίησης.

---

¹⁶⁵ Εδώ η μνεία στην αξία της οποίας πρεσβεύεται η βιωσιμότητα (δηλαδή η διασφάλιση της για τις επόμενες γενιές) δεν αναφέρεται αποκλειστικά στην οικονομική αξία αλλά επίσης και κυρίως στην πολιτιστική αξία καθ' εαυτή που χρήζει προστασίας και μετάδοσης.

Β. Συνέργειες στον Πολιτιστικό Τουρισμό – καινοτόμοι συνδυασμοί οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας ή απειλές για την Παγκόσμια Κληρονομιά;

- UN Foundation και Expedia Company με τη συμμετοχή της Ουνέσκο¹⁶⁶

Το Ίδρυμα του ΟΗΕ (UN Foundation)¹⁶⁷ υπέγραψε το 2005 συμφωνία συνεργασίας με την ιδιωτική εταιρία ταξιδίων Expedia Company. Η συμφωνία αυτή τέθηκε υπό την αιγίδα του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η κοινή αυτή πρωτοβουλία έχει ως σκοπό την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού και την ενημέρωση της διεθνούς κοινότητας για τις εγγεγραμμένες θέσεις του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Για την υλοποίηση των παραπάνω σκοπών, ίδρυσαν το 2005 τη Συνεργασία για την Οικουμενική Κληρονομιά (World Heritage Alliance). Η συνεργασία με το Ίδρυμα του ΟΗΕ επιτρέπει στην Expedia να προσφέρει έγκυρες πληροφορίες αναφορικά με τις εγγεγραμμένες θέσεις του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τις οποίες και παρουσιάζει στους επίδοξους πελάτες της ως επιθυμητούς τουριστικούς προορισμούς¹⁶⁸. Από την πλευρά τους, το Ίδρυμα του ΟΗΕ και το Κέντρο ωφελούνται οικονομικά από τη συνεργασία αυτή, καθώς η Expedia ως αντάλλαγμα για την πρόσβαση σε πληροφορίες για τις εγγεγραμμένες θέσεις και για την εκχώρηση του δικαιώματος αναγραφής του επισήμου συμβόλου της Ουνέσκο στα τουριστικά της προγράμματα, δεσμεύεται να καταθέτει ποσοστό επί των εσόδων της στο Ίδρυμα, με σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Βεβαίως, η Expedia επωφελείται και η ίδια από αυτήν της την οικονομική συνεισφορά προς το Ίδρυμα, καθώς την προωθεί ως προστιθέμενη αξία που συνδέεται με την αγορά των ταξιδιωτικών της πακέτων, με εξειδικευμένο κοινό-στόχο τους πελάτες οι οποίοι είναι ευαισθητοποιημένοι σε ζητήματα ηθικών αγορών και βιώσιμου τουρισμού.

Όπως καταφαίνεται, το Ίδρυμα του ΟΗΕ και η Expedia έχουν συνάψει συνεργασία διότι τα συμφέροντά τους είναι συμπληρωματικά. Επίσης, η υλοποίηση των σκοπών τους εξυπηρετεί αξίες σύμφωνες προς αυτές της προστασίας της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Υπό την αιγίδα της World Heritage Alliance, το Ίδρυμα του ΟΗΕ και η Expedia οργανώνουν ειδικά προγράμματα ενεργοποίησης της τοπικής κοινότητας στην προστασία του πολιτιστικού τουρισμού.¹⁶⁹ Επίσης, η World Heritage Alliance έχει ιδρύσει το κοινωφελές ίδρυμα Friends of World

¹⁶⁶ Βλ. <http://www.worldheritagealliance.org/>, <http://www.expedia.com/worldheritage>, <http://www.friendsofworldheritage.org> και <http://www.unfoundation.org/>

¹⁶⁷ Το Ίδρυμα του ΟΗΕ ιδρύθηκε το 1998 και αποτελεί διεθνή μη-κυβερνητικό και μη-κερδοσκοπικό οργανισμό υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

¹⁶⁸ Σήμερα, η Expedia προσφέρει οργανωμένες επισκέψεις μόνον σε 11 (από τις συνολικά 812) εγγεγραμμένες θέσεις του Καταλόγου, εκ των οποίων σε 8 πολιτιστικές και 3 φυσικές.

¹⁶⁹ Μέχρι στιγμής, έχει χρηματοδοτήσει και προσφέρει τεχνογνωσία στο πρόγραμμα στην περιοχή Σιάν Καν στο Μεξικό, στο οποίο αναφερθήκαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Heritage (Φίλοι της Παγκόσμιας Κληρονομιάς), το οποίο έχει ως σκοπό την ενθάρρυνση οικονομικών συνεισφορών, κυρίως με τη μορφή ιδιωτικών δωρεών, στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Ίδρυμα του ΟΗΕ και η Expedia δεσμεύονται ότι θα προσφέρουν, για κάθε δωρεά προς το Ίδρυμα μέχρι \$50.000, ίσο ποσό με αυτό της δωρεάς, η κάθε μία ξεχωριστά. Αναφέρεται ότι οι δωρεές αυτές προς το Ίδρυμα Friends of World Heritage θα συμπληρώνουν τις τακτικές οικονομικές συνεισφορές της Expedia (οι οποίες, όπως προαναφέραμε, υπολογίζονται βάσει συγκεκριμένου ποσοστού επί των κερδών της στα ταξίδια «βιώσιμου τουρισμού» προς εγγεγραμμένες θέσεις οικουμενικής κληρονομιάς), ενώ θα προσφέρονται σε προγράμματα τοπικής ενεργοποίησης όπως αυτό στην Σιάν Καν στο Μεξικό.

Συμπερασματικά, μπορεί να αναφερθεί ότι οι καινοτόμες συνεργασίες και συμπράξεις μεταξύ ιδιωτικών εταιριών, κυβερνητικών, ανεξάρτητων και κοινωφελών ή μη-κερδοσκοπικών οργανώσεων χαίρουν πλέον διεθνούς αναγνώρισης ως αποτελεσματικοί τρόποι ανταπόκρισης στις σύγχρονες κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές προκλήσεις. Οι συνεργασίες μεταξύ οργανώσεων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα βασίζονται στην έννοια των Κεντρικών Αλληλο-Συμπληρούμενων Δεξιοτήτων (Core Complementary Competencies).¹⁷⁰ Οι εταίροι δεσμεύονται να προσφέρουν ο καθένας την κεντρική δεξιότητά του, είτε σε πόρους, υποδομές, τεχνογνωσία, δεξιότητες είτε σε δυνατότητες θετικής προβολής. Μέσω της συνεργασίας, οι εταίροι μοιράζονται τις ικανότητες, τους πόρους και την τεχνογνωσία τους και έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν νέες και καινοτόμες λύσεις και να χαράξουν βιώσιμες και κοινωνικά υπεύθυνες στρατηγικές ανάπτυξης. Οι συνεργασίες αυτές αναπτύσσονται οικειοθελώς, μέσα από τη συνεχή συμμετοχική μάθηση και την αμφίδρομη και πολυεπίπεδη διαπραγμάτευση μεταξύ των εταίρων.

Όσον αφορά την εν λόγω συνέργεια μεταξύ διεθνών διακρατικών οργανισμών και ιδιωτικής εταιρίας, (του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς με το Ίδρυμα του ΟΗΕ και την Expedia Inc.), υποστηρίζουμε ότι εξυπηρετεί την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, οι τουρίστες οι ίδιοι συνεισφέρουν οικονομικά στα προγράμματα προστασίας και τοπικής ενεργοποίησης, κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη (μέσω των προσφερόμενων χρηματικών πόρων) καθώς και το σεβασμό στην αυθεντικότητα και ιδιαιτερότητα των θέσεων (με τη διασφάλιση της τοπικής συμβολής στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς). Δεύτερον, διότι η Expedia δεσμεύεται ότι θα συμμορφώνεται προς τα διεθνή πρότυπα προστασίας και ότι θα ενημερώνει τους πελάτες της για την αξία της προστασίας της παγκοσμίου πολιτιστικής κληρονομιάς.

Υποστηρίζουμε, λοιπόν, ότι οι συνέργειες στον πολιτιστικό τουρισμό αποτελούν μοχλούς βιώσιμης ανάπτυξης μόνον εάν τελούν υπό την αιγίδα της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας (η περίπτωση που μόλις εξετάσαμε συνεργάζεται με το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς), συμμορφώνονται προς τα διεθνή πρότυπα προστασίας και σχεδιάζονται και υλοποιούνται με σεβασμό προς την αυθεντικότητα και την ιδιαιτερότητα της κληρονομιάς.

¹⁷⁰ Βλ. Sagawa & Segal 2000:4.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς θέτει για πρώτη φορά ένα μόνιμο νομικό, διοικητικό, και οικονομικό πλαίσιο για τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς οικουμενικής αξίας. Η δεύτερη καινοτομία της Σύμβασης έγκειται στο γεγονός ότι αποτολμά ιδεολογικές τομές, όπως η εδραίωση της αδιάσπαστης ενότητας μεταξύ της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς. Η αναγνώριση αυτή δεν παραμένει στο συμβολικό επίπεδο αλλά κατοχυρώνεται στην πράξη με ειδικές ρυθμίσεις στο ίδιο το κείμενο της Σύμβασης, συγκεκριμένα με την εισαγωγή των μικτών θέσεων. Επίσης, για πρώτη φορά σε νομικό κείμενο αναφέρεται η αξία της οικουμενικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

Η επιτυχία της Σύμβασης έγκειται επίσης στο γεγονός ότι έχει συμβάλλει σημαντικά στην αναγνώριση αυτής της οικουμενικής διάστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στην ευαισθητοποίηση των κυβερνήσεων αλλά και των πολιτών σε ζητήματα προστασίας της. Βεβαίως, οι υποχρεώσεις που συνδέονται με τη Σύμβαση είναι ελαστικές ("soft law"), καθώς η ευθύνη για την προστασία της οικουμενικής κληρονομιάς επαφίεται κατά κύριο λόγο στα ίδια τα Κράτη. Παρά ταύτα, η Σύμβαση αποτελεί το θεσμικό και το συμβολικό μοχλό για την κατοχύρωση της αξίας της οικουμενικής κληρονομιάς και για τη σύσπειρωση της διεθνούς κοινότητάς στην προστασία της.

Μπορούν να αναφερθούν και πρόσθετοι λόγοι για την επιτυχία της Σύμβασης. Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση διαθέτει ευρύ πεδίο εφαρμογής και δεν περιορίζεται γεωγραφικά ούτε χρονικά. Επιπλέον, αναγνωρίζεται ευρέως η επιτυχία του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, μάλιστα θεωρείται ως η πιο επιτυχημένη εφαρμογή της Σύμβασης. Η επιτυχία του Καταλόγου έγκειται στην ταχεία πορεία διεύρυνσής του, η οποία εξηγείται από το γεγονός ότι η εγγραφή στον εν λόγω Κατάλογο θεωρείται ιδιαίτερα τιμητική για το Κράτος στην επικράτεια του οποίου κείται το πολιτιστικό αγαθό.

Επίσης, η ίδια η εσωτερική διάρθρωση της Σύμβασης έχει συντελέσει στην επιτυχία της, καθώς προβλέπει τη σύσταση των αρμοδίων οργάνων για την εφαρμογή της και ορίζει τις αρμοδιότητές τους. Μάλιστα, η ύπαρξη ειδικού οργάνου αρμοδίου για την εφαρμογή της Σύμβασης συμβάλλει σημαντικά στην αποτελεσματικότητά της. Επί παραδείγματι, η Επιτροπή ορίζει και συνεχώς ανανεώνει τις Λειτουργικές Κατευθύνσεις για την εγγραφή θέσεων και έχει επιδείξει σημαντικό έργο στον τομέα των δημοσιεύσεων που σχετίζονται με την παγκόσμια κληρονομιά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, έχει συμβάλλει ουσιαστικά στην αξιοπιστία και επιτυχία της Σύμβασης και στην ταχεία διεύρυνση του Καταλόγου. Επίσης, είναι σημαντικό ότι προβλέπεται ειδικό Ταμείο, καθώς εξασφαλίζει ένα μέτρο αυτονομίας στη Σύμβαση.

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της Σύμβασης διαδραματίζει και το γεγονός ότι το κείμενο της Σύμβασης δεν ορίζει την έννοια της

οικουμενικής αξίας. Στην αντίθετη περίπτωση, ο ορισμός σύντομα θα παγιωνόταν και ακολούθως θα μειωνόταν σταδιακά η αξιοπιστία της Σύμβασης. Το γεγονός, όμως, ότι ο εν λόγω ορισμός αναγράφεται στις Λειτουργικές Κατευθύνσεις, επιτρέπει τον συνεχή εμπλουτισμό και την επικαιροποίηση της έννοιας της οικουμενικής αξίας, κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζοντας την αξιοπιστία και την επιτυχία της Σύμβασης.

Μάλιστα, η επιτυχία της Σύμβασης οφείλεται σε σημαντικό βαθμό και στην ικανότητα προσαρμογής της σε νέες συνθήκες, όπως καταφαίνεται από τις ανάθεωρήσεις των προτεραιοτήτων της. Ενώ αρχική προτεραιότητα αποτελούσε η προστασία και η κατοχύρωση της διεθνούς αναγνώρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, σταδιακά η προσοχή στράφηκε προς τη διεύρυνση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Πλέον, όμως, έμφαση δίνεται στη βελτίωση της αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου. Η προσαρμοστικότητα της Σύμβασης φαίνεται επίσης και από τις αναθεωρήσεις της ίδιας της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς σε μια προσπάθεια βελτίωσης της αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου.

Περνάμε τώρα σε μια σειρά από προβληματισμούς στους οποίους καταλήξαμε. Όσον αφορά στην ταχεία διεύρυνση του Καταλόγου, διερωτώμαστε εάν αποτελεί στοιχείο της επιτυχίας της Σύμβασης ή εάν αντιθέτως υπονομεύει την ίδια την οικουμενική αξία του Καταλόγου. Βεβαίως, ο Κατάλογος διευρύνεται συνεχώς και πρέπει να παραμένει ανοικτός, καθώς η διεύρυνσή του θα εξαρτηθεί από μελλοντικές αρχαιολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις και από ιδεολογικές και φιλοσοφικές εξελίξεις τις οποίες δεν μπορούμε να γνωρίζουμε εκ των προτέρων. Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να μελετηθεί το ενδεχόμενο ορισμού αυστηρότερου ανωτάτου ορίου ετησίων εγγραφών. Θα μπορούσε, επίσης, να μελετηθεί το ενδεχόμενο εισαγωγής συγκεκριμένων κανόνων που να αφορούν την ισόρροπη κατανομή των ετησίων εγγραφών. Αναγνωρίζουμε ότι η πρακτική εφαρμογή του μέτρου αυτού σημειώνει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς συντρέχουν συστημικά αίτια για την ελλιπή αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου. Για το λόγο αυτό, θεωρούμε τη συνέχιση του σημαντικού προγράμματος παροχής τεχνικής, προπαρασκευαστικής και εκπαιδευτικής βοήθειας προς τα αναπτυσσόμενα Κράτη ως κομβικής σημασίας για τη βελτίωση της αντιπροσωπευτικότητας.

Επίσης, συμφωνούμε με την προσπάθεια βελτίωσης της αντιπροσωπευτικότητας της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Προσθέτουμε ότι ενδεχομένως θα πρέπει τα μέτρα προς το σκοπό αυτό να είναι πιο δραστικά. Θα μπορούσε να μελετηθεί το ενδεχόμενο να οριστεί συγκεκριμένο ποσοστό θέσεων στην Επιτροπή, στις οποίες θα είναι υποχρεωτική η εκλογή χωρών που έως τώρα υποεκπροσωπούνται. Θεωρούμε ότι ενδεχομένως να επιβάλλονται πιο δραστικά μέτρα στον τομέα αυτό, διότι η εκπροσώπηση στην Επιτροπή έχει αποδειχθεί ότι συναρτάται με την εκπροσώπηση στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ως εκ τούτου, η ισόρροπη σύσταση της Επιτροπής δεν αποτελεί απλά διαδικαστικό ζήτημα. Τουναντίον, παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία για την ευρύτερη αξιοπιστία και επιτυχία της Σύμβασης.

Προς το σκοπό αυτό, η αναθεώρηση της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς είναι επίσης εξαιρετικά σημαντική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον

παρουσιάζει η προσπάθεια διεύρυνσης της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς, καθώς μπορεί να συμβάλλει στην ευρύτερη αναγνώριση της πολιτιστικής διαφορετικότητας καθώς και να ενθαρρύνει το διαπολιτισμικό διάλογο. Υποστηρίζουμε ότι αυτός ο διάλογος είναι σημαντικός και αναγκαίος γιατί προσφέρει νέες πηγές έμπνευσης αλλά και νέες ευκαιρίες κατανόησης μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Επίσης, αναφέρουμε ότι σημαντικές διευρύνσεις της έννοιας της οικουμενικής κληρονομιάς αποτελούν η αναγνώριση ότι η ανακατασκευή δεν αποκλείει αναγκαστικά την αυθεντικότητα, καθώς και η αναγνώριση ότι τα κριτήρια εγγραφής δεν πρέπει να περιορίζονται σε καλλιτεχνικά και αισθητικά κριτήρια αλλά να περιλαμβάνουν και κοινωνικά, ιστορικά και ανθρωπολογικά κριτήρια και ευρύτερα να σχετίζονται με τη σύγχρονη ζωή.

Επίσης, καίριας σημασίας στην αναθεώρηση αυτή αποτελεί η αναγνώριση ότι άυλα αγαθά όπως τελετουργίες, παραδόσεις, συμβολισμοί και μύθοι συμπληρώνουν την αξία της υλικής κληρονομιάς και ότι μαζί αποτελούν δυναμικό σύνολο το οποίο συνεχώς αναδιαμορφώνεται.

Από την άλλη πλευρά, αναγνωρίζουμε ότι η κυριαρχία των ανεπτυγμένων χωρών επί του Καταλόγου οφείλεται σε ευρύτερα κοινωνικο-οικονομικά αίτια. Ισχυριζόμαστε ότι το επίπεδο τεχνο-οικονομικής ανάπτυξης μίας χώρας συναρτάται με την πολιτιστική δημιουργία της. Η αναγνώριση αυτή προκύπτει από τη διαπίστωση ότι ο πολιτισμός συνδέεται άμεσα με την ευρύτερη ανάπτυξη μίας κοινωνίας. Ακολούθως, ως ένα βαθμό είναι αναπόφευκτο το γεγονός ότι οι ανεπτυγμένες χώρες (η πλειονότητα των οποίων σήμερα βρίσκεται στην Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική) θα σημειώνουν τη μεγαλύτερη εκπροσώπηση στον Κατάλογο.

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και οι σύγχρονες χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς επίσης αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού. Αποτελούν δύναμι συμπληρωματικές ή αντιτιθέμενες έννοιες και είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αποσαφηνιστούν οι προϋποθέσεις για τον δημιουργικό τους συνδυασμό. Υποστηρίζουμε ότι οι σύγχρονες χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς εναρμονίζονται με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης υπό συγκεκριμένους όρους: η επανάχρηση να τίθεται υπό την αιγίδα της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, να συμμορφώνεται με τα διεθνή πρότυπα και τις αρχές προστασίας, καθώς και να υλοποιείται με σεβασμό και ευαισθησία προς την ιδιαίτερη αξία του πολιτιστικού αγαθού.

Στον τομέα αυτό, συγκεκριμένα στην προστασία από τις απειλές που σχετίζονται με το ευρύτερο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, διαπιστώνουμε ότι η Σύμβαση δεν εισάγει αποτελεσματικό καθεστώς προστασίας. Η αδυναμία επιβολής κυρώσεων σε περιπτώσεις εκούσιας καταστροφής καθώς και οι σχετικά ασθενείς οικονομικοί πόροι της Επιτροπής περιορίζουν την προστατευτική δράση της Σύμβασης μόνο στην πρόληψη, την ενημέρωση και τη συμπληρωματική δράση. Επίσης, οι κυρώσεις οι οποίες προβλέπονται στη Σύμβαση είναι ελαστικές και, επιπροσθέτως, δεν εφαρμόζονται με τη δέουσα αυστηρότητα, όπως φαίνεται από τη μη-εφαρμογή της ρήτρας διαγραφής από τον Κατάλογο.

Ενώ διαφωνούμε με αναθεώρηση της Σύμβασης καθώς θα προκαλούσε καθεστώς ασάφειας δικαίου και θα υπονόμει τις προσεκτικά τηρούμενες

ισορροπίες της Σύμβασης, υποστηρίζουμε ότι θα πρέπει να εφαρμόζονται οι ρήτρες οι οποίες ορίζονται στη Σύμβαση. Επιπροσθέτως, θεωρούμε σκόπιμη τη μελέτη του ενδεχομένου εκχώρησης ειδικών προστατευτικών αρμοδιοτήτων στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ή σε άλλο ειδικό Διεθνές Δικαστήριο, σε περίπτωση που συντρέχουν κίνδυνοι μόνιμης και ολοσχερούς καταστροφής μίας θέσης παγκοσμίου κληρονομιάς.

Κατά τη γνώμη μας, η αρχή της εθνικής κυριαρχίας επί της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να υπερισχύει, με την επιφύλαξη της περίπτωσης ολοσχερούς και μη αναστρέψιμης καταστροφής όπου θεωρούμε ότι η εθνική κυριαρχία επί του απειλούμενου αγαθού θα πρέπει εν μέρει να παραχωρείται στη διεθνή επιστημονική κοινότητα, λόγω της σοβαρότητας και της δραστηκότητας των μέτρων που θα πρέπει να επιβληθούν, συμφώνως πάντα προς την αρχή της αναλογικότητας.

Συμπερασματικά, λοιπόν, στο συμβολικό επίπεδο η Σύμβαση έχει σημειώσει εξαιρετική επιτυχία αλλά οι υποχρεώσεις που εισάγει είναι ελαστικές και δεν είναι αρκούντως δεσμευτικές ("soft law"). Θεωρούμε πολύ σημαντικές τις προσπάθειες διεύρυνσης του Καταλόγου καθώς στο συμβολικό αλλά και στο θεσμικό επίπεδο εκπροσωπούν ιστορική αλλαγή στη θεώρηση της οικουμενικής κληρονομιάς. Επίσης, αποτελούν πολύ σημαντικές φιλοσοφικές και ιδεολογικές εξελίξεις, καθώς εκπροσωπούν ένα διαρκή εμπλουτισμό και επαναστοχασμό των εννοιών, αξιών, ταυτοτήτων και χρήσεων που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά. Τέλος, υποστηρίζουμε ότι η εξέταση της πορείας εφαρμογής της Σύμβασης μπορεί να αποτελέσει εφελτήριο για ένα δημιουργικό ταξίδι νέας εκτίμησης του πολιτιστικού πλούτου της οικουμένης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την Δρ. Δ. Βουδούρη, επιβλέπουσα Καθηγήτρια της παρούσης μελέτης, για τη στήριξη της και τα εποικοδομητικά της σχόλια.

Ευχαριστώ την κα. Ε. Κόρκα, Διευθύντρια του Τμήματος Ελληνικών και Ξένων Επιστημονικών Ιδρυμάτων, Οργανισμών και Διεθνών Θεμάτων στο Υπουργείο Πολιτισμού για την ευγενική παραχώρηση συνέντευξης.

Ευχαριστώ τον κ. Β. Μαυρίδη για τη συμπαράστασή του και τη βοήθεια με τη διόρθωση του κειμένου. Ευχαριστώ τον πατέρα μου, κ. Ηλία Πάσχο για τη στήριξη του και τα εποικοδομητικά του σχόλια. Ευχαριστώ την υπόλοιπη οικογένειά μου για τη συμπαράστασή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bouchenaki M. (2000), "An outline of Unesco's actions in the field of heritage conservation and rehabilitation", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Engelhardt R.A. (2000), "Community mobilization for heritage conservation and development", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Enzensberger H.M. (2004), «Μια Θεωρία για τον Τουρισμό», στο *Πολιτική και Πολιτισμός*, Αθήνα: Εκδόσεις Scripta

Gillman D. (2001), "Legal Conventions and the Construction of Heritage", *Journal of Art, Antiquity and Law*, 6(3), σελίδες 239-247

Grammatikaki-Alexiou A. (2003), "International Protection of Indigenous Cultural Property: A Growing Problem", στο *International Protection of Cultural Objects: A view to the future*, Colloquium, 23 November 2001, Athens-Komotini: Editions Ant. N. Sakkoulas

Jelin E. (1998), "Cities, culture and globalization", *World Culture Report 1998: Culture, Creativity and Markets*, Paris: Unesco Publishing

Kahn P. (1996), "Protection du Patrimoine Artistique Immobilier: La Liste du Patrimoine Mondial de l' Unesco", *Legal Aspects of International Trade in Art*, Vol. 5, σελίδες 231-239

Kakiuchi E. (2000), "Heritage conservation and urban redevelopment: the case of Nagahama", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Klamer A. – Throsby D. (2000), "Paying for the past: the economics of cultural heritage", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Κόνσολα Ντ. (1995), *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κόνσολα Ντ. (1999), *Η Πολιτιστική Δράση των Διεθνών Οργανισμών (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις)*, Αθήνα

Lévi-Strauss L. (1996), "The fragmented global culture", στο World Commission on Culture and Development, *Our Creative Diversity* Paris: Unesco Publishing/ Oxford & IBH Publishing

Lévi-Strauss L. (2000a), "Impact of recent developments in the notion of cultural heritage on the World Heritage Convention", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Lévi-Strauss L. (2000b), "Renewal of the notion of authenticity", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Mason R. – De la Torre M. (2000), "Heritage conservation and values in globalizing societies", *World Culture Report 2000: Cultural Diversity, Conflict and Pluralism*, Paris: Unesco Publishing

Musitelli J. (2002), "World Heritage, between Universalism and Globalization", *International Journal of Cultural Property* 11(2), σελίδες 323-336

Prott L.V. (1998), "International standards for cultural heritage", *World Culture Report 1998: Culture, Creativity and Markets*, Paris: Unesco Publishing

Roucounas E. J. (1972), "Aspects Juridiques de la Protection du 'Patrimoine Mondial, Culturel et Naturel'", *Revue Hellénique de Droit International*, Vol. 25, σελίδες 42-86

Sagawa S. – Segal E. (2000), *Common Interest, Common Good*, Boston: Harvard Business School Press

Strasser P. (2002), "Putting Reform Into Action' – Thirty Years of the World Heritage Convention: How to Reform a Convention without Changing Its Regulations", *International Journal of Cultural Property* 11(2), σελίδες 215-266

UNESCO (2002), "The Universal Declaration on Cultural Diversity", *International Journal of Cultural Property* 11(1), σελίδες 129-136

WHC (2004), "Yamato Declaration on Integrated Approaches for Safeguarding Tangible and Intangible Cultural Heritage", *International Conference on the Safeguarding of Tangible and Intangible Cultural Heritage: Towards an Integrated Approach*

WHC (2005), "The Nara Document on Authenticity", *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, Παράρτημα 4, σελίδες 91-93

World Commission on Culture and Development (1996), *Our Creative Diversity*, 2nd edition, Paris: Unesco Publishing/ Oxford & IBH Publishing

Πηγές στο Διαδίκτυο: (Τελευταία επίσκεψη 30.04.2006)

<http://www.unesco.org>

<http://whc.unesco.org>

<http://whc.unesco.org/en/convention/>

<http://whc.unesco.org/en/list>

<http://whc.unesco.org/en/158/>

<http://whc.unesco.org/en/2/>

<http://whc.unesco.org/en/quidelines/>

<http://whc.unesco.org/archive/2004/whc04-28com-26e.pdf>

<http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php->

URL_ID=1627&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

<http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php->

URL_ID=13031&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>

<http://www.icomos.org>

http://www.icomos.org/tourism/tourism_charter.html

http://www.international.icomos.org/charters/tourism_e.htm

<http://www.worldheritagealliance.org>

<http://www.expedia.com/worldheritage>

<http://www.friendsofworldheritage.org> <http://www.unfoundation.org/>

<http://www.radioalfa.gr/turism/1001.php>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Σύμβαση για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Η Γενική Διάσκεψη της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, που έχει συνέλθει στο Παρίσι από 17^{ης} Οκτωβρίου μέχρι 21^{ης} Νοεμβρίου 1972, κατά την δεκάτη εβδόμη σύνοδό της,

Διαπιστώνοντας ότι η πολιτιστική κληρονομιά και η φυσική κληρονομιά απειλούνται ολοένα και περισσότερο με καταστροφή όχι μόνο από τις συνήθεις αιτίες φθοράς αλλά και από την εξέλιξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, η οποία επιδεινώνει την κατάσταση με φαινόμενα που απειλούν επί πλέον με αλλοιώσεις και καταστροφές,

Θεωρώντας ότι η φθορά και η εξαφάνιση αγαθού της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς καθιστά ολέθρια φτωχότερη την κληρονομιά όλων των λαών του κόσμου,

Θεωρώντας ότι η προστασία της εν λόγω κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο παραμένει συχνά ατελής λόγω της πολλαπλότητας των μέσων τα οποία απαιτεί και της ανεπάρκειας των οικονομικών, επιστημονικών και τεχνικών πόρων της χώρας στο έδαφος της οποίας βρίσκεται το προς διαφύλαξη αγαθό,

Υπομνημονεύοντας ότι η συστατική πράξη της Οργανώσεως προβλέπει ότι αυτή θα υποστηρίξει, προαγάγει και διαδώσει τη γνώση, εξασφαλίζοντας τη συντήρηση και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς και συνιστώντας στους ενδιαφερόμενους λαούς κατάλληλες διεθνείς συμβάσεις,

Θεωρώντας ότι οι υφιστάμενες διεθνείς συμβάσεις, συστάσεις και αποφάσεις περί των πολιτιστικών και φυσικών αγαθών καταδεικνύουν τη σημασία, για όλους τους λαούς του κόσμου, της διαφύλαξης των εν λόγω μοναδικών και αναντικατάστατων αγαθών σε οποιοδήποτε λαό και αν ανήκουν,

Θεωρώντας ότι ορισμένα αγαθά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον το οποίο καθιστά αναγκαία την περιφρούρησή τους ως στοιχεία της παγκόσμιας κληρονομιάς ολόκληρης της ανθρωπότητας,

Θεωρώντας ότι ενώπιον της πολλαπλότητας και σοβαρότητας των νέων κινδύνων οι οποίοι τα απειλούν, η διεθνής κοινότητα, στο σύνολό

της, οφείλει να μετέχει στην προστασία της παγκοσμίου αξίας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, με την παροχή συλλογικής αρωγής η οποία χωρίς να υποκαθιστά τη δράση του ενδιαφερόμενου Κράτους θα την συμπληρώνει αποτελεσματικά,

Θεωρώντας ότι είναι απαραίτητο να υιοθετηθούν προς το σκοπό αυτό νέες συμβατικές διατάξεις που να καθιερώνουν ένα αποτελεσματικό σύστημα συλλογικής προστασίας της παγκοσμίου αξίας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, οργανωμένο επί μονίμου βάσεως και σύμφωνα με τις σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους,

Έχοντας αποφασίσει κατά τη δεκάτη έκτη σύνοδό της ότι το θέμα αυτό θα αποτελεί το αντικείμενο διεθνούς Συμβάσεως.

Υιοθετεί, σήμερα τη δεκάτη έκτη Νοεμβρίου 1972 την παρούσα Σύμβαση.

Ορισμοί της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

Άρθρο 1.

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης θεωρούνται ως «πολιτιστική κληρονομιά»,

μνημεία: αρχιτεκτονικά έργα, σημαντικά έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, έργα ή κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπήλαια και σύνολα έργων παγκοσμίου αξίας από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης,

σύνολα οικοδομημάτων: ομάδες κτιρίων μεμονωμένων ή ενοτήτων (οικισμών) τα οποία, λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομοιογένειάς τους ή της θέσεώς τους, έχουν παγκόσμια αξία από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης,

τοπία: έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσεως, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων τα οποία έχουν παγκόσμια αξία από απόψεως ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής.

Άρθρο 2.

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης θεωρούνται ως «φυσική κληρονομιά»

φυσικά μνημεία αποτελούμενα από φυσικούς ή βιολογικούς σχηματισμούς ή από ομάδες τέτοιων σχηματισμών παγκοσμίου αξίας από απόψεως αισθητικής ή επιστημονικής,

γεωλογικοί και φυσιογραφικοί σχηματισμοί και ακριβώς καθορισμένες εκτάσεις που αποτελούν την κατοικία απειλούμενων ζωικών και φυτικών ειδών, παγκοσμίου αξίας από απόψεως επιστήμης ή ανάγκης διατηρήσεως,

φυσικά τοπία ή ακριβώς καθορισμένες φυσικές εκτάσεις παγκοσμίου αξίας από απόψεως επιστήμης, ανάγκης διατηρήσεως ή φυσικού κάλλους.

Άρθρο 3.

Κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης οφείλει να προσδιορίσει και απεικονίσει τα διάφορα αγαθά τα οποία κείνται επί του εδάφους του και αναφέρονται εις τα ανωτέρω άρθρα 1 και 2.

Εθνική Προστασία και διεθνής προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

Άρθρο 4.

Κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης αναγνωρίζει ότι η υποχρέωση να πραγματοποιηθεί ο προσδιορισμός, η προστασία, η συντήρηση, η αξιοποίηση και η μεταβίβαση στις μέλλουσες γενεές της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς της αναφερομένης στα άρθρα 1 και 2 και που κείται επί του εδάφους του ανήκει σε αυτό κατά κύριο λόγο. Θα κάνει ό,τι είναι δυνατό προς το σκοπό αυτό, μέχρι το μέγιστο όριο των διαθέσιμων πόρων του και, ενδεχομένως, μέσω οποιασδήποτε διεθνούς συνδρομής και συνεργασίας, τις οποίες δύναται να επιτύχει, συγκεκριμένα στο οικονομικό, καλλιτεχνικό, επιστημονικό και τεχνικό πεδίο.

Άρθρο 5.

Για να εξασφαλιστεί η κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη προστασία και συντήρηση και η πλέον δραστήρια αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που βρίσκεται επί του εδάφους τους και υπό τις κατάλληλες για κάθε χώρα συνθήκες, τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης θα προσπαθήσουν στο μέτρο του δυνατού:

α) να υιοθετήσουν γενική πολιτική που να αποσκοπεί στο να δώσουν στην πολιτιστική και φυσική κληρονομιά λειτουργικότητα στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής και να εντάξουν την προστασία της εν λόγω κληρονομιάς στα σχέδια γενικού προγραμματισμού,

β) να ιδρύσουν επί του εδάφους τους, εφ' όσον δεν υφίστανται, μία ή περισσότερες υπηρεσίες, για την προστασία, συντήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, εφοδιασμένες με κατάλληλο προσωπικό και διαθέτοντας μέσα που να τους επιτρέπουν να εκπληρώσουν τα καθήκοντα τα οποία αναθέτονται σε αυτές,

γ) να αναπτύξουν τις μελέτες και τις επιστημονικές και τεχνικές έρευνες και να τελειοποιήσουν τις μεθόδους παρεμβάσεως οι οποίες επιτρέπουν στο Κράτος να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που απειλούν την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά,

δ) να λάβουν τα κατάλληλα νομικά, επιστημονικά, τεχνικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα για τον προσδιορισμό, προστασία, συντήρηση, αξιοποίηση και επανόρθωση της εν λόγω κληρονομιάς και

ε) να διευκολύνουν τη δημιουργία και την ανάπτυξη εθνικών ή περιφερειακών κέντρων εκπαίδευσης στο πεδίο της προστασίας,

συντήρησης και αξιοποίησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και να ενθαρρύνουν την επιστημονική έρευνα στο εν λόγω πεδίο.

Άρθρο 6.

Παραμένοντας πλήρως σεβαστής της κυριαρχίας των Κρατών επί του εδάφους στο οποίο κείται η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά που αναφέρεται στα άρθρα 1 και 2 και με την επιφύλαξη των εμπραγμάτων δικαιωμάτων των προβλεπόμενων από τις εθνικές νομοθεσίες για την εν λόγω κληρονομιά, τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης αναγνωρίζουν ότι αυτή αποτελεί παγκόσμια κληρονομιά για την προστασία της οποίας ολόκληρη η διεθνής κοινότητα έχει το καθήκον να συμπράττει.

Τα Κράτη Μέλη αναλαμβάνουν συνεπώς την υποχρέωση και σύμφωνα προς τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης να συνεισφέρουν τη συνδρομή τους για τον προσδιορισμό, προστασία, συντήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που αναφέρεται στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 11 εάν τα Κράτη επί του εδάφους των οποίων κείται το ζητήσουν.

Κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης αναλαμβάνει την υποχρέωση να μη λάβει ηθελήμενα οποιοδήποτε μέτρο δυνάμενο να βλάψει αμέσως ή εμμέσως την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά που αναφέρεται στα άρθρα 1 και 2 που βρίσκεται επί του εδάφους ετέρων Κρατών Μελών της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 7.

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, με τον όρο διεθνής προστασία της παγκοσμίου πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς νοείται η καθιέρωση συστήματος διεθνούς συμπράξεως και συνδρομής με το οποίο επιδιώκεται να βοηθηθούν τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης στις προσπάθειές τους να περιφρουρήσουν και να προσδιορίσουν την εν λόγω κληρονομιά.

Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

Άρθρο 8.

Ιδρύεται, υπό την αιγίδα της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προστασία της Παγκοσμίου Αξίας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς αποκαλούμενη «Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς». Αυτή απαρτίζεται από 15 Κράτη Μέλη της Σύμβασης, εκλεγόμενων από τα Κράτη Μέλη της Σύμβασης, που συνέρχονται σε γενική συνέλευση κατά τη διάρκεια των τακτικών συνόδων της Γενικής Διασκέψεως της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Ο αριθμός των Κρατών Μελών της Επιτροπής θα ανέλθει σε 21 αρχής γενομένης από την τακτική σύνοδο της Γενικής Διασκέψεως η οποία θα έπεται της θέσεως σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης από 40 τουλάχιστον Κράτη.

Η εκλογή των μελών της Επιτροπής πρέπει να διασφαλίζει ακριβοδίκαια εκπροσώπηση των διαφόρων περιοχών και πολιτιστικών αξιών του κόσμου.

Παρίστανται στις Συνεδριάσεις της Επιτροπής με συμβουλευτική ψήφο ένας εκπρόσωπος του Διεθνούς Κέντρου Μελετών για τη Συντήρηση και Αποκατάσταση των Πολιτιστικών Αγαθών (Κέντρο Ρώμης), ένας εκπρόσωπος του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοπίων (ICOMOS) και ένας εκπρόσωπος της Διεθνούς Ενώσεως για τη Συντήρηση της Φύσεως και των Φυσικών Πόρων (UICN), στους οποίους δύναται να προστεθούν, μετά από αίτηση των Κρατών Μελών της Συμβάσεως, συνερχόμενων σε γενική συνέλευση κατά τη διάρκεια των τακτικών συνόδων της Γενικής Διασκέψεως της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, εκπρόσωποι άλλων διακυβερνητικών ή μη κυβερνητικών οργανώσεων, που να έχουν παρόμοιους αντικειμενικούς σκοπούς.

Άρθρο 9.

Η θητεία των Κρατών Μελών της Επιτροπής Παγκοσμίου Κληρονομιάς ισχύει από του τέλους της τακτικής συνόδου της Γενικής Διασκέψεως, κατά τη διάρκεια της οποίας εξελέγησαν μέχρι του τέλους της επομένης τρίτης τακτικής συνόδου της.

Εν τούτοις, η θητεία του ενός τρίτου των κατά την πρώτη εκλογή ορισθέντων μελών θα τερματισθεί κατά το τέλος της πρώτης τακτικής συνόδου της Γενικής Διασκέψεως η οποία θα έπεται εκείνης κατά τη διάρκεια της οποίας εξελέγησαν και η θητεία ενός επίσης τρίτου των κατά αυτόν το χρόνο ορισθέντων μελών, θα τερματισθεί κατά το τέλος της δεύτερης τακτικής συνόδου της Γενικής Διασκέψεως η οποία θα έπεται εκείνης κατά τη διάρκεια της οποίας εξελέγησαν.

Τα ονόματα των εν λόγω μελών θα κληρώνονται από τον Πρόεδρο της Γενικής Διασκέψεως μετά την πρώτη εκλογή.

Τα Κράτη Μέλη της Επιτροπής επιλέγουν για την εκπροσώπησή τους πρόσωπα που να κατέχουν τα θέματα της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Άρθρο 10.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς εγκρίνει τον εσωτερικό της κανονισμό.

Η Επιτροπή δύναται ανά πάσα στιγμή να προσκαλέσει στις συνεδριάσεις της δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς καθώς και ιδιώτες, για να τους συμβουλευθεί επί ορισμένων θεμάτων.

Η Επιτροπή δύναται να ιδρύσει τα συμβουλευτικά όργανα τα οποία θεωρεί αναγκαία για την εκπλήρωση του έργου της.

Άρθρο 11.

Το κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης υποβάλλει, στο μέτρο του δυνατού, στην Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς, απογραφή των αγαθών της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, που βρίσκονται επί του εδάφους του και που επιδέχονται εγγραφής στον Κατάλογο που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου. Η απογραφή αυτή,

η οποία δεν θεωρείται περιοριστική, πρέπει να συνοδεύεται από επεξηγηματικά στοιχεία ως προς τον τόπο των εν λόγω αγαθών και το ενδιαφέρον το οποίο παρουσιάζουν.

Επί τη βάση των απογραφών των υποβαλλόμενων από τα Κράτη σύμφωνα με την ανωτέρω παράγραφο 1, η Επιτροπή καταρτίζει, ενημερώνει και θέτει σε κυκλοφορία με την ονομασία «Κατάλογος Παγκοσμίου Κληρονομιάς», κατάλογο των αγαθών της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικής κληρονομιάς, όπως αυτά καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 της παρούσας Σύμβασης, τα οποία θεωρεί ότι έχουν παγκόσμια αξία συμφώνως προς τα κριτήρια τα οποία θα έχει θεσπίσει. Ενημερωμένη έκδοση του καταλόγου θα πρέπει να τίθεται σε κυκλοφορία ανά διετία τουλάχιστον.

Η εγγραφή οποιουδήποτε αγαθού στον κατάλογο της παγκοσμίου κληρονομιάς δεν θα λαμβάνει χώρα χωρίς τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου Κράτους. Η εγγραφή αγαθού που κείται επί του εδάφους και συνιστά αντικείμενο διεκδικήσεως κυριαρχίας ή δικαιοδοσίας εκ μέρους περισσότερων Κρατών έπ' ουδενός προδικάζει τα δικαιώματα των μελών σε διένεξη.

Η Επιτροπή καταρτίζει, ενημερώνει και θέτει σε κυκλοφορία, όποτε οι περιστάσεις το απαιτούν, με την ονομασία «Κατάλογος της εν Κινδύνω Παγκοσμίου Κληρονομιάς», κατάλογο των αγαθών των αναγραφόμενων στον Κατάλογο Παγκοσμίου Κληρονομιάς για τη διαφύλαξη των οποίων απαιτούνται μεγάλες προσπάθειες και για τα οποία ζητήθηκε συνδρομή κατά τους όρους της παρούσας Σύμβασης. Ο κατάλογος αυτός θα περιλαμβάνει εκτίμηση του κόστους των εργασιών αυτών. Στον κατάλογο δύνανται να περιληφθούν μόνο τα αγαθά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τα οποία απειλούνται από σοβαρούς και συγκεκριμένους κινδύνους, όπως είναι η απειλή εξαφάνισης που οφείλεται σε επιταχυνόμενη φθορά, σχέδια μεγάλων δημοσίων ή ιδιωτικών έργων ή ταχεία πολεοδομική ή τουριστική ανάπτυξη, καταστροφή που οφείλεται σε μεταβολές χρήσης ή κυριότητας της γης, βαθιές αλλοιώσεις που οφείλονται σε άγνωστες αιτίες, εγκατάλειψη για οποιοδήποτε λόγο, ένοπλη σύγκρουση που έχει ήδη ξεκινήσει ή της οποίας απειλείται η έναρξη, θεομηνίες και κατακλυσμοί, μεγάλες πυρκαγιές, σεισμοί, κατολισθήσεις εδάφους, ηφαιστειακές εκρήξεις, μεταβολές της στάθμης των υδάτων, πλημμύρες και παλιρροιακά ρεύματα. Η Επιτροπή δύνανται, ανά πάσα στιγμή, σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης, να προβεί σε νέα εγγραφή στον Κατάλογο της Εν Κινδύνω Παγκοσμίου Κληρονομιάς και να δημοσιεύσει αμέσως την εγγραφή αυτή.

Η Επιτροπή καθορίζει τα κριτήρια βάσει των οποίων ένα αγαθό της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, δύνανται να εγγραφεί στον ένα ή τον άλλο από τους καταλόγους που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του παρόντος άρθρου.

Πριν να απορρίψει αίτηση εγγραφής στον ένα εκ των δύο καταλόγων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του παρόντος άρθρου, η Επιτροπή συμβουλευέται το Κράτος Μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται το εν λόγω αγαθό της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς.

Η Επιτροπή, από συμφώνου με τα ενδιαφερόμενα Κράτη συντονίζει και ενθαρρύνει τις αναγκαίες μελέτες και έρευνες για την κατάρτιση των καταλόγων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 12.

Το γεγονός ότι ένα αγαθό της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς δεν ενεγράφη στον ένα ή τον άλλο από τους δύο καταλόγους που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 11, κατά κανένα τρόπο θα σήμαινε ότι δεν έχει παγκόσμια αξία για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους οι οποίοι προκύπτουν από την εγγραφή στους εν λόγω καταλόγους.

Άρθρο 13.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς λαμβάνει και μελετά τις αιτήσεις διεθνούς συνδρομής που υποβάλλονται από τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης όσον αφορά τα αγαθά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που βρίσκονται στο έδαφός τους, τα οποία αναγράφονται ή επιδέχονται εγγραφής στους καταλόγους που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 11. Οι αιτήσεις αυτές δύναται να έχουν ως αντικείμενο την προστασία, συντήρηση, αξιοποίηση ή επανόρθωση των εν λόγω αγαθών.

Οι αιτήσεις διεθνούς συνδρομής κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου δύναται επίσης να έχουν ως αντικείμενο τον προσδιορισμό αγαθών της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς όπως αυτή ορίζεται στα άρθρα 1 και 2, εφ' όσον οι προκαταρκτικές έρευνες κατέδειξαν ότι θα άξιζε να συνεχισθούν.

Η Επιτροπή αποφασίζει για τη συνέχεια, η οποία θα δοθεί στις αιτήσεις αυτές, καθορίζει, ενδεχομένως, τη φύση και το ύψος της βοήθειάς της και εγκρίνει τη σύναψη, στο όνομά της, των απαιτούμενων συμφωνιών με την ενδιαφερόμενη Κυβέρνηση.

Η Επιτροπή ορίζει σειρά προτεραιότητας για τις παρεμβάσεις της. Πράττει δε τούτο λαμβάνοντας υπ' όψιν την αντίστοιχη σπουδαιότητα των προς διαφύλαξη αγαθών για την παγκόσμια πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, την ανάγκη να εξασφαλισθεί η διεθνής συνδρομή στα πλέον αντιπροσωπευτικά αγαθά της φύσεως ή της μεγαλοφυΐας και της ιστορίας των λαών του κόσμου και το επείγον των αναληφθέντων εργασιών, το μέγεθος των πόρων των Κρατών επί του εδάφους των οποίων βρίσκονται τα απειλούμενα αγαθά και ειδικότερα το μέτρο κατά το οποίο θα είχαν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν τη διαφύλαξη των εν λόγω αγαθών δια ιδίων μέσων.

Η Επιτροπή καταρτίζει, ενημερώνει και θέτει σε κυκλοφορία κατάλογο των αγαθών για τα οποία παρεσχέθη διεθνής συνδρομή.

Η Επιτροπή αποφασίζει σχετικά με τη χρησιμοποίηση των πόρων του Ταμείου του δημιουργούμενου κατά τους όρους του άρθρου 15 της παρούσας Σύμβασης. Αναζητεί τα μέσα της αύξησης των πόρων του και λαμβάνει οποιαδήποτε μέτρα κατάλληλα προς το σκοπό αυτό.

Η Επιτροπή συμπράττει με τις διεθνείς και εθνικές Κυβερνητικές και μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που έχουν αντικειμενικούς σκοπούς παρόμοιους προς αυτούς της παρούσας Σύμβασης. Με την έναρξη των προγραμμάτων της και την εκτέλεση των σχεδίων της, η Επιτροπή δύναται να επικαλεσθεί τη συνδρομή των Οργανώσεών της, ιδίως του Διεθνούς Κέντρου Μελετών για τη Συντήρηση και την Αποκατάσταση των Πολιτιστικών Αγαθών (Κέντρο Ρώμης), του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων

και Τοπίων (ICOMOS) και της Διεθνούς Ενώσεως για τη Συντήρηση της Φύσεως και των Πόρων της (UICN), καθώς και άλλων Οργανισμών δημοσίων και ιδιωτικών ως και ιδιωτών.

Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται δια της πλειοψηφίας των δύο τρίτων των παρόντων και ψηφιζόντων μελών. Η απαρτία σχηματίζεται δια της πλειοψηφίας των μελών της Επιτροπής.

Άρθρο 14.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς βοηθείται από γραμματεία που ορίζεται από το Γενικό Διευθυντή της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Ο Γενικός Διευθυντής της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερο τις υπηρεσίες του Διεθνούς Κέντρου Μελετών για τη Συντήρηση και την Αποκατάσταση των Πολιτιστικών Αγαθών (Κέντρο Ρώμης), του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοπίων (ICOMOS) και της Διεθνούς Ενώσεως για τη Συντήρηση της Φύσεως και των Πόρων της (UICN), στα πεδία των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων και δυνατοτήτων τους, συγκεντρώνει τα σχετικά έγγραφα για την ενημέρωση της Επιτροπής, προετοιμάζει την ημερησία διάταξη των συνεδριάσεών της και εξασφαλίζει την εκτέλεση των αποφάσεών της

Άρθρο 15.

Ιδρύεται Ταμείο για την Προστασία της παγκοσμίου αξίας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, αποκαλούμενο «Ταμείο Παγκοσμίου Κληρονομιάς».

Το Ταμείο συνίσταται σε χρηματικές καταθέσεις, συμφώνως προς τις διατάξεις του οικονομικού κανονισμού της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Οι πόροι του Ταμείου σχηματίζονται εκ:

α) των υποχρεωτικών εισφορών και των προαιρετικών εισφορών των Κρατών Μελών της παρούσας Σύμβασης,

β) των καταβολών, δωρεών ή κληροδοσιών στις οποίες δύναται να προβούν:

άλλα Κράτη

η Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, οι άλλες οργανώσεις του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, συγκεκριμένα το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών ή άλλες διακυβερνητικές οργανώσεις,

δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί ή ιδιώτες

γ) των τόκων των οφειλομένων επί των πόρων του Ταμείου

δ) του προϊόντος των εράνων και των εισπράξεων των προς όφελος του Ταμείου οργανωμένων εκδηλώσεων

ε) οποιαδήποτε άλλη πηγή εσόδων εγκεκριμένη από τον Κανονισμό, την οποία θελήσει να επεξεργαστεί η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς.

Οι εισφορές προς το Ταμείο και οι λοιπές μορφές συνδρομής που παρέχονται προς την Επιτροπή δεν δύναται να διατεθούν, παρά μόνον για τους σκοπούς που έχουν καθορισθεί από την ίδια. Η Επιτροπή δύναται να δεχθεί εισφορές που δεν μπορούν να διατεθούν παρά μόνον για ορισμένο

πρόγραμμα ή για συγκεκριμένο σχέδιο, υπό τον όρο ότι η έναρξη εφαρμογής του εν λόγω προγράμματος ή η εκτέλεση του εν λόγω σχεδίου θα έχει αποφασισθεί από την Επιτροπή. Οι εισφορές προς το Ταμείο δε δύναται να συνδυάζονται με οποιονδήποτε πολιτικό όρο.

Άρθρο 16.

Με την επιφύλαξη οποιασδήποτε προαιρετικής συμπληρωματικής εισφοράς τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης δέχονται την υποχρέωση να καταβάλλουν τακτικά, ανά διετία, στο Ταμείο Παγκοσμίου Κληρονομιάς συνδρομή, της οποίας το ποσό, που υπολογίζεται βάσει ομοιόμορφου ποσοστού εφαρμοστέου σε όλα τα Κράτη, θα αποφασίζεται από τη Γενική Συνέλευση των Κρατών Μελών της παρούσας Σύμβασης, συνεργομένων κατά τη διάρκεια των συνόδων της Γενικής Διάσκεψης της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Για την εν λόγω απόφαση της Γενικής Συνέλευσης απαιτείται η πλειοψηφία των παρόντων και ψηφιζόντων Κρατών Μελών τα οποία δεν έχουν προβεί στη δήλωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου. Εν ουδεμία περίπτωση, η υποχρεωτική συνδρομή των Κρατών Μελών δύναται να υπερβεί το 1% της συνδρομής του στον τακτικό προϋπολογισμό της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Εν τούτοις, κάθε Κράτος το οποίο αναφέρεται στο άρθρο 31 ή στο άρθρο 32 της παρούσας Σύμβασης, δύναται κατά τη στιγμή της κατάθεσης των οργάνων της κυρώσεως αποδοχής ή προσχωρήσεως, να δηλώσει ότι δεν θα δεσμεύεται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου.

Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης το οποίο έχει προβεί στη δήλωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, δύναται ανά πάσα στιγμή να αποσύρει τη ρηθείσα δήλωση με κοινοποίηση προς τον Γενικό Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Εν τούτοις, η ανάκληση της δήλωσης δεν θα έχει επίδραση επί της υποχρεωτικής συνδρομής της οφειλομένης από το εν λόγω Κράτος, παρά μόνον από την ημερομηνία της επόμενης Γενικής Συνέλευσης των Κρατών Μελών της Σύμβασης.

Για να είναι η Επιτροπή σε θέση να προγραμματίζει τις εργασίες της κατά τρόπο αποτελεσματικό, οι συνδρομές των Κρατών Μελών της παρούσας Σύμβασης που έχουν προβεί στη δήλωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, πρέπει να καταβάλλονται κανονικά ανά διετία τουλάχιστον και δεν θα πρέπει να είναι κατώτερες των συνδρομών που θα όφειλαν να καταβάλλουν εάν είχαν δεσμευθεί από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου.

Κάθε Κράτος Μέλος της Σύμβασης το οποίο καθυστερεί την πληρωμή της υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνδρομής του όσον αφορά το τρέχον έτος και το αμέσως προηγούμενο ημερολογιακό έτος, δεν θα είναι εκλέξιμο στην Επιτροπή της Παγκοσμίου Κληρονομιάς, ενώ η παρούσα διάταξη δεν θα εφαρμόζεται κατά την πρώτη εκλογή. Η θητεία οποιουδήποτε Κράτους, ήδη μέλους της Επιτροπής, θα λήγει κατά το χρόνο της εκλογής της προβλεπόμενης από το άρθρο 8, παράγραφος 1 της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 17.

Τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης μελετούν ή ενθαρρύνουν την ίδρυση εθνικών, δημοσίων ή ιδιωτικών, ιδρυμάτων ή συλλόγων εχόντων ως σκοπό να ενθαρρύνουν τις δωρεές υπέρ της προστασίας της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς όπως αυτή ορίζεται στα άρθρα 1 και 2 της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 18.

Τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης παρέχουν τη συνδρομή τους στις διεθνείς εκστρατείες διεξαγωγής εράνων οργανωμένων προς όφελος του Ταμείου Παγκοσμίου Κληρονομιάς υπό την προστασία της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Διευκολύνουν τους εράνους τους διεξαγόμενους για τους σκοπούς αυτούς δια των οργανισμών που αναφέρονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 15.

Όροι και τρόποι της Διεθνούς Συνδρομής

Άρθρο 19.

Κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης δύναται να ζητήσει διεθνή συνδρομή υπέρ αγαθών της παγκοσμίου αξίας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που κείνται στο έδαφός του. Στην αίτηση του θα πρέπει να επισυνάπτει τα πληροφοριακά στοιχεία και τα έγγραφα τα προβλεπόμενα στο άρθρο 21 τα οποία διαθέτει και τα οποία η Επιτροπή χρειάζεται για να λάβει την απόφασή της.

Άρθρο 20.

Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 13, του εδαφίου (γ) του άρθρου 22 και του άρθρου 23, η διεθνή συνδρομή η προβλεπόμενη από την παρούσα Σύμβαση δεν δύναται να παρασχεθεί παρά μόνον σε αγαθά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τα οποία η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς έχει αποφασίσει ή αποφασίζει να αναγράψει στον ένα εκ των καταλόγων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 11.

Άρθρο 21.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς ορίζει τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς συνδρομής, την οποία καλείται να χορηγήσει και προσδιορίζει επακριβώς τα στοιχεία τα οποία πρέπει να αναφέρονται στην αίτηση, η οποία θα πρέπει να περιγράφει τη σχεδιαζόμενη ενέργεια, τις αναγκαίες εργασίες, την εκτίμηση του κόστους, το επείγον αυτών και τους λόγους για τους οποίους οι πόροι του αιτούντος Κράτους δεν του επιτρέπουν να αντιμετωπίσει το σύνολο της δαπάνης. Οι αιτήσεις πρέπει, μόλις αυτό είναι εφικτό, να στηρίζονται στη γνώμη εμπειρογνομώνων. Λόγω των έργων τα οποία θα πρέπει ίσως να αναληφθούν άνευ χρονοτριβής, οι αιτήσεις οι οποίες επικαλούνται φυσικές θεομηνίες ή καταστροφές θα πρέπει να εξετάζονται επείγοντως και κατά προτεραιότητα

από το Συμβούλιο, το οποίο πρέπει να διαθέτει αποθεματικό κεφάλαιο που να χρησιμοποιείται για παρόμοια ενδεχόμενα.

Πριν λάβει οποιαδήποτε απόφαση, η Επιτροπή προβαίνει στις μελέτες και ζητά τις συμβουλές τις οποίες κρίνει αναγκαίες.

Άρθρο 22.

Η συνδρομή της Επιτροπής Παγκοσμίου Κληρονομιάς δύναται να παρέχεται υπό τις κάτωθι μορφές.

α) μελέτες επί των καλλιτεχνικών, επιστημονικών και τεχνικών προβλημάτων, τα οποία ανακύπτουν εκ της προστασίας, συντήρησης, αξιοποίησης και επανόρθωσης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, όπως αυτή ορίζεται στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 11 της παρούσας Σύμβασης.

β) διάθεση εμπειρογνομώνων, τεχνικών και ειδήμονος εργατικού προσωπικού για την επιτήρηση της καλής εκτελέσεως του εγκριθέντος σχεδίου.

γ) εξάσκηση προσωπικού και ειδικών παντός επιπέδου στον τομέα του προσδιορισμού, προστασίας, συντήρησης αξιοποίησης και επανόρθωσης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

δ) προμήθεια του εξοπλισμού τον οποίο δε διαθέτει ή δεν είναι σε θέση να αποκτήσει το ενδιαφερόμενο Κράτος,

ε) δάνεια χαμηλότοκα ή άτοκα, τα οποία θα μπορούσαν να εξοφληθούν μακροπροθέσμως.

στ) παροχή σε εξαιρετικές περιπτώσεις και για ειδικούς λόγους, μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων.

Άρθρο 23.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς δύναται να παράσχει διεθνή συνδρομή σε εθνικά ή περιφερειακά κέντρα κατάρτισης ειδικών παντός επιπέδου στο πεδίο του προσδιορισμού, προστασίας, συντήρησης, αξιοποίησης και της επανόρθωσης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Άρθρο 24.

(επίσης από κεφάλαιο 2.1.1.1.1)

Λίαν σημαντική διεθνής συνδρομή δεν δύναται να παρασχεθεί παρά μόνον κατόπιν λεπτομέρους επιστημονικής, οικονομικής και τεχνικής μελέτης. Η μελέτη αυτή πρέπει να επικαλείται τις πλέον προηγμένες τεχνικές μεθόδους προστασίας, συντήρησης, αξιοποίησης και επανόρθωσης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και να ανταποκρίνεται προς τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας Σύμβασης. Η μελέτη πρέπει επίσης να αναζητεί τα μέσα ορθολογικής διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων εντός του ενδιαφερόμενου Κράτους.

Άρθρο 25.

Η χρηματοδότηση των αναγκαιών έργων δεν πρέπει, κατ' αρχήν να επιβαρύνει παρά μόνο μερικώς τη διεθνή κοινότητα. Η συμμετοχή του επωφελομένου της διεθνούς συνδρομής Κράτους πρέπει να αποτελεί

ουσιαστικό μέρος των εισφερομένων ποσών για κάθε πρόγραμμα ή σχέδιο, εκτός εάν οι πόροι του δεν του το επιτρέπουν.

Άρθρο 26.

Η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς και το δικαιούχο Κράτος καθορίζουν στη συμφωνία την οποία συνάπτουν τους όρους υπό τους οποίους θα εκτελεσθεί το πρόγραμμα ή σχέδιο για το οποίο χορηγείται διεθνής συνδρομή δυνάμει της παρούσας Σύμβασης. Το Κράτος το οποίο λαμβάνει την εν λόγω διεθνή συνδρομή οφείλει να εξακολουθήσει να προστατεύει, συντηρεί και αξιοποιεί τα κατά αυτόν τον τρόπο διαφυλαχθέντα αγαθά, σύμφωνα προς τους εν τη συμφωνία οριζόμενους όρους.

Άρθρο 27.

Μορφωτικά Προγράμματα.

Τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης προσπαθούν με όλα τα κατάλληλα μέσα, συγκεκριμένα με προγράμματα μόρφωσης και πληροφόρησης, να ενισχύσουν το σεβασμό και την προσήλωση των λαών προς την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά όπως ορίζεται στα άρθρα 1 και 2 της Σύμβασης.

Αναλαμβάνουν την υποχρέωση να πληροφορούν ευρέως το κοινό για τους κινδύνους οι οποίοι απειλούν την εν λόγω κληρονομιά και για τις δραστηριότητες οι οποίες έχουν αναληφθεί κατ' εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 28.

Τα Κράτη Μέλη της παρούσας Σύμβασης τα δεχόμενα διεθνή συνδρομή κατ' εφαρμογή της Συμβάσεως λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να καταστήσουν γνωστή τη σημασία των αγαθών τα οποία υπήρξαν το αντικείμενο της συνδρομής αυτής και το ρόλο τον οποίο η τελευταία αυτή διαδραμάτισε.

Εκθέσεις.

Άρθρο 29.

Τα Κράτη Μέλη στην παρούσα Σύμβαση αναφέρουν στις εκθέσεις τις οποίες θα υποβάλλουν στη Γενική Διάσκεψη της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση κατά τις ημερομηνίες και υπό τον τύπο τον οποίο αυτή έχει καθορίσει, τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και τα λοιπά μέτρα τα οποία θα έχουν υιοθετήσει με την εφαρμογή της Σύμβασης, καθώς και την εμπειρία την οποία θα έχουν αποκτήσει στον τομέα αυτό.

Των εν λόγω εκθέσεων θα λαμβάνει γνώση η Επιτροπή Παγκοσμίου Κληρονομιάς.

Η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση για τις δραστηριότητές της σε κάθε τακτική σύνοδο της Γενικής Διάσκεψης της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Τελικές Διατάξεις.

Άρθρο 30.

Η παρούσα Σύμβαση είναι διατυπωμένη στην αραβική, αγγλική, γαλλική, ρωσική και ισπανική γλώσσα, ενώ τα πέντε κείμενα έχουν ίση ισχύ.

Άρθρο 31.

Η παρούσα Σύμβαση θα υποβληθεί προς επικύρωση ή αποδοχή από τα Κράτη Μέλη της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, συμφώνως προς τις σχετικές συνταγματικές τους διατάξεις.

Τα έγγραφα επικυρώσεως ή αποδοχής θα κατατίθενται στον Γενικό Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Άρθρο 32.

Στην παρούσα Σύμβαση δύναται να προσχωρήσει οποιοδήποτε Κράτος μη μέλος της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, καλούμενο να προσχωρήσει σε αυτή από τη Γενική Διάσκεψη της Οργάνωσης.

Η προσχώρηση θα γίνει με την κατάθεση οργάνου προσχωρήσεως στον Γενικό Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Άρθρο 33.

Η παρούσα Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την ημερομηνία της καταθέσεως του εικοστού οργάνου επικυρώσεως, αποδοχής ή προσχωρήσεως αλλά μόνον έναντι των Κρατών τα οποία θα έχουν καταθέσει τα αντίστοιχα όργανά τους επικυρώσεως, αποδοχής ή προσχωρήσεως κατά την εν λόγω ημερομηνία ή προγενεστέρως. Για κάθε άλλο Κράτος η ισχύς της θα αρχίζει τρεις μήνες μετά την κατάθεση του οργάνου επικυρώσεως, αποδοχής ή προσχωρήσεως.

Άρθρο 34.

Οι διατάξεις που αναγράφονται παρακάτω έχουν εφαρμογή επί των Κρατών Μελών της παρούσας Σύμβασης που έχουν συνταγματικό σύστημα ομοσπονδιακό ή μη ενιαίο,

α) όσον αφορά τις διατάξεις της εν λόγω Σύμβασης η εφαρμογή των οποίων υπάγεται στη δικαιοδοσία της ομοσπονδιακής ή κεντρικής νομοθετικής εξουσίας, οι υποχρεώσεις της ομοσπονδιακής ή κεντρικής κυβερνήσεως θα είναι ίδιες με αυτές των Κρατών Μελών τα οποία δεν είναι ομοσπονδιακά Κράτη,

β) όσον αφορά τις διατάξεις της εν λόγω Σύμβασης η εφαρμογή των οποίων υπάγεται στη δικαιοδοσία ενός οποιουδήποτε των Κρατών τα οποία συνίστανται από χώρες, επαρχίες ή καντόνια, τα οποία δυνάμει του συνταγματικού συστήματος της ομοσπονδίας δεν υποχρεούνται να λάβουν

νομοθετικά μέτρα, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα φέρει τις εν λόγω διατάξεις, μετά από ευνοϊκή γνώμη της, εις γνώση των αρμοδίων αρχών των Κρατών, χωρών, επαρχιών ή καντονιών.

Άρθρο 35.

Κάθε Κράτος Μέλος της παρούσας Σύμβασης θα έχει την ευχέρεια να καταγγείλει τη Σύμβαση.

Η καταγγελία θα κοινοποιείται δι' εγγράφου κατατιθέμενου στον Γενικό Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Η καταγγελία θα καθίσταται ενεργή 12 μήνες μετά τη λήξη του εγγράφου καταγγελίας. Αυτή κατ' ουδέν θα τροποποιεί τις οικονομικές υποχρεώσεις του καταγγέλλοντος Κράτους μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία θα ισχύσει η αποχώρηση.

Άρθρο 36.

Ο Γενικός Διευθυντής της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση θα πληροφορεί τα Κράτη Μέλη, τα Κράτη μη Μέλη της Οργάνωσης τα αναφερόμενα στο άρθρο 32, καθώς και την Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών, περί της καταθέσεως όλων των εγγράφων επικυρώσεως, αποδοχής ή προσχωρήσεως των αναφερομένων στα άρθρα 31 και 32, ως και περί των καταγγελιών των προβλεπομένων στο άρθρο 35.

Άρθρο 37.

Η παρούσα Σύμβαση θα δύναται να αναθεωρηθεί από τη Γενική Διάσκεψη της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση. Εν τούτοις, η αναθεώρηση αυτή θα δεσμεύει μόνο τα Κράτη τα οποία θα προσχωρήσουν στην αναθεωρημένη Σύμβαση.

Στην περίπτωση κατά την οποία η Γενική Διάσκεψη αποφασίσει να υιοθετήσει νέα Σύμβαση που να αναθεωρεί ολικώς ή μερικώς την παρούσα Σύμβαση, τότε, εκτός εάν η νέα Σύμβαση ήθελε άλλως προβλέψει, η παρούσα Σύμβαση θα έπαυε να είναι δεκτική επικυρώσεως, αποδοχής ή προσχωρήσεως από της ημερομηνίας θέσεως εν ισχύ της νέας αναθεωρημένης Σύμβασης.

Άρθρο 38.

Συμφώνως προς το άρθρο 102 της Χάρτας των Ηνωμένων Εθνών, η παρούσα Σύμβαση θα καταχωρηθεί στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών υπ' όψιν του Γενικού Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση.

Άρθρο 39.

Εγένετο στο Παρίσι, σήμερα την εικοστή τρίτη ημέρα του Νοεμβρίου 1972, σε δύο αυθεντικά αντίτυπα φέροντα την υπογραφή του Προέδρου της Γενικής Διασκέψεως, που συνήλθε στη δεκάτη εβδόμη σύνοδό της, και του Γενικού Διευθυντή της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την

Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση, τα οποία θα κατατεθούν εις τα αρχεία της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τη Μόρφωση και των οποίων θεωρημένα ακριβή αντίγραφα θα παραδοθούν σε όλα τα Κράτη τα αναφερόμενα στα άρθρα 31 και 32 καθώς και στα Ηνωμένα Έθνη.

Άρθρο δεύτερο.

Η ισχύς του παρόντος νόμου, αρχίζει από της δημοσιεύσεώς του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο παρόν νόμος ψηφισθείς από τη Βουλή και παρ' Ημών σήμερα κυρωθείς, δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και εκτελείται ως νόμος του Κράτους.

Εν Αθήναις τη 30 Ιανουαρίου 1981

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΚΩΝΣΤ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

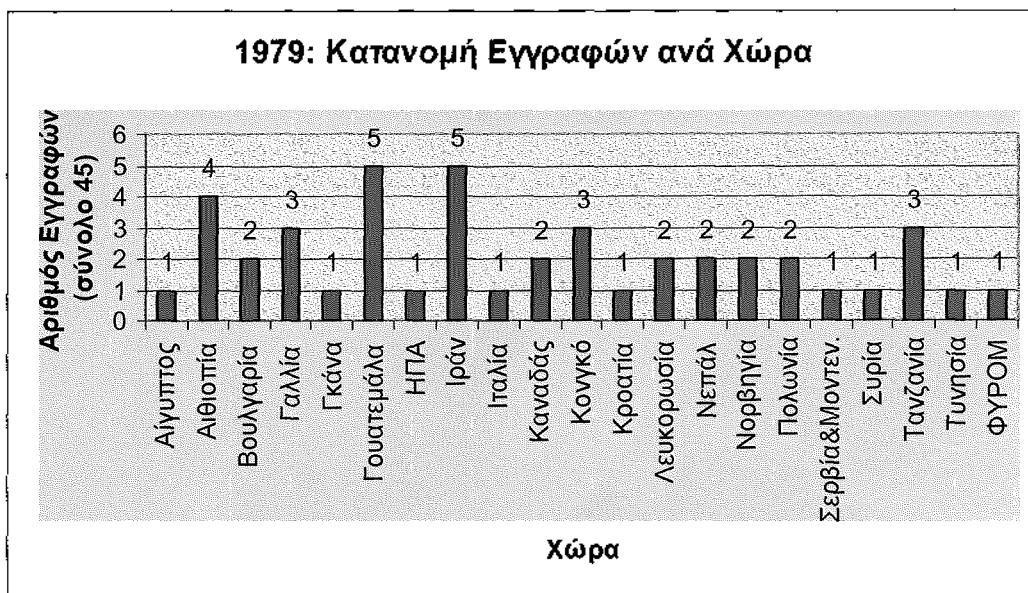
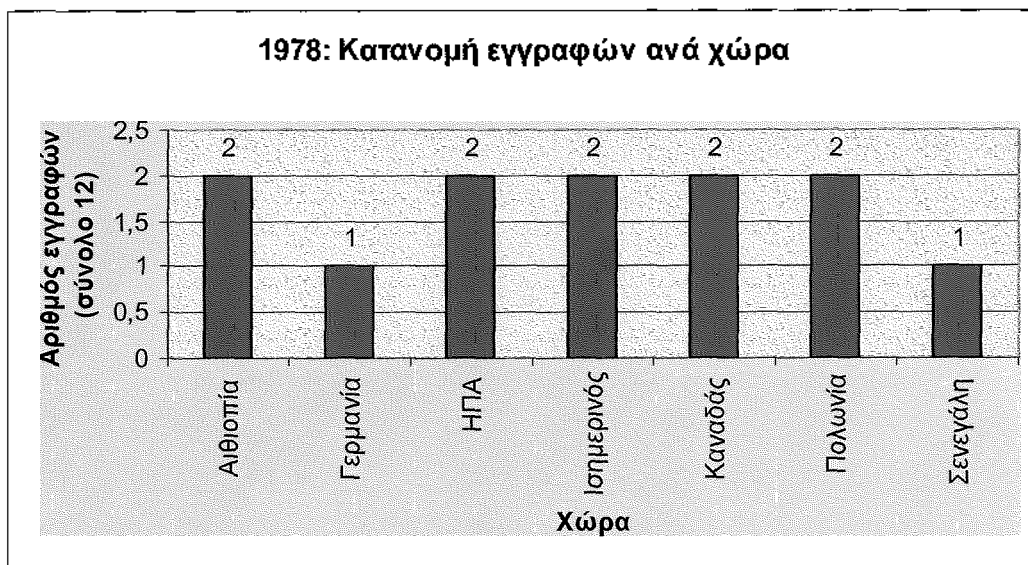
Εθεωρήθη και ετέθη η μεγάλη του Κράτους σφραγίς.

Εν Αθήναις τη 3 Φεβρουαρίου 1981

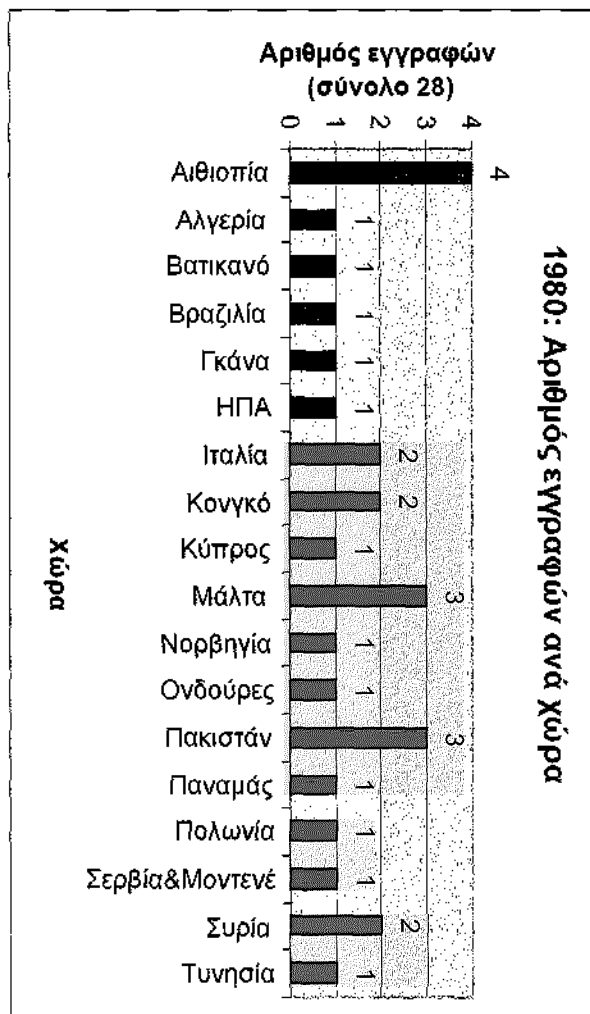
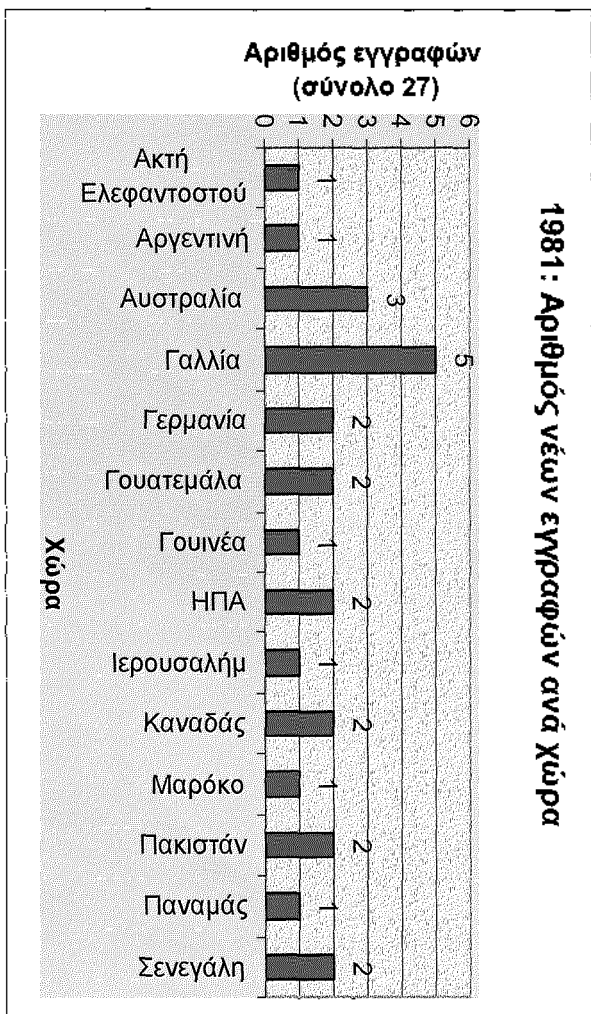
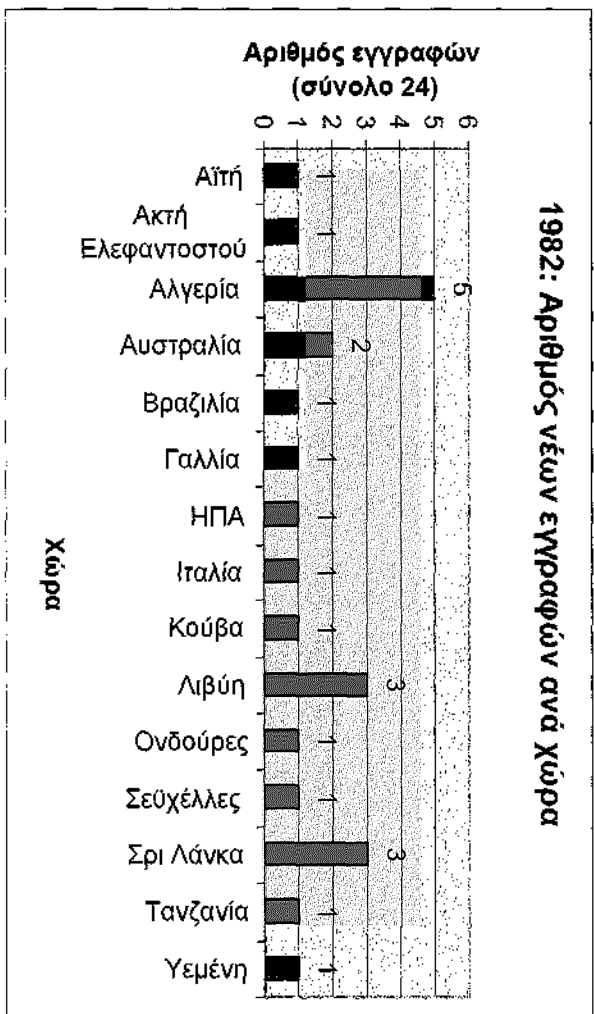
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

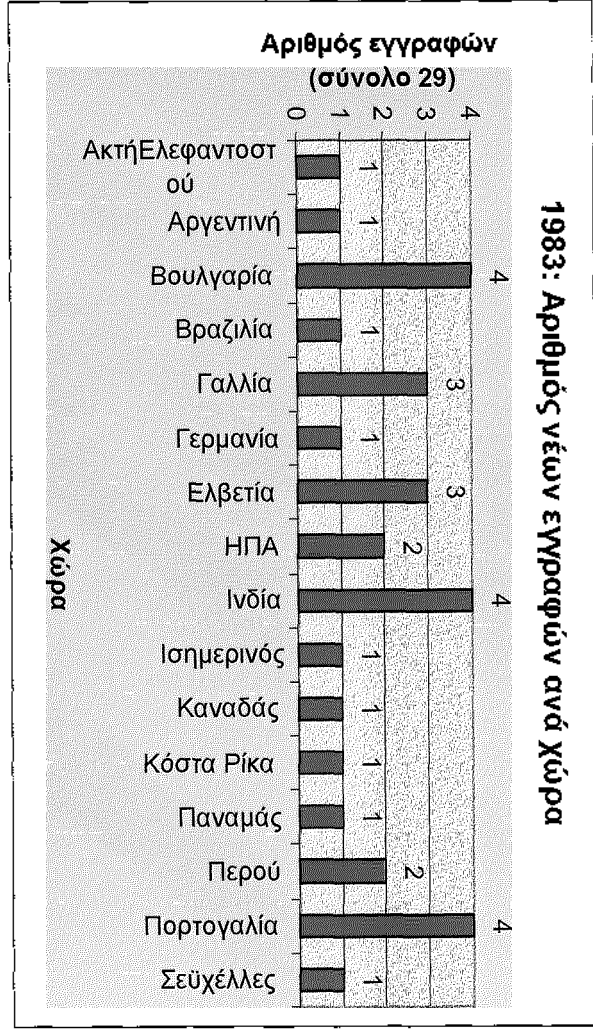
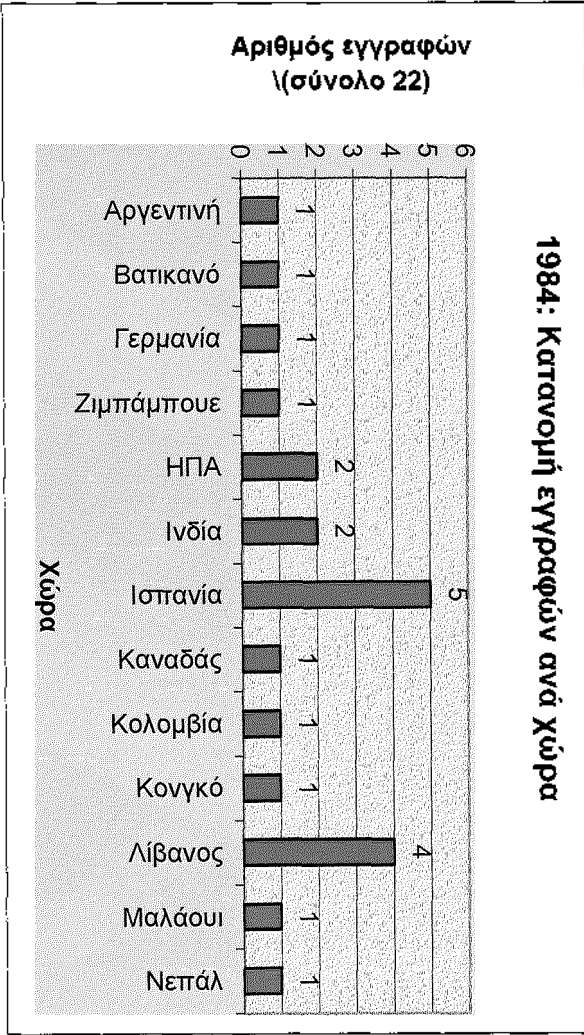
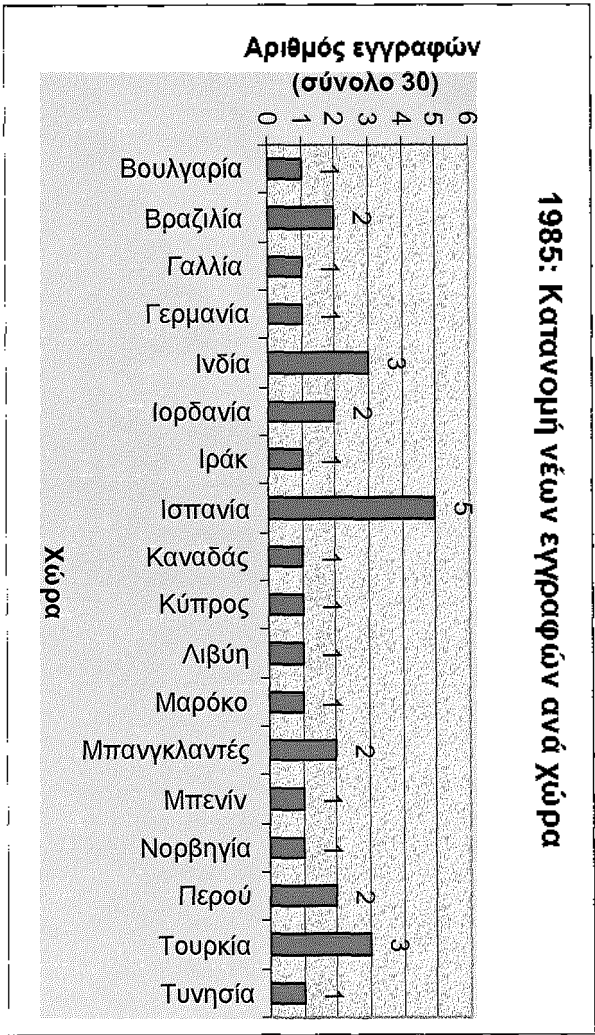
Παράρτημα 2: Στοιχεία αντιπροσωπευτικότητας του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, 1978 - 2005

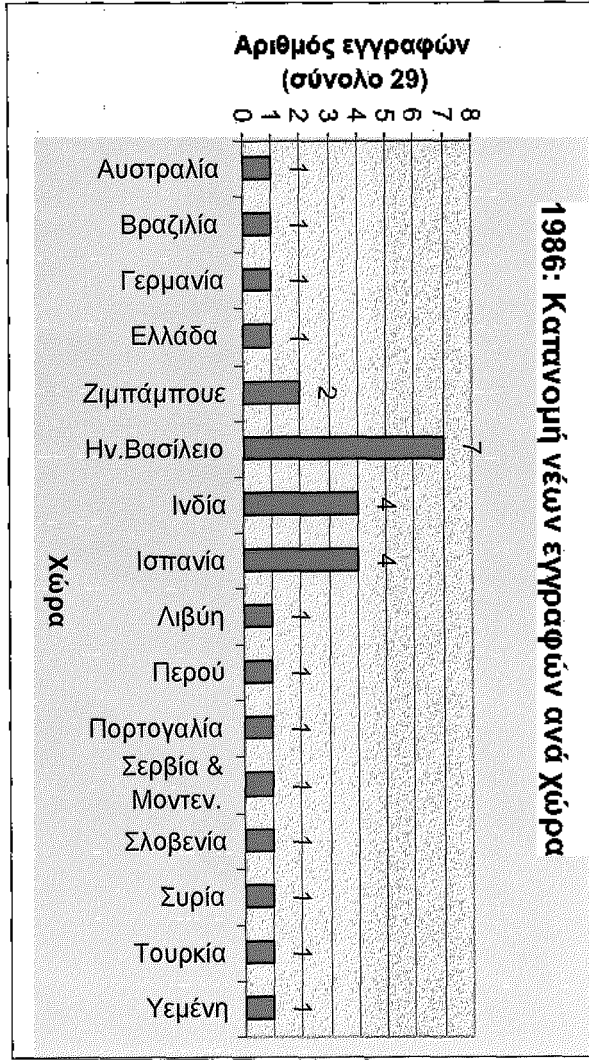
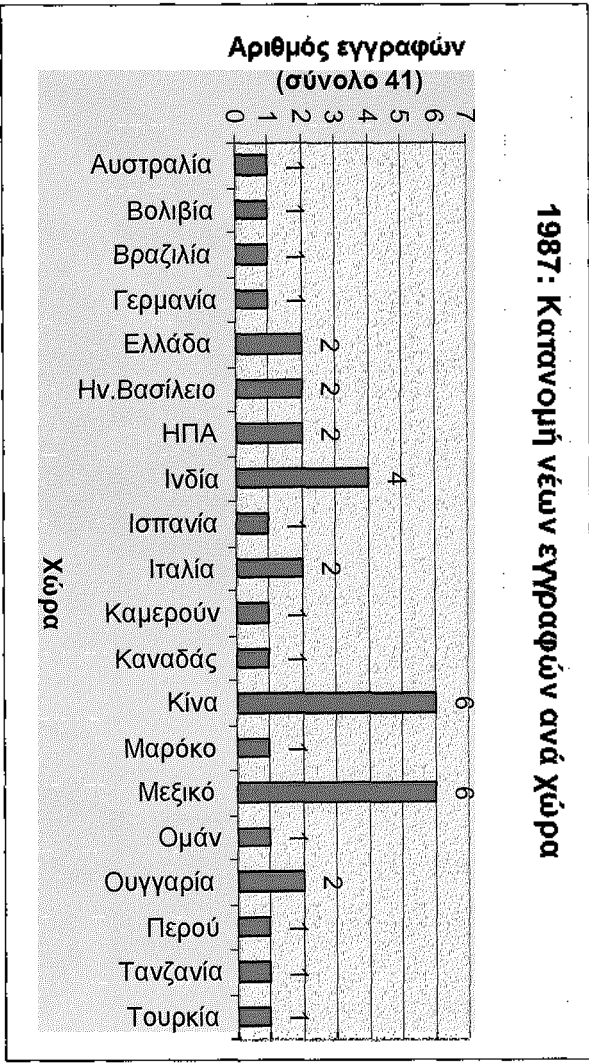
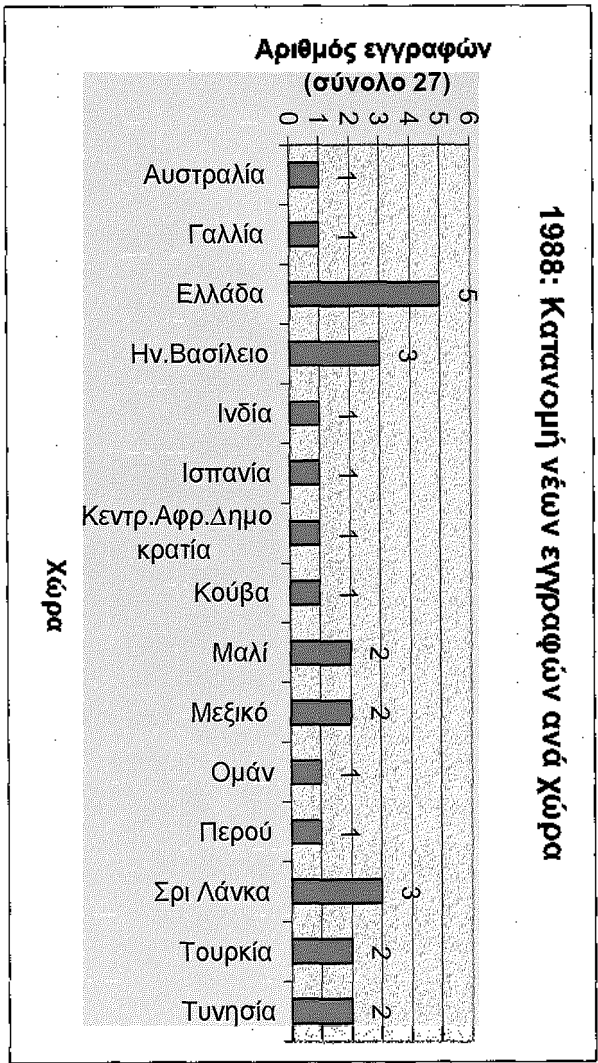
Α. Κατανομή ετησίων εγγραφών ανά χώρα, 1978 - 2005¹⁷¹

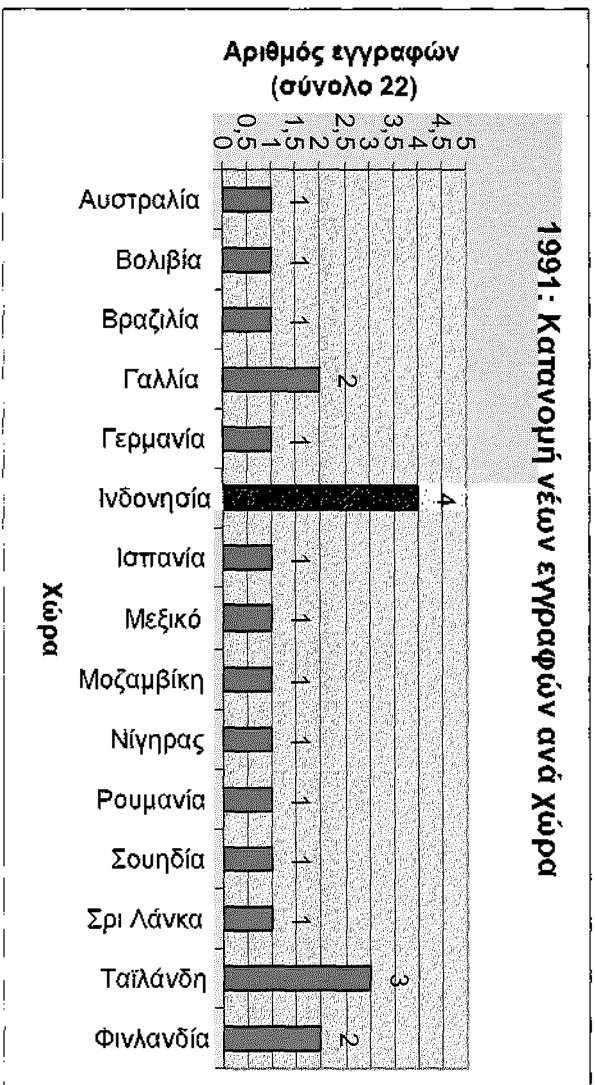
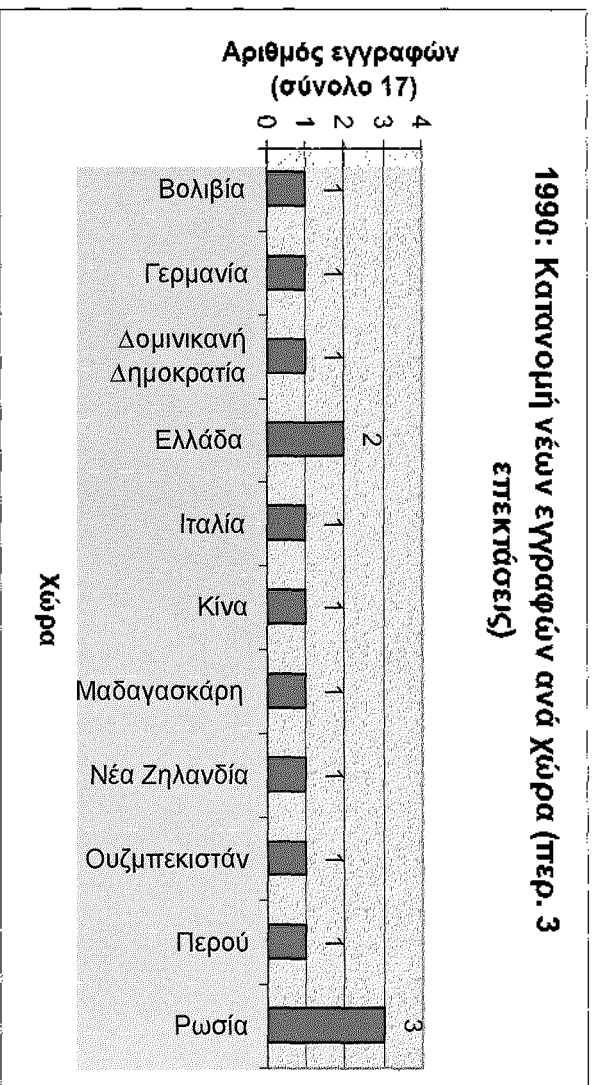
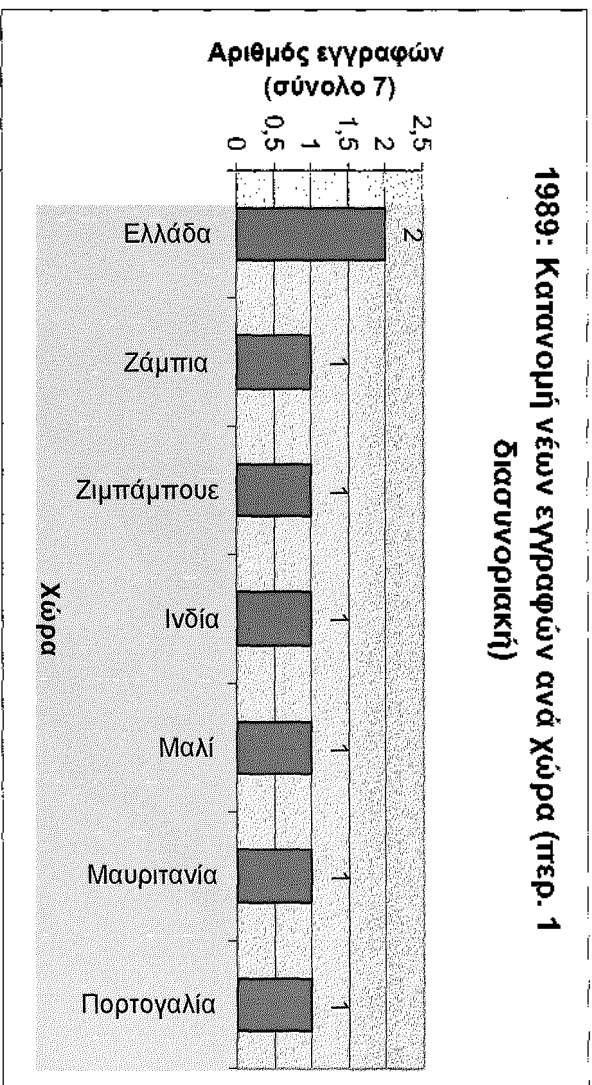

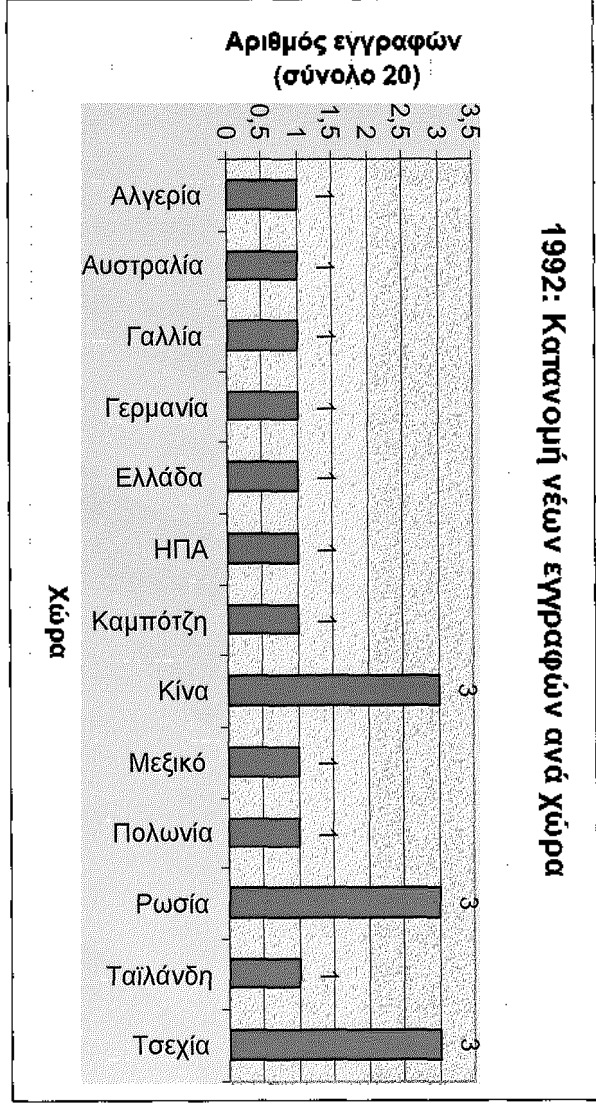
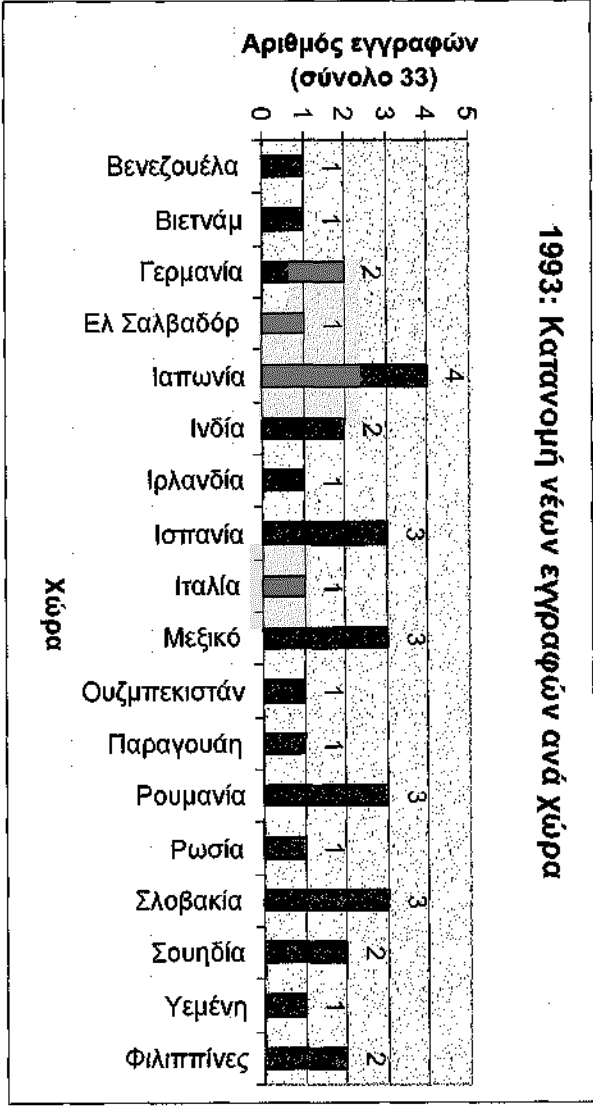
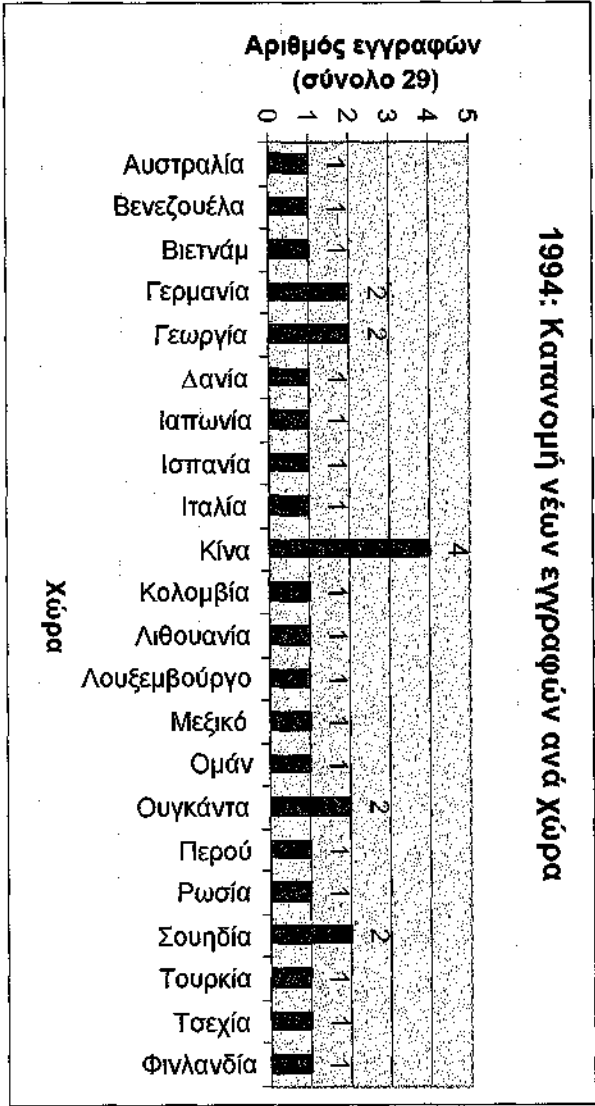
¹⁷¹ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

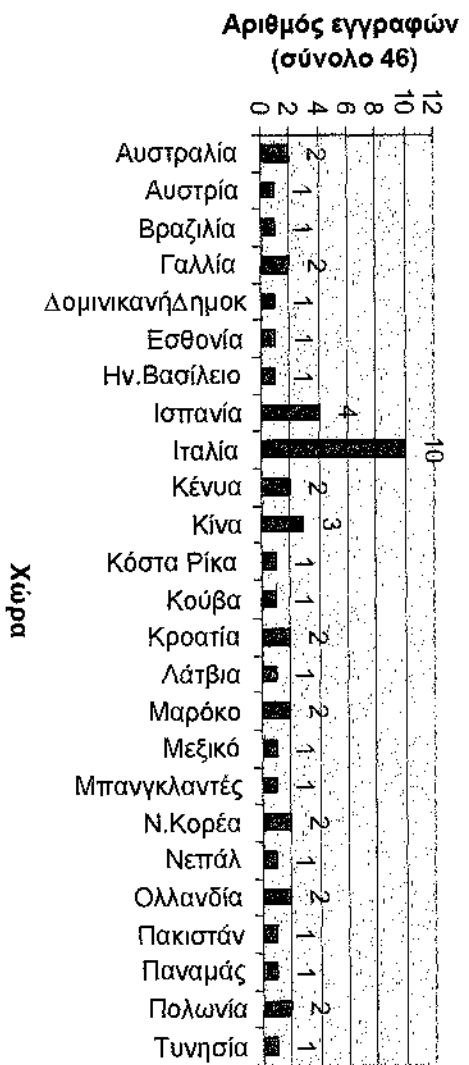

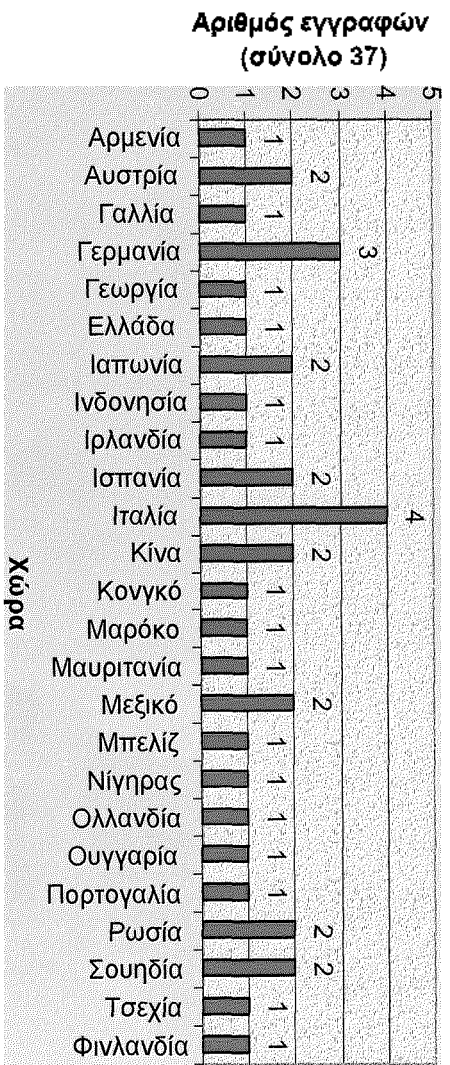

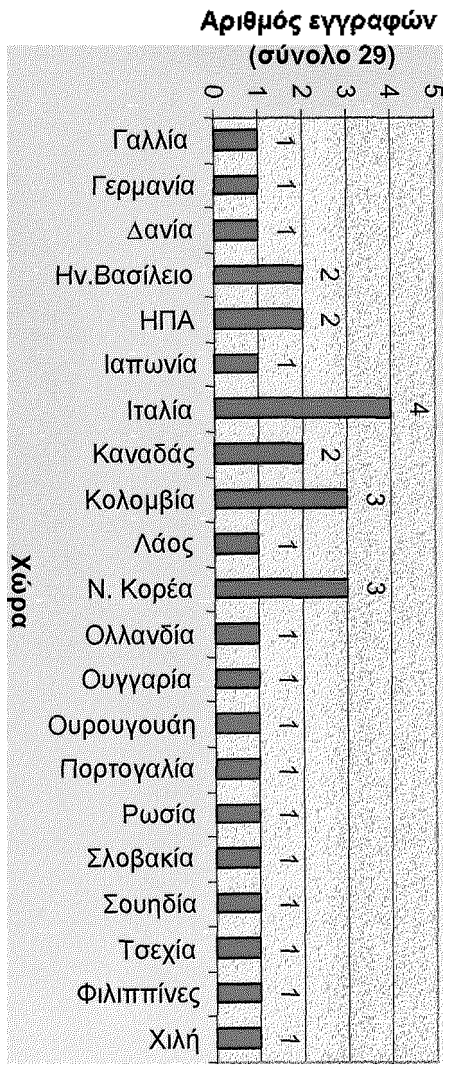

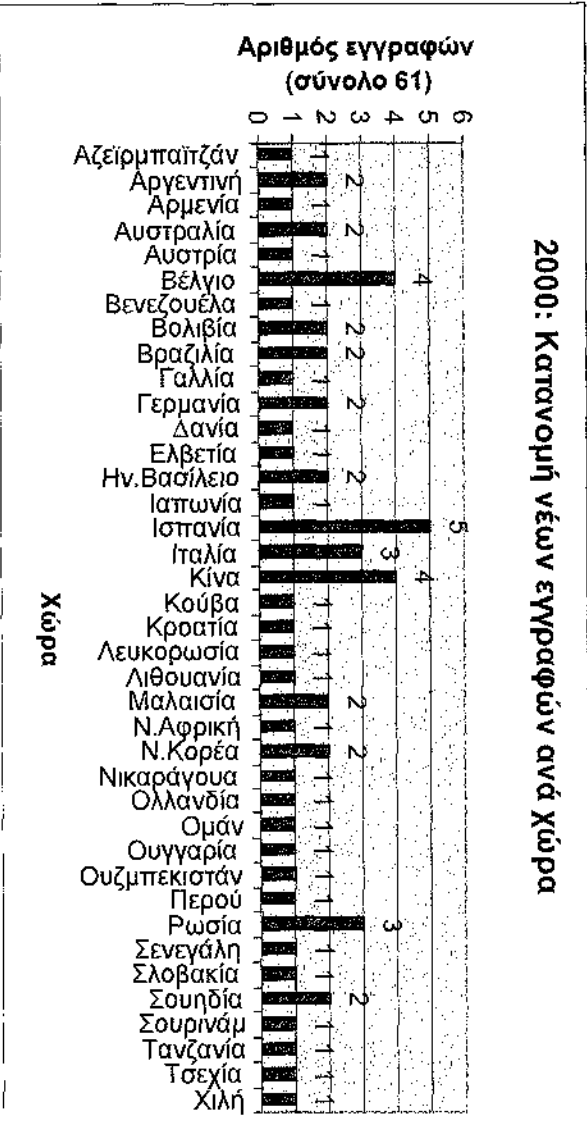
1997: Κατανομή νέων εγγραφών ανά Χώρα

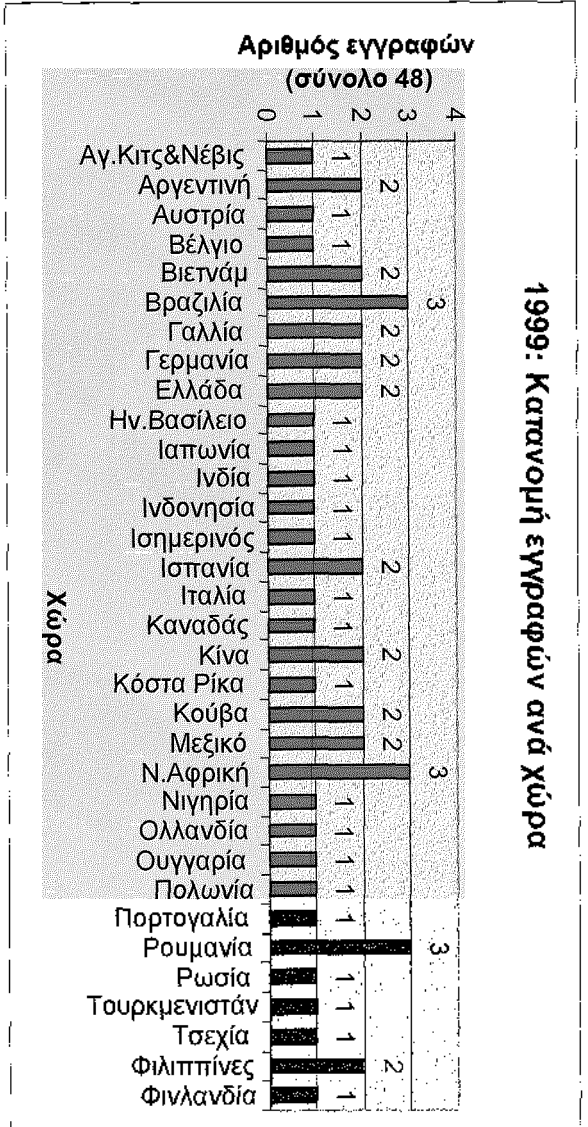
1996: Κατανομή νέων εγγραφών ανά Χώρα

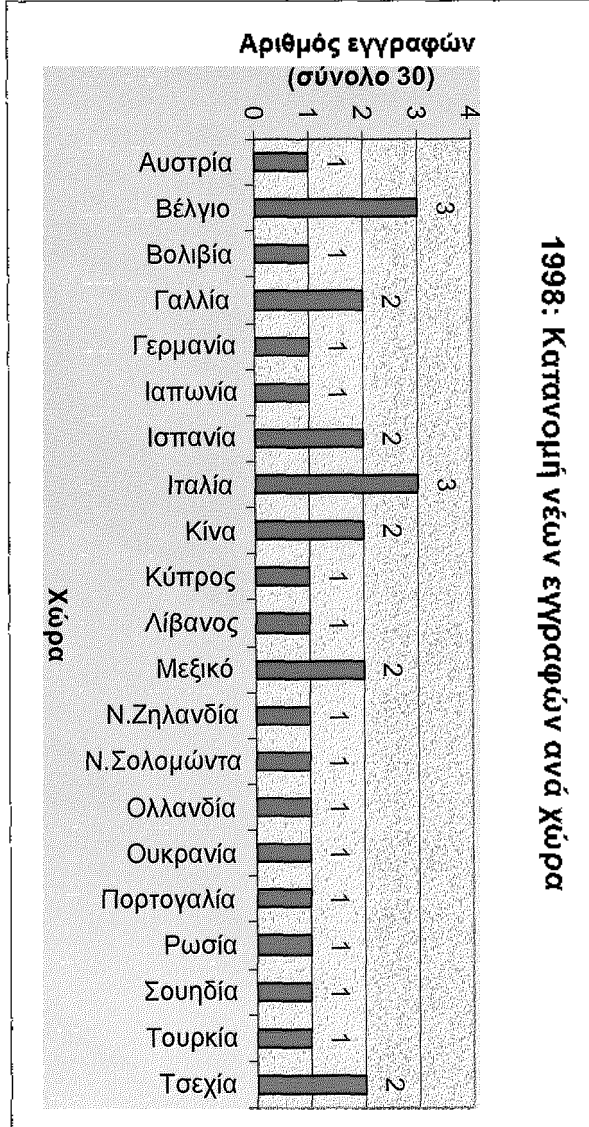
1995: Κατανομή νέων εγγραφών ανά Χώρα

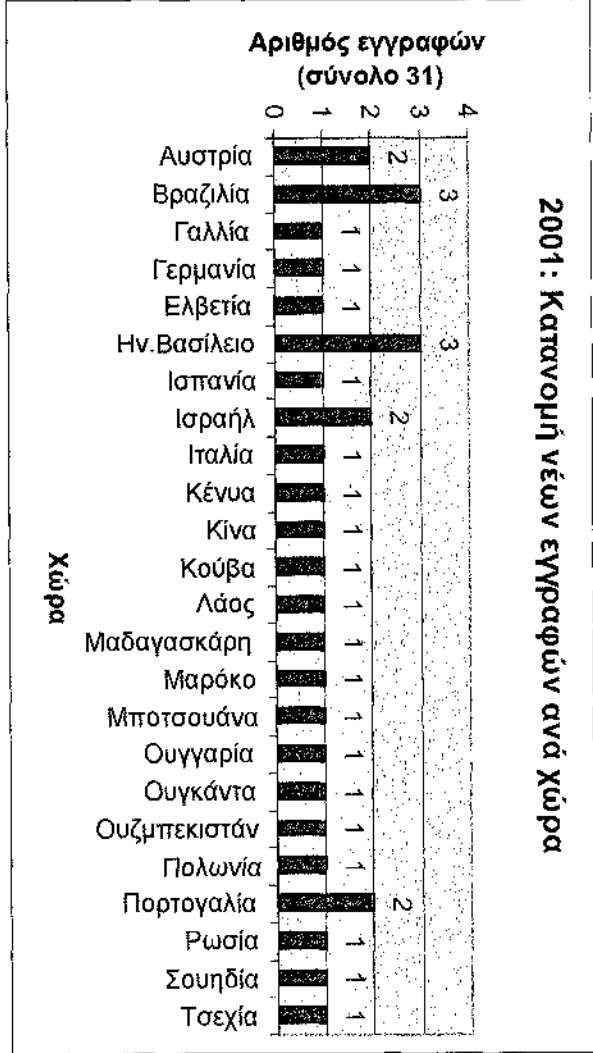
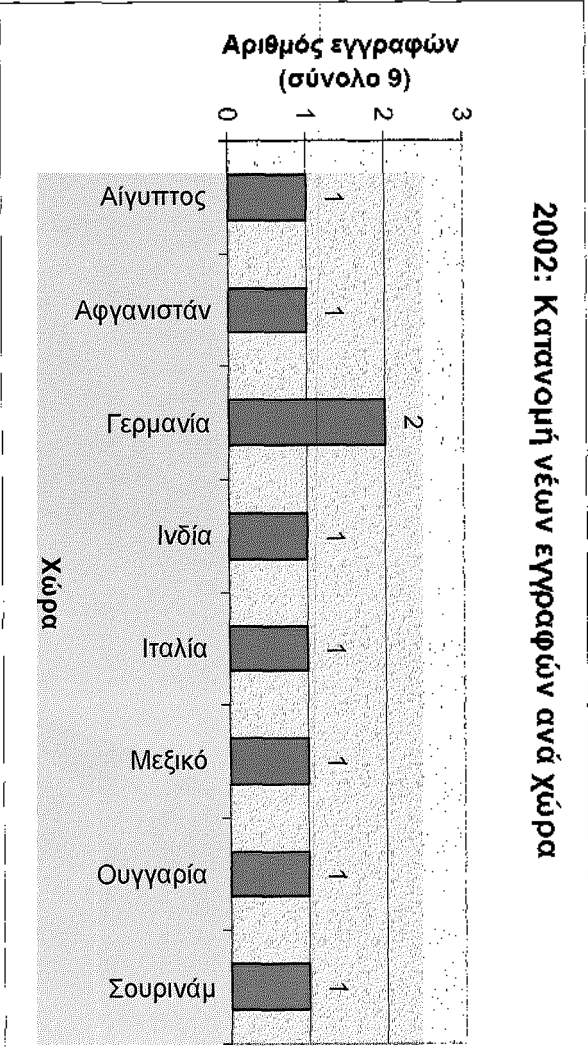
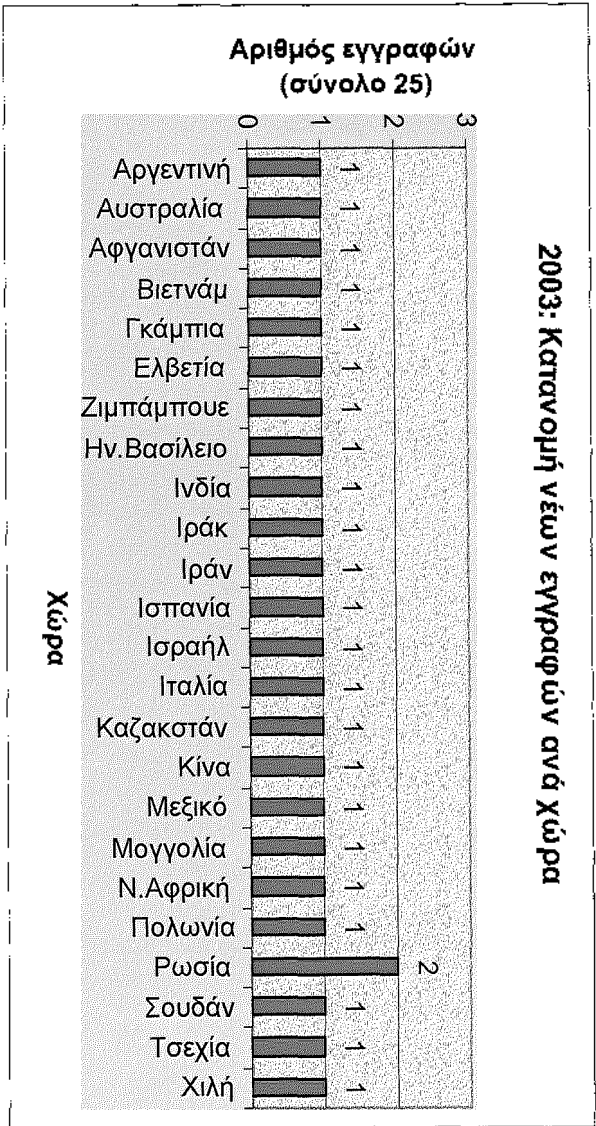
2000: Κατανομή νέων εγγραφών ανά Χώρα

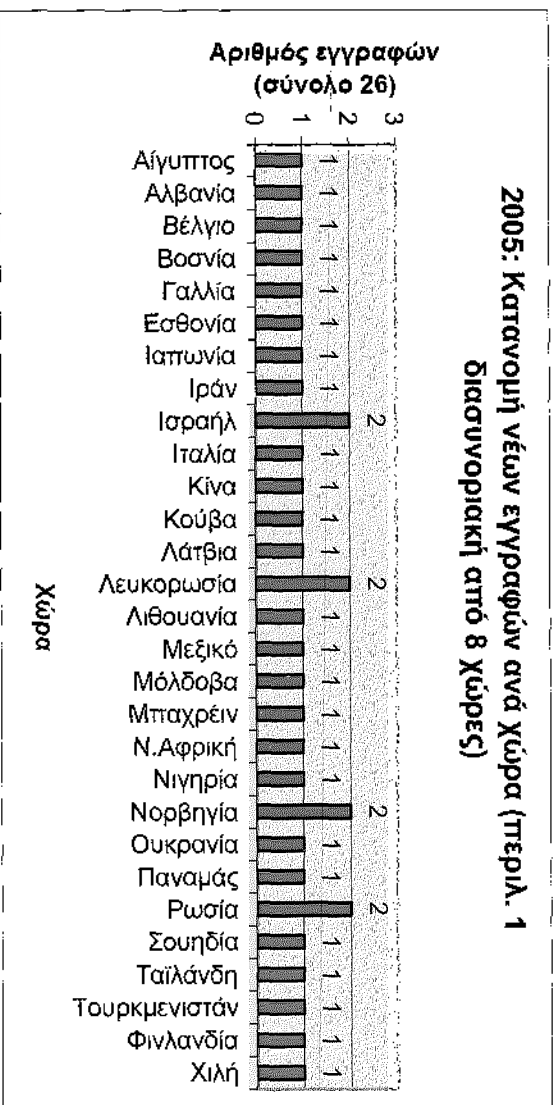
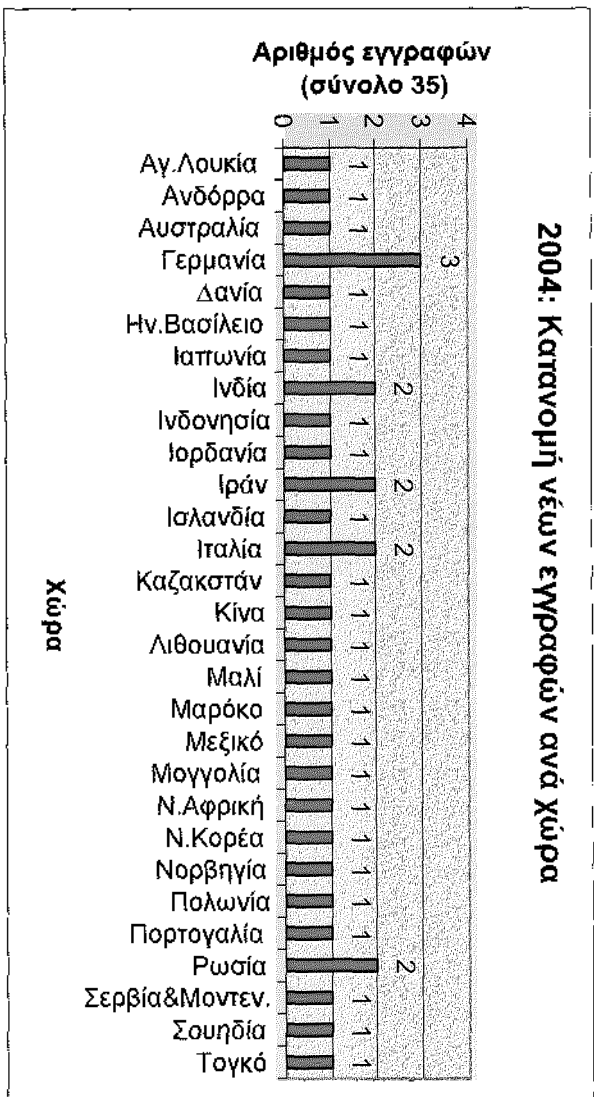

1999: Κατανομή εγγραφών ανά Χώρα

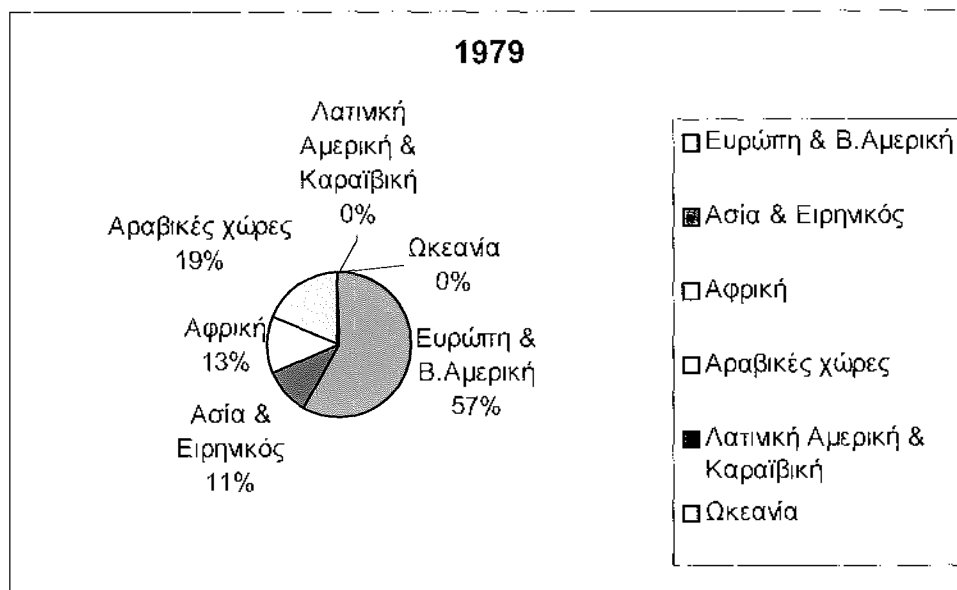
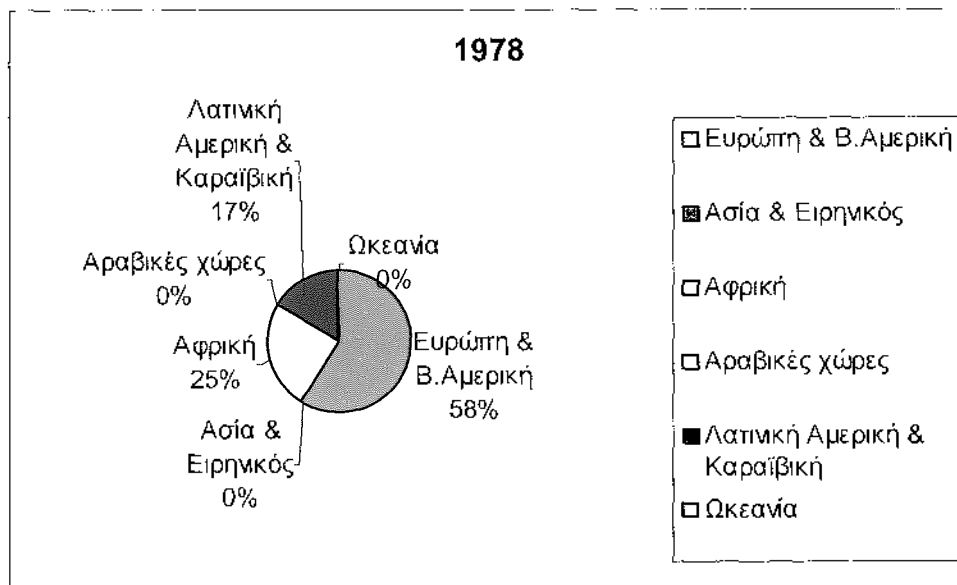

1998: Κατανομή νέων εγγραφών ανά Χώρα

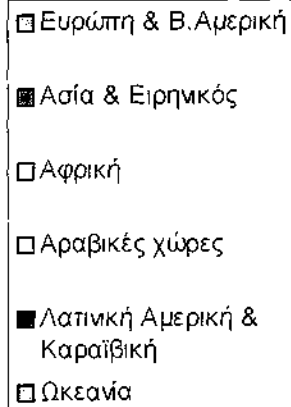
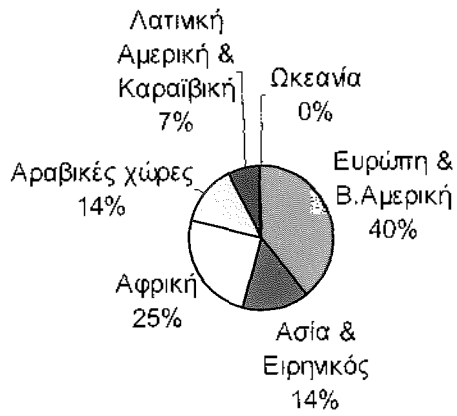

Β. Κατανομή ετησίων εγγραφών ανά γεωγραφική-πολιτιστική περιοχή, 1978 - 2005¹⁷²

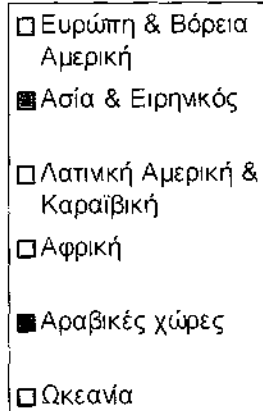
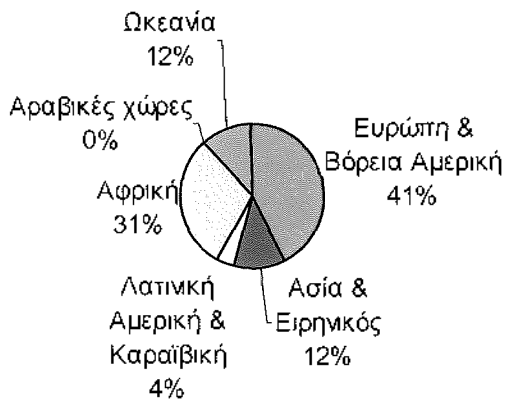

¹⁷² Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list> με επεξεργασία της συγγραφέως.

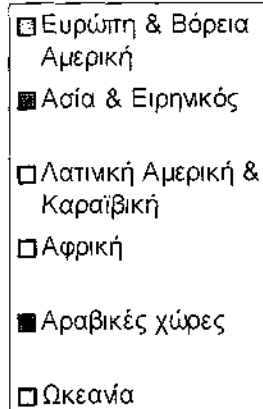
1980

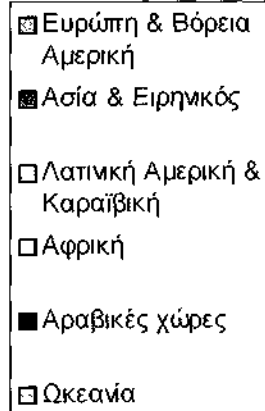
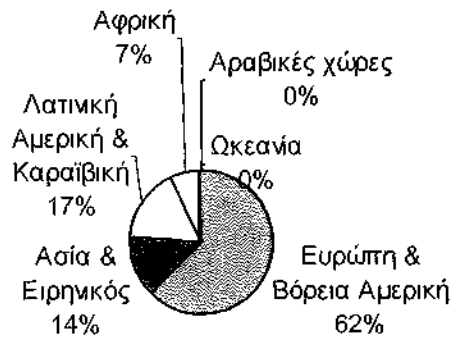
1981

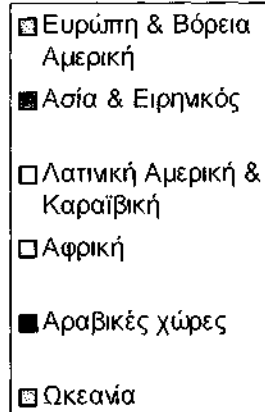
1982

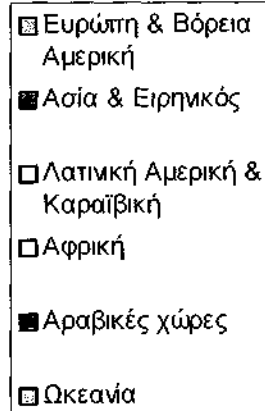
1983

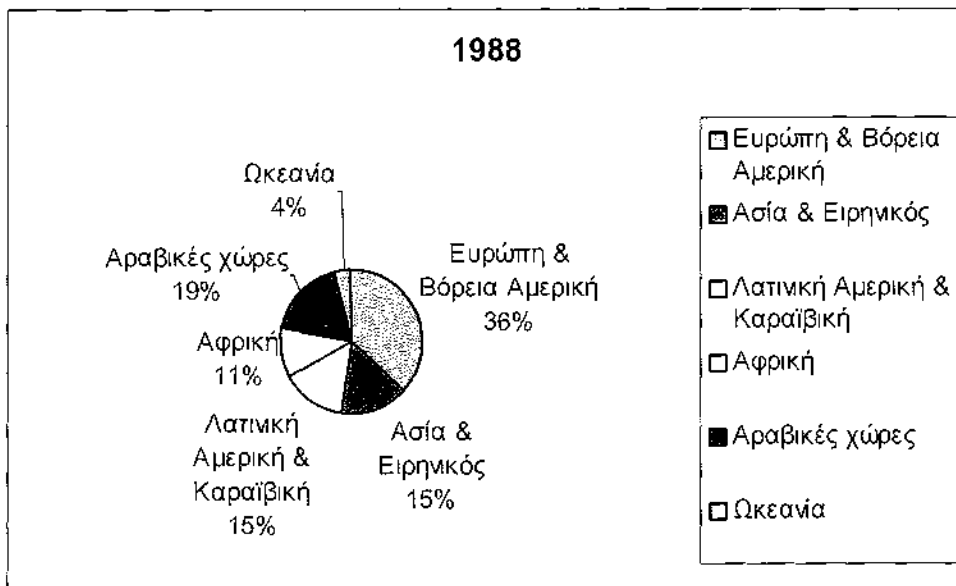
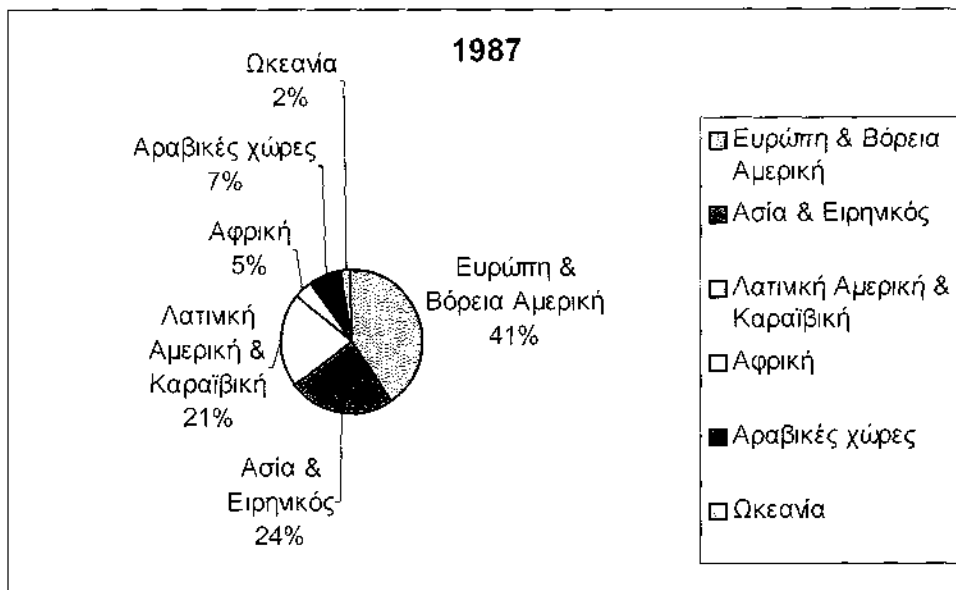
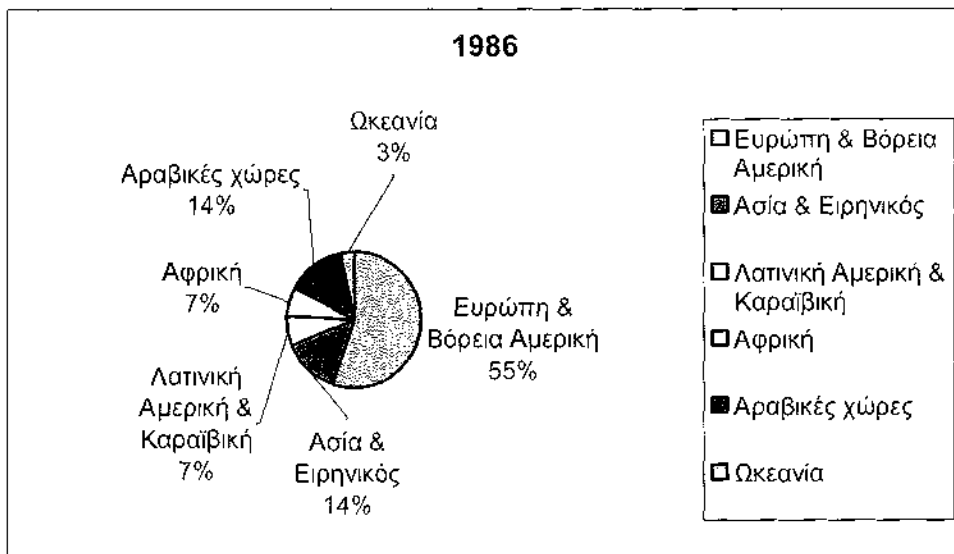

1984

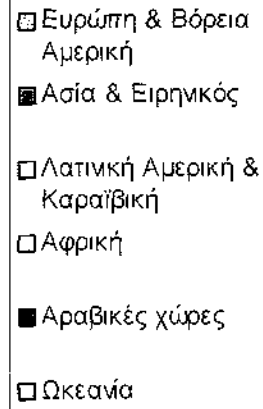

1985

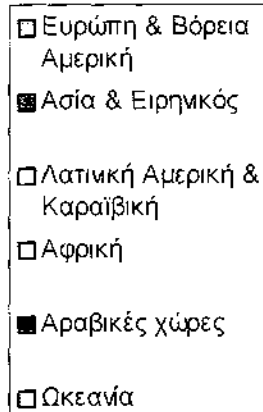
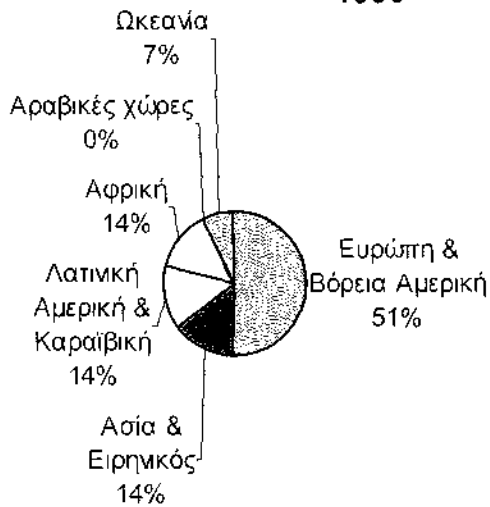

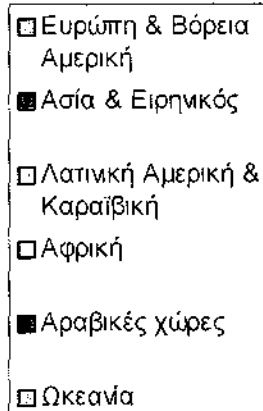
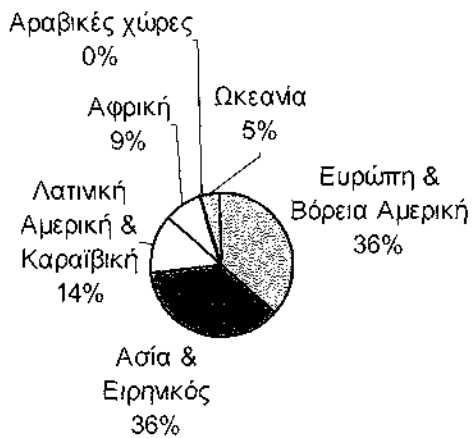
1989

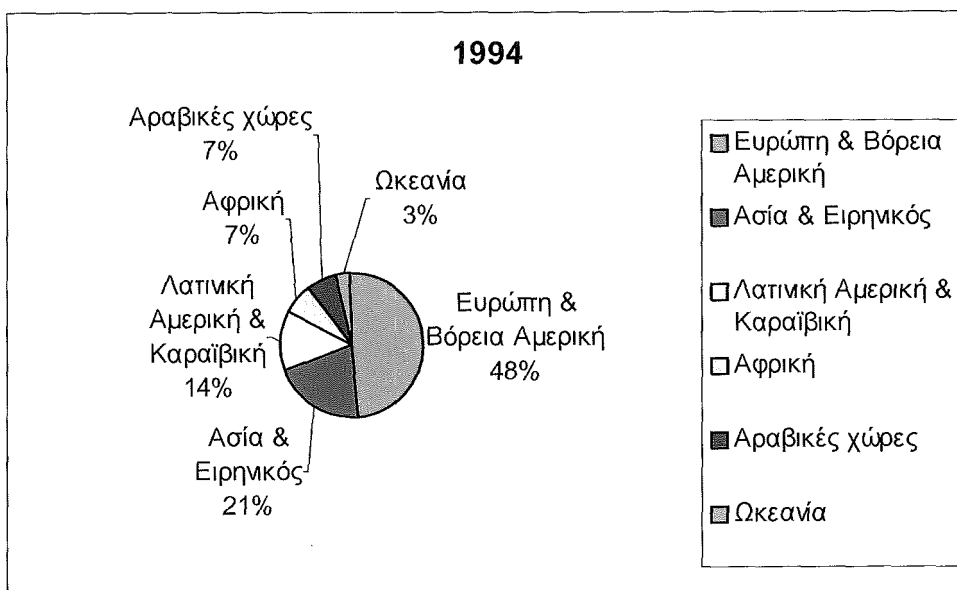
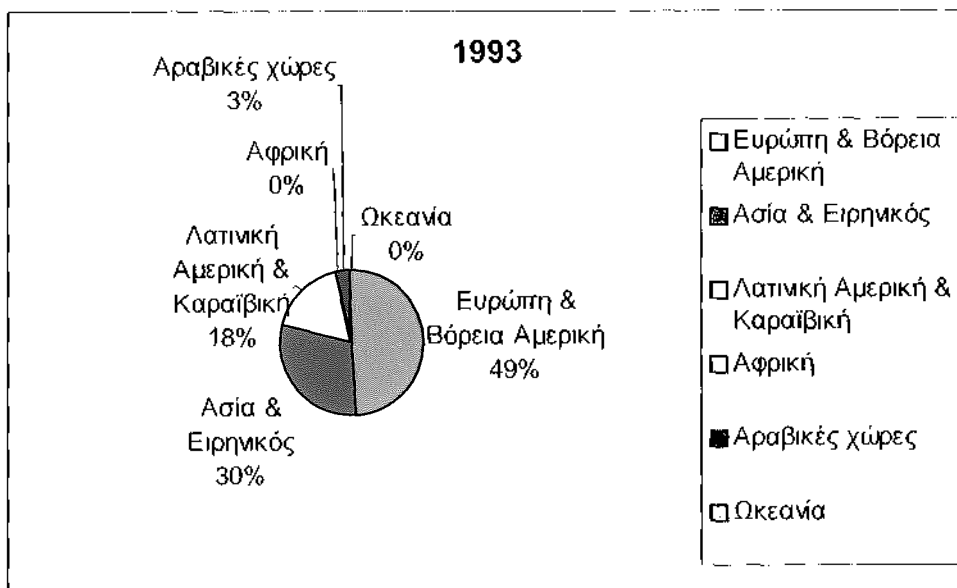
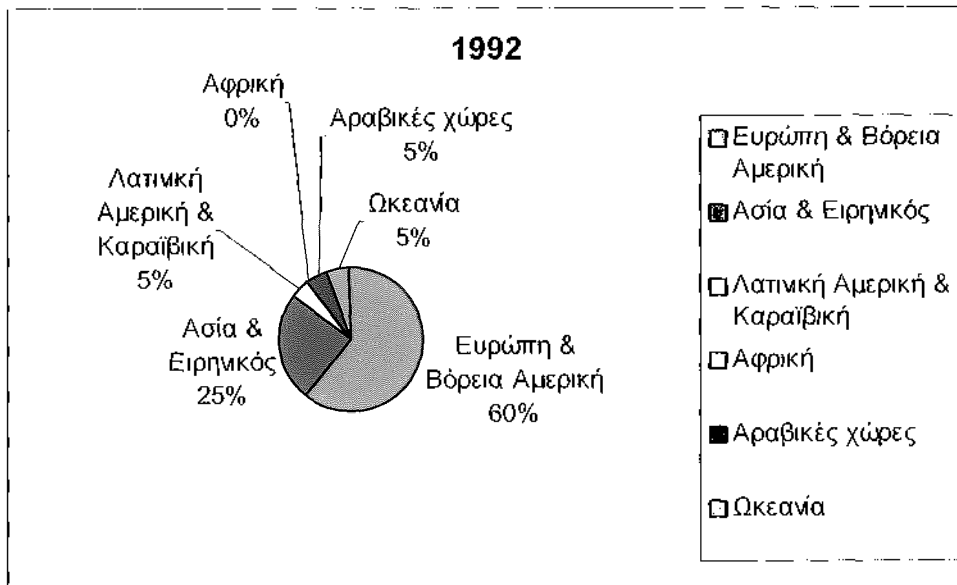

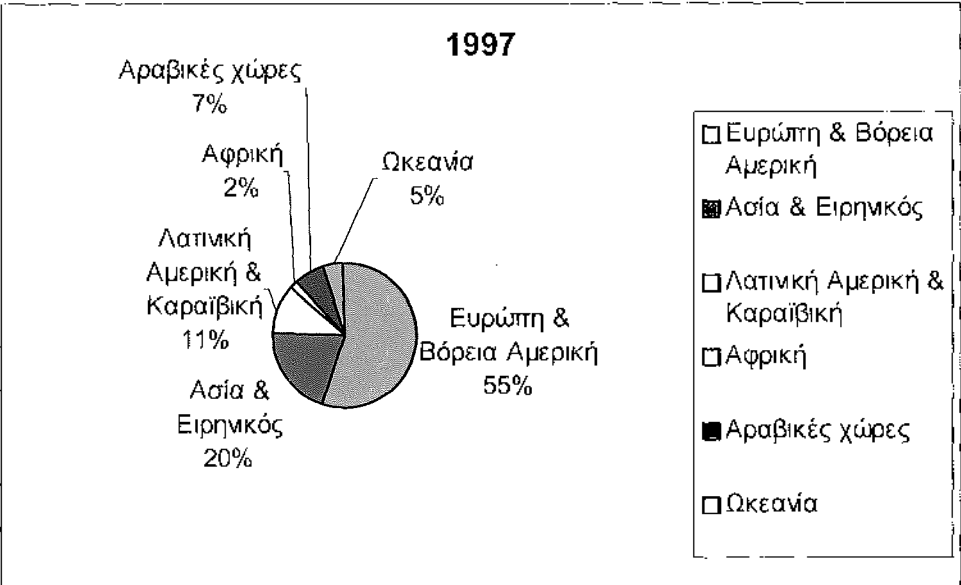
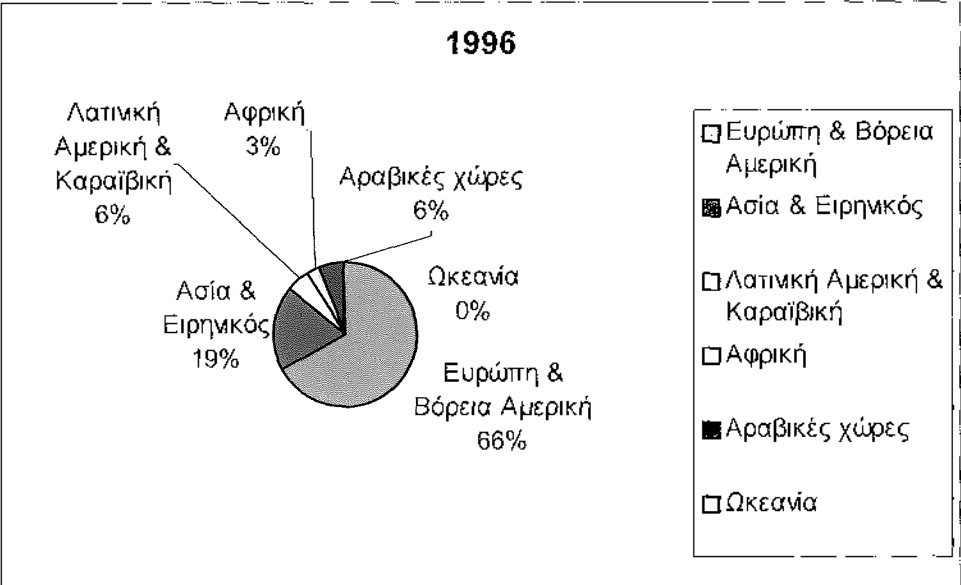
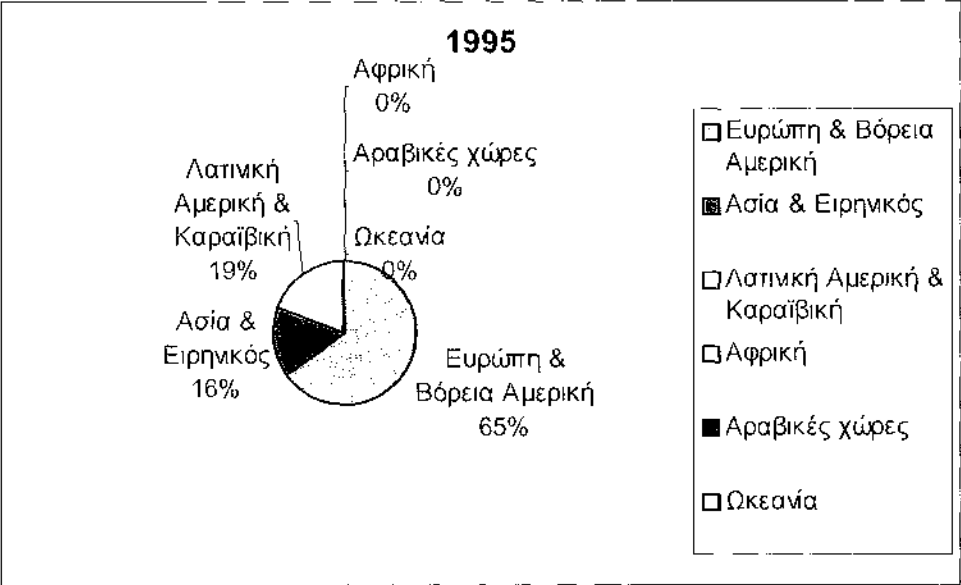
1990

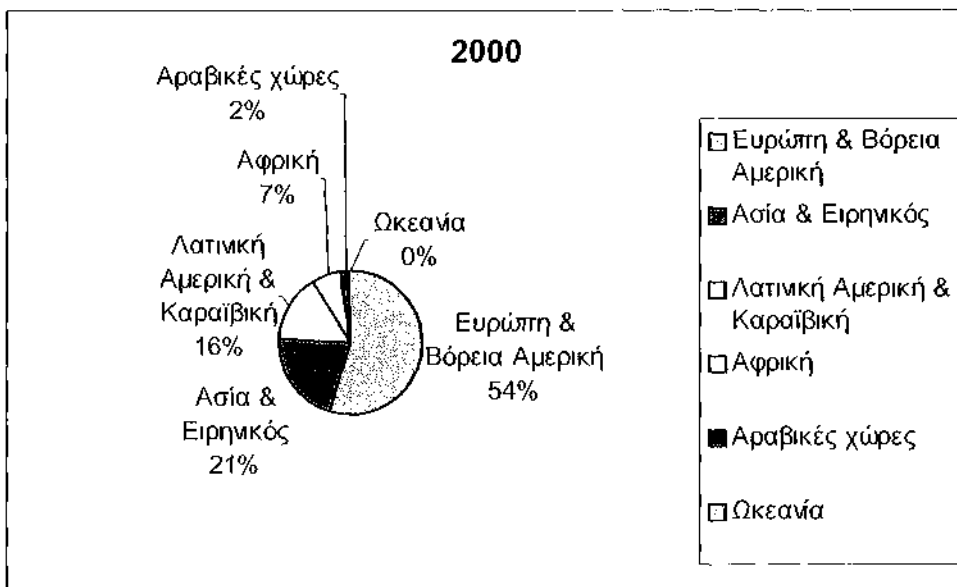
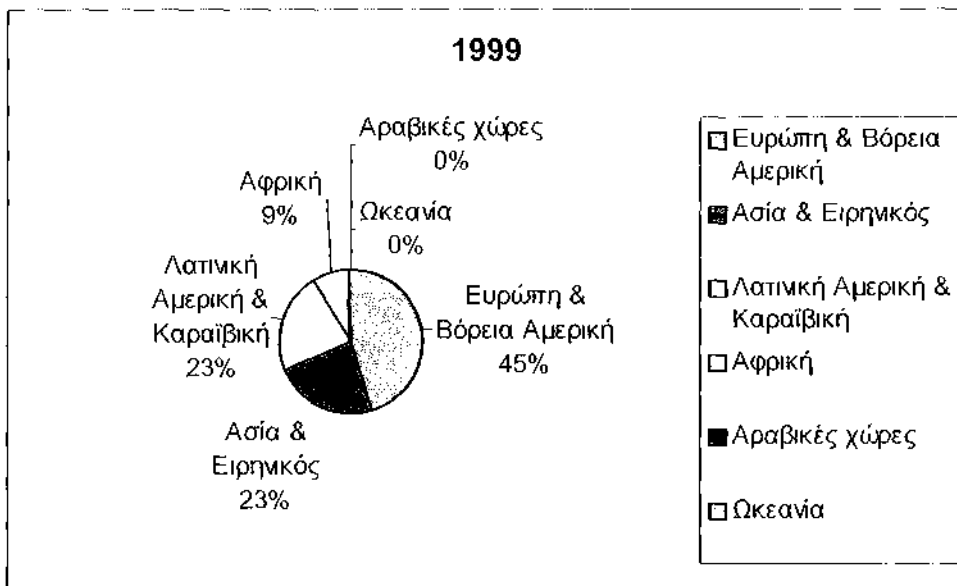
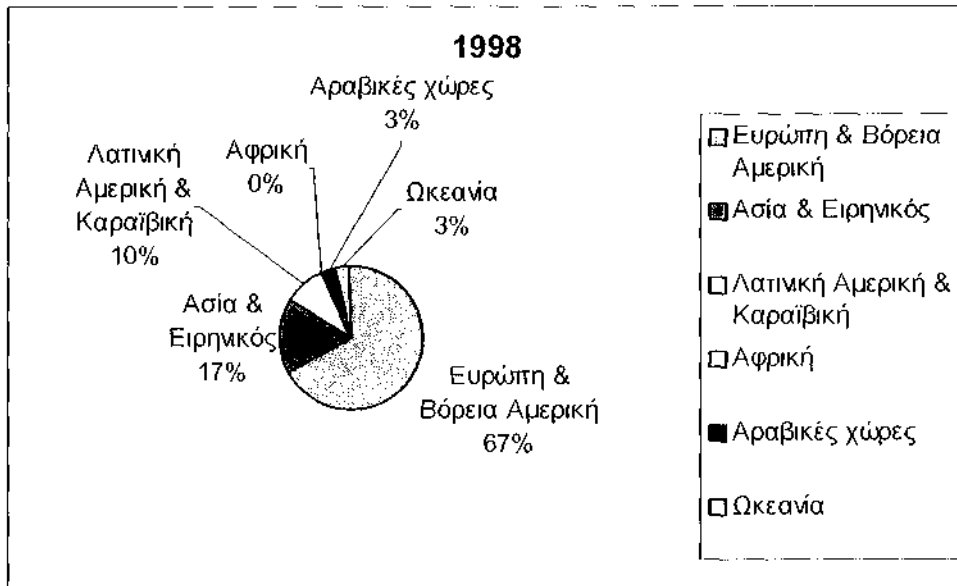

1991

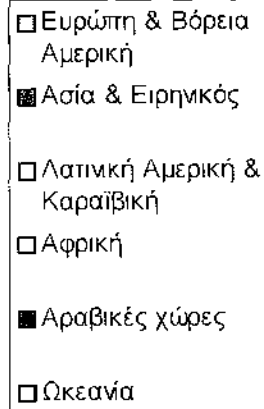

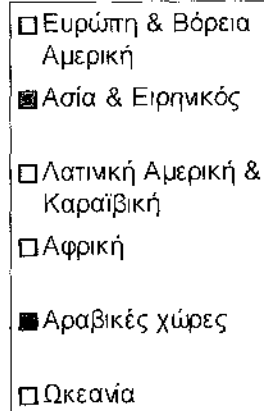
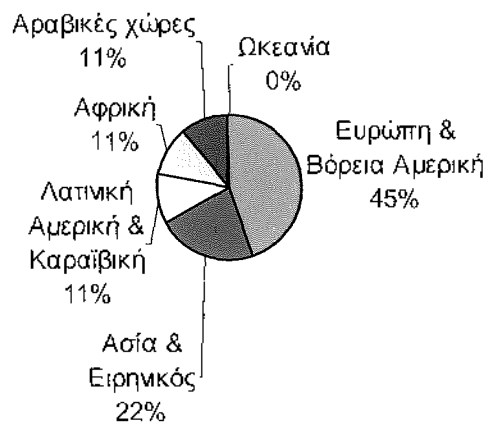

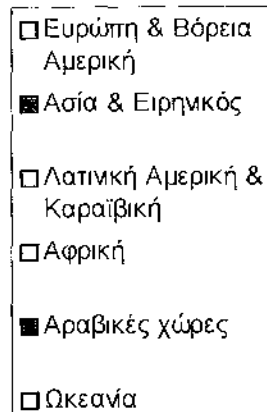
2001

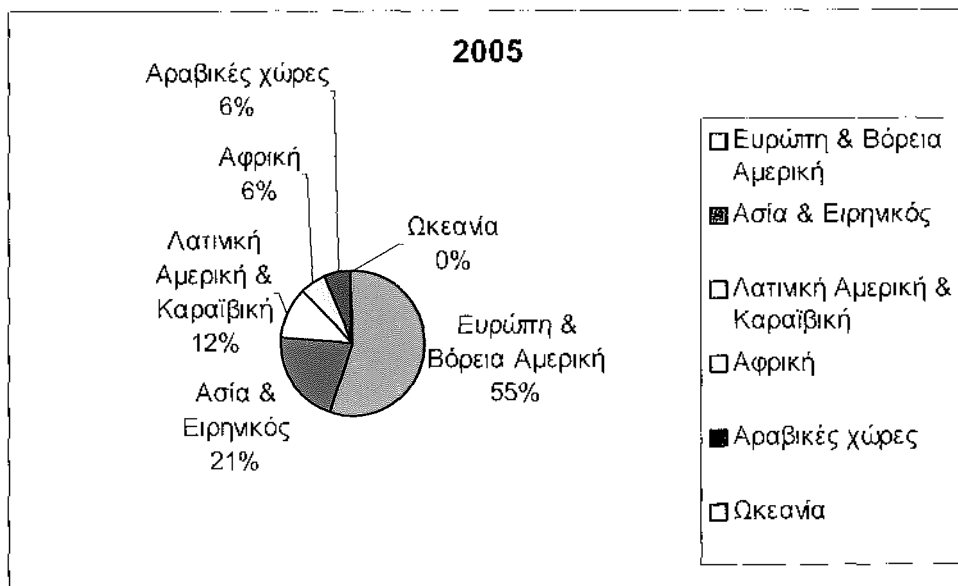
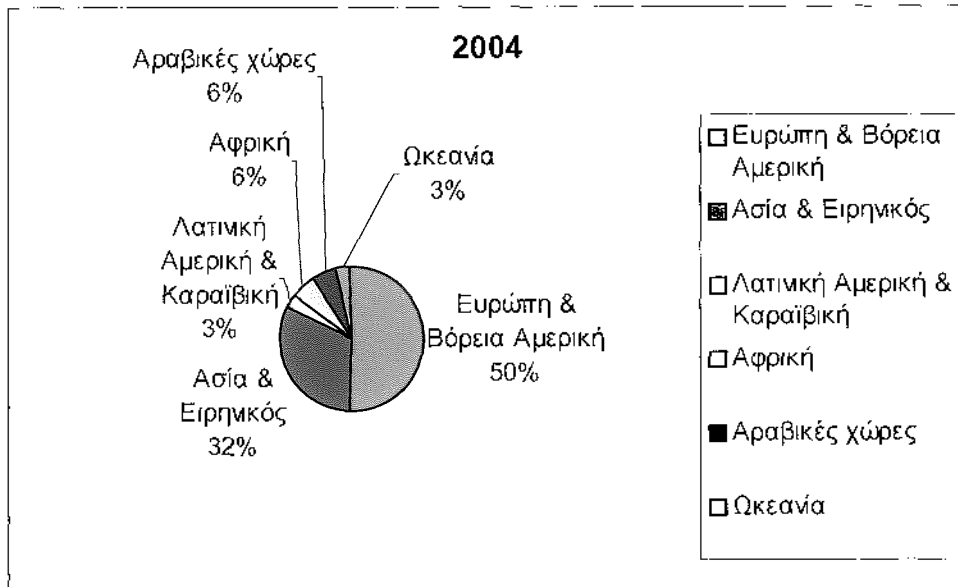

2002

2003

Γ. Αριθμός θέσεων που αντιστοιχεί στην κάθε χώρα, μέχρι και το 2005, κατά σειρά εκπροσώπησης¹⁷³

(σε περίπτωση ίσης εκπροσώπησης, κατ' αλφαβητική σειρά)

Χώρα	Αριθμός εγγεγραμμένων θέσεων
Ιταλία	40
Ισπανία	38
Γερμανία	31
Κίνα	31
Γαλλία	30
Ηνωμένο Βασίλειο	26
Ινδία	26
Μεξικό	25
Ρωσία	23
ΗΠΑ	20
Ιαπωνία	18
Βραζιλία	17
Αυστραλία	16
Ελλάδα	16
Σουηδία	14
Καναδάς	13
Πορτογαλία	13
Τσεχία	12
Πολωνία	12
Περου	10
Βέλγιο	9
Τουρκία	9
Αργεντινή	8
Αυστρία	8
Μαρόκο	8
Ουγγαρία	8
Τυνησία	8
Αίγυπτος	7
Αιθιοπία	7
Αλγερία	7
Ινδονησία	7
Ιράν	7
Νορβηγία	7
Νότιος Αφρική	7
Νότιος Κορέα	7
Ολλανδία	7
Ρουμανία	7
Βολιβία	6

¹⁷³ Πηγή: <http://whc.unesco.org/en/list>

Ελβετία	6
Πακιστάν	6
Τανζανία	6
Φινλανδία	6
Βιετνάμ	5
Ζιμπάμπουε	5
Ισραήλ	5
Κολομβία	5
Κονγκό	5
Λίβανος	5
Λιβύη	5
Παναμάς	5
Σερβία & Μοντενέγρο	5
Σλοβακία	5
Φιλιππίνες	5
Δανία	4
Ισημερινός	4
Λευκορωσία	4
Λιθουανία	4
Μαλί	4
Νεπάλ	4
Ομάν	4
Ουζμπεκιστάν	4
Σενεγάλη	4
Συρία	4
Ακτή Ελεφαντοστού	3
Αρμενία	3
Βενεζουέλα	3
Γεωργία	3
Γουατεμάλα	3
Ιορδανία	3
Κένυα	3
Κόστα Ρίκα	3
Κύπρος	3
Μάλτα	3
Μπανγκλαντές	3
Νέα Ζηλανδία	3
Ουγκάντα	3
Ουκρανία	3
Υεμένη	3
Αλβανία	2
Αφγανιστάν	2
Βατικανό	2
Γκάνα	2
Ιράκ	2
Ιρλανδία	2

Καζακστάν	2
Λάος	2
Λάτβια	2
Μαδαγασκάρη	2
Μαλαισία	2
Μαυριτανία	2
Μογγολία	2
Νίγηρας	2
Νιγηρία	2
Σεϋχέλλες	2
Σουρινάμ	2
Τουρκμενιστάν	2
Αγ. Κίτς & Νέβις	1
Αγ. Λουκία	1
Αζεϊρμπαϊτζάν	1
Αϊτή	1
Ανδόρρα	1
Βόρειος Κορέα	1
Βοσνία Ερζεγοβίνη	1
Γκάμπια	1
Γουινέα	1
Δομένικος	1
Δομηνικανή Δημοκρατία	1
Ελ Σαλβαδόρ	1
Ζάμπια	1
Ιερουσαλήμ	1
Ισλανδία	1
Καμερούν	1
Καμπότζη	1
Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	1
Λουξεμβούργο	1
Μαλάουι	1
Μοζαμβίκη	1
Μόλδοβα	1
Μπαχρέιν	1
Μπελίζ	1
Μπενίν	1
Μποτσουάνα	1
Νήσοι Σολομώντα	1
Νικαράγουα	1
Παραγουάη	1
Ουρουγουάη	1
Σλοβενία	1
Σουδάν	1
Τογκό	1
ΦΥΡΟΜ	1

Παράρτημα 3: Η Διακήρυξη της Νάρα, 1994

I. THE NARA DOCUMENT ON AUTHENTICITY¹⁷⁴

Preamble

1. We, the experts assembled in Nara (Japan), wish to acknowledge the generous spirit and intellectual courage of the Japanese authorities in providing a timely forum in which we could challenge conventional thinking in the conservation field, and debate ways and means of broadening our horizons to bring greater respect for cultural and heritage diversity to conservation practice.

2. We also wish to acknowledge the value of the framework for discussion provided by the World Heritage Committee's desire to apply the test of authenticity in ways which accord full respect to the social and cultural values of all societies, in examining the outstanding universal value of cultural properties proposed for the World Heritage List.

3. The Nara Document on Authenticity is conceived in the spirit of the Charter of Venice, 1964, and builds on it and extends it in response to the expanding scope of cultural heritage concerns and interests in our contemporary world.

4. In a world that is increasingly subject to the forces of globalization and homogenization, and in a world in which the search for cultural identity is sometimes pursued through aggressive nationalism and the suppression of the cultures of minorities, the essential contribution made by the consideration of authenticity in conservation practice is to clarify and illuminate the collective memory of humanity.

Cultural Diversity and Heritage Diversity

5. The diversity of cultures and heritage in our world is an irreplaceable source of spiritual and intellectual richness for all humankind. The protection and enhancement of cultural and heritage diversity in our world should be actively promoted as an essential aspect of human development.

Authenticity in relation to the World Heritage Convention Annex 4

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention

6. Cultural heritage diversity exists in time and space, and demands respect for other cultures and all aspects of their belief systems. In cases where cultural values appear to be in conflict, respect

---

¹⁷⁴ Βλ. WHC 2005: Παράρτημα 4.

for cultural diversity demands acknowledgment of the legitimacy of the cultural values of all parties.

7. All cultures and societies are rooted in the particular forms and means of tangible and intangible expression which constitute their heritage, and these should be respected.

8. It is important to underline a fundamental principle of UNESCO, to the effect that the cultural

heritage of each is the cultural heritage of all. Responsibility for cultural heritage and the

management of it belongs, in the first place, to the cultural community that has generated it, and

subsequently to that which cares for it. However, in addition to these responsibilities, adherence

to the international charters and conventions developed for conservation of cultural heritage also

obliges consideration of the principles and responsibilities flowing from them. Balancing their

own requirements with those of other cultural communities is, for each community, highly

desirable, provided achieving this balance does not undermine their fundamental cultural values.

Values and authenticity

9. Conservation of cultural heritage in all its forms and historical periods is rooted in the values

attributed to the heritage. Our ability to understand these values depends, in part, on the degree

to which information sources about these values may be understood as credible or truthful.

Knowledge and understanding of these sources of information, in relation to original and

subsequent characteristics of the cultural heritage, and their meaning, is a requisite basis for

assessing all aspects of authenticity.

10. Authenticity, considered in this way and affirmed in the Charter of Venice, appears as the

essential qualifying factor concerning values. The understanding of authenticity plays a

fundamental role in all scientific studies of the cultural heritage, in conservation and restoration

planning, as well as within the inscription procedures used for the World Heritage Convention

and other cultural heritage inventories.

11. All judgements about values attributed to cultural properties as well as the credibility of related

information sources may differ from culture to culture, and even within the same culture. It is

thus not possible to base judgements of values and authenticity within fixed criteria. On the

contrary, the respect due to all cultures requires that heritage properties must be considered and

judged within the cultural contexts to which they belong.

12. Therefore, it is of the highest importance and urgency that, within each culture, recognition be accorded to the specific nature of its heritage values and the credibility and truthfulness of related information sources.

13. Depending on the nature of the cultural heritage, its cultural context, and its evolution through time, authenticity judgements may be linked to the worth of a great variety of sources of information. Aspects of the sources may include form and design, materials and substance, use and function, traditions and techniques, location and setting, and spirit and feeling, and other internal and external factors. The use of these sources permits elaboration of the specific artistic, historic, social, and scientific dimensions of the cultural heritage being examined.

Authenticity in relation to the World Heritage Convention Annex 4
Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention

Appendix 1: Suggestions for follow-up (proposed by Herb Stovel)

1. Respect for cultural and heritage diversity requires conscious efforts to avoid imposing mechanistic formulae or standardized procedures in attempting to define or determine authenticity of particular monuments and sites.

2. Efforts to determine authenticity in a manner respectful of cultures and heritage diversity requires approaches which encourage cultures to develop analytical processes and tools specific to their nature and needs. Such approaches may have several aspects in common:

- efforts to ensure assessment of authenticity involve multidisciplinary collaboration and the appropriate utilisation of all available expertise and knowledge;
- efforts to ensure attributed values are truly representative of a culture and the diversity of its interests, in particular monuments and sites;
- efforts to document clearly the particular nature of authenticity for monuments and sites as a practical guide to future treatment and monitoring;
- efforts to update authenticity assessments in light of changing values and circumstances.

3. Particularly important are efforts to ensure that attributed values are respected, and that their determination included efforts to build, as far as possible, a multidisciplinary and community consensus concerning these values.

4. Approaches should also build on and facilitate international co-operation among all those with an interest in conservation of cultural heritage, in order to improve global respect and understanding for the diverse expressions and values of each culture.

5. Continuation and extension of this dialogue to the various regions and cultures of the world is a prerequisite to increasing the practical value of consideration of authenticity in the conservation of the common heritage of humankind.

6. Increasing awareness within the public of this fundamental dimension of heritage is an absolute necessity in order to arrive at concrete measures for safeguarding the vestiges of the past. This means developing greater understanding of the values represented by the cultural properties themselves, as well as respecting the role such monuments and sites play in contemporary society.

Appendix 2: Definitions

Conservation: all efforts designed to understand cultural heritage, know its history and meaning, ensure its material safeguard and, as required, its presentation, restoration and enhancement. (Cultural heritage is understood to include monuments, groups of buildings and sites of cultural value as defined in Article 1 of the World Heritage Convention).

Information sources: all material, written, oral and figurative sources which make it possible to know the nature, specifications, meaning and history of the cultural heritage.

Operational Guidelines for the implementation of the World Heritage Convention.

Παράρτημα 4: Η Διακήρυξη Γιαμάτο, 2004

International Conference on The Safeguarding of Tangible and Intangible Heritage Organized by the Japanese Agency for Cultural Affairs and UNESCO

20-23 October 2004, Nara, Japan

Yamato Declaration on Integrated Approaches for Safeguarding Tangible and Intangible Cultural Heritage

We, the experts assembled in Nara, Japan,

1. express our gratitude to the Japanese organisers and UNESCO for providing a forum to discuss

integrated approaches for safeguarding tangible and intangible cultural heritage, and

2. taking into account

the International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (the 1964

Venice Charter),

the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (UNESCO

World Heritage Convention, hereinafter called "the 1972 Convention"),

the definition of "Cultural Landscape" established by the World Heritage Committee (1992),

the Nara Document on Authenticity (1994);

3. further taking into account

the Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore (1989),

the Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity (1997),

the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (hereinafter called "the

2003 Convention");

4. recognising that safeguarding intangible cultural heritage is as important as protecting tangible cultural

and natural heritage, and that the world community has come to realise that intangible cultural heritage

has to be considered and safeguarded in its own right;

5. recalling the definitions of cultural and natural heritage in the 1972 Convention;

6. further recalling that intangible cultural heritage is defined in the 2003 Convention as "the practices,

representations, expressions, knowledge, skills – as well as the instruments, objects, artefacts and cultural

spaces associated therewith – that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part

of their cultural heritage [... and that ...] this intangible cultural heritage, transmitted from generation to

generation, is constantly recreated by communities and groups in response to their environment, their

interaction with nature and their history, and provides them with a sense of identity and continuity”;

7. considering that the Nara Document marked an epoch in the conservation of heritage, emphasizing that interpretations of authenticity and their application should be attempted within the specific cultural context;

8. further considering that intangible cultural heritage is constantly recreated, the term “authenticity” as applied to tangible cultural heritage is not relevant when identifying and safeguarding intangible cultural heritage;

9. realising that the elements of the tangible and intangible heritage of communities and groups are often interdependent;

10. further considering that there are countless examples of intangible cultural heritage that do not depend for their existence or expression on specific places or objects, and that the values associated with monuments and sites are not considered intangible cultural heritage as defined under the 2003 Convention when they belong to the past and not to the living heritage of present-day communities;

11. taking into account the interdependence, as well as the differences between tangible and intangible cultural heritage, and between the approaches for their safeguarding, we deem it appropriate that, wherever possible, integrated approaches be elaborated to the effect that the safeguarding of the tangible and intangible heritage of communities and groups is consistent and mutually beneficial and reinforcing; and we call upon

12. national authorities, international, governmental and non-governmental organisations, and individuals actively engaging in safeguarding cultural heritage to explore and support investigations of strategies and procedures always do so in close collaboration and agreement with the communities and groups concerned;

13. UNESCO to adopt and implement in its programmes and projects, where appropriate, an inclusive and integrated vision of heritage, to support capacity building and to provide guidelines for best practices in the spirit of this Declaration;

14. national authorities and all other stakeholders to take concrete measures for raising awareness of the importance of safeguarding heritage, especially through formal and non-formal education, and for ensuring active local participation in this regard;

15. all stakeholders to take advantage of new information and communication technology in implementing programmes and projects integrating the safeguarding of tangible and intangible heritage;

16. all stakeholders to promote economically rewarding heritage-related activities without compromising the integrity of communities and the viability of their heritage;
17. Member States of UNESCO to ratify at their earliest convenience the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, adopted by the General Conference of UNESCO in October 2003.
Nara, Japan,

International Conference on the Safeguarding of Tangible and Intangible Cultural Heritage: Towards an Integrated Approach, 20-23 October 2004

Charter of Cultural Tourism¹⁷⁵

ICOMOS aims to encourage the safeguard and to ensure the conservation and promotion of monuments and sites - that privileged part of the human heritage.

In this capacity, it feels directly concerned by the effects - both positive and negative - on said heritage due to the extremely strong development of tourist activities in the world.

ICOMOS is conscious that today - even less than theretofore the isolated effort of any body, however powerful be it in its own sphere, cannot validly influence the course of events. This is why it has attempted to participate in joint reflection with the large world and regional organizations which in one capacity or another share in its preoccupations and which are likely to contribute to the implementation of a universal, coherent and efficacious effort.

The Representatives of these bodies, met in Brussels, Belgium, on 8 and 9 November 1976 at the International Seminar on Contemporary Tourism and Humanism have agreed the following:

BASIC POSITION

1. Tourism is an irreversible social, human, economic and cultural fact. Its influence in the sphere of monuments and sites is particularly important and can but increase because of the known conditions of that activity's development.

2. Looked at in the perspective of the next twenty-five years, in the context of the phenomena of expansion which may have heavy consequences and which confront the human race, tourism appears to be one of the phenomena likely to exert a most significant influence on Man's environment in general and on monuments and sites in particular. In order to remain bearable this influence must be carefully studied, and at all levels be the object of a concerted and effective policy. Without claiming to meet this need in all its aspects, the present approach which is limited to cultural tourism constitutes, it is believed, a positive element in the global solution which is required.

---

¹⁷⁵ http://www.icomos.org/tourism/tourism_charter.html

3. Cultural tourism is that form of tourism whose object is, among other aims, the discovery of monuments and sites. It exerts on these last a very positive effect insofar as it contributes - to satisfy its own ends - to their maintenance and protection. This form of tourism justifies in fact the efforts which said maintenance and protection demand of the human community because of the socio-cultural and economic benefits which they bestow on all the populations concerned.

4. Whatever, however, may be its motivations and the ensuing benefits, cultural tourism cannot be considered separately from the negative, despoiling or destructive effects which the massive and uncontrolled use of monuments and sites entails. The respect of the latter, just like the elementary wish to maintain them in a state fit to allow them to play their role as elements of touristic attraction and of cultural education, implies the definition and implementation of acceptable standards.

In any case, with the future in mind, it is the respect of the world, cultural and natural heritage which must take precedence over any other considerations however justified these may be from a social, political or economic point of view.

Such respect cannot be ensured solely by policies regarding the siting of equipment and of guidance of the tourist movements based on the limitations of use and of density which may not be disregarded without impunity.

Additionally one must condemn any siting of tourist equipment or services in contradiction with the prime preoccupation due to the respect we owe to the existing cultural heritage.

BASIS FOR ACTION

Resting on the foregoing,

- the bodies representing tourism, on the one hand, and the protection of the natural and monumental heritage, on the other, deeply convinced that the protection and promotion of the natural and cultural heritage for the benefit of the many cannot be ensured unless it be in an orderly fashion, i.e. by integrating cultural assets into the social and economic objectives which are part of planning of the resources of the states, regions and local communities,
- acknowledge with the greatest interest the measures which each of them states he is prepared to take in his

- own sphere of influence as expressed in the appendices to the present Declaration,
- appeal to the will of the states to ensure the fast and energetic implementation of the International Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage adopted on 16 November 1972, and of the Nairobi Recommendation.
  - trust that the World Tourist Organization, fulfilling its aims, and Unesco in the framework of the Convention mentioned above, shall exert all efforts in cooperation with the signatory bodies and all others who in future may rally to ensure the implementation of the policy which the signatory bodies have defined as the only one able to protect Mankind against the effects of tourism's anarchical growth which would result in the denial of its own objectives.

They express the wish that the states by the means of their administrative structures, of tourist operators' organizations, and users' associations, shall adopt all appropriate measures to facilitate the information and training of persons travelling for tourist purposes inside and out of their country of origin.

Conscious of the acute need which obtains now to change the attitude of the public at large towards the phenomena resulting from the massive development of touristic needs, they express the wish that from school age onwards children and adolescents be educated to understand and respect the monuments, the sites and the cultural heritage and that all written, spoken or visual information media should express to the public the elements of the problem thereby efficaciously contributing to effective universal understanding.

Unanimous in their concern for the protection of the cultural patrimony which is the very basis of international tourism, they undertake to help in the fight initiated on all fronts against the destruction of said heritage by all known sources of pollution; and they appeal to the architects and scientific experts of the whole world so that the most advanced resources of modern technology be used for the protection of monuments.

They recommend that the specialists who shall be called upon to conceive and implement the touristic use of the cultural and the natural heritage should receive training adapted to the multi-faceted nature of the problem, and should be associated from the outset in the programming and performance of the development and tourist equipment plans.

They solemnly declare that their action is to respect and protect the authenticity and diversity of the cultural values in developing regions and countries as in industrialized nations since the fate of Mankind's cultural heritage is of the very same nature everywhere in the face of tourism's likely expansion.

[PDF-119 Kb]

INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER¹⁷⁶
(*Managing Tourism at Places of Heritage Significance* , 1999)

**Adopted by ICOMOS at the 12th General Assembly in Mexico,
October 1999**

INTRODUCTION

The Charter Ethos

At the broadest level, the natural and cultural heritage belongs to all people. We each have a right and responsibility to understand, appreciate and conserve its universal values.

Heritage is a broad concept and includes the natural as well as the cultural environment. It encompasses landscapes, historic places, sites and built environments, as well as bio-diversity, collections, past and continuing cultural practices, knowledge and living experiences. It records and expresses the long processes of historic development, forming the essence of diverse national, regional, indigenous and local identities and is an integral part of modern life. It is a dynamic reference point and positive instrument for growth and change. The particular heritage and collective memory of each locality or community is irreplaceable and an important foundation for development, both now and into the future.

At a time of increasing globalisation, the protection, conservation, interpretation and presentation of the heritage and cultural diversity of any particular place or region is an important challenge for people everywhere. However, management of that heritage, within a framework of internationally recognised and appropriately applied standards, is usually the responsibility of the particular community or custodian group.

A primary objective for managing heritage is to communicate its significance and need for its conservation to its host community and to visitors. Reasonable and well managed physical, intellectual and/or emotive access to heritage and cultural development is both a right and a privilege. It brings with it a duty of respect for the heritage values, interests and equity of the present-day host community, indigenous custodians or owners of historic property and for the landscapes and cultures from which that heritage evolved.

¹⁷⁶ http://www.international.icomos.org/charters/tourism_e.htm

The Dynamic Interaction between Tourism and Cultural Heritage

Domestic and international tourism continues to be among the foremost vehicles for cultural exchange, providing a personal experience, not only of that which has survived from the past, but of the contemporary life and society of others. It is increasingly appreciated as a positive force for natural and cultural conservation. Tourism can capture the economic characteristics of the heritage and harness these for conservation by generating funding, educating the community and influencing policy. It is an essential part of many national and regional economies and can be an important factor in development, when managed successfully.

Tourism itself has become an increasingly complex phenomenon, with political, economic, social, cultural, educational, bio-physical, ecological and aesthetic dimensions. The achievement of a beneficial inter-action between the potentially conflicting expectations and aspirations of visitors and host or local communities, presents many challenges and opportunities.

The natural and cultural heritage, diversities and living cultures are major tourism attractions. Excessive or poorly-managed tourism and tourism related development can threaten their physical nature, integrity and significant characteristics. The ecological setting, culture and lifestyles of host communities may also be degraded, along with the visitor's experience of the place.

Tourism should bring benefits to host communities and provide an important means and motivation for them to care for and maintain their heritage and cultural practices. The involvement and co-operation of local and/or indigenous community representatives, conservationists, tourism operators, property owners, policy makers, those preparing national development plans and site managers is necessary to achieve a sustainable tourism industry and enhance the protection of heritage resources for future generations.

ICOMOS, the International Council on Monuments and Sites, as the author of this Charter, other international organisations and the tourism industry, are dedicated to this challenge.

Objectives of the Charter

The Objectives of the International Cultural Tourism Charter are:

- To facilitate and encourage those involved with heritage conservation and management to make the significance of that heritage accessible to the host community and visitors.
- To facilitate and encourage the tourism industry to promote and manage tourism in ways that respect and enhance the heritage and living cultures of host communities.
- To facilitate and encourage a dialogue between conservation interests and the tourism industry about the importance and fragile nature of heritage places, collections and living cultures, including the need to achieve a sustainable future for them.

- To encourage those formulating plans and policies to develop detailed, measurable goals and strategies relating to the presentation and interpretation of heritage places and cultural activities, in the context of their preservation and conservation.

In addition,

- The Charter supports wider initiatives by ICOMOS, other international bodies and the tourism industry in maintaining the integrity of heritage management and conservation.
- The Charter encourages the involvement of all those with relevant or at times conflicting interests, responsibilities and obligations to join in achieving its objectives.
- The Charter encourages the formulation of detailed guidelines by interested parties, facilitating the implementation of the Principles to their specific circumstances or the requirements of particular organisations and communities.

PRINCIPLES OF THE CULTURAL TOURISM CHARTER

Principle 1

Since domestic and international tourism is among the foremost vehicles for cultural exchange, conservation should provide responsible and well managed opportunities for members of the host community and visitors to experience and understand that community's heritage and culture at first hand.

1.1

The natural and cultural heritage is a material and spiritual resource, providing a narrative of historical development. It has an important role in modern life and should be made physically, intellectually and/or emotively accessible to the general public. Programmes for the protection and conservation of the physical attributes, intangible aspects, contemporary cultural expressions and broad context, should facilitate an understanding and appreciation of the heritage significance by the host community and the visitor, in an equitable and affordable manner.

1.2

Individual aspects of natural and cultural heritage have differing levels of significance, some with universal values, others of national, regional or local importance. Interpretation programmes should present that significance in a relevant and accessible manner to the host community and the visitor, with appropriate, stimulating and contemporary forms of education, media, technology and personal explanation of historical, environmental and cultural information.

1.3

Interpretation and presentation programmes should facilitate and encourage the high level of public awareness and support necessary for the long term survival of the natural and cultural heritage.

1.4

Interpretation programmes should present the significance of heritage places, traditions and cultural practices within the past experience and present diversities of the area and the host community, including that of minority cultural or linguistic groups. The visitor should always be informed of the differing cultural values that may be ascribed to a particular heritage resource.

Principle 2

The relationship between Heritage Places and Tourism is dynamic and may involve conflicting values. It should be managed in a sustainable way for present and future generations.

2.1

Places of heritage significance have an intrinsic value for all people as an important basis for cultural diversity and social development. The long term protection and conservation of living cultures, heritage places, collections, their physical and ecological integrity and their environmental context, should be an essential component of social, economic, political, legislative, cultural and tourism development policies.

2.2

The interaction between heritage resources or values and tourism is dynamic and ever changing, generating both opportunities and challenges, as well as potential conflicts. Tourism projects, activities and developments should achieve positive outcomes and minimise adverse impacts on the heritage and lifestyles of the host community, while responding to the needs and aspirations of the visitor.

2.3

Conservation, interpretation and tourism development programmes should be based on a comprehensive understanding of the specific, but often complex or conflicting aspects of heritage significance of the particular place. Continuing research and consultation are important to furthering the evolving understanding and appreciation of that significance.

2.4

The retention of the authenticity of heritage places and collections is important. It is an essential element of their cultural significance, as expressed in the physical material, collected memory and intangible traditions that remain from the past. Programmes should present and interpret the authenticity of places and cultural experiences to enhance the appreciation and understanding of that cultural heritage.

2.5

Tourism development and infrastructure projects should take account of the aesthetic, social and cultural dimensions, natural and cultural

landscapes, bio-diversity characteristics and the broader visual context of heritage places. Preference should be given to using local materials and take account of local architectural styles or vernacular traditions.

2.6

Before heritage places are promoted or developed for increased tourism, management plans should assess the natural and cultural values of the resource. They should then establish appropriate limits of acceptable change, particularly in relation to the impact of visitor numbers on the physical characteristics, integrity, ecology and biodiversity of the place, local access and transportation systems and the social, economic and cultural well being of the host community. If the likely level of change is unacceptable the development proposal should be modified.

2.7

There should be on-going programmes of evaluation to assess the progressive impacts of tourism activities and development on the particular place or community.

Principle 3

Conservation and Tourism Planning for Heritage Places should ensure that the Visitor Experience will be worthwhile, satisfying and enjoyable.

3.1

Conservation and tourism programmes should present high quality information to optimise the visitor's understanding of the significant heritage characteristics and of the need for their protection, enabling the visitor to enjoy the place in an appropriate manner.

3.2

Visitors should be able to experience the heritage place at their own pace, if they so choose. Specific circulation routes may be necessary to minimise impacts on the integrity and physical fabric of a place, its natural and cultural characteristics.

3.3

Respect for the sanctity of spiritual places, practices and traditions is an important consideration for site managers, visitors, policy makers, planners and tourism operators. Visitors should be encouraged to behave as welcomed guests, respecting the values and lifestyles of the host community, rejecting possible theft or illicit trade in cultural property and conducting themselves in a responsible manner which would generate a renewed welcome, should they return.

3.4

Planning for tourism activities should provide appropriate facilities for the comfort, safety and well-being of the visitor, that enhance the enjoyment of the visit but do not adversely impact on the significant features or

ecological characteristics.

Principle 4

Host communities and indigenous peoples should be involved in planning for conservation and tourism.

4.1

The rights and interests of the host community, at regional and local levels, property owners and relevant indigenous peoples who may exercise traditional rights or responsibilities over their own land and its significant sites, should be respected. They should be involved in establishing goals, strategies, policies and protocols for the identification, conservation, management, presentation and interpretation of their heritage resources, cultural practices and contemporary cultural expressions, in the tourism context.

4.2

While the heritage of any specific place or region may have a universal dimension, the needs and wishes of some communities or indigenous peoples to restrict or manage physical, spiritual or intellectual access to certain cultural practices, knowledge, beliefs, activities, artefacts or sites should be respected.

Principle 5

Tourism and conservation activities should benefit the host community.

5.1

Policy makers should promote measures for the equitable distribution of the benefits of tourism to be shared across countries or regions, improving the levels of socio-economic development and contributing where necessary to poverty alleviation.

5.2

Conservation management and tourism activities should provide equitable economic, social and cultural benefits to the men and women of the host or local community, at all levels, through education, training and the creation of full-time employment opportunities.

5.3

A significant proportion of the revenue specifically derived from tourism programmes to heritage places should be allotted to the protection, conservation and presentation of those places, including their natural and cultural contexts. Where possible, visitors should be advised of this revenue allocation.

5.4

Tourism programmes should encourage the training and employment of

guides and site interpreters from the host community to enhance the skills of local people in the presentation and interpretation of their cultural values.

5.5

Heritage interpretation and education programmes among the people of the host community should encourage the involvement of local site interpreters. The programmes should promote a knowledge and respect for their heritage, encouraging the local people to take a direct interest in its care and conservation.

5.6

Conservation management and tourism programmes should include education and training opportunities for policy makers, planners, researchers, designers, architects, interpreters, conservators and tourism operators. Participants should be encouraged to understand and help resolve the at times conflicting issues, opportunities and problems encountered by their colleagues.

Principle 6

Tourism promotion programmes should protect and enhance Natural and Cultural Heritage characteristics.

6.1

Tourism promotion programmes should create realistic expectations and responsibly inform potential visitors of the specific heritage characteristics of a place or host community, thereby encouraging them to behave appropriately.

6.2

Places and collections of heritage significance should be promoted and managed in ways which protect their authenticity and enhance the visitor experience by minimising fluctuations in arrivals and avoiding excessive numbers of visitors at any one time.

6.3

Tourism promotion programmes should provide a wider distribution of benefits and relieve the pressures on more popular places by encouraging visitors to experience the wider cultural and natural heritage characteristics of the region or locality.

6.4

The promotion, distribution and sale of local crafts and other products should provide a reasonable social and economic return to the host community, while ensuring that their cultural integrity is not degraded.

© ICOMOS

<http://www.international.icomos.org>
centre-doc-icomos@unesco.org

